

ଆଦିବାସୀ

୧୦୧-୫

ଆଦିବାସୀ ଗବେଷଣା ପତ୍ରିକା

ଆଦିବାସୀ

ସମ୍ପାଦକ

ଶ୍ରୀ କୁଳମଣି ମହାପାତ୍ର, ଏମ୍. ଏ.

ପ୍ରକାଶକ

ଆଦିବାସୀ ଗବେଷଣା ପରଷଦ
ଆଦିବାସୀ ଓ ଗ୍ରାମ-ମଙ୍ଗଳ ବିଭାଗ, ଓଡ଼ିଶା

ଭାଗବୀ

ଜାନୁୟାରୀ, ୧୯୭୦

ମୁଦ୍ରାକର

ଶ୍ରୀ ଦିବାକର ମିଶ୍ର

ଗୋସ୍ୱାମୀ ପ୍ରେସ, କଟକ-୨

ସମ୍ପାଦକୀୟ

ଆଦିବାସୀ ଗବେଷଣା ପରିଷଦର ମୁଖପତ୍ର ଭାବରେ “ଆଦିବାସୀ”ର ବିଶେଷ ଗୁରୁତ୍ୱ ରହିଛି । ଆଦିବାସୀ ଗବେଷଣା ପରିଷଦ ଗୋଟିଏ ବୈଜ୍ଞାନିକ ଅନୁଷ୍ଠାନ । କେବଳ ଆଦିବାସୀ ସମାଜ ଓ ସଂସ୍କୃତି ଉପରେ ଗବେଷଣା କରିବାରେ ଏହାର ପରିସର ସୀମାବଦ୍ଧ ନୁହେଁ । ସମଗ୍ର ସମାଜ ଓ ସଂସ୍କୃତି ଏହାର ପରିସର ମଧ୍ୟରେ ଅଛି । କାରଣ ସମାଜର କୌଣସି ଗୋଷ୍ଠୀକୁ ଜାଣିବାକୁ ହେଲେ ସମଗ୍ର ସମାଜକୁ ଜାଣିବା ଆବଶ୍ୟକ ଓ କୌଣସି ଗୋଟିଏ ସମାଜକୁ ଜାଣିବାକୁ ହେଲେ ସମଗ୍ର ମାନବ ସମାଜର ଭୂମିକା ଆବଶ୍ୟକ ।

ବୈଜ୍ଞାନିକ ଗବେଷଣା ଦୁଇପ୍ରକାରର—ତାତ୍ତ୍ୱିକ ଓ ପ୍ରୟୋଗାତ୍ମକ । ତାତ୍ତ୍ୱିକ ଗବେଷଣା ବୈଜ୍ଞାନିକ ତତ୍ତ୍ୱର ଅନୁସନ୍ଧାନରେ ଲିପ୍ତ ରହେ ଓ ପ୍ରୟୋଗାତ୍ମକ ଗବେଷଣା ସେହି ତତ୍ତ୍ୱର ପ୍ରୟୋଗ ଉପରେ ଅନୁସନ୍ଧାନ ଚଳାଏ । ତାତ୍ତ୍ୱିକ ଗବେଷଣା ନିରପେକ୍ଷ, କିନ୍ତୁ ପ୍ରୟୋଗାତ୍ମକ ଗବେଷଣାର ଆଧାର ହେଲେ କୌଣସି ପ୍ରକାର ସାମାଜିକ ଆଦର୍ଶ । ଅବଶ୍ୟ ଏହି ଦୁଇ ପ୍ରକାର ଗବେଷଣାକୁ ପରସ୍ପରଠାରୁ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ରୂପେ ପୃଥକ୍ କରାଯାଇ ପାରେ ନା । ଆଦିବାସୀ ଗବେଷଣା ପରିଷଦର ମୁଖ୍ୟ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ପ୍ରୟୋଗାତ୍ମକ ଗବେଷଣା ହେଲେ ମଧ୍ୟ ତାହା ସହିତ ତାତ୍ତ୍ୱିକ ଗବେଷଣା ଗଭୀର ଭାବରେ ଜଡ଼ିତ ଅଛି ।

“ଆଦିବାସୀ” କୌଣସି ବୈଜ୍ଞାନିକ ଅନୁଷ୍ଠାନ ପକ୍ଷରୁ ପ୍ରକାଶିତ—ଓଡ଼ିଶାର ପ୍ରଥମ ଓ ଏକମାତ୍ର ପତ୍ରିକା । ଭାରତୀୟ ଭାଷାରେ ପ୍ରକାଶିତ ବୈଜ୍ଞାନିକ ପତ୍ରିକା ସମଗ୍ର ଭାରତରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ବିରଳ । ସମାଜ ବିଜ୍ଞାନ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏହି ସଂଖ୍ୟା ଆଦୂର କମ୍ । ଯେତେବୃତ୍ତ ଜଣାଯାଏ ନୂତନ ବିଜ୍ଞାନ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଏକମାତ୍ର ପତ୍ରିକା ହେଉଛି “ଆଦିବାସୀ” । ସୁତରାଂ ଏଥିରେ ଗବ୍ କରିବାର ଯେତକି ଆବଶ୍ୟକତା ଅଛି, ଦାୟିତ୍ୱ ବୋଧ କରିବାର ମଧ୍ୟ ସେତକି ଆବଶ୍ୟକତା ଅଛି । ଓଡ଼ିଶାର ରୁଚିଜୀବା ବିଶେଷ କରି ସମାଜବିଜ୍ଞାନମାନଙ୍କର ସାହଚର୍ଯ୍ୟ ହିଁ “ଆଦିବାସୀ”ର ମୂଳ ଭରସା । କିନ୍ତୁ ଦୁଃଖେ ବିଷୟ ତାହା ପାଇବାକୁ ଆମ୍ଭେମାନେ ପୂର୍ବ ମାତ୍ରାରେ ସଫଳ ହୋଇପାରି ନାହିଁ । ଆମେ ଆଶା କରୁ, ଭବିଷ୍ୟତରେ ଏହି ସାହଚର୍ଯ୍ୟଦ୍ୱାରା ଏହି ଦାୟିତ୍ୱକୁ ଅଧିକ ସୁଗୁରୁରୂପେ ତଲାଇବାକୁ ସମର୍ଥ ହେବୁ ।

ସୂଚୀପତ୍ର

ବିଷୟ	ଲେଖକଙ୍କ ନାମ	ପୃଷ୍ଠା
୧ । ଅନୁରକ୍ତ ସମାଜରେ ଅର୍ଥନୈତିକ ପରିବର୍ତ୍ତନ	ଶ୍ରୀ ପଦ୍ମନାଭ ମିଶ୍ର, ବି. ଏ. (ଅନର୍ସ) ଡି. ଏ. ଏସ୍., ତେସୁଟି ସେସେଟାସ, ଆଦିବାସୀ ଓ ଗ୍ରାମମଙ୍ଗଳ ବିଭାଗ	୧
୨ । ସାମାଜିକ ଯୌନ-ନିୟନ୍ତ୍ରଣ	ଶ୍ରୀ କୁଳମଣି ମହାପାତ୍ର, ଏମ୍. ଏ., ରିସର୍ଚ୍ଚ ଅଫିସର, ଆଦିବାସୀ ଗବେଷଣା ପରିଷଦ	୯
୩ । ମୌଳିକ ଶିକ୍ଷାର ଗୁରୁତ୍ୱ	ଶ୍ରୀ ଅମ୍ବାଲଲ ବ୍ୟାସ, ଏଚ୍. ଆର୍. ଡବଲିଉ. ଓ.	୨୧
୪ । ଆଦିବାସୀ ଅର୍ଥନୀତି ସମୀକ୍ଷା	ଶ୍ରୀ ମୁଖ୍ୟଶିଳ୍ପ ପରିଜା, ବି. ଏ. (ଅନର୍ସ), ଡି. ଏ. ଏସ୍.	୨୩
୫ । ଧର୍ମ ଓ ମାନବ ସମାଜ	ଶ୍ରୀ ପ୍ରଶାନ୍ତକୁମାର ମହାପାତ୍ର, ଏମ୍. ଏ. ରିସର୍ଚ୍ଚ ଅଫିସ୍‌ଟାଣ୍ଡି, ଆଦିବାସୀ ଗବେଷଣା ପରିଷଦ	୩୩
୬ । ଗୋଟିଏ ଓଁରଓଁ ଗ୍ରାମରେ ସାଂସ୍କୃତିକ ପରିବର୍ତ୍ତନ	ଶ୍ରୀ ଶାନ୍ତିଭୃଷଣ ନନ୍ଦୀ, ଏମ୍. ଏସ୍‌ସି., ନୃତ୍ୟ ବିଭାଗ, ଭାରତ ସରକାର	୩୯
୭ । ପ୍ରକୃତି, ପ୍ରକୃତ ଓ ବିବେକ	ଶ୍ରୀ ଏନ୍. କେ. ବେହ୍ଲର, ଏମ୍. ଏ., ନୃତ୍ୟ ବିଭାଗ, ଭାରତ ସରକାର	୫୧
୮ । ଛୋଟନାଗପୁରର ଓଁରଓଁ ମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଧୂମକୁରିଆ ଘରର ପ୍ରଚଳନ	ଶ୍ରୀ କେ. ଏନ୍. ଶର୍ମା, ଏମ୍. ଏ. ନୃତ୍ୟ ବିଭାଗ, ରାଷ୍ଟ୍ର କଲେଜ, ବିହାର ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ	୬୦
୯ । ଆମ କୁଟିଆ ଭାଇ (କୁଟିଆ କନ୍ଦର ଉତ୍ପତ୍ତି) (ପୁସ୍ତକ ପ୍ରକାଶିତ ରଖିବୁ)	ଶ୍ରୀ ସୁବୋଧଚନ୍ଦ୍ର ଦାସ	୬୪
୧୦ । ଆଦିବାସୀ ଶିକ୍ଷା	ଶ୍ରୀ ବିଶ୍ୱନାଥ ଶ, ବି. ଏ., ଡି. ଇଡି., ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ ଭଲ୍‌ଲତା ଟେନିଂ ସ୍କୁଲ	୬୯
୧୧ । ପାପାବର ଜାତିମାନଙ୍କର ଭରତ ସମ୍ପର୍କରେ କେତୋଟି ମୌଳିକ କଥା	ଶ୍ରୀ ବିଜୟରାମ ବର୍ମା, ଏମ୍. ଏସ୍‌ସି., ଆଷ୍ଟ୍ରେଲିଆ ଡାଇରେକ୍ଟର, କଲଚର ରିସର୍ଚ୍ଚ ଇନଷ୍ଟିଚ୍ୟୁଟ, ପଶ୍ଚିମ ବଙ୍ଗ	୭୩

ବିଷୟ	ଲେଖକଙ୍କ ନାମ	ପୃଷ୍ଠା
୧୨ । କନ୍ଧ ସମାଜରେ କଳାର ସ୍ଥାନ	ଶ୍ରୀ ସୁବ୍ରତାଧରନ୍ତ୍ର ଦାସ (ସହକାରୀ ଶିକ୍ଷକ, ନୂଆ ଆଶ୍ରମ ସ୍କୁଲ, ଫୁଲବାଣୀ)	୭୭
୧୩ । ଆଦିବାସୀ ଓ ଧର୍ମ ବିଶ୍ୱାସ	ଶ୍ରୀ ଅକିତ ରାୟ, ଏମ୍. ଏସ୍.ସି., ରିସର୍ଚ୍ଚ ଅଫିସର, ଆଦିବାସୀ ଗବେଷଣା ପରଷଦ	୮୧
୧୪ । ଭୂସ୍ୱା କାତ	ସ୍ମୃତ ଡକ୍ଟର ଚନ୍ଦ୍ର ମିଶ୍ର	୮୮

ଅନୁନୀତ ସମାଜରେ ଅର୍ଥନୈତିକ ପରିବର୍ତ୍ତନ

ଶ୍ରୀପଦ୍ମନାଭ ମିଶ୍ର

ଅନୁନୀତ ଓ ଉଚ୍ଚତ ସମାଜର ଅର୍ଥନୀତିକୁ ତୁଲନା କଲେ ଦେଖାଯାଏ ଯେ ଉଚ୍ଚତ ସମାଜର ପ୍ରକୃତ ଆୟ (Real income)ରେ ଘୋର ପାର୍ଥକ୍ୟ ରହିଛି । ଏହି ବୈଷମ୍ୟକୁ ଦୂର କରିବାକୁ କିମ୍ବା ଏହି ବୈଷମ୍ୟର ମାତ୍ରା କମାଇବାକୁ ହେଲେ ଆତ୍ମମାନଙ୍କୁ ଅର୍ଥନୈତିକ, ସାମାଜିକ ଓ ରାଜନୈତିକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ବ୍ୟାପକ ପରିବର୍ତ୍ତନର ଚିନ୍ତା କରିବାକୁ ହେବ । ଏହିସବୁ ପରିବର୍ତ୍ତନ ବିନା ଅନୁନୀତ ସମାଜର ଅର୍ଥନୈତିକ ଉଚ୍ଚତ ସାଧିତ ହେବାର ଅସମ୍ଭବ । କେତୋଟି ନୁଆ କାରଖାନା ବସାଇ କିମ୍ବା ପୁରୁଣା କାରଖାନାର ପୁଞ୍ଜି ବଦାଇ ଆମେ ତାହା ହାସଲ କରି ପାରୁ ନାହିଁ । ସାମୁହିକ ଉତ୍ପାଦନର ସ୍ତରକୁ ଖୁବ୍ ଉପରକୁ ଉଠାଇବାକୁ ହେଲେ ସମାଜର ଗୃହିତା ଓ ଉପଭୋଗ (Consumption) କରିବାର ଶକ୍ତିକୁ ତାହାଠାରୁ ଅଧିକ ଉପରକୁ ଉଠାଇବା ଆବଶ୍ୟକ । ନିତାନ୍ତ ଦୁଃସ୍ଥ ଅବସ୍ଥାର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେଲେ ଲୋକମାନେ ବାଧ୍ୟ ହୋଇ କିଛି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାର ଚେଷ୍ଟା କରନ୍ତି । ସମାଜର ସାମୁହିକ ଉତ୍ପାଦନକୁ ଅତି କମ୍ ସମୟରେ ଅତୁଟପୂର୍ବ ଭାବରେ ବଢ଼ାଇବା ପାଇଁ ଯେଉଁ ପ୍ରକାର ଜାଗ୍ରତ ଜନଶକ୍ତିର ଆବଶ୍ୟକ, ତାହା ଏ ପ୍ରକାର ନଗଣ୍ୟ ଓ ପ୍ରାଣହୀନ ଚେଷ୍ଟାଦ୍ୱାରା ହାସଲ ହେବା ଅସମ୍ଭବ ।

ଅର୍ଥନୈତିକ ପରିବର୍ତ୍ତନର ଆବଶ୍ୟକତା ଓ ତାହାର ବ୍ୟାପକତା ଏବଂ ପ୍ରକୃତ ବିଷୟରେ ଧାରଣା କରିବା ଗୋଟାଏ କଥା, କିନ୍ତୁ ତାହାକୁ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରିବା ଏକ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭିନ୍ନ କଥା । ସାମାଜିକ ଅବସ୍ଥାକୁ ଓ ସେହି ସାମାଜିକ ଅବସ୍ଥାକୁ ସୃଷ୍ଟି କରୁଥିବା ଅର୍ଥନୈତିକ ଓ ସାମାଜିକ କାରଣଗୁଡ଼ିକଠାରୁ ପୃଥକ୍ କରାଯାଇ ନ ପାରେ । ଏପରି କି ଉତ୍ପାଦନ ଓ ଉପଭୋଗର ବୈଷମ୍ୟ ମଧ୍ୟ ସାମାଜିକ ଅନୁସ୍ଥାନ ଓ ସାମାଜିକ ଅଦଶଦ୍ୱାରା ପୁଷ୍ଟ ହୁଏ ଓ ପରିବର୍ତ୍ତନର ପ୍ରତିଭେଦ କରିବାକୁ ସମର୍ଥ ହୁଏ ।

ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଅର୍ଥନୈତିକ ପରିବର୍ତ୍ତନର ଧାରାବାହିକ ରୂପ ବୁଝି ପାରିଲେ ମଧ୍ୟ ଓ ତାହାର ଗୃହିତା ସମ୍ପର୍କରେ ସଚେତନ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ଆମେ ଯେତେବେଳେ ପ୍ରକୃତରେ ସେହି ପରିବର୍ତ୍ତନକୁ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁ, ସେତେବେଳେ ବିରାଟ ସମସ୍ୟାର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେଉଁ । ଏହାର ସମାଧାନ ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ବିଷୟର ଅପେକ୍ଷା ରଖି ଏକ ଲୋକ ଓ ଅନୁସ୍ଥାନଗୁଡ଼ିକର ବହୁ କ୍ରିୟା ଓ ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ଉପରେ ନିର୍ଭର କରେ ।

ଏଠାରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଆଣିବାର କେତେ ଗୁଡ଼ିଏ ଉପାୟ ଆଲୋଚନା କରା ହେବ । କିନ୍ତୁ ତା ପୂର୍ବରୁ ପରିବର୍ତ୍ତନର ସ୍ୱରୂପ ବିଷୟରେ କିଛି ସୂଚନା ଆବଶ୍ୟକ ଏହା ପରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ପୂର୍ଣ୍ଣତା ଲାଭ କଲପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିଭିନ୍ନ ସମୟରେ ଯେଉଁ ଯେଉଁ ରୂପ ଧାରଣ କରେ, ତାହାର ବିଗ୍ରହ କରାଯିବ । ପରିଶେଷରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଆଣିବାରେ କେତେ ଗୁଡ଼ିଏ କୌଶଳ (Strategy)ର ଆଲୋଚନା କରାଯିବ ଯାହାକି ଖୁବ୍ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ।

୧ । ପରିବର୍ତ୍ତନର ସ୍ୱରୂପ—

ଅର୍ଥନୈତିକ ଉନ୍ନତକୁ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କଲେ ପରିବର୍ତ୍ତନର ନିମ୍ନଲିଖିତମତେ ଶ୍ରେଣୀ ବିଭାଜନ କରାଯାଇପାରେ :—

(କ) ବସ୍ତୁ ଓ ବ୍ୟବସ୍ଥା । (Goods and services)ର ଉତ୍ପାଦନ ଓ ଉପଭୋଗରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ—

ଏହି ପରିବର୍ତ୍ତନ ସାମୁହିକ ଏବଂ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଏହି ଉଭୟ କ୍ଷେତ୍ରରେ ହୁଏ ଏବଂ ବିଭିନ୍ନ ସ୍ତରରେ ଯେପରି ପରିବର୍ତ୍ତନ ହେବ ବ୍ୟାପକତାରେ ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ପରିବର୍ତ୍ତନ ହେବ ।

ପରିବର୍ତ୍ତନର ସଞ୍ଜାକୁ ପ୍ରାଥମିକ କରିବାପାଇଁ ଏବଂ ପରିବର୍ତ୍ତନର ଆକାରର ଗୋଟିଏ ମାପକାଠି ପାଇବା ପାଇଁ ଉତ୍ପାଦନ ଓ ଉପଭୋଗ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଘଟୁଥିବା ବାସ୍ତବ ପରିବର୍ତ୍ତନର ସ୍ଥାନ ସର୍ବପ୍ରଥମ । ଅନୁନତ ସମାଜର ଜାତୀୟ ଉନ୍ନତ ଯୋଜନାରେ ଅର୍ଥନୈତିକ ବିକାଶର ଗୁରୁତ୍ୱ ସର୍ବବାସୀସମ୍ମତ ।

(ଖ) ଯନ୍ତ୍ରପାତି ବ୍ୟବହାରର କୌଶଳରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ—

ଉତ୍ପାଦନ ସହଜ ଯନ୍ତ୍ରପାତି ବ୍ୟବହାରର କୌଶଳ ଅଜ୍ଞାନୀ ଭାବରେ ଜଡ଼ିତ । ତେଣୁ ଗୋଟିକର ପରିବର୍ତ୍ତନ ସହ ଅନ୍ୟତର ପରିବର୍ତ୍ତନର ମଧ୍ୟ ଘନିଷ୍ଠ ସମ୍ପର୍କ ରହିଛି । ଉତ୍ପାଦନର ନୂତନ କୌଶଳ, ନୂତନ ଯନ୍ତ୍ରପାତି ବ୍ୟବହାର ନୂତନ ଉପାୟ ପ୍ରଭୃତ ଉତ୍ପାଦନର ପରିବର୍ତ୍ତନକୁ କେବଳ ଯେ ସାହାଯ୍ୟ କରେ ତା ନୁହେଁ ବରଂ ତାହାର ଭିତ୍ତି ସ୍ଥାପନ କରେ । ଏହି ନୂତନ ଉତ୍ପାଦନଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରୁ ଅଧିକାଂଶର ସଠିକ ଅନୁକୂଳ ଜାଣିବା ସହଜ ଓ ଅର୍ଥନୈତିକ ଏବଂ ଲଞ୍ଜିନିଅର ଉତ୍ପାଦକ ପରିସର ମଧ୍ୟରେ ଏହା ଅଛି ।

(ଗ) ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଓ ସମାଜଗତ ଅର୍ଥନୈତିକ ବ୍ୟବହାରରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ—

ଏଠାରେ ଗୋଟିଏ ଉଦାହରଣ ଦିଆଯାଇପାରେ । ଯୋଗାଯୋଗ ବ୍ୟବସ୍ଥାର ଉନ୍ନତ ହେତୁ କୃଷି କାର୍ଯ୍ୟରେ ଲିପ୍ତ ଥିବା ଗ୍ରାମଗୁଡ଼ିକର ସ୍ୱାବଲମ୍ବନଶୀଳତା ଆଉ ରହେ

ନାହିଁ ଓ କୃଷକମାନେ ଧୀରେ ଧୀରେ ଖାଦ୍ୟଶସ୍ୟ ବଦଳରେ ଅର୍ଥକ୍ରମ ଶସ୍ୟ (Money crops)ର ଉତ୍ପାଦନ ପାଇଁ ଅଧିକ ଆଗ୍ରହୀ ହୁଅନ୍ତି । ବ୍ୟକ୍ତିର ଅର୍ଥନୈତିକ ବ୍ୟବହାର ପରିବର୍ତ୍ତନ ମୂଳରେ ସେହି ବ୍ୟକ୍ତିର ଯତ୍ନପାତ ବ୍ୟବହାରର କୌଶଳରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ରହିଛି (ଏହା (ଖ) ରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଛି) । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ ଯେତେବେଳେ ଗ୍ରାମରେ କାମ କରୁଥିବା ଜଣେ ସ୍ୱାଧୀନ କାରିଗର କାରଖାନାରେ କାମ କରିବାକୁ ଯାଏ, ସେତେବେଳେ ତାହାକୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ରୂପେ ନୂତନ କୌଶଳ ଶିକ୍ଷା କରିବାକୁ ହୁଏ ।

(ଘ) ସମାଜର ସଂଗଠନ ଓ ସାମାଜିକ ଅନୁଷ୍ଠାନମାନଙ୍କରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ—

ଏଠାରେ ଆମକୁ ପରିବାର ଓ ସମ୍ପ୍ରଦାୟରେ ଯେଉଁ ଯତ୍ନ ନୂତନ ସମ୍ପର୍କର ଆବିର୍ଭାବ ହୁଏ, ସେ ସବୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିବାକୁ ହେବ ଏବଂ ଗୋଷ୍ଠୀ, ଗ୍ରାମ ଓ ଧର୍ମାନୁଷ୍ଠାନ-ଗୁଡ଼ିକରେ ଯେଉଁ ସବୁ ସଂଗଠନଗତ ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୁଏ, ତାହା ପ୍ରତି ନଜର ଦେବାକୁ ହେବ । କ୍ଷମତା (Authority) ଓ ବ୍ୟକ୍ତି ମଧ୍ୟରେ ଗଢ଼ି ରୁପେ ନୂତନ ସମ୍ପର୍କ ଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟ ଏହାର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ହେବ । ସ୍ଥାନୀୟ ଓ କେନ୍ଦ୍ରୀୟ ସରକାର, ବିଭିନ୍ନ-ପ୍ରକାରର ଅଧିକାରୀ, ଜାତି ଓ ଗୋଷ୍ଠୀମାନଙ୍କର ଦଳପତି, ଧର୍ମାଧିକାରୀ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ କ୍ଷମତାପୂର୍ଣ୍ଣ ବ୍ୟକ୍ତି ବା ଅନୁଷ୍ଠାନ ସବୁ ଏହାର ପରିସର ମଧ୍ୟରେ ଅବସ୍ଥିତ ।

୨ । ପରିବର୍ତ୍ତନର ସମୟ ବିଭାଗ—

ଯେଉଁ ସବୁ ପରିବର୍ତ୍ତନ ସଫଳ ହୁଏ, ସେ ସବୁ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ଶୁଭଦୃଶ୍ୟ ଅବସ୍ଥା ଦେଇ କ୍ରମିକ ଭାବରେ ଗଢ଼ କରେ । କିମ୍ପ ଅନୁଯାୟୀ ନିମ୍ନଲିଖିତ ଅବସ୍ଥାଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରତ୍ୟେକ ପ୍ରକାର ପରିବର୍ତ୍ତନର ଅବଶ୍ୟମ୍ଭାବୀ—

(କ) ପ୍ରଥମରେ ଚିନ୍ତା ଓ କର୍ମ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଯେଉଁମାନେ ଅଗ୍ରଣୀ, ସେମାନେ ପରିବର୍ତ୍ତନର ଗୋଟାଏ ଦାର୍ଶନିକ ଧାରଣା କରନ୍ତି । ଏହାକୁ “ଭିତ୍ତି ପତ୍ତନ” ଅବସ୍ଥା କୁହାଯାଇପାରେ ।

(ଖ) ଦ୍ୱିତୀୟରେ ଏହି ନେତୃ ଶ୍ରେଣୀକୁ ଲୋକେ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଅନୁଷ୍ଠାନ ଓ ବ୍ୟକ୍ତିଗଣଙ୍କ ସଂଯୋଜନାକୁ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରନ୍ତି । ଏହାକୁ “କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ” ଅବସ୍ଥା କୁହାଯାଇପାରେ ।

(ଗ) ପରିଶେଷରେ ଏହି ସଂଯୋଜନାକୁ ସଫଳ କରିବା ପାଇଁ ସମାଜର ଗ୍ରାହକତା ଲୋଡ଼ା । ସୁତରାଂ ଏଥିପାଇଁ ସମାଜର ମାନସିକ ପ୍ରସ୍ତୁତ-ଆବଶ୍ୟକ । ଏହା ହେଉଛି ଯେ କୌଣସି ପରିବର୍ତ୍ତନ ସଂଯୋଜନାର “ପୂର୍ଣ୍ଣତାପ୍ରାପ୍ତ” ଅବସ୍ଥା ।

୩ । ଅର୍ଥନୈତିକ ପରିବର୍ତ୍ତନ ସମ୍ପର୍କରେ କେତେଗୁଡ଼ିଏ କୌଶଳର ବିଚାର—

ପୂର୍ବ ବର୍ଣ୍ଣିତ ଆଲୋଚନାରୁ ଏ କଥା ସ୍ପଷ୍ଟ ହେବ ଯେ ଅର୍ଥନୈତିକ ପରିବର୍ତ୍ତନର ତନୋଟି ମୁଖ୍ୟ ବିଭାଗ ଅଛି । ଏହି ତନୋଟି ବିଭାଗ ନେଇ ଅର୍ଥନୈତିକ ପରିବର୍ତ୍ତନର କୌଶଳଗୁଡ଼ିକୁ ବିଚାର କରାଯାଇପାରେ । ପ୍ରଥମରେ ବିଚାର କରିବା ଉଚିତ ଯେ ଅର୍ଥନୀତିଜ୍ଞମାନଙ୍କ ବିଚାରରେ ମନୁଷ୍ୟର ଅର୍ଥନୈତିକ ଜୀବନ ସବୁପ୍ରଥମ ସ୍ଥାନ ପାଇଲେ ମଧ୍ୟ ଯେଉଁମାନେ ଅର୍ଥନୈତିକ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଆଣିବାକୁ ଚାହାନ୍ତି, ସେମାନେ ଏହାକୁ ଜୀବନର ବହୁ ଅଙ୍ଗ ମଧ୍ୟରୁ ଗୋଟିଏ ଅଙ୍ଗ ବୋଲି ବିଚାର କରିବା ଉଚିତ । ଅର୍ଥନୈତିକ ପରିବର୍ତ୍ତନକୁ ସଫଳ କରିବାକୁ ହେଲେ ସମାଜ ବିଜ୍ଞାନର ପ୍ରତ୍ୟେକ କ୍ଷେତ୍ରରୁ ବୈଜ୍ଞାନିକମାନଙ୍କର ସହଯୋଗ ଆବଶ୍ୟକ ।

ଦ୍ଵିତୀୟତଃ ଏକଥା ବିଚାର କରିବାକୁ ହେବ ଯେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ହେବ କାହା ମାଧ୍ୟମରେ ? ଅର୍ଥାତ୍ କେଉଁ କେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ବା ଅନୁଷ୍ଠାନ ଜରିଆରେ ଏହି ପରିବର୍ତ୍ତନ ଆଣିବା ସମ୍ଭବ ହେବ । ତୃତୀୟ ସମସ୍ୟା ହେଉଛି କେଉଁ ପ୍ରକାର ପରିସ୍ଥିତିରେ ଲୋକଙ୍କର ଗ୍ରାହକତା ଜାତ ହେବା ସମ୍ଭବ । ଏହି ଗ୍ରାହକତା ବିନା କୌଣସି ପ୍ରକାର ପ୍ରକୃତ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଅସମ୍ଭବ । ପ୍ରଥମ ପ୍ରଶ୍ନ ନେଇ ଅର୍ଥନୈତିକ ପରିବର୍ତ୍ତନକାରୀମାନେ ବହୁଳ ଭାବରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ସ୍ଵୀକାର କଲେଣି ଯେ ଅର୍ଥନୈତିକ ପରିବର୍ତ୍ତନକୁ ସଫଳ କରିବାକୁ ହେଲେ ଜୀବନର ମୁଖ୍ୟ ବିଭାଗଗୁଡ଼ିକର ପର୍ଯ୍ୟାଲୋଚନା କରି ବହୁମୁଖୀ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ଗ୍ରହଣ କରିବା ଉଚିତ ।

ଦ୍ଵିତୀୟ ପ୍ରଶ୍ନ ନେଇ ବର୍ତ୍ତମାନ କୌଣସି ପ୍ରିୟ ନୀତି ସ୍ଵୀକୃତ ହୋଇ ପାର ନାହିଁ । କାରଣ ଅର୍ଥନୈତିକ ପରିବର୍ତ୍ତନରେ ସାଧାରଣ ବ୍ୟକ୍ତି ନେତୃତ୍ଵ ଦେବା ଭଳି ଦକ୍ଷ ଲୋକମାନଙ୍କର ସ୍ଥାନ କେଉଁଠି ସେ ବିଷୟରେ ସମାଜ ବିଜ୍ଞାନ ଗବେଷଣା କୌଣସି ସ୍ପଷ୍ଟ ତତ୍ତ୍ଵ ବାହାର କରି ପାର ନାହିଁ । ତଥାପି ମଧ୍ୟ ଏ ବିଷୟରେ ନିମ୍ନଲିଖିତ ସାଧାରଣ କଥା ଗୁଡ଼ିକ କୁହାଯାଇପାରେ—

ବର୍ତ୍ତମାନ ଯୁଗରେ ଯେଉଁ ଯେଉଁ ଦେଶମାନଙ୍କରେ ଦ୍ରୁତ ସାମାଜିକ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟିଛି, ସେହି ସେହି ଦେଶଗୁଡ଼ିକରେ ଉକ୍ତ ପରିବର୍ତ୍ତନର ନେତୃତ୍ଵ ନେଇଥିବା ଲୋକମାନଙ୍କର ଗୋଟିଏ ଗୁଣ ପରିଲକ୍ଷିତ ହୁଏ । ଏମାନଙ୍କ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ଵ ପଛରେ କୌଣସି ପ୍ରକାର ଦେଶ-ଶକ୍ତିର ପ୍ରଭାବ ରହିଛି ବୋଲି ଧାରଣା ସୃଷ୍ଟି ହୋଇ ପାରିଛି ଓ ଏହି ଧାରଣା ଗ୍ରହଣ ନେତୃତ୍ଵ ଓ ଧାର୍ମିକ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ କ୍ଷେତ୍ରରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରନ୍ତୁ । ଏହା ଦ୍ଵାରା ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ପରିବର୍ତ୍ତନ ସବୁ ଘଟି ପାରିଛି । କିନ୍ତୁ ଏହା ସବୁ ମୁଖ୍ୟତଃ ଅଣଅର୍ଥନୈତିକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଘଟିଛି ।

ଇଂରାଜୀରେ ଏହି ପ୍ରକାର ନେତୃତ୍ଵକୁ Charismatic Leadership କୁହାଯାଏ ।

ଅର୍ଥନୈତିକ କ୍ଷେତ୍ରରେ କୌଣସି ବିପତ୍ତି ପରିବର୍ତ୍ତନ ଆଣିବାକୁ ଏହି ପ୍ରକାର ନେତାମାନେ ସମର୍ଥ ହୋଇ ପାର ନାହାନ୍ତି । କେମାଲ ଆତାତୁକ, ଜଗନ୍ନାଥ ପାଣ୍ଡା, ଗାନ୍ଧୀ, ନେହେରୁ, ନେହିରୁ ପ୍ରଭୃତ ଏହି ଶ୍ରେଣୀର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ । ଅର୍ଥନୈତିକ ଉନ୍ନତି ବିଭିନ୍ନ କ୍ଷେତ୍ରର ପେଷାଦାର ବିଶେଷଜ୍ଞମାନଙ୍କ ରେଷ୍ଟାରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଏକ ଜଟିଳ ନିୟମ । ଏହା ନିକଟରେ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ ଉପରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ନେତୃତ୍ୱ ପରିହତ ହୁଏ । ବହୁ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ସମ୍ମିଳିତ ରେଷ୍ଟାଦ୍ୱାରା ଏହା ସମ୍ଭବ ହୁଏ ଏବଂ ଏଥିପାଇଁ ଫରକାର ବା ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଅନୁଷ୍ଠାନ ଜରିଆରେ ବାଧ୍ୟତାମୂଳକ ନୀତି ଅବଲମ୍ବନ କରିବାର ଆବଶ୍ୟକତା ମଧ୍ୟ ପଡ଼େ । ପୁଣି ଏଥିପାଇଁ ଅର୍ଥନୈତିକ ଉନ୍ନତରେ ବିଶ୍ୱାସ କରୁଥିବା ବହୁ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ଲୋକଙ୍କୁ ସଂଗଠିତ ଓ ଶୃଙ୍ଖଳିତ ଗୋଷ୍ଠୀ ଭାବରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ପଡ଼େ ।

କେତେକ ବ୍ୟକ୍ତିବିଶେଷଙ୍କ ରେଷ୍ଟାରେ ବଡ଼ ବଡ଼ ଅର୍ଥନୈତିକ କାର୍ଯ୍ୟ ସାଧିତ ହୋଇଥିବାର ଉଦାହରଣ ଥିଲେ ହେଁ ଅର୍ଥନୈତିକ ଫରକାର ଓ ଉନ୍ନତରେ ବ୍ୟକ୍ତି ଅପେକ୍ଷା ଅନୁଷ୍ଠାନଗୁଡ଼ିକର ଉପଯୋଗିତା ହିଁ ଅଧିକ । ଆଧୁନିକ ସମାଜରେ ଅର୍ଥନୈତିକ ଶକ୍ତି ହାସଲ କରିବା ପାଇଁ ବିଭିନ୍ନ ଗୋଷ୍ଠୀ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରତିଯୋଗିତା ହୋଇଥାଏ । ସମାଜରେ ଯେଉଁ ସ୍ଥାନ ଅଧିକାର କଲେ ଅର୍ଥନୀତିକୁ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କରିବା ସମ୍ଭବ, ସେହି ସ୍ଥାନ ହାତଲ କରିବା ପାଇଁ ଏମାନେ ପରସ୍ପରର ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱିତା କରନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ନୂତନ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାର ଶକ୍ତି (ଯାହାକି ଅର୍ଥନୈତିକ ଉନ୍ନତ ବା ପରିବର୍ତ୍ତନରେ ସବୁଠାରୁ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ) କେବଳ ସେହିମାନଙ୍କଠାରେ ଦେଖା ଦେଇଥାଏ । ଯେଉଁମାନେ ଶାନ୍ତରାଜ ଶ୍ରମର ମହତ୍ତ୍ୱକୁ ଆଦର୍ଶ ବୋଲି ଧରନ୍ତି ଓ ଏହାକୁ ସମାଜର ପରିବର୍ତ୍ତନରେ ସବୁଠାରୁ ସମ୍ମାନାପ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟ ବୋଲି ମନେ କରନ୍ତି, ଏହି ଶ୍ରେଣୀର ଲୋକମାନଙ୍କଠାରେ ଆଉ ଗୋଟିଏ ଲକ୍ଷଣ ଦେଖାଯାଏ । ଏମାନେ ଉତ୍ପାଦନ ବୃଦ୍ଧି ଉପରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସ୍ୱରୁଦ୍ଧ ଆଶ୍ରେପ କରନ୍ତି, ଏପରି କି ସମୟ ସମୟରେ ଏହାକୁ ଧର୍ମବିଶ୍ୱାସ ଭଳି ଭାବନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଏମାନେ ଉତ୍ପାଦନ ବୃଦ୍ଧିର ଲାଭଜନକତା ପ୍ରତି ପ୍ରାୟ ଦୃଷ୍ଟି ଦିଅନ୍ତି ନାହିଁ । ଏହି ଶ୍ରେଣୀର ଲୋକେ ଭୂସ୍ୱ, ପାଲେଷ୍ଟାଇନ ଓ ରୁଷ ଦେଶରେ ଅତ୍ୟଧିକ ଉତ୍ପାଦନ ବୃଦ୍ଧି କରିବାକୁ ସମର୍ଥ ହୋଇଛନ୍ତି । ଏହି ଉତ୍ପାଦନ ବୃଦ୍ଧି ଉକ୍ତ ଶ୍ରେଣୀର ଲୋକଙ୍କର ସମ୍ମାନ ବୃଦ୍ଧି କରାଏ ଓ ତାହା ଫଳରେ ଏମାନେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରଭାବଶାଳୀ ହୋଇ ସଜନୀତ କ୍ଷେତ୍ରରେ ନିଜକୁ ଦୃଢ଼ ଭାବରେ ସ୍ଥାପିତ କରିବାକୁ ସମର୍ଥ ହୁଅନ୍ତି ।

ବର୍ତ୍ତମାନ ଭୃତ୍ୟ ସମସ୍ୟାର ଆଲୋଚନା କରିପାର । ଏହି ସମସ୍ୟା ହେଉଛି ଲୋକଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଗ୍ରାହକତା ସୃଷ୍ଟି କରିବାର ସମସ୍ୟା । ଏହି ଗ୍ରାହକତାର ସ୍ତର-ଭେଦ ରହିଛି । ଅର୍ଥନୈତିକ ପରିବର୍ତ୍ତନରେ ବାଧା ସୃଷ୍ଟି ନ କରିବା ଓ ସୁବିଧାବାଦୀ ନୀତିରେ ପରିବର୍ତ୍ତନର ସୁଯୋଗ ନେବା ହେଉଛି ସବୁଠାରୁ ନିମ୍ନ ଶ୍ରେଣୀର ଗ୍ରାହକତା । ପରିବର୍ତ୍ତନର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟକୁ ସୃଷ୍ଟି ଭାବରେ ବୁଝି ଓ ସେଥିରେ ଦୃଢ଼ ବିଶ୍ୱାସ ରଖି ଆଗ୍ରହର ସହ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ହେଉଛି ଗ୍ରାହକତାର ଶ୍ରେଷ୍ଠତମ ନିଦର୍ଶନ । କୌଣସି ସମ୍ପର୍କଦ୍ୱାରା

ଯେତେବେଳେ ପ୍ରଚଳିତ ଅର୍ଥନୈତିକ ଓ ସାମାଜିକ ସମ୍ପର୍କସବୁ ଦୁର୍ବଳ ହୋଇ ପଡ଼ନ୍ତି ଓ ସେ ସବୁକୁ ବଞ୍ଚାଇ ରଖିବାକୁ ଯେତେବେଳେ ଶାସନ ଶକ୍ତିର ଦୃଢ଼ ପ୍ରଚେଷ୍ଟା ଆବଶ୍ୟକ ହୁଏ, ସେତେବେଳେ ଦ୍ଵିତୀୟ ଶ୍ରେଣୀର ଗ୍ରାହକତା ସୃଷ୍ଟି ହେବାର ସୁଯୋଗ ମିଳେ । ଶାସନ ଶକ୍ତିର ଦୃଢ଼ତା ଯେତକି ବଢ଼େ, ପରିବର୍ତ୍ତନ ବିରୋଧୀ ମନୋବୃତ୍ତି ସେତକି କମି କମି ଯାଏ ଏବଂ ପରିବର୍ତ୍ତନ ସଫଳତା ଦିଗରେ ସେତକି ଅଗ୍ରସର ହୁଏ ।

ପ୍ରଥମେ ଏହା ଆପାତତଃ ଜଣାପଡ଼େ ଯେ ସତେ ଯେପରି ପରିବର୍ତ୍ତନ ବିଶେଷତଃ ଦୃଷ୍ୟମାନ ପରିବର୍ତ୍ତନ (ଯାହାର ସଠିକ୍ ପରିମାଣ ଜାଣିବା ସମ୍ଭବ) ଲୋକମାନଙ୍କର ସହଯୋଗ ବିନା ସାଧ୍ୟତ ହୋଇ ପାରବ । ଯଦି ଅର୍ଥନୈତିକ ଉନ୍ନତର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ କେତେ ଗୁଡ଼ିଏ ଜିନିଷର ଅଧିକାଂଶ ଉତ୍ପାଦନରେ ସୀମାବଦ୍ଧ ରହେ, ତାହେଲେ ଏହା ଅପେକ୍ଷାକୃତ ସହଜ ହେବ । ଉତ୍ପାଦନ ପାଇଁ ଆବଶ୍ୟକ ମୌଳିକ ପଦାର୍ଥଗୁଡ଼ିକ ସଂଗ୍ରହ କରି ପାରଲେ ଏହି କାର୍ଯ୍ୟ ସାଧ୍ୟତ ହୋଇ ପାରବ । ମାତ୍ର ଅର୍ଥନୈତିକ ଉତ୍ପାଦ୍ଵ ଏଥିପାଇଁ ସଫେଷ୍ଟ । ସେହିପରି କୌଣସି କାରଖାନା ବା ଇଞ୍ଜିନିୟରିଂ ପ୍ରତିଷ୍ଠାନ ସମସ୍ତ ସୁବିଧା ଯୋଗାଇ ଦେଇ ଯଦି ବ୍ୟବହାରର ନୂତନ କୌଶଳ ସୃଷ୍ଟି କରାଇ ପାରନ୍ତି । କୌଣସି କାରଖାନାର କାର୍ଯ୍ୟରମାନେ ଯଦି ନୂତନ ଉତ୍ପାଦନ ପ୍ରଣାଳୀ ବ୍ୟବହାର କରିବାକୁ ସମର୍ଥ ହୁଅନ୍ତି ଓ ସେଥିପାଇଁ ଯଦି ଆବଶ୍ୟକୀୟ ଯତ୍ନପାତ ମିଳେ, ତାହେଲେ ସେହି କାରଖାନାର ମାଳିକ ଅକ୍ଳେଶରେ ନିଜ କାରଖାନାରେ ସେହି ନୂତନ ଉତ୍ପାଦନ ପ୍ରଣାଳୀର ପ୍ରଚଳନ କରାଇ ପାରନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଏହିସବୁ ପରିବର୍ତ୍ତନ ବିଶେଷତଃ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ସମ୍ଭବ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ଲୋକ ସମର୍ଥନ ସୃଷ୍ଟି କରି ପାରେ ନାହିଁ, ସୁତରାଂ ସମାଜର ଅର୍ଥନୈତିକ ଉନ୍ନତ ଆଣିବା ଦିଗରେ ଉପଯୋଗୀ ହୋଇ ପାରେ ନାହିଁ । ଅଧିକ ଉତ୍ପାଦନ ସବୁବେଳେ ଅଧିକ ଉପଭୋଗ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରେ । ଯେଉଁମାନେ ଉପଭୋଗ କରିବେ, ସେମାନେ ଅଧିକ ଉତ୍ପାଦନକୁ ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛୁକ ଥିବା ଆବଶ୍ୟକ । କିନ୍ତୁ ନାନା କାରଣରୁ ଏହି ଇଚ୍ଛା ସୃଷ୍ଟି ହୋଇପାରେ ନାହିଁ । ସୁତରାଂ କେବଳ ଗୋଟିଏ ଫରିବର୍ତ୍ତନର ଧାରକୁ ଆରମ୍ଭ କରିଦେଲେ ସଫେଷ୍ଟ ହେବ ନାହିଁ କିମ୍ବା ଉପର ସ୍ତରରୁ ସମାଜର ସବୁ ବାଧାବିଘ୍ନକୁ ଦୂର କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲେ ମଧ୍ୟ ସଫେଷ୍ଟ ହେବ ନାହିଁ । ଆନୁଷ୍ଠାନିକ ବାଧା ହେତୁ ଅର୍ଥନୈତିକ ଉନ୍ନତ ପ୍ରତିଫଳ ହେବାର ଉଦ୍ଵାସରଣ ଆଧୁନିକ ସମାଜରେ କଦୂଳ ଭାବରେ ଦେଖାଯାଏ । କେବଳ ଆଇନ କରି ଏହି ଅନୁଷ୍ଠାନଗୁଡ଼ିକୁ ଦୂର କରି ଦେଲେ କାର୍ଯ୍ୟ ହାସଲ ହୁଏ ନାହିଁ, ବରଂ ସମାଜରେ ତାହାର ଘୋର ପ୍ରତିଫଳ ଦେଖାଦିଏ । ପୁଣି ସମାଜର କେତେଗୁଡ଼ିଏ ଅନୁଷ୍ଠାନକୁ ଆକର୍ଷିତ ଭାବରେ ନଷ୍ଟ କରି ଦେଲେ ତାହାର ସ୍ଥାନ ସହଜେ ଫୁରଣ ହୋଇ ପାରେ ନାହିଁ, ଫଳରେ ସମାଜର କେତେଗୁଡ଼ିଏ ଗୁରୁତ୍ଵପୂର୍ଣ୍ଣ କାର୍ଯ୍ୟ ବନ୍ଦ ହୋଇଯାଏ । ପରିବର୍ତ୍ତନକୁ ସଫଳ କରିବାକୁ ହେଲେ ନୂତନ ସମାଜର ସଂଗଠନରେ ପୁରାତନ-ଆବଶ୍ୟକତା ଫୁରଣ କରିବା ପାଇଁ ସଫେଷ୍ଟ ସୁଯୋଗ ଥିବା ଆବଶ୍ୟକ ।

ସମାଜର ପରିବର୍ତ୍ତନରେ ଏହା ଏକ ମୌଳିକ ନିୟମ ଯେ କୌଣସି ପୁରୁତନ କାର୍ଯ୍ୟାନୁଷ୍ଠାନକୁ ବନ୍ଦ କରି ଦିଆଗଲେ ତାହା ନୂତନ ରୂପରେ ଦେଖା ଦେଇ ଆସୁଅଛି କରେ । କିନ୍ତୁ ଏ କଥା ମଧ୍ୟ ସତ ଯେ ସମାଜରେ ନୂତନ ଆଦର୍ଶ ଓ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଥାଏ ଓ ତାହା ଖୁବ୍ ଶୀଘ୍ର ଶାନ୍ତିପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ମଧ୍ୟ ବେଳେ ବେଳେ ହୋଇଥାଏ । ସାମାଜିକ ସଂପର୍କର ସମସ୍ତ ଆବଶ୍ୟକତା ପୂରଣ ହୋଇ ପାରିଲେ ହିଁ କେବଳ ତାହା ନୂତନ ଅର୍ଥନୈତିକ ବା ରାଜନୈତିକ ସଂଗଠନ ସହ ଖାପ ଖାଏ ।

ପରିବର୍ତ୍ତନ ଆଣିବାରେ ଯେଉଁମାନେ ନେତୃତ୍ୱ ଦିଅନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କର କର୍ମ ପ୍ରେରଣା (motive) ଯାହା, ସମଗ୍ର ସମାଜର କର୍ମ ପ୍ରେରଣା ମଧ୍ୟ ସେଇଆ ହେବା ଦରକାର । ନେତାମାନେ ପରିବର୍ତ୍ତନର ଯେଉଁ ପ୍ରକାର ପରିଣତ ହେବ ବୋଲି ମନେ କରନ୍ତି ଓ ଲୋକମାନେ ପରିବର୍ତ୍ତନରୁ ଯାହା ପାଇବାକୁ ଆଶା କରନ୍ତି, ତାହା ମଧ୍ୟରେ ମଧ୍ୟ ମେଳ ଥିବା ଦରକାର ।

କୌଣସି ନୂତନ ସାମାଜିକ ଆଦର୍ଶ ବା ରାଜନୈତିକ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ସମାଜର ଆବଶ୍ୟକତା ପୂରଣ କରିବା ପାଇଁ ଖୁବ୍ ଭଲ ଭାବରେ ସମର୍ଥ ହୋଇପାରେ । କିନ୍ତୁ ଯଦି ସମାଜ ଓ ଲୋକସାଧାରଣ ଅନ୍ୟ ପ୍ରକାର ଆଦର୍ଶକୁ ପସନ୍ଦ କରୁ ଆସନ୍ତି ତାହେଲେ ଉକ୍ତ ଆଦର୍ଶ ବା କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ କଦାପି ସଫଳ ହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ବା ଅସ୍ୱଳ୍ପ ଅସମାନତା, ଜମି ବା ରାଜନୈତିକ କ୍ଷମତାର ବୈଷମ୍ୟ ହେତୁ ଯଦି ଗୁରୁତର ଉତ୍ତେଜନାର ସୃଷ୍ଟି ହୁଏ ଏବଂ ଏହି ସମସ୍ତ ବୈଷମ୍ୟ ଦୂର କରିବାକୁ ନେତୃତ୍ୱ ଯଦି ବଳପରିକର ହୁଏ, ତାହେଲେ ପରିବର୍ତ୍ତନର ପଥ ପରିଷ୍କାର ହୋଇଯାଏ । ଏହି ପ୍ରକାର ପରିସ୍ଥିତିକୁ ଉତ୍ତେଜନା ପରିସ୍ଥିତି (Challenge situation) କୁହାଯାଏ । ଏଥିରେ ନେତା ଓ ପରିସ୍ଥିତି ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଦ୍ରୁତ ଫିସା-ପ୍ରତିଫିସାର ସମ୍ପର୍କ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଥାଏ । ଏହି ପ୍ରକାର ସମ୍ପର୍କକୁ ଅର୍ଥନୈତିକ ପରିବର୍ତ୍ତନର ଭିତ୍ତି ସ୍ଥାପନ କରେ ।

ଭୌଗୋଳିକ ଦୃଷ୍ଟିରୁ କୌଣସି କର୍ମ ପ୍ରେରଣାର ମୂଳ ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରିବା ଆଦୌ ଗୁରୁତ୍ୱ ପୂର୍ଣ୍ଣ ନୁହେଁ । ଅର୍ଥନୈତିକ ଓ ରାଜନୈତିକ ଆଦର୍ଶ ଗୋଟାଏ ଦେଶରୁ ଅନ୍ୟ ଦେଶକୁ ପାଇଥାଏ ଓ ସେଥିପାଇଁ କୌଣସି ଦେଶ “ସବୁ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ସଂରକ୍ଷିତ” ବୋଲି ଦାବୀ କରି ନ ପାରେ । କୌଣସି ପ୍ରକାର ସାମାଜିକ ଆନ୍ଦୋଳନ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସୀମା ରେଖା ମଧ୍ୟରେ ଆବଦ୍ଧ ରହେ ନାହିଁ । ଆଧୁନିକ ଯୁଗରେ ଆନ୍ତର୍ଜାତିକ ଅନୁଷ୍ଠାନଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟ ଏ ଦିଗରେ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ହେଲେଣି । ଅର୍ଥନୈତିକ ଓ ସାମାଜିକ ସମସ୍ୟାଗୁଡ଼ିକର ଗୁରୁତ୍ୱ ସୁଗୁଣ ଦେବାପାଇଁ ଏହି ଅନୁଷ୍ଠାନମାନେ ଉତ୍ସାହ ରହନ୍ତି । ଅର୍ଥନୈତିକ ଓ ସାମାଜିକ ପରିବର୍ତ୍ତନ ପାଇଁ କିପରି ମାନସିକ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଏ, ସେ ବିଷୟରେ ଏହି ଅନୁଷ୍ଠାନ ଗୁଡ଼ିକ ଯଥେଷ୍ଟ ଅଭିଜ୍ଞତା ହାସଲ କରି ପାରିଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଏ କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଧ୍ୟ ସଫଳତା ଉତ୍ତେଜନା ପରିସ୍ଥିତିର ସୃଷ୍ଟି ଉପରେ ନିର୍ଭର କରେ ।

ଏଠାରେ ଗୋଟିଏ ଉଦାହରଣ ଦେଲେ କଥାଟା ସ୍ପଷ୍ଟ ହେବ । ଆଜିକାଲି ଜାତୀୟ ଓ ଆନ୍ତର୍ଜାତୀୟ ସ୍ତରରେ ଦାରିଦ୍ର୍ୟ ଓ ଦୁଃସ୍ଥ ସମ୍ପର୍କୀୟ ସମସ୍ୟା ପ୍ରତି ଯେଉଁ ପ୍ରକାର ଜାଗରଣ ଉତ୍ପନ୍ନ, ଆଗେ କେବେ ତାହା ହୋଇ ନ ଥିଲା । କିନ୍ତୁ କେବଳ ବର୍ତ୍ତମାନର ଉଚ୍ଚତମ ଦାରିଦ୍ର୍ୟ ହେତୁ ଯେ ଏହି ଜାଗରଣ ଆସିଛି ତାହା ନୁହେଁ ପ୍ରଥମ ମହାଯୁଦ୍ଧ ପୂର୍ବରୁ ଉନ୍ନତ ଓ ଅନୁନ୍ନତ ସମାଜ ମଧ୍ୟରେ ମୁଣ୍ଡପିନ୍ଧି ଉତ୍ପାଦନ ଓ ଉପଭୋଗରେ ଯେଉଁ ତାରତମ୍ୟ ଥିଲା, ତାହା ଏବେ ମଧ୍ୟ ପ୍ରାୟ ସେହିପରି ରହିଛି । ସେଥିରେ କୌଣସି ଉଲ୍ଲେଖଯୋଗ୍ୟ ବୃଦ୍ଧି ଘଟି ନାହିଁ । ଆଗେ ଅବଶ୍ୟ ଉନ୍ନତ ଦେଶଗୁଡ଼ିକର ଉତ୍ପାଦନମାନ ଏତେ ଅଧିକ ନ ଥିଲା, କିନ୍ତୁ ଅନୁନ୍ନତ ଦେଶଗୁଡ଼ିକର ଉତ୍ପାଦନମାନ ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ତୁଳନାତ୍ମକ ଭାବରେ କମ ଥିଲା । ମଧ୍ୟବିତ୍ତ ପରିବାରରେ ଶୁକରବାକର ରଖିବାରେ ଯେପରି ବହୁ ଅର୍ଥ ବ୍ୟୟ ହେଉଥିଲା, ରେଡ୍ଡିଓ, ଟେଲିଭିଜନ, ରେଫ୍ରିଜରେଟର ଇତ୍ୟାଦି ବାବଦରେ ସେହିପରି କୌଣସି ଖର୍ଚ୍ଚ ନ ଥିଲା । ମୋଟ ଉପରେ ଦେଖିବାକୁ ଗଲେ ଉନ୍ନତ ଓ ଅନୁନ୍ନତ ଦେଶଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରେ ଆଗେ ଯେତକ ତପାତ୍ତ ଥିଲା, ଆଜିକାଲି ମଧ୍ୟ ସେତକ ଅଛି । ଆଗେ ଏହି ତପାତ୍ତ କୌଣସି ଆଲୋଚନ ସୃଷ୍ଟି କରୁ ନ ଥିଲା ବା ଏହାକୁ କେନ୍ଦ୍ର କରି କୌଣସି ଜନ ଆନ୍ଦୋଳନର ସୃଷ୍ଟି ହେଉ ନ ଥିଲା ।

ସୁତରାଂ ଆମେ ଏଇଠି ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରି ପାରିବା ‘କାହିଁକି ଆମର ଦୁଇ, ତିନି ପୁରୁଷ ଆଗରୁ ଜୀବନର ମାନ ବୃଦ୍ଧି ପାଇଁ ବ୍ୟାପକ ଆନ୍ଦୋଳନ ସମ୍ଭବ ହୋଇ ପାରି ନାହିଁ ? କାହିଁକି ସେ ସମୟର ରାଜନୀତିରେ ବିଶ୍ୱସାର ଅର୍ଥନୈତିକ ସମାନତା ଆଣିବାର ସମସ୍ୟା ସ୍ଥାନ ପାଇ ନାହିଁ ?’ ଏହାର ଉତ୍ତର ହେଉଛି—ସେହି ସମୟରେ ଏହା ସମ୍ଭବରେ ଉଦ୍ଭବନା ପରସ୍ଥିତ ନ ଥିଲା । ବର୍ତ୍ତମାନର ଆନ୍ତର୍ଜାତୀୟ ରାଜନୀତିରେ ମାନବକଲ୍ୟାଣର ଯେଉଁ ନୂତନ ଆଦର୍ଶ ଦେଖା ଦେଇଛି, ତାହା କେବଳ ଯାନ୍ତ୍ରିକ ଅଗ୍ରଗତିର ସୃଷ୍ଟି ନୁହେଁ । ବର୍ତ୍ତମାନର ଅର୍ଥନୈତିକ ଓ ସାମାଜିକ ସଂଗଠନରେ ଯେଉଁ ସଂକଟ ଦେଖା ଦେଇଛି, ଏହି ଆଦର୍ଶ ସେହି ସଂକଟରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୋଇ ସାମାଜିକ ଓ ଅର୍ଥନୈତିକ ଶକ୍ତିଗୁଡ଼ିକର ସମତୁଳନ ପ୍ରକାଶ । ବିଭିନ୍ନ ସ୍ତରର ଓ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାରର ପ୍ରବର୍ତ୍ତନ (Persuasion), ଗୁପ୍ତ ପ୍ରୟୋଗ (Pressure) ଓ ବଳ ପ୍ରୟୋଗ (Compulsion) ମଧ୍ୟ ଦେଇ ଏହି ଆଦର୍ଶ ପୂର୍ଣ୍ଣତାପ୍ରାପ୍ତି ଦିଗରେ ଅଗ୍ରସର ହେଉଛି ।

ସାମାଜିକ ଯୌନ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ *

ଦୁଲମଣି ମହାପାତ୍ର

ସାମାଜିକ ଜୀବନ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ସହଯୋଗ ମୂଳକ ସମ୍ପର୍କ ଉପରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ । ଯୌନ କ୍ରିୟାର ପ୍ରେରଣା ଏପରି ଡାକୁ ଯେ ଏହାର ପ୍ରଭାବରେ ଗୁଳିତ ହୋଇ ବ୍ୟକ୍ତିଗଣେଷ ଉକ୍ତ ସହଯୋଗ ମୂଳକ ସମ୍ପର୍କକୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ କରିବାର ସଂଭାବନା ଅଛି । ଯେଉଁ ଅସଂଖ୍ୟ ଆନୁବ୍ୟକ୍ତିକ ସମ୍ପର୍କରୁ ଗୋଷ୍ଠୀ ଜୀବନର ଉତ୍ତର ସଂଭବ ହୁଏ ସେ ଗୁଡ଼ିକ ଯେପରି ସୁସ୍ଥ ସେପରି ଜଟିଳ । ସ୍ୱେଚ୍ଛାଗୁରୁ ଯୌନସମ୍ପର୍କ ଜନିତ ପ୍ରତିଯୋଗିତାର ଗ୍ଳାନି ଓ ହିଂସ୍ରତା ଏମାନଙ୍କୁ ଭ୍ରଷ୍ଟ କରେ । ତେଣୁ ସମାଜ କଦାପି ଯୌନ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ପ୍ରତି ଉଦାସୀନ ରହି ପାରେ ନାହିଁ ଓ ପ୍ରତ୍ୟେକ ସମାଜରେ ଯୌନ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ଦେଖାଯାଏ । ହୁଏ ତ ଏହା ସଂଭବ ହୋଇ ପାରେ ଯେ ମନୁଷ୍ୟର ଦୀର୍ଘ ଉତ୍ତର ସରେ କୌଣସି କୌଣସି ସମାଜରେ ଯୌନ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ଦେଖା ଦେଇ ନ ଥିବ, କିନ୍ତୁ ସେପରି ସମାଜର କୌଣସି ଚିହ୍ନ ସୁଦ୍ଧା ଆଜି ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ ନାହିଁ । ଯୌନ କ୍ରିୟାର ସାମାଜିକ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ଆଜି ଏକ ସାବଜନାନ କୃଷ୍ଣ ।

ଏହା ସତ୍ୟ ଯେ ଏହି ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ଅତ୍ୟଧିକ କଠୋର ହେବା ଉଚିତ ନୁହେଁ । ସମାଜକୁ ଭସ୍ତ୍ର ରହିବାକୁ ହେଲେ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ତାହାର ଯୌନ ପ୍ରବୃତ୍ତିକୁ ବିକାଶ କରିବାର ଯଥେଷ୍ଟ ସୁଯୋଗ ଦେବା ଆବଶ୍ୟକ, ଯାହାଦ୍ୱାରା ପ୍ରଜନନ କ୍ରିୟା ସୁଗୁରୁ-ରୂପେ ଗୁଳିତ ହେବ ଓ ଜନସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟର ଆଶଙ୍କା ରହିବ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଏହା ଅପେକ୍ଷା ଅଧିକ ସୁଯୋଗ ଦେବାର ଆବଶ୍ୟକତା ମଧ୍ୟ ରହିଛି । କ୍ଷୁଧା, ଭୃଷ୍ଣା, ପ୍ରଭୃତ ପ୍ରବୃତ୍ତି ମାନଙ୍କ ଅପେକ୍ଷା ଯୌନ ପ୍ରବୃତ୍ତି ନିଜକୁ ଅନ୍ୟ ବାଟରେ ଚଳିତାର୍ଥ କରିବାରେ ଓ ଉଚ୍ଚତର ପରିଣତ ହାସଲ କରିବାରେ ଅଧିକ ପାରଙ୍ଗମ, କିନ୍ତୁ ଚିକିତ୍ସାଗତ (clinical) ତଥ୍ୟ ଦୃଢ଼ ଭାବରେ ପ୍ରମାଣ କରିଛି ଯେ ଯୌନ ପ୍ରବୃତ୍ତିର ବ୍ୟର୍ଥତା ଏପରି ବିଶ୍ୱାସନୀୟ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ସୃଷ୍ଟି କରେ ଯାହାକି ସନ୍ତୋଷଜନକ ସାମାଜିକ ସମ୍ପର୍କ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଦିଗରେ ଘୋର ଅନୁରାଗୀ ହୁଏ । ସୁତରାଂ କେବଳ ଜନସଂଖ୍ୟା ସଙ୍କାଶ ନୁହେଁ ବ୍ୟକ୍ତିର ମାନସିକ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ତଥା କାର୍ଯ୍ୟକାରୀତା ରକ୍ଷା କରିବା ପାଇଁ ଯୌନ ପ୍ରବୃତ୍ତିକୁ ଚଳିତାର୍ଥ କରିବାର ଯଥେଷ୍ଟ ସୁଯୋଗ ଦେବା ଆବଶ୍ୟକ ।

ଯୌନ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ଯେତେ ସଙ୍ଗେ ଯୌନ ପ୍ରବୃତ୍ତିର ବିକାଶର ସୁଯୋଗ ପ୍ରତ୍ୟେକ ସମାଜ ନିକଟରେ ଏକ ସମସ୍ୟା ଏବଂ କେତେଗୁଡ଼ିଏ କୃଷ୍ଣ ଶତ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ, ଅଧିକାର ଓ ନିୟମର ସମସ୍ତ ଦ୍ୱାରା ସମାଜ ଏହାର ସମାଧାନ କରିଥାଏ । ଏମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ

* ବିଜ୍ଞାନ ପ୍ରବୃତ୍ତିର ସମ୍ପର୍କରେ ୧୯୨ ସାଧାରଣ ଅଧିବେଶନରେ ପଠିତ

ନିବାରଣମୂଳକ ନିୟମଗୁଡ଼ିକ ସାମାଜିକ ପତ୍ତରେ ଶତକାରୀ ଯୌନ ପ୍ରତିଯୋଗିତାକୁ ବନ୍ଦ କରାଏ ଓ ଅନୁମୋଦନମୂଳକ ନିୟମ ଗୁଡ଼ିକ ଅନ୍ତତଃ ପକ୍ଷେ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ସ୍ୱାଚ୍ଛନ୍ଦ୍ୟ ପାଇଁ ଯେତକି ଯୌନ କ୍ରିୟା ଆବଶ୍ୟକ ତାହାର ଅନୁମତି ପ୍ରଦାନ କରି ସାଧାରଣତଃ ଯୌନ ବ୍ୟବହାରକୁ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ବାଧ୍ୟତା ମୂଳକ ନିୟମ ସହିତ ଯୋଗ କରାଯାଇ ଏହାକୁ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଭାବରେ ସାମାଜିକ ସ୍ୱାର୍ଥର ବଶୀଭୂତ କରାଯାଏ ।

ଯୌନ ନିୟମଗୁଡ଼ିକୁ ଗୁଝିବା ପାଇଁ ଯୌନ ବ୍ୟବହାରର ଟିକିଏ ବିଶ୍ଳେଷଣ ଆବଶ୍ୟକ । ଏହି ପ୍ରବନ୍ଧର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ପୁରଣ ପାଇଁ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ତଥ୍ୟାବଳୀ ଅପ୍ରାକୃତକ ଯୌନ ବ୍ୟବହାରକୁ ଆଲୋଚନା କରିବାର ଆବଶ୍ୟକତା ନାହିଁ । ବୈବାହିକ ସୂତ୍ରରେ ହେଉ କିମ୍ବା ବୈବାହିକ ସୂତ୍ରର ବାହାରେ ହେଉ, ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ପୁରୁଷ ମଧ୍ୟରେ ଯେଉଁ ପ୍ରକାଶମାନ ଯୌନ ସମ୍ପର୍କ ଦେଖା ଦେଇଥାଏ, ତାହାହିଁ ଏଠାରେ ଆଲୋଚ୍ୟ ବିଷୟ । ସାମାଜିକ ଦୃଷ୍ଟି କୋଣରୁ ଯୌନ ସମ୍ପର୍କକୁ ସାତୋଟି ମୁଖ୍ୟ ବିଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ କରାଯାଇ ପାରେ । ସମସ୍ତ ପ୍ରକାର ବିଧି ରକ୍ଷାକରି ଏକ ଦମ୍ପତୀ ମଧ୍ୟରେ ଯେଉଁ ଯୌନ ସମ୍ପର୍କ ଦେଖାଦିଏ ତାହାକୁ ଦାମ୍ପତ୍ୟ ଯୌନ ସମ୍ପର୍କ (Marital sexuality) କୁହା ଯାଏ । ବୈବାହିକ ସମ୍ପର୍କ ନ ଥାଇ ଯଦି ଯୌନ ସମ୍ପର୍କ ହୁଏ ଓ ଉକ୍ତ ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ପୁରୁଷଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଅନ୍ତତଃ ଜଣେ ଯଦି ଅନ୍ୟାୟ ବିବାହ କରାଯାଏ, ତାହାହେଲେ ତାହାକୁ ଦାମ୍ପତ୍ୟ ପ୍ରତିକୂଳ ସମ୍ପର୍କ (Adultery) ଆଖ୍ୟା ଦିଆଯାଏ । ଗୋଟିଏ ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ପୁରୁଷ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ଜାତି ସମ୍ପର୍କ ଦ୍ୱାରା ଯଦି ସେମାନଙ୍କର ବିବାହ ନିଷିଦ୍ଧ ହୋଇଥାଏ ଏବଂ ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଯୌନ ସମ୍ପର୍କ ହୁଏ, ତାହା ହେଲେ ତାହାକୁ ଜାତି ପ୍ରତିକୂଳ ଯୌନ ସମ୍ପର୍କ (Incest) କୁହାଯିବ । ଯଦି ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ପୁରୁଷ ବିବାହ ସମ୍ପର୍କ ପ୍ରଚଳନ ନ ଥିବା ପୃଥକ ଜାତି କିମ୍ବା ଶ୍ରେଣୀର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ହୋଇଥାନ୍ତି ତାହାହେଲେ ସେମାନଙ୍କ ଯୌନ ସମ୍ପର୍କକୁ ଅପାତ ଯୌନ ସମ୍ପର୍କ (mismatching) କୁହାଯିବ । ଯଦି ସ୍ତ୍ରୀ କିମ୍ବା ପୁରୁଷ ଯୌନ କ୍ରିୟା ନିଷିଦ୍ଧ ହୋଇଥିବା ଗୋଷ୍ଠୀର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ହୋଇଥାନ୍ତି, ଯଥା ବିଧିବା କିମ୍ବା ମଠସଦନ୍ତ, ତାହାହେଲେ ସେମାନଙ୍କ ସମ୍ପର୍କକୁ ଅପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଯୌନ ସମ୍ପର୍କ (Status unchastity) କୁହାଯିବ । ଗ୍ରହଣ କିମ୍ବା ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କର ଉଚ୍ଚ ସ୍ତ୍ରୀ ପ୍ରଭୃତ ସମୟରେ ଯୌନ କ୍ରିୟା ସମ୍ପାଦିତ ହେବା କେତେକ ସମାଜରେ କୁର୍ଦ୍ଧିଗତ ଶୂଦ୍ରୀ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ନିଷିଦ୍ଧ । ସେହି ସମୟରେ ଯୌନ ସମ୍ପର୍କ ହେଲେ ତାହାକୁ ଅଗୌରବ ଯୌନ ସମ୍ପର୍କ (Incontinence) କୁହାଯିବ । ଯେଉଁ ସମ୍ପର୍କ ଗୁଡ଼ିକ ଏହି ସମସ୍ତ ବିଭାଗ ମଧ୍ୟରୁ କୌଣସିଟିର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ନୁହେଁ, ସେଗୁଡ଼ିକୁ ମୋଟାମୋଟି ଭାବରେ ଅବୈଧ ଯୌନ ସମ୍ପର୍କ (Fornication) ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ଉପାସାୟ କରାଯାଏ । ଯେଉଁ ଯୌନ ସମ୍ପର୍କ ବିବାହ ବ୍ୟତିତ ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତ ସାମାଜିକ ପରମ୍ପରା ରକ୍ଷା କରେ ସେ ସମସ୍ତ ଏହି ଶ୍ରେଣୀର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ।

ଆମର ସମାଜରେ ବିବାହ ବ୍ୟତୀତ କୌଣସି ପ୍ରକାର ଯୌନ ସଂପର୍କ ନିଷିଦ୍ଧ ଓ ଆମର ଧାରଣାରେ ଯୌନ କ୍ରିୟା ସହିତ ଯୌନ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ଅଙ୍ଗାଙ୍ଗୀ ଭାବରେ ଜଡ଼ିତ । ଆମ ସମାଜରେ ଯେଉଁ ପ୍ରକାରର ଯୌନ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ରହିଛି ଅନ୍ୟ ସମାଜରେ ମଧ୍ୟ ଠିକ ସେହିପରି ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ରହିବା ଉଚିତ ଏ କଥା କେବଳ ସାଧାରଣ ଲୋକେ ନୁହଁନ୍ତି, ଏ ବିଷୟରେ ଗବେଷଣା କରିଥିବା ଲୋକେ ମଧ୍ୟ ଭାବନ୍ତି । ଏହି ଧାରଣା ନିତାନ୍ତ ଭ୍ରାନ୍ତ ବୋଲି ପ୍ରମାଣିତ ହୋଇଛି । ପୃଥିବୀର ବହୁ ଅଧିକ ସଂଖ୍ୟକ ଲୋକଙ୍କ ନିକଟରେ ଯୌନ ସଂପର୍କ ଆଦୌ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ନୁହେଁ । ବିବାହ, ଜାତପ୍ରଥା, ସମାଜିକ ସମ୍ମାନ, ପ୍ରଜନନ ଓ ଆତ୍ମର ଅନୁଷ୍ଠାନ ପ୍ରଭୃତ ସାମାଜିକ କାର୍ଯ୍ୟମାନଙ୍କ ଜରୁଆରେହିଁ ଏହା ଗୁରୁତ୍ୱ ହାସଲ କରିଥାଏ ।

ନିଜ ସମାଜର ଯୌନ ପରିହତାର ପରଂପରା ଦ୍ୱାରା ଆମର ଗବେଷଣାକାରୀମାନେ ଏତେ ପ୍ରଭାବିତ ଯେ ଅନ୍ୟ ସମାଜର ଯୌନ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ପ୍ରଥା ଚାହିଁବାକୁ ଆତ୍ମମାନେ ଅସମର୍ଥ ହୋଇଛନ୍ତି । କେବଳ ସେତକ ନୁହେଁ, ଆଦିମ ସମାଜରେ ଓ ବର୍ତ୍ତମାନର ଆଦିବାସୀମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କୌଣସି ପ୍ରକାର ଯୌନ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ନାହିଁ ବୋଲି ଧରି ନିଆ ହୋଇଛି । ଏହା ଫଳରେ ସାମୁହିକ ବେଶ୍ୟାଚୂଡ଼ା (hatairism) ଆଦିମ ସମାଜର ଅବାଧ ଯୌନ ସଂପର୍କ (primitive promiscuity) ଯୌନ ସାମ୍ୟବାଦ (sexual communism) ପ୍ରଭୃତ ଉତ୍ତଃ ତତ୍ତ୍ୱର ପ୍ରସାର ସମ୍ଭବ ହୋଇଛି । ଏହାର କୌଣସି ପ୍ରାମାଣିକ ଭିତ୍ତି ନାହିଁ । ଏପରି କୌଣସି ଆଦିବାସୀ ସମାଜ ନାହିଁ ଯେଉଁଥିରେ କି ଯୌନ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ଆଦୌ ନାହିଁ । ଦକ୍ଷିଣ ଭାରତର ଖୋଡ଼ା ଓ ବ୍ରାଜଲର କେଏନ୍‌ଗାଂଗ୍‌ମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଯୌନ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ସବୁଠାରୁ ଶୁଦ୍ଧ ବୋଲି ଧରାଯାଏ; କିନ୍ତୁ ସେମାନଙ୍କ ସମାଜରେ ବି ଯୌନ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ନେଇ ଅସଂଖ୍ୟ ନିୟମ ଅଛି ।

ଆମ ସମାଜରେ ଯୌନ କ୍ରିୟାକୁ ପାପ ବୋଲି ଧରି ନିଆ ଯାଏ । ଅବଶ୍ୟ କେତେକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏହି ପାପର ଆବଶ୍ୟକତାକୁ ସ୍ୱୀକାର କରାଯାଏ । ଏହାହିଁ ଆମ ସମାଜରେ ଯୌନ ନିୟନ୍ତ୍ରଣର ଭିତ୍ତି । କିନ୍ତୁ ବହୁତ କମ୍ ସମାଜରେ ଯୌନ କ୍ରିୟାକୁ ପାପ ବୋଲି ଧରନ୍ତି ଓ କେବଳ ପ୍ରଜନନ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ କୌଣସି ପ୍ରକାର ଯୌନ ସଂପର୍କ ଅସମ୍ଭବ ବୋଲି ସ୍ୱୀକାର କରନ୍ତି ନାହିଁ ।

ବୈବାହିକ ସମ୍ପର୍କ ଯୌନ ନିୟନ୍ତ୍ରଣର ଗୋଟିଏ ମୁଖ୍ୟ ଭିତ୍ତି । ଏହି ସମ୍ପର୍କ ମଧ୍ୟରେ ଯୌନ ସମ୍ପର୍କ କେବଳ ବୈଧ ନୁହେଁ ବାଧ୍ୟତାମୂଳକ ମଧ୍ୟ । ଏହି ସମ୍ପର୍କକୁ ଶୁଦ୍ଧ କରୁଥିବା ଯୌନ ସମ୍ପର୍କକୁ ସବୁ ସମାଜରେ ନିୟନ୍ତ୍ରିତ କରାଯାଏ । କିନ୍ତୁ ବହୁ ସମାଜରେ ଯୁକ୍ତସଂପର୍କ ଜାତ (affinal relatives)ମାନଙ୍କ ସହ ବିବାହ ବହୁଭୂତ ଯୌନ ସଂପର୍କ (extramarital relationship) ସ୍ୱୀକାର କରାଯାଏ ଓ ଏହି ସଂପର୍କ ଦ୍ୱାରା ବିବାହିତ ଦାମ୍ପତ୍ୟ ଜୀବନ ଆଦୌ ପ୍ରଭାବିତ ହୁଏ ନାହିଁ ।

ପ୍ରଜାତାତ୍ମ୍ୟ ଶାସ୍ତ୍ରବଦ୍ ପ୍ରଭେଦ (ethnic difference) ଓ ସମାଜର ପର୍ଯ୍ୟାୟ-କରଣ (social stratification) ମଧ୍ୟ ଯୌନ ନିୟନ୍ତ୍ରଣର ଭିତ୍ତି । ଅଧିକାଂଶ ସମାଜ ଅନ୍ତର୍ବିବାହ ଦ୍ଵାରା ବିବାହ ଓ ଯୌନ ସଂପର୍କକୁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସାମାଜିକ ସୀମା ମଧ୍ୟରେ ଆବଦ୍ଧ ରଖନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଆଦିବାସୀ ସମାଜ ଭିତରେ ଯୌନ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ଶିଥିଳ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ସୁରୋପୀୟ କିମ୍ବା ଅନ୍ୟ ବାହାର ଲୋକଙ୍କ ପ୍ରତି କଠୋର ଶୃଙ୍ଖଳା ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରାଯାଏ । ଗୋଟିଏ ସମାଜ ଯଦି ବିଭିନ୍ନ ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ଭାଗ ଭାଗ ହୋଇଥାଏ ତାହେଲେ ଭୌଗଳିକ ଭିତ୍ତିରେ ଯେଉଁ ସାଂସ୍କୃତିକ ପ୍ରଭେଦ ଓ ସାମାଜିକ ଦୂରତ୍ଵ ଦେଖାଯିବାର କଥା ତାହା ଏହି ସମାଜର ବିଭିନ୍ନ ଶ୍ରେଣୀ ଓ ଜାତିମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଦେଖାଯାଏ । ଏହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଅନ୍ତର୍ବିବାହ ଜାତି ଓ ଶ୍ରେଣୀ ମଧ୍ୟରେ ସୀମାବଦ୍ଧ ରହେ ।

ସାମାଜିକ କ୍ଷେତ୍ରରେ କେବଳ ସାଧାରଣ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ନୁହେଁ, ବିଶେଷ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ପ୍ରତି ମଧ୍ୟ ଯୌନ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ପ୍ରୟୁଜ୍ୟ ହୋଇଥାଏ । ଧର୍ମ କାର୍ଯ୍ୟରେ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ଥିବା ଲୋକମାନଙ୍କର ଅବିବାହିତ ଓ ପବିତ୍ର ରହିବାର ବିଧି ଏହାର ପ୍ରକୃଷ୍ଟ ଉଦାହରଣ । କେତେକ ସମାଜରେ ବିଧବାମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଏହି ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ପ୍ରୟୁଜ୍ୟ ହୁଏ । ଏହି ସବୁ ନିବାରଣ-ମୂଳକ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ବ୍ୟତୀତ କେବଳ ଅନୁମୋଦନ ମୂଳକ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ମଧ୍ୟ ଅଛି । ଅନେକ ସ୍ଥାନରେ ଦେଖାଯାଏ ଯେ ବିବାହିତା ନାରୀର ସ୍ଵାମୀସହ ଯୌନ ସଂପର୍କ ହେବା ପୂର୍ବରୁ ପ୍ରଥମ ସହବାସର ଅଧିକାର ଭୃମ୍ୟାଧିକାର ବା ଧର୍ମଯାଜକମାନେ ପାଇ ଥାଆନ୍ତି । କେତେକ ସ୍ଥାନରେ ରଜପଦ୍ମ ସମ୍ପ୍ରଦାୟକୁ ଛାଡ଼ି ପ୍ରତିକୁଳ ଯୌନ ସଂପର୍କର ଅଧିକାର ଦିଆଯାଇ ଥାଏ । ପ୍ରାଚୀନ ଇନ୍ଦିୟରେ ଛଲେମୀ ଓ ପେରୁର ଇଂକା ରାଜବଂଶମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଭ୍ରାତା ସହିତ ଭଗ୍ନୀର ବିବାହ ପ୍ରଚଳିତ ଥିଲା ଓ ତାହା ବାଧ୍ୟତାମୂଳକ ମଧ୍ୟ ଥିଲା ।

ପ୍ରଜନନ କ୍ରିୟା ସହ ସଂପୃକ୍ତ ଥିବା ଘଟଣାଗୁଡ଼ିକ ଯୌନ ନିୟନ୍ତ୍ରଣକୁ ପ୍ରଭାବିତ କରେ । ଅଧିକାଂଶ ସମାଜରେ ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକମାନଙ୍କର ଉତ୍ତୁପ୍ତାବ ସମୟରେ, ଗର୍ଭାବସ୍ଥାରେ ଓ ସନ୍ତାନ ପ୍ରସବ ପରେ କେତେକ ଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କୌଣସି ପ୍ରକାର ଯୌନ ସମ୍ପର୍କ ନିଷିଦ୍ଧ ଥାଏ । ଏପରିକି କେତେକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ସନ୍ତାନ ଦୁଧ ନ ଛୁଡ଼ିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏହି ନିଷେଧ ଜାରୀ ଥାଏ । ନାରୀମାନଙ୍କର ସାମୟିକ ଅପବିତ୍ରତାର ଧାରଣା ଏହା ପଛରେ ଥାଏ । କିନ୍ତୁ କେତେକ ସମାଜରେ ଏ ଧାରଣା ଅଛି ଯେ ଗର୍ଭାବସ୍ଥାରେ ସହବାସ ଦ୍ଵାରା ଗର୍ଭାସ୍ଥ ସନ୍ତାନ ପୁଷ୍ଟ ହୁଏ । ଏହି ଧାରଣାର ବଶବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ଆଜାଦେ ଓ କିର୍ତ୍ତ୍ୟାଲମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଗର୍ଭାବସ୍ଥାରେ ଯୌନ ସମ୍ପର୍କ ଏକ ବାଧ୍ୟତା ମୂଳକ ପ୍ରଥା ହୋଇଅଛି ।

ଯୌନ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ଅନ୍ୟ ସାମାଜିକ ଓ କ୍ରିୟାନୁଷ୍ଠାନିକ (ceremonial) କାର୍ଯ୍ୟମାନଙ୍କ ସହ ମଧ୍ୟ ସଂପୃକ୍ତ ଥାଏ । ଅନେକ ସମାଜରେ ସାମୟିକ ଅଭିଯାନ,

ଫସଲ ଆମଦାନୀ, ଶୀକାର, ମାଛଧରା କିମ୍ବା ଅନ୍ୟ କୌଣସି ପ୍ରକାର କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ସମୟରେ କିମ୍ବା ତାର କିଛିଦିନ ସୁଦ୍ଧା ବା ପରେ ଯୌନ ସମ୍ପର୍କ ନିଷିଦ୍ଧ ଥାଏ । କେତେକ ସ୍ଥଳରେ ବିବାହ ପରେ ମଧ୍ୟ କିଛିଦିନ ଯୌନସମ୍ପର୍କ ନିଷେଧ ଥାଏ । ଏହି ସମ୍ପର୍କରେ କେତେକ ଅନୁମୋଦନ ମୂଳକ ନିୟମ ମଧ୍ୟ ଅଛି । ତେଣୁ କେତେକ ସମାଜରେ ବିବାହ, ପ୍ରେତଦିୟା ଉତ୍ସବ କିମ୍ବା ପବ-ପବଣୀରେ ଯୌନ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ସଂକଳ୍ପ ନିୟମକୁ କୋହଳ କରି ଦିଆଯାଇ ଥାଏ ।

ଉପର ବର୍ଣ୍ଣିତ ନିୟନ୍ତ୍ରଣଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରୁ ଅନେକ ଅତି ବ୍ୟାପକ ହେଲେହେଁ, ଛାଡି ପ୍ରଥା ଉପରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଯୌନନିୟନ୍ତ୍ରଣ ପ୍ରକୃତ ପକ୍ଷରେ ପୁର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ସାବଜନାନ । ଏହି ସମ୍ପର୍କିତ ନିବାରଣମୂଳକ ନିୟମମାନ ଦୁଇଟି ମୁଖ୍ୟ ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ (୧) ଛାଡି ପ୍ରତିକୂଳ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ଓ ବହିର୍ବିବାହ (Exogamous) ନିୟନ୍ତ୍ରଣ । ଛାଡି ପ୍ରତିକୂଳ ନିୟନ୍ତ୍ରଣର ଅର୍ଥ ହେଉଛି ଯେଉଁମାନଙ୍କର ପରସ୍ପର ସହିତ ପ୍ରକୃତ କିମ୍ବା କାଳ୍ପନିକ ସମ୍ପର୍କ ଅଛି, ସେମାନେ ପରସ୍ପରକୁ ବିବାହ କରି ପାରିବେ ନାହିଁ । ବହିର୍ବିବାହ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ଏହାର ଏକ ପ୍ରସାରିତ ରୂପ । ରୈଖିକ ସମ୍ପର୍କ ଗୋଷ୍ଠୀ (lineage), ଗୋତ୍ର (clan) କିମ୍ବା ରକ୍ତସମ୍ପର୍କ ଗୋଷ୍ଠୀ ପ୍ରତି ଏହା ପ୍ରଯୁଜ୍ୟ ହୁଏ । ଏହି ଉଭୟ ପ୍ରକାର ନିୟନ୍ତ୍ରଣର ଭିତ୍ତି ଏହି ଯେ ଯେଉଁମାନେ ଅତି ନିକଟ ସମ୍ପର୍କୀୟ, ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବିବାହ ହେବା ଅନୁଚିତ ।

ଛାଡି ପ୍ରଥା ସମ୍ପର୍କୀୟ ବାଧ୍ୟତାମୂଳକ ନିୟମମାନ ଯୌନ ସମ୍ପର୍କ ଅପେକ୍ଷା ବିବାହ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଅଧିକତର ଭାବରେ ପ୍ରଯୁଜ୍ୟ ହୁଏ । ଏ ସମ୍ପର୍କରେ ଗୋଟିଏ ବହୁ ପ୍ରଚଳିତ ପ୍ରଥା ହେଉଛି ଛାଡିନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବିବାହ (preferential mating) ଏହି ପ୍ରଥା ଅନୁଯାୟୀ କୌଣସି ବିଶେଷ ଛାଡି ସମ୍ପର୍କ ଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ବିବାହ କରିବା ପାଇଁ ପସନ୍ଦ କରିବା କୃଷ୍ଣ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ (culturally determined) ହୋଇଥାଏ । ଭାଇର ସନ୍ତାନକୁ ଭଉଣୀର ମନ୍ତ୍ରାଣ ବିବାହ କରିବା ପାଇଁ ପସନ୍ଦ କରିବା ଏହାର ଏକ ଉଦାହରଣ । ଛାଡି ପ୍ରଥା ସମ୍ପର୍କୀୟ ଅନୁମୋଦନ ମୂଳକ ନିୟମମାନ ପ୍ରଶ୍ଠୟ ସମ୍ପର୍କ (privileged relationship) ଶ୍ରେଣୀଭୁକ୍ତ । ଏହି ପ୍ରଥା ଅନୁଯାୟୀ ବିବାହ ସୁଦ୍ଧା ଓ ପରେ ମଧ୍ୟ ବିବାହ ବହିର୍ଭୁକ୍ତ ଯୌନ ସମ୍ପର୍କକୁ ପ୍ରଶ୍ଠୟ ଦିଆଯାଇ ଥାଏ । ଉପରେକ୍ତ ବିବାହ ସହ ଏହାର ଘନିଷ୍ଠ ସମ୍ପର୍କ ଥାଏ ଓ ଏହାର ବହୁଳ ପ୍ରସାର ମଧ୍ୟ ଅଛି । ସ୍ତ୍ରୀର ଭଗ୍ନୀ ଓ ସ୍ଵାମୀର ଭ୍ରାତା ସହ ଏହି ସମ୍ପର୍କ ଏହାର ପ୍ରକୃଷ୍ଟ ଉଦାହରଣ । ଅବଶ୍ୟ ଏହି ସମାଜମାନଙ୍କରେ ଏମାନେ ସମ୍ଭବ୍ୟ ସ୍ଵାମୀ ବା ସ୍ତ୍ରୀ ବୋଲି ଗଣିତ ହୁଅନ୍ତି । ଅନେକ ଏହାକୁ ଯୌଥ ବିବାହ (group marriage) ବା ବହୁ-ପତି ବିବାହ (polyandry)ର ପ୍ରମାଣ ବୋଲି ଭ୍ରାନ୍ତି ଧାରଣା ପୋଷଣ କରନ୍ତି । କିନ୍ତୁ କାର୍ଯ୍ୟତଃ ଏହା କେବଳ ଏତକି ପ୍ରମାଣ କରେ ଯେ ଅଧିକାଂଶ ସମାଜରେ ଯୌନ ସମ୍ପର୍କ ବିବାହ ଦ୍ଵାରା ସୀମାବଦ୍ଧ ନୁହେଁ ଏବଂ ଯୌନ ଦିୟା ନିଜେ ଏକ ଅବାଂଛୁତ କାର୍ଯ୍ୟ ନୁହେଁ । ବିବାହ ବହିର୍ଭୁତ ଯୌନ ସମ୍ପର୍କ

ଅଧିକାଂଶ ସମାଜରେ ବିବାହ ପୁରୁଷ ଥିବାପତା ଓ ପ୍ରଶ୍ନ ସମ୍ପର୍କ ଦ୍ଵାରା ପ୍ରକାଶିତ ହୁଏ । ଗର୍ଭାବସ୍ଥାରେ ଓ ସନ୍ତାନ ପାଳନ ସମୟରେ ବହୁଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯୌନ ସମ୍ପର୍କକୁ ଅଣୁଚାକର ବୋଲି ଧରିନେବା ଦ୍ଵାରା ଯେଉଁ ଅସୁବିଧା ହୁଏ ତାହାକୁ ଦୂର କରିବାପାଇଁ ବହୁ-ପତ୍ନୀ ବିବାହ ପରି ପ୍ରଶ୍ନ-ସମ୍ପର୍କ ମଧ୍ୟ ଏକ ଚୁକ୍ତିଗତ ଉପାୟ । ଏହା କେବଳ ପୁରୁଷମାନଙ୍କ ସୁବିଧା ପାଇଁ ରଚିତ ନୁହେଁ, ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ମଧ୍ୟ ଏଥିରୁ ସମାନ ସୁବିଧା ଆହରଣ କରି ଥାଆନ୍ତି । ଏହା ଯୌନ ସମ୍ପର୍କରେ ବିଚଳିତା ଆଣେ ଓ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଯୌନ ଦକ୍ଷତା ଜନିତ ପ୍ରାର୍ଥନାକୁ ସୀମିତ କରେ । ଦାମ୍ପତ୍ୟ ବନ୍ଧନକୁ କୌଣସି ପ୍ରକାର ଶିଥିଳ ନ କରେ ଏହା ହାସଲ କରାଯାଇଥାଏ ।

ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ପୁରୁଷ ଜାତି ମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଯେଉଁ ଲୋକାନ୍ତରଗତ ସମ୍ପର୍କ ଦେଖାଯାଏ ତାହା ମଧ୍ୟ ଦେଇ ଯୌନ ନିୟନ୍ତ୍ରଣର ଏକ ବିଶେଷ ରୂପ ପ୍ରକାଶିତ ହୁଏ । ଏହି ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ସମ୍ପର୍କକୁ ସାମୁଦ୍ରିକ ଭାବରେ ବିଚାର କରିବାକୁ ହେବ । ତା ହେଲେ ଦେଖାଯିବ ଯେ ଏହାର ଗୋଟିଏ ଦିଗରେ ସମସ୍ତ ପ୍ରକାର ଦେହକ ଓ ମାନସିକ ସମ୍ପର୍କକୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ରୂପେ ଦୂର କରି ହୋଇଛି । ଏହାର ବିପରୀତ ଦିଗରେ ଅବାଧ ସମ୍ପର୍କକୁ ପ୍ରଶ୍ନ ଦିଆ ହୋଇଛି ଓ ପରିହାସକୁ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ବୋଲି ଧରି ହୋଇଛି । ଏହି ସମସ୍ତ ସମ୍ପର୍କକୁ ପାଞ୍ଚଟି ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ବିଭକ୍ତ କରାଯାଇପାରେ । ପ୍ରଥମ, ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଦୂରୀକରଣ (avoidance) ଠାରୁ ସମତ ବ୍ୟବହାର, ଯୁ-ସମ୍ମାନ ଠାରୁ ମୃଦୁ ଗାଂଭୀରୀ ଅବଲମ୍ବନ, ଘୃ-ଲୋକାନ୍ତର ସ୍ଥାନତା (informality) ଠାରୁ ଘନିଷ୍ଠତା, ଚର୍ଚ୍ଚ-ଘନିଷ୍ଠତା ଠାରୁ ପ୍ରଶ୍ନମୂଳକ ଥିକା, ଝମ-ବାଧ୍ୟତାମୂଳକ ଥିକା ଠାରୁ ଉଚ୍ଛ୍ଵେଗୀ ସମ୍ପର୍କ ।

ସ୍ତ୍ରୀ ସହ ସ୍ତ୍ରୀ ଜାତି ଓ ପୁରୁଷ ସହ ପୁରୁଷ ଜାତିର ବ୍ୟବହାରକୁ ମଧ୍ୟ ଏହି ପାଞ୍ଚ ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ କରାଯାଇ ପାରେ, କିନ୍ତୁ ଏକଥା ସତ ଯେ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ ଲୈକିକତା ବିହୀନ ସମ୍ପର୍କକୁ ଗୁଡ଼ି ଦେଲେ ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ପୁରୁଷ ଜାତିମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ସମସ୍ତ ପ୍ରକାର ସମ୍ପର୍କ ସହ ଯୌନ ପ୍ରଭାବ ଜଡ଼ିତ ଥାଏ । ଆନୁଷ୍ଠାନିକ ଦୂରୀକରଣ ବ୍ୟବହାର (Patterned avoidance behaviour)ର ସାଧାରଣତଃ ଏହି ଅର୍ଥ କରାଯାଏ ଯେ ଏହା ଜାତି ପ୍ରତିକୂଳ ଯୌନ ସମ୍ପର୍କକୁ ନିରୋଧ କରିବାକୁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ । ଏହା ପଦ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ସତ୍ୟ ହୋଇ ଥାଆନ୍ତା ତାହେଲେ, ମାତା, ଭଗ୍ନୀ-କନ୍ୟା କନ୍ୟା ପ୍ରଭୃତି ଯେଉଁମାନଙ୍କ ସହ ଜାତି ପ୍ରତିକୂଳ ଯୌନ ସମ୍ପର୍କ କଠୋର ଭାବରେ ନିଷିଦ୍ଧ, ସେହି-ମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଏହା ବିଶେଷ ଭାବରେ ପ୍ରୟତ୍ନ ହୋଇ ଥାଆନ୍ତା । କିନ୍ତୁ ଏହା ବିଶେଷ କରି ଏକ ବା ଦୁଇ ପୁରୁଷାନ୍ତର ଜାତି (secondary and tertiary relatives) ଯଥା: — ସ୍ତ୍ରୀର ମାତା, ପୁତ୍ରର ସ୍ତ୍ରୀ, ସ୍ତ୍ରୀର ଭ୍ରାତୃର ସ୍ତ୍ରୀ ପ୍ରଭୃତିଙ୍କ ପ୍ରତି ପ୍ରୟତ୍ନ । ଜାତି ପ୍ରତିକୂଳ ଯୌନ ସମ୍ପର୍କ ବା ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଯୌନ ନିୟମମାନ ପାଳନ କରିବା ଭିତ୍ତିରେ ସମାଜଗୁଡ଼ିକୁ ଦୁଇ ଶ୍ରେଣୀରେ ବିଭକ୍ତ କରାଯାଇ ପାରେ । ପ୍ରଥମ ଶ୍ରେଣୀର ସମାଜରେ

ଶିଶୁ ସାମାଜିକ ବ୍ୟକ୍ତି ଭାବରେ ଗଠି ଉଠିଲବେଳେ ଯୌନ ନିୟନ୍ତ୍ରଣକୁ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ କରିବାକୁ ଦିଆଯାଏ, ଅର୍ଥାତ୍, ଉଦାହରଣ ଓ ଆଦେଶଦ୍ୱାରା ଯୌନ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ଧାରଣାକୁ ଏପରି ବଜ୍ରମୂଳ କରିବାକୁ ଦିଆଯାଏ ଯେ ଏହା ଦ୍ୱିତୀୟ ପ୍ରକୃତିରେ ପରିଣତ ହୋଇଯାଏ । ଏହାକୁ ଅବହେଳା କରିବାର ଧାରଣା ଏପରି ବିକାର ଆଣେ ଯେ ଯୌନ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ପାଇଁ ସମାଜ ବ୍ୟକ୍ତିର ବିବେକ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରି ପାରେ । ଦ୍ୱିତୀୟ ଶ୍ରେଣୀର ସମାଜ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ନିୟନ୍ତ୍ରଣରେ ସଫଳତାମୟ ହୁଏ ନାହିଁ ଓ ବିବେକ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରି ପାରେ ନାହିଁ । ସୁତରାଂ ଏହାକୁ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ବାହ୍ୟ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଉପରେ ନିର୍ଭର କରାଯାଇ ହୁଏ ।

ଆମ ସମାଜ ପ୍ରଥମ ଶ୍ରେଣୀ ଭୁକ୍ତ । ଆମ ସମାଜର ଯୌନ ସଫଳତା ସମ୍ପର୍କୀୟ ଧାରଣା ଦ୍ୱାରା ଆମେ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ବିବେକକୁ ଏପରି ପ୍ରଭାବିତ କରିପାରୁ ଯେ ଯଦି ଉପରେ ନିର୍ଭର କରିବାକୁ ଆମେ ନିରାପଦ ମନେ କରୁ । ଆମେ ଭ୍ରାତା ସହ ଭଗ୍ନୀକୁ ସୁଚ୍ଛନ୍ଦ ଭାବରେ ମିଶିବାର ଅଧିକାର ଦେଉଁ ଏବଂ ସେମାନେ ଏକତ୍ର ବାସ କଲେ କିମ୍ବା ପରସ୍ପର ଘନିଷ୍ଠ ଶାଶୁରାକ ସମ୍ପର୍କରେ ଆସିଲେ ମଧ୍ୟ ଯୌନ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ସଫଳତା ନିୟମମାନ ଭଙ୍ଗିବେ ବୋଲି ଆମେ ଭୟ କରୁ ନା । ସେହିପରି ଆମେମାନେ ନାଶ୍ୱାନକୁ ମଧ୍ୟ ସ୍ୱାଧୀନତା ଦେଉଁ । ଏହି ଭିତ୍ତିରେ ଯେ ବିବାହ ସୁବନ୍ଧ ପରିସଫଳ ଓ ବିବାହ ପରର ସଫଳତା ସମ୍ପର୍କୀୟ ଧାରଣାର ବଶବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ସେମାନେ ଯେତେ ସୁଯୋଗ ଆସିଲେ ମଧ୍ୟ ଯୌନ ନିୟନ୍ତ୍ରଣକୁ ଅବମାନନା କରିବେ ନାହିଁ । ଅନ୍ୟ ପ୍ରକାର ସମାଜରେ ଯୌନ ନିୟନ୍ତ୍ରଣକୁ ଜାଣି ରଖିବା ପାଇଁ ଭଲ ସହ ଭଗ୍ନୀକୁ ମିଶିବାକୁ ଦିଆଯାଏ ନାହିଁ । ଅବିବାହିତ କନ୍ୟା ଓ ବିବାହିତ ନାଶ୍ୱାନକୁ ମଧ୍ୟ ଆବଦ୍ଧ କରି ରଖାଯାଏ ।

ଉପରେ ଧାରଣା ଯଦି ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ରୂପେ ସତ୍ୟ ହୁଏ, ତାହେଲେ ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠିବ ଯେ ମାତା, ଭଗ୍ନୀ ଓ କନ୍ୟା, ଯେଉଁମାନଙ୍କ ସହ ଯୌନ ସମ୍ପର୍କ କଠୋରତମ ଭାବେ ନିଷିଦ୍ଧ ସେ ସମସ୍ତଙ୍କ ପ୍ରତି ଭୁଲକରଣ ସମାନ ଭାବରେ ପ୍ରୟୁକ୍ୟ ହୁଏନାହିଁ କାହିଁକି ? ଏହା ନିଶ୍ଚିତ ଯେ ମାତା ସହ ସମ୍ପର୍କ ଅନ୍ୟ ଦୁଇ ପ୍ରକାର ସମ୍ପର୍କଠାରୁ ପୃଥକ । ସନ୍ତାନ ଜନ୍ମ ହେବାଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ଯଥେଷ୍ଟ ବଡ଼ ହେଲ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମାତା ସହ ଯେଉଁ ନିବିଡ଼ ସମ୍ପର୍କରେ ଆସେ ତାହାଦ୍ୱାରା ସେମାନଙ୍କ ସମ୍ପର୍କରେ ନ୍ୟୁନତମ ଭୁଲକରଣ ଭାବ ଦେଖାଯାଏ ।

ଲଞ୍ଜିକ ମତରେ ଭୁଲକରଣ ପ୍ରଥା ସହ ଜାତି ପ୍ରତିକୂଳ ଯୌନ ସମ୍ପର୍କର କୌଣସି ସମ୍ପର୍କ ନାହିଁ । ତାଙ୍କ ମତରେ ପ୍ରତି ସମାଜରେ ସ୍ତ୍ରୀ ପୁରୁଷ ସମ୍ପର୍କ ଦୁଇ ଶ୍ରେଣୀରେ ବିଭକ୍ତ—ଯେଉଁଥିରେ ଯୌନ ସମ୍ପର୍କ ସମ୍ଭବ ଓ ଯେଉଁଥିରେ ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । ଏହି ଦୁଇ ବିପରୀତ ପ୍ରକାର ଭାବ ଜନ୍ମେ ଯାହାର ପରିଣତ ହୁଏ ଗୋଟାଏ ଦିଗରେ ଅବାଧ ସମ୍ପର୍କ ଓ ଅନ୍ୟ ଦିଗରେ ନିର୍ମମ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ । ଏହା ଯଦି ସତ ହୋଇ ଥାଆନ୍ତା

ତାହେଲେ କାହା ସହ କେଉଁ ପ୍ରକାର ସମ୍ପର୍କ ରହିବ ସେ ବିଷୟ ନେଇ କୌଣସି ନିୟମ ନ ଥାନ୍ତା ଓ ମାତା ସହ ଦୁର୍ଭାଗର ବ୍ୟବହାର ଦେଖା ଯାଆନ୍ତା ଏବଂ ପିତାମହୁ ବା ପୌତ୍ରୀ ସହ ଥିବା ସମ୍ପର୍କ ଦେଖା ଯାଆନ୍ତା ନାହିଁ ।

ଇଗାନଙ୍କ ମତରେ ଜାତିମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସମ୍ଭାବ୍ୟ ସଂଘର୍ଷକୁ ଦୂର କରିବାକୁ ଦୁର୍ଭାଗର ଓ ଅବାଧ ସମ୍ପର୍କର ସୃଷ୍ଟି । ଏହି ମତ ଅନୁଯାୟୀ ଭିନ୍ନ ପୁରୁଷ (generation)ର ଜାତିମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଦୁର୍ଭାଗର ଓ ଏକା ପୁରୁଷର ଜାତିମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଅବାଧ ସମ୍ପର୍କ ବ୍ୟବହାର ପ୍ରୟତ୍ନ ହୁଏ । ଯେଉଁଠାରେ ଏହି ସଂଘର୍ଷର ସମ୍ଭାବନା କମ୍ ଥାଏ, ସେହିଠାରେ ଦୁର୍ଭାଗର ପରିବର୍ତ୍ତେ ସମ୍ମାନ ଓ ଅବାଧ ସମ୍ପର୍କ ପରିବର୍ତ୍ତେ ଯୁଦ୍ଧ ପରିହାସ ଦେଖା ଦେଇ ଥାଏ । ଏହି ମତର ମହତ୍ତ୍ୱ ଏହି ଯେ ସାମାଜିକ ବ୍ୟବହାରକୁ ଚାହୁଁବା ପାଇଁ ଏଠାରେ ମନଃତାତ୍ତ୍ୱିକ ବିଶ୍ଳେଷଣର ସାହାଯ୍ୟ ନିଆ ହୋଇଛି । କିନ୍ତୁ ଇଗାନଙ୍କର ଏହି ମତକୁ ଗ୍ରହଣ କରିବାରେ କେତେ ଗୁଡ଼ିଏ ବାଧା ଅଛି । ଜାତି ପ୍ରଥାକୁ ସୁଗୁରୁରୂପେ ଗୂଳନ କରିବା ଓ ଜାତି ବିରୋଧକୁ ଦୂର କରିବା ଭାବକୁ ସାମାଜିକ ବ୍ୟବହାରର ନିୟମରୂପେ ଧରିବା ଦ୍ୱାରା ଏଠାରେ ବିଶ୍ଳେଷଣକୁ ନିତାନ୍ତ ସରଳ କରିବାର ଚେଷ୍ଟା କରା ହୋଇଛି ।

ଯେଉଁମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବିବାହ ହେବା ଅସମ୍ଭବ ନୁହେଁ ସେହି ଜାତିମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପରସ୍ପର ସହ ଯୌନ ସମ୍ପର୍କ ଦେଖାଯାଏ ବୋଲି ଅନେକ ବିଶେଷଜ୍ଞ ମତ ପୋଷଣ କରନ୍ତି ଓ ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଏହି ମତ ସପକ୍ଷରେ ବହୁ ପ୍ରମାଣ ଯୋଗାଇ ଅଛନ୍ତି । ଅସମ୍ଭବ ହେଲେ ହେଁ ପୃଥିବୀର ବହୁ ସ୍ଥାନରୁ ଯେଉଁ ପ୍ରମାଣ ସଂଗୃହୀତ ହୋଇଛି ତାହାଦ୍ୱାରା ଏହା ସମର୍ଥିତ ହୋଇଛି ।

ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ଜାତିମାନଙ୍କ ସହ ସମ୍ପର୍କ ନେଇ ଯେତେ ତଥ୍ୟ ସଂଗୃହୀତ ହୋଇଛି ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଏତେ ପାର୍ଥକ୍ୟ ଦେଖାଯାଏ ଯେ ସେ ସମସ୍ତଙ୍କର କୌଣସି ଗୋଟାଏ ସରଳ କାରଣ ବାହାର କରି ହେବ ନାହିଁ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ପ୍ରକାର ଜାତିଙ୍କ ପାଇଁ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ କାରଣ ଆବଶ୍ୟକ ହେବ । ଯେଉଁ ବିଭିନ୍ନ ଜାତି ଗୋଷ୍ଠୀ ପ୍ରତି ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ବ୍ୟବହାର ଦେଖାଯାଏ, ଏଠାରେ ସେମାନଙ୍କର ପୃଥକ୍ ବିଚାର କରି ତାହାର କାରଣ ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରିବାର ଚେଷ୍ଟା କରାଯିବ ।

ଏକ ପରିବାରର ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଜାତି ପ୍ରତିକୂଳ ଯୌନ ସମ୍ପର୍କ ନିଷିଦ୍ଧ କରିବା ଏକ ସାବଜନାନ ବ୍ୟାପାର । ଆଗରୁ କୁହାଯାଇଛି ଯେ କେତେକ ସମାଜରେ ଯୌନ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ପାଇଁ ବାହ୍ୟ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଆବଶ୍ୟକ ହୁଏ ଓ ଅନ୍ୟ ସମାଜମାନଙ୍କରେ ଅନ୍ତର୍ମୁଖୀ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଥାଏ । ମାତା, ଭଗ୍ନୀ ଓ କନ୍ୟା ସହ ସମ୍ପର୍କକୁ ଆଲୋଚନା କଲେ ଏହାର ସତ୍ୟତା ଜଣାପଡ଼େ । ପ୍ରଥମେ ଭଗ୍ନୀ, ତାପରେ କନ୍ୟା ଓ ତାପରେ ମାତା ଏହି

କିମ୍ପରେ ଦୁର୍ଗାକରଣ ଓ ସମ୍ମାନ କ୍ଷୀଣରୁ କ୍ଷୀଣତର ହୁଏ । ପିତାର କନ୍ୟା, ମାତାର କନ୍ୟା, ପିତାର ଭ୍ରାତାର କନ୍ୟା ଏବଂ ମାତାର ଭଗ୍ନୀର କନ୍ୟା ସହ ସମ୍ପର୍କ ଭଗ୍ନୀ ସମ୍ପର୍କ ସଦୃଶ; ଭ୍ରାତାର କନ୍ୟା, ସ୍ତ୍ରୀର ଭଗ୍ନୀର କନ୍ୟା ସହ ସମ୍ପର୍କ କନ୍ୟା ସମ୍ପର୍କ ସଦୃଶ; ମାତାର ଭଗ୍ନୀ, ପିତାର ସ୍ତ୍ରୀ ଏବଂ ପିତାର ଭ୍ରାତାର ସ୍ତ୍ରୀ ସହ ସମ୍ପର୍କ ମାତା ସମ୍ପର୍କ ସଦୃଶ । ଏହି ସମସ୍ତ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏକ ପୁରୁଷାନ୍ତର (secondary) ଓ ଦୁଇ ପୁରୁଷାନ୍ତର (tertiary) ଜ୍ଞାତମାନଙ୍କ ସହ ସମ୍ପର୍କ ପ୍ରାଥମିକ ଜ୍ଞାତମାନଙ୍କ ପରି । ଏହି ସମସ୍ତ କ୍ଷେତ୍ରରେ ପ୍ରାଥମିକ ଜ୍ଞାତମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ପ୍ରୟୁକ୍ୟ ଯୌନ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ଯେପରି ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ପ୍ରୟୁକ୍ୟ ହୁଏ ସେହିପରି ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସମସ୍ତ ବ୍ୟବହାର ମଧ୍ୟ ପ୍ରୟୁକ୍ୟ ହୁଏ ।

ଯେଉଁମାନଙ୍କ ସହ ଅବାଧ ସମ୍ପର୍କ ଶୁଦ୍ଧତ ହୋଇଛି ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସ୍ତ୍ରୀର ସ୍ଥାନ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର । ଏହି ସମ୍ପର୍କରେ ଦୁର୍ଗାକରଣ, ପରିହାସ ସମ୍ପର୍କ କିମ୍ବା ଉଚ୍ଛ୍ୱେଷାଳତା ଦେଖାଯାଏ ନାହିଁ । ଅର୍ଥନୈତିକ ସହଯୋଗ, ଯୌନ ସମ୍ପର୍କ ଓ ସନ୍ତାନ ପାଳନରେ ପରସ୍ପର ଆପେକ୍ଷିକତା ଏହାର ସାବଜନାନ ଅଙ୍ଗ । ଏହି ସମ୍ପର୍କ ସହ ଖାପ ଖାଇଲଭଳି ବ୍ୟବହାର ହେଉଛି ଘନିଷ୍ଠତା, ଲେକାଗୁର ଶୂନ୍ୟତା (informality) ଏବଂ ପରସ୍ପର ପ୍ରତି ଯୁକ୍ତିଯୁକ୍ତ ପରିମାଣର ସମ୍ମାନ ।

ପିତାର ମାତା, ମାତାର ମାତା, ପୁତ୍ରର କନ୍ୟା ଓ କନ୍ୟାର କନ୍ୟା ପ୍ରତି ଆନୁଷ୍ଠାନିକ ବ୍ୟବହାରକୁ ଏକତ୍ର ବିଚାର କରାଯାଇପାରେ । କାରଣ ପ୍ରଥମ ଦୁଇଟି ଶ୍ରେଣୀ ଦୁଇଟିର ଆନୁଷ୍ଠାନିକ ଓ ଏ ସମସ୍ତ କ୍ଷେତ୍ରରେ ମିଳିଥିବା ତଥ୍ୟରେ ଖୁବ୍ ସାମଞ୍ଜସ୍ୟ ଦେଖାଯାଏ । ଏହି ସମ୍ପର୍କରେ ଦୁର୍ଗାକରଣ କିମ୍ବା ଉଚ୍ଛ୍ୱେଷାଳ ସମ୍ପର୍କର ଅଭାବକୁ ନାହିଁ । ଯଦିଓ ଅନୁମୋଦିତ ପରିହାସ ସମ୍ପର୍କ ଏ କ୍ଷେତ୍ରରେ ବହୁଳ ଭାବରେ ଦେଖାଯାଏ ଏମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଦୁଇପୁରୁଷର ବ୍ୟବଧାନ ଥିବା ଏହାର ଏକ କାରଣ । ଏମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଏପରି କେହି ଜଣେ ଥାଏ ଯେକି ଗୋଟିଏ ପକ୍ଷର ସନ୍ତାନ ଓ ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷର ମାତା ବା ପିତା । ମନସ୍ତାତ୍ତ୍ୱିକ ବିଶ୍ଳେଷଣ ଅନୁଯାୟୀ ପିତାମାତାଙ୍କ ପ୍ରତି ସନ୍ତାନ ଶ୍ରଦ୍ଧା ଓ ଭୟ ଭିନ୍ନ ଭାବ ପୋଷଣ କରେ । କାରଣ ଲଳନପାଳ ସହ ସନ୍ତାନକୁ ଶାସନ ମଧ୍ୟ ଭୋଗ କରିବାକୁ ପଡ଼େ । ସୁତରାଂ ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ ଲେକ ଏକ ଦିଗରୁ ସନ୍ତାନ ଭାବରେ ଓ ଅନ୍ୟ ଦିଗରୁ ପିତା ବା ମାତା ଭାବରେ ଅସନ୍ତୋଷଭଞ୍ଜନ ହୁଏ ଓ ଏହାଦ୍ୱାରା ଭିନ୍ନ ପକ୍ଷର ପରସ୍ପର ପ୍ରତି ଅନୁକମ୍ପା ହୁଏ ଏବଂ ଭିନ୍ନ ପକ୍ଷ ନିକଟତର ହୁଅନ୍ତି । ଏ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଭୟ ମିଶ୍ରିତ ଶ୍ରଦ୍ଧା ଅପେକ୍ଷା କେବଳ ଶ୍ରଦ୍ଧାହିଁ ଦେଖାଯାଏ । ଆମର ସମାଜରେ ମଧ୍ୟ ଏହାର ବହୁଳ ପ୍ରଚଳନ ଅଛି ।

ଏହି ପ୍ରକାର ଶ୍ରଦ୍ଧା ସମ୍ପର୍କରୁ ସହଜରେ ସାମାନ୍ୟ ପରିହାସ ସମ୍ପର୍କ ସୃଷ୍ଟିହେବା ଖୁବ୍ ସହଜ । ଅଧିକାଂଶ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏହି ପରିହାସ ଯୌନସମ୍ପର୍କ ବିଷୟ ନେଇ ହୁଏ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଅନ୍ୟକୁ ନିଜର ସ୍ତ୍ରୀ ଏବଂ ସ୍ୱାମୀ ବୋଲି କହିବାକୁ ଆନନ୍ଦ ପାଆନ୍ତି ଓ କେତେକ

କ୍ଷେତ୍ରରେ କୌତୁକପୂର୍ଣ୍ଣ ଯୌନଲକ୍ଷିତ ମଧ୍ୟ ଦେଖାଯାଏ । ବୟସର ତାରତମ୍ୟ ହେତୁ ଏଥିରେ ନିକୋଷ ଆସୋଦ ଛତା ଅନ୍ୟ କିଛି ଅଛି ବୋଲି ଧରାଯାଏ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଅନ୍ୟ ଜାତିମାନଙ୍କ ସହ ଯେଉଁ ପରିହାସ ସମ୍ପର୍କ ହୁଏ ସେଥିରେ ଅନ୍ୟ ପ୍ରକାର ଭାବ ନିହିତ ଥାଏ ।

ଯୌନନିୟନ୍ତ୍ରଣ ନେଇ ସଂଗୃହୀତ ତଥ୍ୟରେ ସ୍ତ୍ରୀର ଭାଇର ସ୍ତ୍ରୀ ସହ ଦୁର୍ଗାକରଣ ସମ୍ପର୍କ ବଦୂଳ ପରିମାଣରେ ଦେଖାଯାଏ । ବହୁ ପ୍ରଚଳିତ ଯୁକ୍ତ ବିରାଦଣ୍ଡ (cross cousin) ବିବାହ ଦ୍ୱାରା ସ୍ତ୍ରୀର ଭାଇର ସ୍ତ୍ରୀ, ନିଜର ଭଗ୍ନୀ ହେବାର ସମ୍ଭାବନା ଥାଏ । କିନ୍ତୁ କେବଳ ଏହାର ଦ୍ୱାରା ଏହି ଦୁର୍ଗାକରଣକୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ଗୁଢ଼ି ହେବ ନାହିଁ । କାରଣ ଭଗ୍ନୀ ସହ ଦୁର୍ଗାକରଣ ସମ୍ପର୍କ ଅପେକ୍ଷା ଏହା ଆହୁରି କଠୋର । ଯୁକ୍ତ ସମ୍ପର୍କ ଭ୍ରାତା (brother-in-law) ମାନଙ୍କର ପରସ୍ପର ସମ୍ପର୍କର ଏହା ଏକ ଅଙ୍ଗ ହୋଇପାରେ । ଅଧିକାଂଶ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସଂଯତ କିମ୍ବା ସମ୍ମାନିତ ବ୍ୟବହାର ଦେଖାଯାଏ ଓ ଏମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଯୌନ ବିଷୟକ କୌଣସି ପ୍ରକାର ଆଲୋଚନା ହୁଏ ନାହିଁ । ଏମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଜଣକର ଯେଉଁ ନାଗ୍ରୀ ସହ ଅବାଧ ସମ୍ପର୍କ ଅନ୍ୟ ଜଣକର ତାହା ସହିତ ଜାତି ପ୍ରତିକୂଳ ଯୌନ ନିୟନ୍ତ୍ରଣଦ୍ୱାରା ସମ୍ପର୍କ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସଙ୍କୁଚିତ । ଏହି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଦିଗୁର କଲେ ସେମାନଙ୍କର ପରସ୍ପର ପ୍ରତି ବ୍ୟବହାର ଆଦୌ ଅପ୍ରାକୃତକ ଜଣାଯିବ ନାହିଁ । କାରଣ ଏମାନଙ୍କ ସମ୍ପର୍କ ଘନିଷ୍ଠ ଓ ଲୋକାଗୁରୁଣ୍ଡତା ହେଲେ ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ଭଗ୍ନୀ ପ୍ରତି ପୋଷଣ କରୁଥିବା ବିପଦତ ଭବଦ୍ୱାରା ନାନା ପ୍ରକାର ଅପ୍ରୀତିକର ଘଟଣା ଘଟିବାର ସମ୍ଭାବନା ଥାଏ । ସ୍ତ୍ରୀର ଭାଇର ସ୍ତ୍ରୀ ପ୍ରତି ଦୁର୍ଗାକରଣ ଭାବ ପୋଷଣ କରିବା ଏହି ସମ୍ଭାବନା ବିରୁଦ୍ଧରେ ଏକ ସାମାଜିକ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ।

ଦୁର୍ଗାକରଣ ପ୍ରଥମ ସରୁଠାରୁ ଗୁରୁତ୍ୱ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଉଦାହରଣ ହେଉଛି ସ୍ତ୍ରୀର ମାତା ସହ ସମ୍ପର୍କ । ଏହି ଦୁର୍ଗାକରଣ ପ୍ରଥା ଅଧିକାଂଶ ସମାଜରେ ଦେଖାଯାଏ ଓ ଯେଉଁଠାରେ ଏହା ଦେଖା ନ ଯାଏ ସେଠାରେ କେବେ ହେଲେ ପରିହାସ ସମ୍ପର୍କ କିମ୍ବା ଅବାଧ ସମ୍ପର୍କ ଦେଖାଯାଏ ନାହିଁ । ଏହାର କାରଣ ଏହି ଯେ ଏ କ୍ଷେତ୍ରରେ କୌଣସି ପ୍ରକାର ଯୌନ ସମ୍ପର୍କ ରହିଲେ ପରିବାର ମଧ୍ୟରେ ଘୋର ବିଶ୍ୱଙ୍ଗଳା ସୃଷ୍ଟି ହେବ । ସ୍ତ୍ରୀର ମାତା ସହ ଯୌନ ସମ୍ପର୍କ ରହିଲେ ଯେଉଁ ପ୍ରତିଯୋଗିତାକୁ ଦୂର କରିବାପାଇଁ ଯୌନ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସେହି ପ୍ରତିଯୋଗିତା ଅତି ଉଚ୍ଚ ଭାବରେ ଦେଖା ଦେବ । ପୁତ୍ରର ସ୍ତ୍ରୀ ସହ ଦୁର୍ଗାକରଣ ସମ୍ପର୍କକୁ ମଧ୍ୟ ଏହି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ବିଚାର କରିବାକୁ ହେବ ଓ ଉପରେକ୍ତ ପ୍ରଥା ପରି ଏହାର ମଧ୍ୟ ବଦୂଳ ପ୍ରସାର ଅଛି ।

ଏପରିକି ଯେଉଁ ଜାତିମାନଙ୍କ କଥା ବିଚାର କରାଗଲା ସେମାନଙ୍କସହ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବା ଅଧିକାଂଶ ସମାଜରେ ସମାନ ପ୍ରକାରର ସମ୍ପର୍କ ଦେଖାଯାଏ ଓ ଏହି ସମ୍ପର୍କର କାରଣରେ ମଧ୍ୟ ସାମଞ୍ଜସ୍ୟ ଅଛି । ଏଗୁଡ଼ିକ ହେଉଛନ୍ତି ଏକ-କେନ୍ଦ୍ରକ ପରିବାର

(Nuclear family)ର ସାବଜନାନ ବ୍ୟବସ୍ଥା । ପାହା ଉପରେ ପ୍ରବୃତ୍ତର ମନସ୍ତତ୍ତ୍ୱ ପର୍ଯ୍ୟବସିତ । ଯେଉଁ ଜାତମାନଙ୍କ ସହ ସମ୍ପର୍କ ଗୋଟିଏ ସମାଜରେ ଏକ ପ୍ରକାର ଓ ଅନ୍ୟ ସମାଜରେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ବର୍ତ୍ତମାନ-ତାହାର ବିଚାର କରାଯିବା ଆବଶ୍ୟକ । ଏହି ଶ୍ରେଣୀର ସମ୍ପର୍କରେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଦୁର୍ଗଭରଣ ଠାରୁ ଉଚ୍ଚୁଙ୍ଗଳତା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମସ୍ତ ପ୍ରକାର ସମ୍ପର୍କ ଦେଖାଦେଇଥାଏ । ଏହି ପ୍ରକାର ଭିନ୍ନତାକୁ ବୁଝିବାକୁ ହେଲେ ସାମାଜିକ ବ୍ୟବସ୍ଥାର ଭିନ୍ନତା ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି ଦେବାକୁ ହେବ ।

ଉ ଦ୍ୱରଣ ସ୍ୱରୂପ ପିତାର ଭଗ୍ନୀସହ ସମ୍ପର୍କକୁ ବିଚାର କରାଯାଏ । ଯେଉଁ ସମାଜରେ ଯୁକ୍ତ ବିଚାରର ବିବାହ ପ୍ରଥା ପ୍ରଚଳିତ ସେହି ସମାଜମାନଙ୍କରୁ କେତେକରେ ଦୁର୍ଗଭରଣ ଓ ଅନ୍ୟ କେତେକରେ ସମ୍ମାନ ଦେଖାଯାଏ । ଏହି ସମାଜମାନଙ୍କରେ ପିତାର ଭଗ୍ନୀ ସାଧାରଣତଃ ସ୍ତ୍ରୀର ମାତା ଓ ଏହାହିଁ ଏପରି ସମ୍ପର୍କର କାରଣ । ସେହିପରି ମାତୃଗୋତ୍ରୀ (matrilineal) ସମାଜରେ ଏହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ପରିହାସ ସମ୍ପର୍କ ଦେଖାଯାଏ ଓ ତାହା ସହିତ ବିବାହ ଅଯୋଗ୍ୟ ପିତାର ଭଗ୍ନୀ-କନ୍ୟାର ସହ ମଧ୍ୟ ଏହି ସମ୍ପର୍କ ରହେ । ପିତାର ମାତୃଗୋତ୍ରରେ ଥିବା ନାଗମାନଙ୍କ ସହ ଆଦାନପ୍ରଦାନ ସମ୍ପର୍କ ରଖିବା ଭିତ୍ତିରେ ଏହାକୁ ବୁଝିବାକୁ ହେବ । ମାତାର ଭଗ୍ନୀସହ ଦେଖାଯାଉଥିବା ଉଚ୍ଚ ବ୍ୟବହାରର ମଧ୍ୟ ଏହି କାରଣ ।

ସେହିପରି ଯେଉଁ ସମାଜରେ ଯୁକ୍ତ ବିଚାରର ବିବାହ ପ୍ରଚଳିତ, ସେଠାରେ ମାତାର ଭ୍ରାତାର ସ୍ତ୍ରୀ ସହ ଦୁର୍ଗଭରଣ ସମ୍ପର୍କ ରହେ । କାରଣ ଏଠାରେ ସ୍ତ୍ରୀର ମାତା ଓ ମାତାର ଭ୍ରାତାର ସ୍ତ୍ରୀ ଏକା ବ୍ୟକ୍ତି । କେତେକ ସମାଜରେ ମାତାର ଭ୍ରାତାର ସ୍ତ୍ରୀ ବିଧବା ହେଲେ ତାହା ସହ ବିବାହ ବିଧି ପ୍ରଚଳିତ ଅଛି । ସେଠାରେ ପରିହାସ ସମ୍ପର୍କ ଦେଖା ଦେଇଥାଏ । ଏହି ଉଦାହରଣ ପିତାର ଭ୍ରାତାର ସ୍ତ୍ରୀ ପ୍ରତି ମଧ୍ୟ ପ୍ରଯୁଜ୍ୟ ।

ଯେଉଁଠାରେ ସ୍ତ୍ରୀ ପରିଗଣେ ସ୍ତ୍ରୀର ଭଗ୍ନୀ ସହ ବିବାହ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଥାଏ ସେଠାରେ ପରିହାସ ସମ୍ପର୍କ ଦେଖାଯାଏ ଓ ସେହିପରି ଯେଉଁଠାରେ ବିଧବା ଭ୍ରାତୃଜାୟାକୁ ବିବାହ କରାବାର ବିଧି ଥାଏ ସେଠାରେ ମଧ୍ୟ ପରିହାସ ସମ୍ପର୍କ ଦେଖାଯାଏ । ଯେଉଁଠାରେ ସ୍ତ୍ରୀର ଭଗ୍ନୀକୁ ଦ୍ୱିତୀୟ ସ୍ତ୍ରୀ ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରାବାର ବିଧି ଥାଏ ସେଠାରେ ଉଚ୍ଚୁଙ୍ଗଳ ସମ୍ପର୍କ ଦେଖାଯାଏ । ଏଠାରେ ମନେ ରଖିବା ଉଚିତ ଯେ ପିତାର ପିତା ପ୍ରଭୃତିଙ୍କ ସହ ଯେଉଁ ପରିହାସ ସମ୍ପର୍କ ଥାଏ ତାହା ଅପେକ୍ଷା ଏହା ଭିନ୍ନ । କାରଣ ଏହାର ପରେକ୍ଷ ବା ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଭାବରେ ଯୌନ ସମ୍ପର୍କ ସହ ସମ୍ବନ୍ଧ ଅଛି ।

ସ୍ୱରୂପର ଯୌନସମ୍ପର୍କର କେନ୍ଦ୍ର ତାହାର ନିଜର ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ସେହିପରି ସ୍ତ୍ରୀ ପକ୍ଷରେ ନିଜର ସ୍ୱାମୀ । ଅନ୍ୟ ସହ ଯେତେ ଅବାଧ ବା ପରିହାସ ସମ୍ପର୍କ ରହିଲେହେଁ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଯୌନ ସମ୍ପର୍କକୁ ସମାଜ କେତେକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ସହ୍ୟ କଲେ ମଧ୍ୟ ଅନୁମୋଦନ କରେ-

ନାହିଁ । ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଯୌନ ସମ୍ପର୍କକୁ ଏଡ଼ାଇବା ପାଇଁ ଅତର୍କିତ ପରିହାସ ଯୌନ ଇଙ୍ଗିତ ଏକ ସାମାଜିକ ନିରାପଣ ବ୍ୟବସ୍ଥା ।

ପରିଶେଷରେ ଏତକ କୁହାଯାଇପାରେ ଯେ ଯୌନ ନିୟନ୍ତ୍ରଣର ଅଥ ଯେନ-
କିସ୍ତୀକୁ ସଙ୍କୁଚିତ କରିବା ନୁହେଁ, ବରଂ ଅନ୍ୟ ସାମାଜିକ ସ୍ତରରେ ବ୍ୟାଘାତ ନ
ଘଟାଇ ଏହାର ପୂର୍ଣ୍ଣ ବିକାଶ କରାଇବାରେହିଁ ଏହାର ସାର୍ଥକତା ।

ମୌଳିକ ଶିକ୍ଷାର ଗୁରୁତ୍ୱ

ଅମ୍ବଲଲ ବ୍ୟାସ

“ମୌଳିକ ଶିକ୍ଷାକୁ କେତେକ ଭୁଲ ଗୁଣନ୍ତି । ଏହି ଶିକ୍ଷା ହାତକାମ ଦ୍ୱାରା ହୁଏ ନାହିଁ—ମାନସିକ କାମଦ୍ୱାରା ହିଁ ହୋଇଥାଏ । ସାତ ବର୍ଷଠାରୁ ଚଉଦ ବର୍ଷର ଶିଶୁମାନେ କୌଣସି ତାତ୍ତ୍ୱିକ (Abstract) ବିଷୟର ଧାରଣା କରି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ସେଇଥି ପାଇଁ ମୌଳିକ ଶିକ୍ଷାରେ ମାନସିକ ଶକ୍ତିର ବିକାଶ ଘଟାଇବା ପାଇଁ ହାତ କାମକୁ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦିଆଯାଇଛି । ଗଣତାନ୍ତ୍ରିକ ସମାଜରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତିର ଶିକ୍ଷାକର୍ମର ମାଧ୍ୟମରେ ହେବା ଉଚିତ ।”

“ଶିକ୍ଷକ ହେଉଛନ୍ତି ଶିକ୍ଷାର କେନ୍ଦ୍ର ବିନ୍ଦୁ । କିନ୍ତୁ କେନ୍ଦ୍ର ବିନ୍ଦୁ ଭାବରେ ସେ ଗୋଟିଏ ସ୍ଥାୟୀ ବ୍ୟକ୍ତି ନୁହନ୍ତି । ଶିକ୍ଷକଙ୍କୁ ଶିଶୁର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଆବଶ୍ୟକତା ଅନୁଯାୟୀ ନିଜକୁ ବଦଳାଇ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରିବାକୁ ପଡ଼ିଥାଏ । ଶିକ୍ଷକ ଆଧିପତ୍ୟର କେନ୍ଦ୍ର ହେବା ଉଚିତ ନୁହେଁ, ବରଂ ତାହାଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ସାହାଯ୍ୟର କେନ୍ଦ୍ର ହେବା ଶୋଭନୀୟ । ଶିଶୁକୁ ସମସ୍ତ ପ୍ରକାର ଶିକ୍ଷା ଓ ସମ୍ମାନ ଦେଖାଇବାରେ ଶିକ୍ଷକ ତଳେ ହେଲେ କାର୍ଯ୍ୟଦେଖାଇବା ଉଚିତ ନୁହେଁ । ମୂଳଦୁଆ ପକାଇବା ସମୟରେ ଶିକ୍ଷାର ଗୁରୁତ୍ୱ ଖୁବ୍ ବେଶୀ ।”

ବିହାରର ସ୍ୱାଧୀନତା ଓ ଭାରତର ଜଣେ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଶିକ୍ଷାବିତ ଡକ୍ଟର ଜାକିର ହୁସେନ ଅନୁଗୁଳ ମୌଳିକ ବିଦ୍ୟାଳୟର ଛବିମାନଙ୍କ ଆଗରେ ଗତ ଉପସ୍ଥଳରେ ମାସରେ ଉପସ୍ଥଳ ମନ୍ତ୍ରବ୍ୟ ପ୍ରକାଶ କରିଥିଲେ । ଏହି ମନ୍ତ୍ରବ୍ୟକୁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ମୌଳିକ ବିଦ୍ୟାଳୟ, ଆଶ୍ରମ ସ୍କୁଲ ଏପରି କି ସାଧାରଣ ନିମ୍ନ ପ୍ରାଥମିକ ଓ ମଧ୍ୟ ଇଂରାଜୀ ବିଦ୍ୟାଳୟର ଶିକ୍ଷକମାନେ ଉତ୍ତମ ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରିବା ଉଚିତ ଓ ତଦନୁଯାୟୀ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ଉଚିତ ।

ଶିକ୍ଷାର ସଫଳତା ଅଧିକାଂଶ ଭାବରେ ଶିକ୍ଷକଙ୍କର ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ, ମାନସିକ କୃଷ୍ଣି ଓ ଶିକ୍ଷାପୂର୍ଣ୍ଣ ମନୋଭାବ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରେ । ଆଶ୍ରମ ସ୍କୁଲ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କର ଏକଥା ମନେ ରଖିବା ଉଚିତ ଯେ ସେମାନଙ୍କଠାରେ ଶିକ୍ଷା ପାଇଥିବା ଆଦିବାସୀ ଶିଶୁମାନଙ୍କୁ ଗୁରୁମାନ, ଦକ୍ଷ ଓ ସହଯୋଗୀ ନାଗରୀକ ଭାବରେ ଗଢ଼ି ତୋଳିବା ସେମାନଙ୍କର ଦାୟିତ୍ୱ । ସେମାନଙ୍କର ପୁସ୍ତକଗତ ଶିକ୍ଷାର କୌଣସି ପରମ୍ପରା ନାହିଁ । ଏହି ପରମ୍ପରା ସୃଷ୍ଟି କରିବାକୁ ହେବ ଏବଂ ଧୀରେ ଧୀରେ ଏହାର ପରିବର୍ତ୍ତନ କରିବାକୁ ହେବ । ସେମାନଙ୍କର ହାତକାମ କରିବାର ଦକ୍ଷତା, ସହନଶୀଳତା ଓ ଶାସ୍ତ୍ରବଦ୍ଧ ଯୋଗ୍ୟତାକୁ ଯେ କେବଳ ରକ୍ଷା କରିବାକୁ ହେବ ତା ନୁହେଁ, ବରଂ ଏହାର ଉତ୍ତରୋତ୍ତର ଉନ୍ନତ କରିବାକୁ ହେବ । କ୍ଷେତ୍ର ବାଡ଼ିରେ କାମ ଓ କାରିଗରୀ କାମ ଏହି ଉଭୟ ମାଧ୍ୟମ ଦ୍ୱାରା ଏହା କରିବକୁ

ହେବ । କିନ୍ତୁ ଏହା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସେମାନଙ୍କର ମାନସିକ ଅଭିବୃଦ୍ଧି ମଧ୍ୟ କରିବାକୁ ହେବ । ଯାହାଦ୍ୱାରା କି ସେମାନେ ଦେଶର ସମସ୍ତ ଘଟଣାକୁ ସୁଗୁରୁ ରୂପେ ବୁଝି ପାରନ୍ତେ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଉନ୍ନତ ଲୋକଙ୍କ ସହ କାନ୍ଧିକୁ କାନ୍ଧି ମିଳାଇ ଅଗ୍ରସର ହୋଇ ପାରନ୍ତେ । ଆମ ଦେଶରେ ଶିକ୍ଷିତ ଓ ଅଶିକ୍ଷିତ ଲୋକମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ମାନସିକ ବ୍ୟବଧାନ ବହୁତ ବେଶୀ । ଏହି ବ୍ୟବଧାନ ଦୂର ନ ହେଲେ ଆମ ସମାଜ ସୁଖୀ, ସମୃଦ୍ଧ ଓ ଶକ୍ତିଶାଳୀ ହୋଇ ପାରବ ନାହିଁ । ଶିକ୍ଷିତ ଲୋକମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଶାସ୍ତ୍ରୋକ କୁଣ୍ଠି ସାଧନ କରିବାକୁ ହେବ ଏବଂ ଯେଉଁସବୁ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଶାସ୍ତ୍ରୋକ ଶ୍ରମ ଆବଶ୍ୟକ ହୁଏ ସେ ସବୁ କାମକୁ ଆଗ୍ରହର ସହ କରିବାକୁ ହେବ । ଏହାଦ୍ୱାରା ଶାସ୍ତ୍ରୋକ ଶ୍ରମ ବର୍ତ୍ତମାନ ଯେଉଁପରି ଭାବରେ ଦ୍ୱାନ ବୋଲି ପ୍ରତିପାଦିତ ହେଉଛି ତାହା ଦୂର ହୋଇ ପାରବ । ହରିଜନ ଓ ଆଦିବାସୀମାନେ ପରିଶ୍ରମ କରି ଦେଶର ଅର୍ଥକାଂଶ ସମ୍ପଦ ଉତ୍ପାଦନ କରନ୍ତି । ସୁତରାଂ ସେମାନଙ୍କୁ ଦେଶର ମେରୁଦଣ୍ଡ ବୋଲି କହିଲେ ଅତ୍ୟକ୍ତି ହେବ ନାହିଁ । ଏମାନଙ୍କର ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଶିକ୍ଷା, ସମ୍ମାନ ଓ ଆନୁରୋଧର ସହ ଶିକ୍ଷା ଦେବା ପ୍ରତ୍ୟେକ ଶିକ୍ଷକର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ । ଦେଶର ଯେଉଁ ଅଗମ୍ୟ ସ୍ଥାନମାନଙ୍କରେ ଏମାନେ ବାସ କରନ୍ତି ସେଠାରେ ରହି ଏହି କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ସମ୍ପାଦନ କରିବାକୁ ହେବ । ଯଦି ଶିକ୍ଷକମାନେ ସେବା ମନୋଭାବ ଦ୍ୱାରା ଅନୁପ୍ରାଣିତ ନ ହୁଅନ୍ତି ଓ ଜାତି ତଥା ଦେଶର ଉନ୍ନତ କରିବାର ସଂକଳ୍ପ ନ କରନ୍ତି ତା ହେଲେ ସେମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ଏହି କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ସମ୍ପାଦନ କରିବା ଦୁର୍ଲ୍ଲଭ ହେବ । ଶିକ୍ଷକମାନେ ମେମାନଙ୍କର ପ୍ରାପ୍ୟ ଯେପରି ଭଲ ଭାବରେ ପାଆନ୍ତି ଓ ସେମାନଙ୍କୁ ଯେଉଁ ସମ୍ମାନ ମିଳିବା ଉଚିତ ତାହା ଯେପରି ତାଙ୍କୁ ମିଳେ ତାହା ଦେଖିବା ସରକାରଙ୍କର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ । ଏଥିରେ ସରକାର ହେଲା କରିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ । ସେମାନଙ୍କୁ ଯଦି ଅସନ୍ତୁଷ୍ଟ ବା ଅବ୍ୟବସ୍ଥିତ ରଖାଯାଏ ତା ହେଲେ ଶିକ୍ଷା ଦିଗରେ ବ୍ୟସ୍ତିତ ହେଉଥିବା ବିପୁଳ ଅର୍ଥର କୌଣସି ମୂଲ୍ୟ ରହିବ ନାହିଁ । ଅସନ୍ତୁଷ୍ଟ, ଦରିଦ୍ର ଓ ଶିକ୍ଷାହୀନ ଶିକ୍ଷକ ପକ୍ଷରେ ଏକ ଶ୍ରେଣୀବିହୀନ, ସହଯୋଗୀ ସମାଜର ମୂଲ୍ୟଦୁଆ ପକାଇବା ଅସମ୍ଭବ । ସୁସ୍ଥ ସମାଜ ପାଇଁ ସୁଶିକ୍ଷା ହିଁ ଏକମାତ୍ର ଅବଲମ୍ବନ ।

ଆଦିବାସୀ ଅର୍ଥନୀତି ସମୀକ୍ଷା

ମୁକୁଞ୍ଜସୁ ପରିଜା

ସାଧାରଣତଃ ଅର୍ଥନୀତି କହିଲେ ଲୋକେ ପାଣ୍ଠାତ୍ୟ ଅର୍ଥନୀତି କଥାକୁ ବୁଝନ୍ତି । ଆଦିବାସୀ ଅର୍ଥନୀତି କଥା କହିଲେ ଅନେକ ଦୁଃସ୍ୱପ୍ନ ଆଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ ହେବେ, ଅଥବା ଏ ପ୍ରକାର କଥା ନିରର୍ଥକ ବୋଲି ମନେ କରିବେ । ବସ୍ତୁତଃ ସେପରି ଭାବିବାର କୌଣସି ସଥାର୍ଥତା ନାହିଁ ।

ଆଦିବାସୀ ଓ ଆଧୁନିକ ସଭ୍ୟ ମଣିଷ ଭିତରେ ତପାତ୍ତ କେଉଁଠି ? ସମାଜ-ବିଜ୍ଞାନୀମାନେ କହନ୍ତି ଯେ ଏ ଦୁହଁଙ୍କ ଭିତରେ କୌଣସି ମୌଳିକ ଫରକ୍ ନାହିଁ । ଫରକ୍ ହେଉଛି ସମ୍ବୃତ୍ତିର ସ୍ତରରେ । ଆଦିବାସୀ ଲୋକ ସଭ୍ୟତାର ଆଦିମ ସ୍ତରରେ ରହିଛନ୍ତି । ତନ୍ନି ସ୍ୱଜାରି ବର୍ଷପରେ ମଧ୍ୟ ତାର ଜୀବନ ଧାରଣର ଫଳା, ଆଗୁର ବ୍ୟବହାର ଆଉ ଗୁଲି ଚଳନ କୌଣସିଠିରେ କିଛି ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୋଇନାହିଁ । ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ ଆଧୁନିକ ସଭ୍ୟ ଜଗତର ମଣିଷ ଉନ୍ନତ ସମ୍ବୃତ୍ତିର କୋଳରେ ଲାଳିତ । ତାର ଜୀବନଧାରଣର ଫଳା, ଆଗୁର ଆଉ ବ୍ୟବହାର ଦ୍ରୁତ ପରିବର୍ତ୍ତନଶୀଳ । ବାହାରୁ ଦେଖିଲେ ଦୁଃସ୍ୱପ୍ନ ଦୁହଁଙ୍କ ଭିତରେ କୌଣସି ମେଳ ନାହିଁ ବୋଲି କହିବା ଦୁଃସ୍ୱପ୍ନ ଠିକ୍ ହେବ । ମାତ୍ର ମଣିଷ ହିସାବରେ ମୌଳିକ ଅଭାବ ଅସୁବିଧା ଓ ଆବଶ୍ୟକତା ଭିତର ଦେଇ ଦେଖିଲେ ସଭ୍ୟ ମଣିଷ ଓ ଆଦିବାସୀ ଭିତରେ କୌଣସି ଗୁଣଗତ ପାର୍ଥକ୍ୟ ନାହିଁ । ସଭ୍ୟ ମଣିଷର ଯେପରି ଶିକ୍ଷାଦାସୀ, ଆଇନକାନୁନ୍, ଧର୍ମ, ଈଶ୍ୱରବିଶ୍ୱାସ ଓ ରାଜନୈତିକ ଅନୁଷ୍ଠାନ ଇତ୍ୟାଦିର ଆବଶ୍ୟକତା ରହିଛି, ଆଦିବାସୀର ତାଠାରୁ କୌଣସି ଗୁଣରେ କମ୍ ନୁହେଁ । ତେବେ ଆଦିବାସୀର ସାମାଜିକ ପରିବେଷ୍ଟନା ବିଜ୍ଞାନଦ୍ୱାରା ସମ୍ବୃତ୍ତି ନୁହେଁ । ତେଣୁ ଏ ଆବଶ୍ୟକତାର ତୁଚ୍ଛ ସଭ୍ୟ ମଣିଷର ଆବଶ୍ୟକତାର ତୁଚ୍ଛଠାରୁ ତପାତ୍ତ ହେବ ନିଶ୍ଚୟ । ଯଦି ଏହାକୁ ଦୁଃସ୍ୱପ୍ନ, ତାହେଲେ ଆଧୁନିକ ଅର୍ଥନୀତିର ବିଶ୍ଳେଷଣ କୌଣସି ଆଦିବାସୀ ଅର୍ଥନୀତିକ ଜୀବନପ୍ରତି ଲଗୁ ହୋଇ ପାରିବ ଅଥାତ୍ ଅନ୍ୟ ଭାଷାରେ କହିଲେ ଆଦିବାସୀ ଅର୍ଥନୀତି କଥା କହିବା ନିରର୍ଥକ ନୁହେଁ ।

ଆଦିବାସୀ ଅର୍ଥନୀତିର ଆଲୋଚନା କରିବା ପୂର୍ବରୁ ପାଣ୍ଠାତ୍ୟ ଅର୍ଥନୀତି କ'ଣ, ମଣିଷ ସହିତ ଏ ଅର୍ଥନୀତିର ସମ୍ପର୍କ କ'ଣ, ଏବଂ ଧବୋପରି ଏ ଅର୍ଥନୀତିର ଜ୍ଞାନ ସହିତ ଆଦିବାସୀ ଅର୍ଥନୀତିର ସମ୍ପର୍କ କେଉଁଠି ଏବଂ ମୌଳିକ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଆଦିବାସୀ ଅର୍ଥନୀତି ପାଣ୍ଠାତ୍ୟ ଅର୍ଥନୀତିଠାରୁ କିପରି ଭିନ୍ନ ନୁହେଁ ଏ ସବୁର ସବିଶେଷ ଆଲୋଚନା କରିବା ସମ୍ଭବ ହେବ ।

ଅର୍ଥନୀତି ଏକ ସମାଜ ବିଜ୍ଞାନ । ସାମାଜିକ ଧାରା ବିଶ୍ଳେଷଣ କରି ମଣିଷ ଜୀବନର ଅର୍ଥନୈତିକ ବିଭାବ ଏବଂ ତାର ସାମାଜିକ ପ୍ରକ୍ରିୟା ବୁଝିବା ଏହାର ଲକ୍ଷ ।

ଏହି ପ୍ରକ୍ରିୟା ବୁଝିବା ସହିତ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଗୋଷ୍ଠୀ ବା ସମାଜର ପ୍ରଗତି ଅଥବା ଅଭିବୃଦ୍ଧି ସଂପର୍କୀୟ ବିଷୟ ମଧ୍ୟ ଅଙ୍ଗାଙ୍ଗୀ ଭାବରେ ଜଡ଼ିତ । କାରଣ ଖାଲି ଗୋଟିଏ ସମସ୍ୟାକୁ ବୁଝିଲେ ତ ହେବ ନାହିଁ, ତା ସହିତ ଭଲମନ୍ଦର ବିଷୟ ସ୍ୱାଭାବିକ । ଏଇ ବିଷୟ ସହିତ ଆବଶ୍ୟକୀୟ ପରିବର୍ତ୍ତନର ଚିନ୍ତା ମଧ୍ୟ କରିବା ଏକାନ୍ତ ଜରୁରୀ ।

ଯେ କୌଣସି ସମସ୍ୟାର ପୂର୍ଣ୍ଣତା ବିଶ୍ଳେଷଣ ପାଇଁ ସମସ୍ୟାଟିର ରାଜନୈତିକ, ଅର୍ଥନୈତିକ, ସାମାଜିକ, ମନସ୍ତାତ୍ତ୍ୱିକ ଇତ୍ୟାଦି ବିଭିନ୍ନ ଦିଗର ଯଥାଯଥ ସମୀକ୍ଷା ଦରକାର । ଅର୍ଥନୀତିଜ୍ଞମାନେ ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତି ଯେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ସମସ୍ୟାର ଏକ ଅର୍ଥନୈତିକ ବିଭାଗ ରହିଛି ଏବଂ ସେଇ ସମସ୍ୟାର ପୂର୍ଣ୍ଣତା ବିଶ୍ଳେଷଣ ପାଇଁ ଏହି ସମସ୍ୟାର ଅର୍ଥନୈତିକ ଦିଗର ବିଶ୍ଳେଷଣ ଆବଶ୍ୟକ । ମାମୁଲି କଥାରେ କହିଲେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଲୋକକୁ ନିଜର ସମୟ ଆଉ ସମ୍ପଦର ଉତ୍ତମ ପ୍ରୟୋଗ କରିବାକୁ ହେବ । ମଣିଷ ଯେ କୌଣସି ଅବସ୍ଥାରେ ଥାଉ ନା କାହିଁକି ଜୀବନର ସବୁ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଉତ୍ତମ ଫଳ ପାଇବାର ଚେଷ୍ଟା କରିବା ତା ପକ୍ଷରେ ସ୍ୱାଭାବିକ ।

ସମାଜରେ ବର୍ଷ ରହିବାକୁ ହେଲେ ମଣିଷକୁ ନିଜର ଆବଶ୍ୟକତା ମେଣ୍ଟାଇବାକୁ ହେବ । ଆବଶ୍ୟକତାର କ୍ରିମ ଭେଦ ମଧ୍ୟ ରହିଛି । ଏଥି ଭିତରୁ ବର୍ଷ ରହିବା ଲାଗି କେତେଗୁଡ଼ିଏ ଅତ୍ୟାବଶ୍ୟକ । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ, ଖାଇବା ଓ ରହିବା କଥା ନିଆ ଯାଇପାରେ । ଟିକିଏ ବ୍ୟାପକ ଅର୍ଥରେ କହିଲେ ମଣିଷ ଶରୀରର ରକ୍ଷଣା-ବେକ୍ଷଣ ପାଇଁ ଯାହା ଦରକାର, ତାହା ହିଁ ବୁଝିବାକୁ ହେବ । ଅତ୍ୟାବଶ୍ୟକୀୟ ଗୁରୁତ୍ୱା ମେଣ୍ଟାଇ ସାରିଲ ପରେ ଧର୍ମ, ରାଜନୀତି, ବିଦ୍ୟାଚର୍ଚ୍ଚା ବା ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠେ । ଏସବୁ ମଣିଷ ବୁଦ୍ଧିର ପରିସର ବାହାର ଅସ୍ତ୍ର ଅଥବା ସୁସ୍ଥ ଓ ଫଗଠିତ ଜୀବନ ଯାପନ କରିବାର ଉପାଦାନ ମାତ୍ର । ତେବେ ଏ ସମ୍ପର୍କରେ ପ୍ରଶ୍ନ ହେଉଛି ମଣିଷ ତାର ଏଇସବୁ ଆବଶ୍ୟକତା ପୂରଣ କରେ କି ଉପାୟରେ ?

ମଣିଷ ତାର ଅଭାବ ସିଧାସଳଖ ନିଜେ ପୂରଣ କରେ ନାହିଁ, କର-ପାରିବା ମଧ୍ୟ ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । ନିଜର ମୌଳିକ ଆବଶ୍ୟକତା ମେଣ୍ଟାଇବା ଲାଗି ସେ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କର ସାହାଯ୍ୟ ନିଏ । ଖାଦ୍ୟର ଯୋଗାଡ଼ରେ ଶୁଖିଲିତ ଉପାଦାନର (କୃଷିର) ପନ୍ଥା ସେ ସୃଷ୍ଟି କରେ । ସେଇପରି ମଧ୍ୟ ପ୍ରଜନନ ବିବାହ ଏବଂ ଆନୁସୂଚିକ ପାରିବାରିକ ଅନୁଷ୍ଠାନ କରୁଥିବା ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଶୁଖିଲା ମାଧ୍ୟମ ଦେଇ କରନ୍ତୁ । ଏଇପରି ବିଭିନ୍ନ ବନ୍ଧ (ଅପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ) ଉପାୟରେ ମଣିଷ ତାର ଗୁରୁତ୍ୱା ପୂରଣ କରି ଆସିଛି । ବିଭିନ୍ନ ଶୁଖିଲିତ ପନ୍ଥାର ମାଧ୍ୟମ ଦେଇ ମୌଳିକ ଆବଶ୍ୟକତା ପୂରଣ କରିବାର ଚେଷ୍ଟାରୁ ହିଁ ସମୟ ଓ ସମ୍ପଦର ଉତ୍ତମ ପ୍ରୟୋଗ ତଥା ଧର୍ମଶିକ୍ଷା ଓ ନୀତି ଅନୁସୂଚି ବ୍ୟବହାରର ଆରମ୍ଭ । ସାମାଜିକ ବେଷ୍ଟନୀକୁ ବୁଝିବାକୁ ହେଲେ ମଣିଷର ପ୍ରିତି, ଗୁଲି-ଚଳନ ଏବଂ ଆନୁସୂଚିକ କର୍ମ ପ୍ରଣାଳୀ ତାର ଉପରେ ଉପସାଧକ ଆବଶ୍ୟକତା ଦ୍ୱାରା ନିୟନ୍ତ୍ରିତ

ବୋଲି ଚାହୁଁବାକୁ ହେବ । ମୌଳିକ ଆବଶ୍ୟକତାର ପ୍ରଭାବ ଝୁର୍ ଝୁର୍ ପ୍ରଭାବ
ଏବଂ ସେଇଥିଲିଗି ଅନେକ ସମୟରେ ମଣିଷର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଆବଶ୍ୟକତା ଏଇ ମୌଳିକ
ଆବଶ୍ୟକତାର ବଶବର୍ତ୍ତୀ ଏବଂ ତାହାର ପ୍ରଭାବିତ ହେବା ସ୍ୱାଭାବିକ ମଧ୍ୟ ।

ସାମାଜିକ ଜୀବନ ସହିତ ଅର୍ଥନୀତିର ସମ୍ପର୍କ କଣ ? ଆଗରୁ କୁହା ଯାଇଛି
ଯେ ପ୍ରତି ସାମାଜିକ ସମସ୍ୟାର ଅର୍ଥନୈତିକ ବିଭାବର ବିଶ୍ଳେଷଣ ଅର୍ଥନୀତିଜ୍ଞମାନଙ୍କର
ଲକ୍ଷ୍ୟ । ସେ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ବିଚାର କଲେ ପ୍ରଥମେ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ଘଟଣାକୁ ମାନିନେବାକୁ
ହେବ । ପ୍ରଥମତଃ ଅର୍ଥନୈତିକ ସମ୍ପଦ ରହିଛି । ସମସ୍ତ ଭୌତିକ ସମ୍ପଦ, ମଣିଷର
ଶାରୀରିକ ଶକ୍ତି ଏପରିକି ସମୟକୁ ମଧ୍ୟ ଏଇ ସମ୍ପଦ ଭିତରେ ନେବାକୁ ହେବ ।
କାରଣ ଅର୍ଥନୀତିର ମୂଳମନ୍ତ ହେଲା ମଣିଷର ଅଭାବ ଓ ଆବଶ୍ୟକତା ଅସୀମ ଏବଂ
ଏଇ ଅଭାବ ମେଣ୍ଟାଇବା ପାଇଁ ଯଥେଷ୍ଟ ସମ୍ବଳ ମଣିଷର ନାହିଁ । ଏ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ବିଚାର
କଲେ ଉପରେକ୍ତ ଯେ କୌଣସି ବସ୍ତୁ ଏପରି କି ସମୟ ମଧ୍ୟ ପ୍ରଚୁର ନୁହେଁ ।
ପରିଣାମରେ ଏ ସବୁର ଉତ୍ପାଦ ପ୍ରୟୋଗ କରିବା ପାଇଁ ବିଜ୍ଞାନ ଅନୁସୂତ ଉପାୟ
ଆବିଷ୍କାର କରିବାକୁ ହେବ । ଦ୍ୱିତୀୟତଃ ମଣିଷର ଆବଶ୍ୟକତା ଅସୀମ ହୋଇଥିବାରୁ
ସୀମିତ ସମ୍ବଳ ଜରିଆରେ ଅସୀମ ଅଭାବ ବା ଆବଶ୍ୟକତା ମେଣ୍ଟାଇବା ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ ।
ଫଳରେ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ଅତ୍ୟାବଶ୍ୟକୀୟ ବା ଜରୁର ଆବଶ୍ୟକତା ପୂରଣ କରିବାର ପ୍ରଶ୍ନ
ଆସେ ଆସେ ଉଠେ । ଏହି ଜରୁରୀ ଆବଶ୍ୟକତାକୁ ଆମେ ମଣିଷର ଅର୍ଥନୈତିକ ଅଭାବ
ବୋଲି କହିବା । ଅର୍ଥନୈତିକ ଅଭାବର ଲକ୍ଷଣ ହେଉଛି ଏହାର ପରିତ୍ରଷ୍ଟି କେବଳ କିଛି
ଆର୍ଥିକ ସମ୍ବଳର ବ୍ୟୟରେହିଁ ସମ୍ଭବ, ଆହୁରି ମଧ୍ୟ ମଣିଷର ଅନୁଭୂତ ଆବଶ୍ୟକତା
ଅର୍ଥନୈତିକ ଅଭାବର ରୂପ ନେବା ଫଳରେ ତାର ସାଧାରଣ ବ୍ୟବହାର ସହିତ ନିଜର
ଅର୍ଥନୈତିକ ସ୍ୱାଧୀନ ଯୁକ୍ତିଯୁକ୍ତ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କରି ସୀମିତ ସମ୍ବଳର ଯଥାର୍ଥ ପ୍ରୟୋଗ କରିବାର
ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠେ । ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ମଣିଷର ଅନେକ ଡାକ୍ତା ଅର୍ଥନୈତିକ ଅଭାବର ପରିତ୍ରଷ୍ଟି ହୋଇ
ପାରିବ ନାହିଁ । ଏଥିରୁ ଚୁହା ପଡ଼ିବ ଯେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଅର୍ଥନୈତିକ ଅଭାବ ପୂରଣ କରିବା
ଚେଷ୍ଟାରେ ମଣିଷର ବ୍ୟବହାର ଗୋଟିଏ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଧାରର ଅନୁସରଣ କରେ । ସେଇ
ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଧାରର ଲକ୍ଷଣ ହେଉଛି ଯେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ସମସ୍ୟାର ସମାଧାନରେ ଯୁକ୍ତିଯୁକ୍ତ
ସମ୍ବଳର ବ୍ୟୟରେ ସର୍ବୋତ୍ତମ ଫଳ ହାସଲ କରିବା । ବିଶଦଭାବରେ କହିଲେ ମଣିଷ
ଯାହା କରୁନା କାହିଁକି ତାର ପ୍ରତ୍ୟେକ କାମ ମୂଳରେ ଯେତେ କମ୍ ହେଲେ ବି ଏକ
ଅର୍ଥନୈତିକ ବିଚାର ରହିବ । ସେ ବିଚାରର କିମ୍ତ ଭେଦ ବା ମହାଗତ ପ୍ରଭେଦ ଥାଇ
ପାରେ । ମାତ୍ର ଅର୍ଥନୈତିକ ବିଚାର ରହିବ ନିଶ୍ଚୟ । ଚତୁର୍ଥତଃ ସୀମିତ ସମ୍ବଳର ଉପଯୁକ୍ତ
ପ୍ରୟୋଗ ପ୍ରଶ୍ନର ବିଚାର କଲବେଳେ ମୂଲ୍ୟ ନିରୂପଣ କରିବା ସ୍ୱାଭାବିକ । ଉଦାହରଣ
ସ୍ୱରୂପ ଗୋଟିଏ ଜିନିଷରୁ ୪ଟି ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଜିନିଷରୁ ୩ଟି ସଙ୍ଗେ ସମାନ ବୋଲି
ଧରାଇପାରେ । ଅଥାତ୍ ମୋଟାମୋଟି ମଣିଷର ଆବଶ୍ୟକତାର ଲକ୍ଷଣ ଅନୁସରଣ
କରି ସସୀମ ସମ୍ବଳର ସର୍ବୋତ୍ତମ ବିନିଯୋଗ କରି ଯେତେ ଅଧିକ ସଂଖ୍ୟକ ଅଭାବର
ପୂରଣ କରାଯାଇପାରେ ସେ ଚେଷ୍ଟା କରିବା ହେଲା ଅର୍ଥନୀତିର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ।

ଅର୍ଥନୈତିକ ପ୍ରତିସ୍ଵାର ୩ଟି ଦିଗ ଅଛି । ଏଥିରୁ ଗୋଟିଏ ହେଉଛି ଅନଭୂତ ଅର୍ଥନୈତିକ ଅଭାବର ପରିତ୍ଵଷ୍ଟି, ଦ୍ଵିତୀୟଟି ହେଲା ଏଇ ଅଭାବର ପରିତ୍ଵଷ୍ଟିଲଗି ସମ୍ବଳର ଯଥାର୍ଥ ବିନିଯୋଗ ଅର୍ଥାତ୍ ଉତ୍ପାଦନ ଏବଂ ତୃତୀୟଟି ହେଲା ଉତ୍ପାଦନର ବର୍ଣ୍ଣନା । ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ ଅର୍ଥନୀତିଜ୍ଞମାନେ ଭାବନ୍ତି ଯେ ମଣିଷର ସ୍ଵାଭାବିକ ପ୍ରବୃତ୍ତି ହେଉଛି ସବୁ ସ୍ଥଳରେ ସର୍ବୋଚ୍ଚତ୍ଵ ଫଳ ପାଇବା ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କରିବା । ଏଇ ଚେଷ୍ଟାର ଅନୁସରଣ କରି ସେମାନେ ବିନିଯୁ ନିୟମ (Law of substitution)ର ଆବିଷ୍କାର କରିଛନ୍ତି । ସେମାନେ କହନ୍ତି ଯେ ଅଭାବର ପରିତ୍ଵଷ୍ଟି, ଉତ୍ପାଦନ ଓ ବର୍ଣ୍ଣନା ପ୍ରତ୍ୟେକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏଇ ବିନିଯୁ ନିୟମ ସମଭାବରେ ପ୍ରଯୁଜ୍ୟ ।

ମଣିଷର ପ୍ରତ୍ୟେକ ସମସ୍ୟାରେ ଏକ ଅର୍ଥନୈତିକ ଦିଗ ରହିଛି, ଏଥିରେ ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ । ମାତ୍ର ଅର୍ଥନୀତି ମୁଖ୍ୟତଃ ମଣିଷର ଭୌତିକ (material)-ସୁଖ-ସ୍ଵାସ୍ଥ୍ୟ ସହିତ ବିଶେଷ ଭାବରେ ଜଡ଼ିତ । ଅବଶ୍ୟ ଅର୍ଥନୀତିର ଇତିହାସରେ ଏଲଗି ତୁମ୍ଭେଲ ବାଦାନୁବାଦ ଚାଲିଥିଲା । ପ୍ରତ୍ୟେକ ସ୍ଵରାଜ୍ୟ ଅର୍ଥନୀତି ଯେ କେବଳ ଭୌତିକ ମୁଖ୍ୟସୁଖ ସହିତ ସମ୍ପୃକ୍ତ ତା ନୁହେଁ, ଏହା ପ୍ରତ୍ୟେକ ସମସ୍ୟାର ଅର୍ଥନୀତିକ ଭାବର ବିଶ୍ଳେଷଣ ସହିତ ସମ୍ପୃକ୍ତ, ଏହାକୁ ପ୍ରମାଣ କରିଛନ୍ତି । ତେବେ ବ୍ୟାପକ ପ୍ରୟୋଗର ବିଚାର ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଏ ବିଶ୍ଳେଷଣ ଯେ ସତ୍ୟ ଏଥିରେ ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ । ମାତ୍ର ସାଧାରଣ ଅର୍ଥରେ ଅର୍ଥନୀତି ଯେ ମଣିଷର ଭୌତିକ ସୁଖସ୍ଵାସ୍ଥ୍ୟ ସହିତ ବିଶେଷ ଭାବରେ ସମ୍ପୃକ୍ତ ଏହା ନିଃସନ୍ଦେହରେ କୁହାଯାଇପାରେ । ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ ଅର୍ଥନୀତିଜ୍ଞମାନେ ଏଇ ସମସ୍ୟାର ସମାଧାନ ଉପରେ ବିଶେଷ ନଜର ଦେଇଛନ୍ତି । ପରିଣାମରେ ଶିଳ୍ପ ବିପ୍ଳବଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ ଅର୍ଥନୀତିରେ (ସାମ୍ୟବାଦୀ ଅର୍ଥନୀତି ସମେତ) ଏଇ ଭୌତିକ ସୁଖସ୍ଵାସ୍ଥ୍ୟର ବିଚାରକୁ ବିଶେଷ ଭାବରେ କାମ କରି ଆସିଛି । ଆଜର ତଥ୍ୟାକଥିତ ଯୋଜନା ଯୁଗରେ ମଧ୍ୟ (ସାମ୍ୟବାଦୀ ଅଥବା ପୁଞ୍ଜିପତି ଯୋଜନା) ମଣିଷର ଖାଇବା ପିଇବା, କିଲାସରେ ରହିବା ଅଥବା ତଥ୍ୟାକଥିତ ସତ୍ୟ ଜୀବନ ଯାପନ କରିବା ମୂଳମନ୍ତ ହୋଇଛି ।

ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ ଅର୍ଥନୀତି ପୁଞ୍ଜିବାଦୀ ସଂସ୍ଥା ଉପରେ ପ୍ରଭାବିତ । ଏହି ଅର୍ଥନୀତିର ପ୍ରାରମ୍ଭରେ ଅର୍ଥନୀତିଜ୍ଞମାନେ ବିଶ୍ଵାସ କରୁଥିଲେ ଯେ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ବିଦ୍ଵାନ ସମାଜକୁ କେବଳ ମଣିଷର ସୁଖସ୍ଵାସ୍ଥ୍ୟ ପାଇଁ ପ୍ରକୃଷ୍ଟ । କିମ୍ପେ ପୁଞ୍ଜିବାଦର ଅଭିବୃଦ୍ଧି ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଶ୍ରମିକ ମାଲିକ ତଥା ବିତ୍ତଶାଳୀ ଓ ବିତ୍ତହୀନ ଲୋକଙ୍କର ସମସ୍ୟାର ସମାଧାନ ନିୟନ୍ତ୍ରଣବିହୀନ ସମାଜରେ ସମ୍ଭବ ମନେ ହେଲା ନାହିଁ । ଫଳରେ କେତେକ ଅର୍ଥନୀତିଜ୍ଞ ବର୍ଣ୍ଣନା କ୍ଷେତ୍ରରେ ନିୟନ୍ତ୍ରଣର ଆବଶ୍ୟକତା ସମ୍ପର୍କରେ ଯୁକ୍ତି ବାଢ଼ିଲେ । ପ୍ରଥମ ମହାଯୁଦ୍ଧ ପରେ ପୁଞ୍ଜିବାଦର ପତନ ଅବଶ୍ୟମ୍ଭାବୀ ମନେହେଲା । ଏଇ ବିପତ୍ତି ଯୁଗ ପୁଞ୍ଜିବାଦକୁ ରକ୍ଷା କରିବାପାଇଁ ପୁଞ୍ଜିବାଦର ହାଣ୍ଡିକାରୀ କେନ୍ଦ୍ର ସାମୟିକ ନିୟନ୍ତ୍ରଣର ସୂଚନା ଦେଲେ ।

ଫଳରେ ଆଜିର ଲୋକ ଦ୍ରବ୍ୟର ଅର୍ଥନୀତି (publicfinance) ର ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ବଢ଼ିଲା । ଏ ସବୁ ସତ୍ତ୍ୱେ ମଧ୍ୟ ଆଜିର ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ ଅର୍ଥନୀତି ମୁଖ୍ୟତଃ ଅନୁସୂଚିତ ସ୍ୱାଧୀନତାରେ ବିଶ୍ୱାସ କରେ । ଲୋକଙ୍କର ଅସୁବିଧାର ନିରାକରଣପାଇଁ ଲୋକଦ୍ରବ୍ୟର ଖର୍ଚ୍ଚର ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ବଢ଼ୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଏହା ଆଜିସୁଦ୍ଧା 'ସମୁଦ୍ରକୁ ଶଙ୍ଖେ ପାଣି' ପରି ରହିଛି । ତେବେ ଏସବୁ କଥାର ଆଲୋଚନା କରିବାର ମୁଖ୍ୟ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ହେଉଛି ଅର୍ଥନୀତିର ଦୁଇଟି ପ୍ରଧାନ ସୂତ୍ର—ବିଭିନ୍ନ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଭୃତ୍ତିର ଭୂଳନା ଏବଂ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତିର ଉପସ୍ଥିତ ସମ୍ବଳର ଯଥାଯଥ ପ୍ରୟୋଗ । ଏହାର ପ୍ରୟୋଗ ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ ଅର୍ଥନୀତିରେ କିପରି ଅଲଗା କରି ଦିଆହୋଇଛି ତା ଦର୍ଶାଇବା । ବସ୍ତୁତଃ ଉତ୍ପାଦନ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଯାହାକୁ ସାଧାରଣ ଅର୍ଥରେ (equilibrium economics) କୁହାଯାଏ, ସେ କ୍ଷେତ୍ରରେ ସମ୍ବଳର ଯଥାଯଥ ପ୍ରୟୋଗର ବିଚାର ହିଁ ଏକମାତ୍ର ବିଚାର । ବର୍ତ୍ତମାନ କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଧ୍ୟ ସେଇ ବିଚାରର ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ହିଁ ଦେଖିବାକୁ ମିଳିବ । କେବଳ ଲୋକଦ୍ରବ୍ୟର ଅର୍ଥନୀତି (public finance) ରେ ହିଁ ବିଭିନ୍ନ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଭୃତ୍ତିର ଭୂଳନା କରି ସମାଜର ସମୂହ ସ୍ୱାର୍ଥକୁ ଦିଗରେ ସାମାନ୍ୟ ଯାହାକିଛି କରାଯାଇଛି ମାତ୍ର । ଅବଶ୍ୟ ରକ୍ଷିତା ପ୍ରଭୃତି ସାମ୍ୟବାଦୀ ଅର୍ଥନୀତି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏ ମନ୍ତବ୍ୟ ଲଗୁ ହେବ ନାହିଁ ।

ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ ଅର୍ଥନୀତିର ଏ ଆଲୋଚନା ସହିତ ଆଦିବାସୀ ଅର୍ଥନୀତିର ମେଳ କେଉଁଠି ? ଆଦିବାସୀ ଅର୍ଥନୀତିକ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ଉନ୍ନତ ନୁହେଁ । ଏବେ ମଧ୍ୟ ସେମାନେ ଅତି ଆଦମ କୃଷିଜୀବି ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱକୁ ଉଠି ପାରି ନାହାନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କର ଖାଇବା, ପିଇବା, ଶୁଳଚଳନ ଇତ୍ୟାଦିରେ ଏବେ ମଧ୍ୟ ସତ୍ୟତାର କିଛିମାତ୍ର ଗୁପନାହିଁ । ଏ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଆଦିବାସୀ ଅର୍ଥନୀତିରେ ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ ଅର୍ଥନୀତିର ବିଭିନ୍ନ ଉତ୍ପାଦନ ଯଥା ଜମି (land), ଶ୍ରମ (labour), ସୁଧ (interest) ଏବଂ ପୁଞ୍ଜି (capital), ର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ସ୍ଥିତି ଏବଂ ପାଉଣା ଖୋଜି ବାହାର କରିବା କଷ୍ଟକର ହେବ । ମୂଲ୍ୟ ନିରୂପଣ ଆଜିମଧ୍ୟ ଜିନିଷର ଅଦଳବଦଳ (alter) କରିଆରେ ହୁଏ । ଟଙ୍କାର ଚଳନ ଆଜି ମଧ୍ୟ ବିରଳ । ସେହିପରି କୃଷି ସମ୍ପ୍ରଦାୟର ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ କୃଷି ବ୍ୟବସ୍ଥା ପରି କୃଷିର ବିଭିନ୍ନ କାମ କରିବା ପାଇଁ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଅନୁଷ୍ଠାନ ମଧ୍ୟ ନାହିଁ । ମୋଟାମୋଟି ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ ଅର୍ଥନୀତିର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଅନୁଷ୍ଠାନ ସବୁ ଆଦିବାସୀ ଅର୍ଥନୀତିରେ ନାହିଁ । ଆଧୁନିକ ବ୍ୟବସାୟ ପ୍ରତିଷ୍ଠାନରେ ଯେଉଁଠି ମୌଳିକ ଉତ୍ପାଦନସବୁ ଦେଖିବାକୁ ମିଳିବ ଆଦିବାସୀ ବ୍ୟବସାୟ ପ୍ରତିଷ୍ଠାନରେ ସେସବୁ ଦେଖିବାକୁ ମିଳିବ ନାହିଁ । ଏସବୁ ସତ୍ତ୍ୱେ ଉତ୍ପାଦନର ବର୍ତ୍ତନ ବା ବ୍ୟବସାୟରେ ଅଭିଜ୍ଞ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ପ୍ରାଧାନ୍ୟର ଅଭାବ ନାହିଁ । ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ ଅର୍ଥନୀତି ପରି ଉତ୍ପାଦନର ବିଭିନ୍ନ ଅଂଶଦ୍ୱାରା (factors of production)ମାନଙ୍କର ପାଉଣା ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଭାବରେ ଚିହ୍ନିତ କରି ନପାରିଲେ ମଧ୍ୟ ଖାସ୍ ପରିଶ୍ରମ ଲାଗି ପାରିଶ୍ରମିକ ଅନୁଷ୍ଠାନ ଚଳାଇବାର ଦକ୍ଷତା ଲାଗି

ସ୍ମୃତନ୍ତ ପାଠଶା ଓ ଜମି ଇତ୍ୟାଦିର ବ୍ୟବହାର ଲଗ ଶକ୍ତିଶା ଦେବା ଇତ୍ୟାଦିର ସୁଚନା ଆଦିବାସୀ ଅର୍ଥନୀତିରେ ଦେଖିବାକୁ ମିଳିବ । ଅର୍ଥାତ୍ ପରିସ୍ଵାର ଭାବରେ ଚିହ୍ନଟ କରିନପାରିଲେ ମଧ୍ୟ ଆଦିବାସୀ ଅର୍ଥନୀତିରେ ଏସବୁ ବିଭିନ୍ନ ଉତ୍ପାଦନର ଅଂଶୀଦାରମାନଙ୍କର ପାଠଶା ଧାର୍ଯ୍ୟ କରିହୁଏ ।

ଅର୍ଥନୀତିକ ଅଭାବର ପରେଷ୍ଠ ପରିଭ୍ରଷ୍ଟି ସୁଦୃଷ୍ଟି ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଅର୍ଥନୀତିର ଯେପରି ମୂଳମନ୍ତ ଆଦିବାସୀ ଅର୍ଥନୀତିର ତାଠାରୁ କୌଣସି ଗୁଣରେ କମ୍ ନୁହେଁ । ଆଦିବାସୀ ପରିବାରରେ ବିଭିନ୍ନ ଲୋକ ବିଭିନ୍ନ କାମରେ ଦକ୍ଷତା ହାସଲ କରନ୍ତି ଏବଂ ତଦନୁରୂପ ସୁବିଧା ମଧ୍ୟ ଭୋଗ କରନ୍ତି । ପ୍ରତି ପରିବାର ବା ଗୋଷ୍ଠୀ ନିଜେ ଉତ୍ପାଦନ କରୁଥିବା ଦ୍ରବ୍ୟର ଗୁଡ଼ିଏ କଲନା କରି ଉତ୍ପାଦନ କରନ୍ତି । ଏଇ କଲ୍ପିତ ଗୁଡ଼ିଏ ସମାଜର ଯାକତୀୟ ଅର୍ଥନୈତିକ କାର୍ଯ୍ୟକଳାପର ଉତ୍ସ । ଆଦିବାସୀ ଅର୍ଥନୀତିରେ ଏଇ କଲ୍ପିତ ଗୁଡ଼ିଏର ପରିଭ୍ରଷ୍ଟି ଲାଗି କର୍ମ ବଣ୍ଟନର ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଛି । କର୍ମ ବଣ୍ଟନ ବା ବିଭାଗର ମାନ୍ୟତା ସ୍ଵଳ୍ପତା ଲାଗି ଆମେ କହିପାରିବା ନାହିଁ ଯେ ଅର୍ଥନୀତିର ସୁଦୃଷ୍ଟର ଗୁରୁତ୍ଵ ଏଠାରେ କମ୍ । ବରଂ ସବୁ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏଇ ଅର୍ଥନୀତିକ ସମଗୁଡ଼ିକ ସମଭାବରେ ଲାଗୁ ବୋଲି ଆମେ କହିପାରିବା ।

ଅର୍ଥନୀତିକ ଅଭାବର ପରିଭ୍ରଷ୍ଟି କିଛି ସମ୍ବଳର ବ୍ୟୟରେ ସମ୍ଭବ ବୋଲି ଆଗରୁ କୁହାଯାଇଛି । ପ୍ରଶ୍ନ ହେଉଛି ଆଦିବାସୀର ତ ଶିକ୍ଷାଦକ୍ଷ ନାହିଁ । ୧୯୩୩ ମଣିଷ ପରି ସର୍ବାମ ସମ୍ବଳର ଯଥାର୍ଥ ପ୍ରୟୋଗ ସେ କରି ପାରିବ କି ? ଏ ସମ୍ପର୍କରେ ଏତକ କୁହାଯାଇପାରେ ଯେ ବହୁ ନ ପଡ଼ିଲେ ଯେ ମଣିଷର ବିଚାର କରିବାର ସକ୍ତି ରହିବ ନାହିଁ ଏହା ନିତାନ୍ତ ଉପାସକ ଧାରଣା । ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ମଣିଷ ପରି ଆଦିବାସୀର ମଧ୍ୟ ଖାଇବା, ପିଇବା, ଶୋଇବା ଆଉ ରହିବାର ଆବଶ୍ୟକତା ରହିଛି । ଏସବୁ ଅଭାବ ମେଣ୍ଟାଇବାଲାଗି ଆଦିବାସୀର ସମ୍ବଳ ଯଥେଷ୍ଟ ନୁହେଁ । ଏ ସମ୍ପର୍କରେ ସେ ଖୁବ୍ ସଚେତନ । ତାର ଜମି ବଳଦ ଆଉ ଶସ୍ୟ ଅଛି । ତାଛଡ଼ା ଆଉ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବ୍ୟୟ କରିବାଭଳି ସମ୍ବଳ ମଧ୍ୟ ରହିଛି । ମାତ୍ର ସେ ସବୁ ନିଜର ବା ନିଜ ଗୋଷ୍ଠୀର ଅଭାବ ପୂରଣ କରିବା ପାଇଁ ଯଥେଷ୍ଟ ନୁହେଁ । ଆହୁରି ସଧ୍ୟ ଯଦି କୌଣସି ଗୋଟିଏ ଅଭାବ ପୂରଣ କରିବା ପାଇଁ ସେ ତାର ସ୍ଵଳ୍ପ ସମ୍ବଳର ଅପବ୍ୟୟ କରି ବସେ, ତାହେଲେ ତାର ଅନେକ ଡାକ୍ତ ଅଭାବ ପୂରଣ ହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ପରିଣାମରେ ମନରେ ଅସନ୍ତୋଷର ମାତ୍ରା ବଢ଼ିଯାଇପାରେ । ଦୁର୍ବଳ କିଛି ଦିନ ପୂର୍ବେ ସେ ଘର ତୋଳିବା ପାଇଁ ଯେତକ ସମ୍ଭବ ଦେଇପାରିଥିଲ ଅଥବା ଠାକୁର ପୂଜା ପାଇଁ ଯେପରି ପଶୁ ମାରି ପାରିଥିଲ ତା ଆଜି ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । ଦୁର୍ବଳ ସେ ଯଦି ଆଜି ତାହାହିଁ କରି ବସେ ତାହେଲେ ତାର ପରିବାରରେ ଖାଇବାକୁ କମ୍ ମାଂସ ଆଉ ଦୁଧ ମିଳିବ, ନ ହେଲେ ଆସନ୍ତା ଉତ୍ତରେ ସେମାନଙ୍କୁ ଉପବାସ ରହିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ବାସ୍ତବ ଅଭିଜ୍ଞତାର ମାତ୍ର କାଠିରେ ସେ ସମ୍ବଳର ଯଥା

ପ୍ରୟୋଗ କରିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହୁଏ । ତାର ପ୍ରତି କାମରେ ଏଇ ଅଧିନୈତକ ବିଚାର
ଗୁଲେ ।

ଏସବୁ ପ୍ରମାଣ ସତ୍ତ୍ୱେ ବି ଆଦିବାସୀ ଜୀବନରେ ଅର୍ଥନୀତିର କାର୍ଯ୍ୟକାରୀତା
ଫଳରେ ଲୋକଙ୍କର ସମେହ ରହିଛି । ଏଇ ସମେହକୁ ମୁଖ୍ୟତଃ ଦୁଇ ଭାଗରେ
ବିଭକ୍ତ କରାଯାଇପାରେ :-

୧ । ଆଦିବାସୀ ଜୀବନରେ ସାମାଜିକ ପ୍ରଥାର ପ୍ରଭାବ ଖୁବ୍ ବେଶୀ ଏବଂ
ସେମାନଙ୍କ ଜୀବନରେ ଅଧିନୈତକ ସୂତ୍ରରୁ ପ୍ରୟୋଗ ବ୍ୟାହତ । କାରଣ ସେମାନଙ୍କର
ଅଧିନୈତକ ବିଚାରଧାର ଏଇ ପ୍ରଥାଦ୍ୱାରା ନିୟନ୍ତ୍ରିତ । ତେଣୁ ସେମାନେ ମୁକ୍ତ ବିଚାର
କରିପାରନ୍ତି ନାହିଁ ।

୨ । ଆଦିବାସୀ ନିଜର ସୁବିଧା ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଅନେକ ସମୟରେ ଅର୍ଥନୈତକ
ସମ୍ବଳର ପ୍ରୟୋଗ କରେନାହିଁ ।

ଆଦିବାସୀ ସମ୍ବଳର ଯଥାର୍ଥ ପ୍ରୟୋଗ କରେ ନାହିଁ ଏ କଥା ଆମେ କହି-
ପାରିବା ନାହିଁ । ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ ସମ୍ବଳର ସ୍ୱଳ୍ପତା ହେତୁ ତାର ଯଥାର୍ଥ ପ୍ରୟୋଗ
କରିବାର ଆବଶ୍ୟକତା ଅତ୍ୟନ୍ତ ଜରୁରୀ । ମାତ୍ର ଆଦିବାସୀ ଜୀବନ ମୁଖ୍ୟତଃ ସାମାଜିକ
ପ୍ରଥାଦ୍ୱାରା ନିୟନ୍ତ୍ରିତ ହେଉଥିବାରୁ ଲୋକେ ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତି ଯେ ପ୍ରାଧୀନ ଅର୍ଥନୈତକ
ବିଚାର ତା ପାଇଁ ବାସ୍ତବ ନୁହେଁ । ହୁଏତ ସାମାଜିକ ପ୍ରଥାର ପ୍ରଭାବରେ ଆଦିବାସୀ
ଲୋକଙ୍କ ବ୍ୟବହାର ସର୍ବ ମଣିଷର ବ୍ୟବହାରଠାରୁ ଭିନ୍ନ । ହୁଏତ ସମ୍ବଳ ନଥିଲେ ବି
ଆଦିବାସୀ ଲୋକ ଖର୍ଚ୍ଚ ହୋଇ ବଡ଼ ଭୋଜାର ବ୍ୟବସ୍ଥା ବି କରେ । ସେହିପରି
ସାମାଜିକ ପ୍ରଥାର ପ୍ରଭାବରେ ନିଜର ସ୍ୱାର୍ଥ ବିରୋଧୀ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ସେ ତାର ଗୋରୁ-
ଗାଈ ବା ଶସ୍ୟ ଦାନକରେ ଅଥବା ଗୋଷ୍ଠୀର ସର୍ଦ୍ଦାର ତାର ସମ୍ପତ୍ତି ଲୁଚ୍ଚନ କଲେ
ମଧ୍ୟ ସେ ନୀରବ ରହେ । ତେବେ ଏ ସବୁର ଉଦାହରଣ ଦେବା ନିରର୍ଥକ । କାରଣ
ପ୍ରଥା (custom) ହେଉଛି ମଣିଷର ବ୍ୟବହାରର ଏକ ଧାର ବା ଅନ୍ୟ ନାମ । ଉପରେକ୍ତ
ଘଟଣାର ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତରୁ କେବଳ ଏତକ ମନେହେବ ଯେ ବ୍ୟବହାରର ଧାର ଏଇ
ପ୍ରକାରର । କିନ୍ତୁ ଏଇ ପରି ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ଦେଇ କୌଣସି ସମସ୍ୟାର ସମାଧାନ ହୁଏନା ।
ଆଦିବାସୀ ଲୋକ ସର୍ଦ୍ଦାରକୁ ପ୍ରଥା ଅନୁସାରେ ଖଜଣା ଦିଏ କହିବାର ଅର୍ଥ କେବଳ
ଏତକ ଯେ ସେ ତାର ସର୍ଦ୍ଦାରକୁ ଖଜଣା ଦିଏ । କିନ୍ତୁ କାହିଁକି ଦିଏ ତାର ସମାଧାନ
ଏ ପ୍ରକାର ମନ୍ତବ୍ୟରେ ନାହିଁ । ଏହାର ସମାଧାନ ଲାଗି ଆମକୁ ସାମାଜିକ ଧାରର
ବିଶ୍ଳେଷଣ କରିବାକୁ ହେବ ।

ଏକ ଦିଗରେ ମଣିଷ କି ଭାବରେ ତାର ସମ୍ବଳର ବ୍ୟୟ କରିବ ତାର ପ୍ରଧାନ
ଧାର ସମାଜ ଚିନ୍ତା ଦିଏ । ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ ଏଇ ଚିନ୍ତା ଧାରର ଗଣ୍ଠି ଭିତରେ

ମଣିଷ ତାର ସ୍ୱାଧୀନ ଇଚ୍ଛା ବା ମୁକ୍ତ ବିଚାର (free choice) ର ପ୍ରୟୋଗ କରି ନିଜର ସୀମିତ ସମ୍ବଳର ଉପଯୁକ୍ତ ପ୍ରୟୋଗ କରିବାର ଚେଷ୍ଟାକରେ । ଟିକେ ଗଭୀର ଭାବରେ ଚିନ୍ତାକଲେ ଆମେ କହପାରିବା ଯେ ଦୁଇ ଭିନ୍ନ ଅର୍ଥରେ ସମ୍ବଳ ବିନିଯୋଗ କରାଯାଇ ପାରେ । ଗୋଟିକରେ ସମାଜ ବା ସଂସ୍କୃତ ଅର୍ଥନୈତିକ ସମ୍ବଳ ବିନିଯୋଗର ମୁଖ୍ୟ ଧାରାର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରେ । ଅନ୍ୟଟିରେ ବ୍ୟକ୍ତି ଅଥବା ଗୋଷ୍ଠୀ ନିଜର ସୀମିତ ସମ୍ବଳର ବିନିଯୋଗ ଏଇ ନିୟମର ବଶବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ କରେ । କିନ୍ତୁ ଏ ଉଭୟ ପ୍ରୟୋଗର ସମନ୍ୱୟ ସମ୍ବଳର ଅର୍ଥନୈତିକ ପ୍ରୟୋଗ ବୋଲି କହିବାକୁ ହେବ । ଅର୍ଥନୈତିକ ସମ୍ବଳର ବିନିଯୋଗର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ହେଉଛି ସମାଜର ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ମୂଲ୍ୟବୋଧର ପରିଚ୍ଛା । ଏଇ ମୂଲ୍ୟବୋଧ ସାଂସ୍କୃତିକ ପ୍ରକ୍ରିୟାର ଫଳ । ବ୍ୟକ୍ତିର ଜନ୍ମକାଳରୁ ଏହା ତାର ଜୀବନ ଧାରରେ ମଣିଯାଏ । ବ୍ୟକ୍ତି ନିଜର ଅନୁଭୂତିର ମାଧ୍ୟମ ଦେଇ କେତେକ ସାମାଜିକ ପ୍ରଥା ଓ କାର୍ଯ୍ୟକଳାପକୁ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦିଏ । ହୁଏତ ଏ ସବୁ ପ୍ରଥା ବା କାର୍ଯ୍ୟକଳାପ ଜୀବନର ସୁଖସଖରେ କରାଯାଉଥିବା ପୂଜା ପାବଣ ହୋଇପାରେ ଅଥବା ଦୈନନ୍ଦିନ ଜୀବନର ଧରାବହା ନୀତିନିୟମର ବ୍ୟାପାର ହୋଇପାରେ । ଆଦିବାସୀ ଜୀବନରେ ଅନୁଭୂତିର ଏକ ମୁଖ୍ୟ ଶିକ୍ଷା ହେଉଛି ନିଜର ସ୍ୱଳ୍ପ ସମ୍ବଳର ଉଚ୍ଚତମ ପ୍ରୟୋଗ-ପଦ୍ଧତିରେ ସାମାଜିକ ଜୀବନର ମୂଲ୍ୟବୋଧର ମହତ୍ତ୍ୱ ବଢ଼ିବ । ଏଣୁ ଆଦିବାସୀ ଲୋକ ଏଇସବୁ ନୀତିନିୟମର ବଶବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ କାମ କଲେ ଆଧୁନିକ ଅର୍ଥନୀତିଜ୍ଞମାନଙ୍କର ବିଶ୍ଳେଷଣକୁ ବ୍ୟାସ୍ତ ହଲପରି କିଛି ଅଛି ବୋଲି ବିଚାରବାର ଯଥାର୍ଥତା ନାହିଁ । ବରଂ ଅନ୍ୟପକ୍ଷରେ ଅର୍ଥନୀତିର ଆଲୋଚନା କଲବେଳେ ସାମାଜିକ ପ୍ରଥାର ଆଲୋଚନା କରିବା ଅର୍ଥ ସମାଜ ବିଜ୍ଞାନର ପଛଭୂମିରେ ମଣିଷ ଜୀବନର ଚରନ୍ତନ ସତ୍ୟ ସହିତ ବିଭିନ୍ନ ସାଂସ୍କୃତିକ ପରିବେଷ୍ଟନରେ ଅର୍ଥନୀତିର ପ୍ରୟୋଗର ଆଲୋଚନା କରିବା । ଏ ପ୍ରକାର ଆଲୋଚନା ଅପେକ୍ଷାକୃତ ଫଳପ୍ରସ୍ତ ।

ସାର୍ୱ ପୃଥିବୀରେ କୌଣସିଠାରେ ମଣିଷର ନିଜ ଇଚ୍ଛା ଅନୁସାରେ ସମ୍ବଳ ବିନିଯୋଗ କରିବାର କ୍ଷମତା ନାହିଁ । ସବୁଠାରେ ସମ୍ବଳ ବିନିଯୋଗର ପ୍ରଧାନ ଧାର ସମାଜକୁ ଦ୍ୱିଭାଜନ କରେ । ମଣିଷ କେବଳ ଏଇ ବିଚାର ଧାରର ଗଣ୍ଠି ଭିତରେ ନିଜର ବୁଦ୍ଧି ବୃଦ୍ଧିର ପ୍ରୟୋଗ କରି ନିଜର ଯେତେ ଅଧିକ ସଂଖ୍ୟକ ଅଧିକ ମେଣ୍ଟାଇ ପାରେ ତାହା ମେଣ୍ଟାଇବାର ଚେଷ୍ଟା କରେ । ମାତ୍ର ସମ୍ବଳର ଅର୍ଥନୈତିକ ବିନିଯୋଗ ଯେକୌଣସି ସଂସ୍କୃତିକ ଯୋଜନାର ଅଂଶ । ଉନ୍ନତ ହେଉ ବା ଆଦମ ହେଉ ଯେ କୌଣସି ସଂସ୍କୃତିରେ କୌଣସି ଜିନିଷ ନଷ୍ଟ ନ କରିବାକୁ ଶିକ୍ଷା ଦେବାର ଧାର ରହିଛି । କେବଳ ସେତକ ନୁହେଁ ସମାଜର ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ସହିତ ମିଳିମିଶି ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ମୂଲ୍ୟବୋଧର ଆହରଣ ମଧ୍ୟ କରିବାକୁ ହେବ । ଆଦିବାସୀ ଜୀବନ ସାମାଜିକ ପ୍ରଥାଦ୍ୱାରା ବିଶେଷ ଭାବରେ ନିୟନ୍ତ୍ରିତ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ସେ ଯେ ତାହାର ସମ୍ବଳର ଯଥାର୍ଥ ବିନିଯୋଗ କରେ ନାହିଁ ଏହା କହି ହେବ ନାହିଁ । ବରଂ ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ ଏଇ ପ୍ରଥାକୁ ତାହାର ଅର୍ଥନୈତିକ ସମ୍ବଳର ଯଥାର୍ଥ ବିନିଯୋଗ କରିବାର ମାଧ୍ୟମ ବୋଲି କହିବା ହୁଏତ ସମୀଚିନ ।

ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଅର୍ଥନୀତିଜ୍ଞମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଅର୍ଥନୀତିର ଆଲୋଚନାରେ ବିଭିନ୍ନ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ଭିତରେ ତୃପ୍ତିର ତୁଳନା (inter personal comparison of utility) ଏବଂ ଉପଯୁକ୍ତ ସମ୍ବଳର ଯଥାର୍ଥ ପ୍ରୟୋଗ (economic disposal of resources) ଏ ଦୁଇ ନୀତି ନେଇ ଅନେକ ବାଦାନୁବାଦ ଏବେ ମଧ୍ୟ ରହିଛି । ଅନେକେ ଯୁକ୍ତି କରନ୍ତି ଯେ ବିଭିନ୍ନ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ତୃପ୍ତିର ତୁଳନା କର ହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ । କାରଣ ମାନସିକ ସନ୍ତୋଷର ପରିମାଣ ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରିବାର କୌଣସି ଉପାୟ ନାହିଁ । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ ଦୁଇ ଜଣ ଲୋକ (ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଜଣେ ଧନୀ ଏବଂ ଅନ୍ୟଟି ଦରିଦ୍ର) ଜଳ କଥା ଧରାଯାଉ । ଧନୀ ଲୋକଟି ଖାଇ ଖାଇ ବେମାର ଏବଂ ଦରିଦ୍ର ଲୋକଟି ଖାଇବାକୁ ନ ପାଇ ମୃତ୍ୟୁ ପଥର ଯାଏ । ଏ ଅବସ୍ଥାରେ ଧନୀ ଲୋକଟିର ଖାଇବାର ପରିମାଣ କମେଇ ଦେଇ ଦରିଦ୍ର ଲୋକଟିକୁ ଖାଇବାକୁ ଦିଆଯାଇ ପାରେ । ତାହା ହେଲେ ଧନୀ ଲୋକଟି ବେମାର ହେବ ନାହିଁ ଏବଂ ଦରିଦ୍ର ଲୋକଟି ମୃତ୍ୟୁ ମୁଣ୍ଡରୁ ରକ୍ଷା ପାଇବ । କିନ୍ତୁ ଏଥିରୁ ମୋଟ ସନ୍ତୋଷର (total satisfaction) ବୃଦ୍ଧି ହେଲା ବୋଲି ଆମେ କହି ପାରିବା କି ? ଅର୍ଥନୀତିଜ୍ଞମାନେ ଯୁକ୍ତି କରନ୍ତି ଯେ ଆମେ ମୋଟ ସନ୍ତୋଷର ବୃଦ୍ଧି ହେଲା ବୋଲି କହି ପାରିବା ନାହିଁ । କାରଣ ଧନୀ ଲୋକଟି ଦୁଃସ୍ୱପ୍ନ ତାର ବେମାରର ଦ୍ୱାନ୍ତ ଦେଇ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କଠାରୁ ଶାନ୍ତ ନ ପାଇ ପାରୁଥାଏ ଏବଂ ଏଇ ଶାନ୍ତ ନା ତାର ସନ୍ତୋଷର ଅଧିକ ଭାଗ ହୋଇ ପାରିଥାଏ । ଶାନ୍ତ କମେଇ ଦେଇ ତାକୁ ସୁସ୍ୱପ୍ନ କରିବାରେ ସେ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କଠାରୁ ଆଉ ସହାନୁଭୂତ ପାଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ଫଳରେ ତାର ସନ୍ତୋଷର ପରିମାଣ କମ ହୋଇ ପାରେ । ସେହିପରି ଦରିଦ୍ର ଲୋକଟି ଦୁଃସ୍ୱପ୍ନ ମରବାକୁ ଗୁଡ଼ୁ ଥାଇ ପାରେ । ମରଣ ମୁହଁରୁ ତାକୁ ରକ୍ଷା କରିବା ଦୁଃସ୍ୱପ୍ନ ତାକୁ ଭଲ ଲାଗି ନ ପାରେ, ଦୁଃସ୍ୱପ୍ନ ତାର ସନ୍ତୋଷର ମାତ୍ରା ବୃଦ୍ଧି ପରିବର୍ତ୍ତେ ଅସନ୍ତୋଷର ବୃଦ୍ଧି ଘଟିପାରେ । ମାତ୍ର ଏ ପ୍ରକାର ଯୁକ୍ତି ଅବାନ୍ତର । ସମାଜରେ ସମସ୍ତଙ୍କର ବଞ୍ଚି ରହିବାର ଅଧିକାର ଅଛି । ଏଇ ଅଧିକାର ଲାଗି ଅତ୍ୟାବଶ୍ୟକୀୟ ଦାମ ମଧ୍ୟ ସ୍ୱୀକାର କରିବାକୁ ହେବ ।

ଯେଉଁମାନେ ବିଭିନ୍ନ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ତୃପ୍ତିର ତୁଳନା ଅସମ୍ଭବ ବୋଲି ଯୁକ୍ତି କରନ୍ତି ସେମାନେ ସୀମିତ ସମ୍ବଳର ଯଥାର୍ଥ ପ୍ରୟୋଗ କରିବା ମଣ୍ଡଳର ଧର୍ମ ବୋଲି ଯୁକ୍ତି କରନ୍ତି । ଏଇ ଅର୍ଥନୀତିଜ୍ଞମାନଙ୍କର (equilibrium economists) ଚିନ୍ତାଧାର ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଅର୍ଥନୀତିର ଛବି ଛବି ଦେଖିବାକୁ ମିଳିବ ।

ଅଦିବାସୀ ଅର୍ଥନୀତି ମୁଖ୍ୟତଃ ଗୋଷ୍ଠୀପ୍ରଧାନ । ଫଳରେ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଇଚ୍ଛାର ସ୍ୱାଧୀନତା ସହିତ ବିଭିନ୍ନ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ତୃପ୍ତିର ତୁଳନା ତଥା ସମାଜର ସମୁଦ୍ଧସ୍ୱାର୍ଥ ସମରାଚର ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ବୋଲି ବିଚାର କରାଯାଏ ।

ଅଦିବାସୀ ଅର୍ଥନୀତିର ଏ ସମ୍ପର୍କ ଆଲୋଚନାରୁ ଦେଖାଯିବ ଯେ ମୌଳିକ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଅର୍ଥନୀତିର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ସବୁ ଏ ଅର୍ଥନୀତି ପ୍ରତି ପ୍ରସ୍ତୁତ । ମାତ୍ର ଭୌତିକ ସୁଖସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ

ଦୃଷ୍ଟିରୁ ସେମାନଙ୍କର ଜୀବନଧାରଣର ମାନ ଯେ ଅତି ନିମ୍ନ ସ୍ତରର ଏଥିରେ ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ । ଅବଶ୍ୟ ସାମାଜିକ ସହତ ଭ୍ରାତୃଭାବ ଇତ୍ୟାଦି ସାମାଜିକ ଜୀବନର ଅତ୍ୟାବଶ୍ୟକୀୟ । ଗୃହ ଏଠାରେ ସୁସ୍ଥ । ସେ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଆଦିବାସୀ ଜୀବନରେ ଶାନ୍ତି ଅଛି ବୋଲି ଅନେକ ଦୁଃସ୍ୱପ୍ନ ମୁକ୍ତି କରି ପାରନ୍ତି । ମାତ୍ର ଜଙ୍ଗଲର ଶାନ୍ତି ଯଦି କାମ୍ୟ ଦୁଃସ୍ୱପ୍ନ ତାହେଲେ କିଛି କହିବାର ନାହିଁ ।

ମଣିଷ ହିସାବରେ ଆଦିବାସୀମାନଙ୍କର ଜୀବନଧାରଣର ମାନ ବଢ଼ିବା ଆବଶ୍ୟକ । ଆଧୁନିକ ଯୁଗର ଜ୍ଞାନ ଗରିମାର ଆଭାସ ସେମାନେ ପାଇବା ଆବଶ୍ୟକ । ତେବେ ପ୍ରଶ୍ନ ହେଉଛି ସେମାନଙ୍କ ସାମାଜିକ ଜୀବନର ସହଯୋଗପୁର୍ଣ୍ଣ ବାସୁମଣ୍ଡଳର ଭିତକୁ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ରଖି ସେହି ଭିତ୍ତି ଉପରେ କିପରି ତାର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରାଯାଇପାରେ ସତ୍ୟ ମଣିଷ ତାର ଉତ୍ସାହ ନେଇ ଆଦିବାସୀ ଉପରେ ନିଜର ଚିନ୍ତାଧାର ଓ ଗୁଲିଚଳନ ଲାଗିଦେବା ଅର୍ଥ କେବଳ ସେମାନଙ୍କୁ ବିକଳାଙ୍ଗ କରି ଗଢ଼ିବା । ଏ ଦିଗରେ କିଛିଟା ଚେତନା ସହିତ ଗବେଷଣା କରିବାର ଆବଶ୍ୟକତା ରହିଛି ।

ଭାରତୀୟ ପଞ୍ଚଭୂମିରେ ବିଭିନ୍ନ କଲେ ଦୁଃସ୍ୱପ୍ନ ଆଦିବାସୀର ଜୀବନ ଆଦର୍ଶ ବୋଲି କେହି କେହି ମନେ କରିପାରନ୍ତି । କାରଣ ଆଦିବାସୀ ଜୀବନର ସହଯୋଗ ପୁର୍ଣ୍ଣ ବାତାବରଣ ତଥା ନାରୀ ପୁରୁଷର ସ୍ୱାଧୀନତା ଇତ୍ୟାଦି ଭାରତୀୟ ସତ୍ୟ ବାତାବରଣରେ ଦେଖିବାକୁ ମିଳିବ ନାହିଁ । ମାତ୍ର ଆର୍ଥିକଦିଗଟିର ଅବସ୍ଥା କଣ ? ସତ୍ୟ ଭାରତୀୟ ଯାବତୀୟ ଉପଭୋଗ୍ୟ ବସ୍ତୁ ପାଇଁ ଚିଲ୍ଲାର କଲବେଳେ ଆଦିବାସୀମାନଙ୍କର ଜୀବନ ଆଦର୍ଶ ଜୀବନ କହି ସେମାନଙ୍କର ଉନ୍ନତର ଚର୍ଚ୍ଚା ଏଡ଼େଇ ଦେବା ଶଠତା ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ କିଛି ହୋଇ ନ ପାରେ । ସେ ଯାହାହେଉ ଆଦିବାସୀମାନଙ୍କର ଜୀବନଧାରଣର ମାନ ଏବଂ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଭିବୃଦ୍ଧିର ଯେ ଆବଶ୍ୟକତା ରହିଛି ଏହା ସ୍ୱୀକାର କରିବାକୁ ହେବ । ସେଇ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ସେମାନଙ୍କର ଆଦିମ ଧରଣର ଉତ୍ପାଦନ ପ୍ରଣାଳୀ ତଥା ଅଧିକାଂଶ ବ୍ୟବସ୍ଥାକୁ ଉନ୍ନତ କରିବାକୁ ହେବ । ମନେଦୁଏ ସେମାନଙ୍କର ଗୋଷ୍ଠୀଗତ ସୌହାର୍ଦ୍ଦ୍ୟକୁ ବଜାୟ ରଖି ସେମାନଙ୍କର ସୁସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ବଢ଼ାଇବାକୁ ହେଲେ ଆକାଳିକାର **small unit machine** ଇତ୍ୟାଦି ଜରିଆରେହିଁ ସମ୍ଭବ ।

ଧର୍ମ ଓ ମାନବ ସମାଜ

ପ୍ରଶାନ୍ତ କୁମାର ମହାପାତ୍ର

ଧର୍ମ ମନୁଷ୍ୟ ତଥା ମାନବ ସମାଜର ଗୋଟିଏ ଅବିଚ୍ଛେଦ୍ୟ ଅଙ୍ଗ । ଧର୍ମ କହିଲେ ଗୋଟିଏ ପ୍ରକାର ବିଶ୍ୱାସ ଓ ତା ସହିତ ଜଡ଼ିତ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ଆନୁଷ୍ଠାନିକ କାର୍ଯ୍ୟକଳାପର ସମସ୍ତକୁ ବୁଝାଏ । ଧର୍ମର ଇତିହାସ ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟିଦେଲେ ଦେଖାଯାଏ ଏହା ଆଦିମ କାଳରୁ ମନୁଷ୍ୟ ଓ ତାହାର ସମାଜ ସହିତ ଘନିଷ୍ଠ ଭାବେ ଜଡ଼ିତ ହିଁ ଅଛି । ପ୍ରାଗ୍-ଐତିହାସିକମାନଙ୍କ ମନରେ ମନୁଷ୍ୟଠାରେ ଚିନ୍ତା ଶକ୍ତିର ଉଦ୍ବେକ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଧର୍ମ ବିଶ୍ୱାସର ମଧ୍ୟ ଉଦ୍ବେକ ହୋଇଛି, ଯାହାର ପ୍ରମାଣ ଆଦିମ ମାନବ ଦ୍ୱାରା ଚିତ୍ରିତ ପବନ ଗୁମ୍ଫାମାନଙ୍କରୁ ମିଳେ । ଆଜି ଆମ୍ଭେମାନେ ପୃଥିବୀରେ ବିବର୍ତ୍ତନ ଫଳରେ ଶାରୀରିକ ପ୍ରକାର ଭେଦରେ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ମନୁଷ୍ୟ ଗୋଷ୍ଠୀକୁ ଦେଖିବାକୁ ପାଉଁ । ସେହି ସବୁ ମନୁଷ୍ୟ ଗୋଷ୍ଠୀ ନିଜ ନିଜର ସାମାଜିକ ଓ ସାଂସ୍କୃତିକ ନିୟମାବଳୀ ମଧ୍ୟରେ ନିୟନ୍ତ୍ରିତ ଓ ପରିଚାଳିତ ହେଉଅଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ କୌଣସିଠାରେ ଧର୍ମ ବିଶ୍ୱାସରହିତ ସମାଜ ଆମ୍ଭେମାନେ ଦେଖିବାକୁ ପାରୁନାହିଁ । ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ମନୁଷ୍ୟ ଗୋଷ୍ଠୀର ଜୀବନ ଧାରଣ ପ୍ରଣାଳୀ ମଧ୍ୟରେ ଧର୍ମର ସ୍ଥାନ ରହି ଅଛି । ତେଣୁ ଧର୍ମର ବିଭିନ୍ନତା ବା ପ୍ରକାରଭେଦକୁ କେବଳ ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ ।

ପ୍ରତ୍ୟେକ ଯୁଗରେ ଆମ୍ଭେମାନେ ଦେଖୁ ଧର୍ମପାଳନ କରିବାଦ୍ୱାରା ମନୁଷ୍ୟ ବୈଷୟିକ ବା ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଲାଭ ମିଳିବାର ଆଶା ରଖିଥାଏ । ଶକ୍ତି, ପାରିବାରିକ ସୁଖ, ଧନରତ୍ନ, ସନ୍ତାନ ସନ୍ତତି, ମୃତ୍ୟୁପରେ ସ୍ୱର୍ଗଲୋକ ବା ନିର୍ବାଣ ଏହିପରି ନାନା ପ୍ରକାର ଆଶା ମନୁଷ୍ୟ ରଖିଥାଏ । କେଉଁଠି ପ୍ରେତପୂଜା, କେଉଁଠି ମୂର୍ତ୍ତିପୂଜା, କେଉଁଠି ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ଦେବାଦେବୀ ବା କେଉଁଠି କେବଳ ମନ୍ତ୍ରପୂଜା ଦ୍ୱାରା ମନୁଷ୍ୟ ଧର୍ମ ପାଳନ କରିଥାଏ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଯାଗାରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ମନୁଷ୍ୟ ବା ମନୁଷ୍ୟ ଗୋଷ୍ଠୀ ନିଜ ନିଜର ଧର୍ମ ପାଳନ କରି ସେମାନଙ୍କର ଆଶା ଓ ଆକାଞ୍ଚନା ପୂରଣ କରିବାରେ ଯେ କୃତକାର୍ଯ୍ୟ ହୋଇଛି ତାହା ନୁହେଁ ; କିନ୍ତୁ ଧର୍ମପାଳନ କରିବାରେ କେଉଁଠି ଅବହେଳା ଦେଖାଯାଇଛି । ଦ୍ୱିପଦ କୌଣସି ଗୋଟିଏ ଗୋଷ୍ଠୀର ମାତ୍ର କେତେକଣ ବ୍ୟକ୍ତି ନିଜ ଧର୍ମରେ ବିଶ୍ୱାସ କରି ନ ପାରନ୍ତି ବା ଧର୍ମ ପାଳନ ନିୟମିତ ଭାବେ କରି ନ ପାରନ୍ତି କିନ୍ତୁ ଗୋଷ୍ଠୀଗତ ସମାଜରେ ଏହାର ଛିଡ଼ି ବା ପ୍ରଭାବକୁ କେହି ଏଡ଼ାଦେଇ ନାହାନ୍ତି ।

ଧର୍ମ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ସମସ୍ୟାର ଆଲୋଚନା ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ଦୃଷ୍ଟିକୋଣରୁ କରାଯାଇପାରେ । ଦାର୍ଶନିକମାନେ ଧର୍ମର ଭାବାର୍ଥ ଓ ନୈତିକ ବିକଳତା ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି ଦିଅନ୍ତି । ଐତିହାସିକମାନେ କୌଣସି ଗୋଟିଏ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଧର୍ମର ଅନ୍ତତ ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟିଦେଇ

ଏହାର ଅଭିବୃଦ୍ଧି ଓ ପରିବର୍ତ୍ତନଶୀଳତା ବିଷୟ ଆଲୋଚନା କରିଆସନ୍ତି । ନୂତନ୍ତରୁ ବିଭିନ୍ନ ବା ସମାଜରୁ ବିଭିନ୍ନ କୌଣସି ଧର୍ମର ଉତ୍ପତ୍ତି ଏବଂ ମନୁଷ୍ୟର ସାଂସ୍କୃତିକ ବିକାଶ ସହିତ ଏହାର ସମ୍ପର୍କ ବିଷୟରେ ଆଲୋଚନା କରନ୍ତି । ଏଠାରେ ଏହି ଶେଷୋକ୍ତ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣର କେତେକ ଆଲୋଚନା କରାଯାଇଅଛି । ତେଣୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଚିନ୍ତା କରିବାର ବିଷୟ ହେଉଛି ଧର୍ମ ଆଦିମ କାଳରୁ ମାନବ ସମାଜରେ ସ୍ଥାନ ପାଇ ଆସିଛି କାହିଁକି ? ଏହାଦ୍ୱାରା ମାନବ ସମାଜର କି ଉପକାର ସାଧିତ ହେଉଛି ଏବଂ ଏହାର ଅନୁପସ୍ଥିତିରେ ସମାଜ କି ସମସ୍ୟାର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବାର ସମ୍ଭାବନା ରହିଛି ?

ମନୁଷ୍ୟର ମନରେ ଏବଂ ସମାଜରେ ଧର୍ମର ଉତ୍ପତ୍ତି କିପରି ହେଲା ଏହି ସମସ୍ୟା ନେଇ ଅନେକ ଦାର୍ଶନିକ ଓ ବୈଜ୍ଞାନିକଗଣ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ମତ ପୋଷଣ କରିଅଛନ୍ତି । ଏଥିରୁ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ଉଦାହରଣ କରାଯାଇପାରେ ।

ପାଷ୍ଟୋରିୟସ୍ କହିଛନ୍ତି ମନୁଷ୍ୟ ମନରେ ଭୟର ଉତ୍ପତ୍ତି ସଙ୍ଗେ ଧର୍ମ ବିଶ୍ୱାସର ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଛି । ଜର୍ମାନ ଦାର୍ଶନିକ ହେଗେଲ କହିଛନ୍ତି ଯାଦୁ ବା ଗୁଣି ବିଦ୍ୟାର ପ୍ରଚଳନରେ ଧର୍ମର ମୂଳଭୂତ ସ୍ଥାପିତ । ବ୍ରିଟିଶ ନୂତନ୍ତରୁ ବିଭିନ୍ନ ଟାଇଲର କହିଛନ୍ତି ଯେ ନିଦ୍ରାରେ ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖିବା ବା ମୁଚ୍ଛା ଯିବା ଦ୍ୱାରା ମନୁଷ୍ୟର କେତେଗୁଡ଼ିଏ ଅନୁଭୂତ ଜାତହେଲା ଏବଂ ତାହାଦ୍ୱାରା ମନୁଷ୍ୟ ଆତ୍ମା ଓ ଶରୀରର ପାର୍ଥକ୍ୟ ରୁଚିପାରିଲା । ମନୁଷ୍ୟ ଏହି ତଥ୍ୟ ସମସ୍ତ ବାହ୍ୟ ଜଗତରେ ପ୍ରତିପାଦନ କରିବାଦ୍ୱାରା ସମସ୍ତ ବସ୍ତୁ ଓ ପ୍ରାଣୀର ଆତ୍ମା ଥିବାର ବିଶ୍ୱାସ ଜାତହେଲା ଏବଂ ତାହା ଫଳରେ ପ୍ରେତ ପୂଜାର ସୃଷ୍ଟି ହେଲା । ସ୍ପେନ୍ସର କହିଛନ୍ତି ଯେ ସମସ୍ତ ପ୍ରକାର ଧର୍ମ ମୃତ ବ୍ୟକ୍ତିର ପୂଜାରୁ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଛି । ଆଣ୍ଟିଉଲ୍ୟାଙ୍କ୍ସ ମତରେ ବିବର୍ତ୍ତନ ଫଳରେ ମନୁଷ୍ୟ ମନରେ ଗୋଟିଏ ଶେଷ ଶକ୍ତିମାନ ପ୍ରତି ଭକ୍ତିଜାତ ହେଲା ଓ ତାହା ଧର୍ମର ମୂଳଭୂତ ହେଲା । ଫ୍ରେନଚ ସମାଜତତ୍ତ୍ୱବିତ୍ ତର୍କଶେଷ କୁହନ୍ତି ଯେ ସମବେତ ଜନତାର ଭାବପ୍ରବଣତାରୁ ଧର୍ମ ଉତ୍ପତ୍ତି ଲାଭ କରିଛି । ସେ ଏହା ଅବ୍ସର୍ଭେସନ୍ ଆଦିବାସୀମାନଙ୍କର ଧର୍ମ ପାଳନ ରୀତିକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟକରି ନିର୍ଦ୍ଦେଶ କରିଅଛନ୍ତି ଏବଂ କହିଛନ୍ତି ଯେ ଧର୍ମ କେବଳ ଗୋଷ୍ଠିଗତ ସମାଜରେ ହିଁ ସମ୍ଭବ ।

ଏହିପରି ନାନା ପ୍ରକାର ମତ ଧର୍ମର ଉତ୍ପତ୍ତି ସମ୍ବନ୍ଧରେ ପୋଷଣ କରାଯାଇଅଛି । ଦୁଏଟ ଗୋଟିଏ ମତ କୌଣସି ଗୋଟିଏ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମାଜ ବା କେତେଗୁଡ଼ିଏ ସମାଜର ଧର୍ମପ୍ରତି ପ୍ରୟତ୍ନ ହୋଇପାରେ । କିନ୍ତୁ ଗୋଟିଏ ପ୍ରକାର ମତକୁ ଆମ୍ଭେମାନେ ସାବଜନାନ ବୋଲି ଧରିନେଇ ସମସ୍ତ ପ୍ରକାର ଧର୍ମ ପ୍ରତି ପ୍ରୟତ୍ନ ବୋଲି ଭାବିବା ଠିକ୍ ନୁହେଁ । କାରଣ ସମୟର ସମ୍ପ୍ରାପ୍ତରେ ଧର୍ମର ଯେଉଁ ବିଭିନ୍ନତା ଆଜି ମନୁଷ୍ୟ ସମାଜରେ ଦେଖାଯାଏ କୌଣସି ଗୋଟିଏ ମତକୁ ସେ ସବୁପାଇଁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କରି ରଖିବା ଅବ୍ୟସ୍ତିନାୟ । ପ୍ରତ୍ୟେକଟି ମତରେ ଅବଶ୍ୟ କିଛି ସତ୍ୟତା ଅଛି । କିନ୍ତୁ ଧର୍ମର ଉତ୍ପତ୍ତି

ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ମତ ସମସ୍ୟାମୂଳକ ନୁହେଁ । ସମସ୍ୟା ହେଉଛି ଧର୍ମର ପ୍ରକୃତ ସ୍ୱରୂପ କ'ଣ
ଯେଉଁଥିପାଇଁ ଏହା ଆଦ୍ୟମ କାଳରୁ ମନୁଷ୍ୟ ସମାଜରେ ସ୍ଥାନ ପାଇ ଆସିଛି ।

ଧର୍ମ ମନୁଷ୍ୟର ଅସ୍ତିତ୍ୱାଗତ ଏବଂ ବନ୍ଧମୂଳକ ଭାବ । ମନୁଷ୍ୟର ଧର୍ମପରାୟଣତା
ମୂଳରେ ନାନାପ୍ରକାର କାରଣ ରହିଛି । ଏହି କାରଣସବୁ ମୂଳରେ ମନୁଷ୍ୟର ସଂସ୍କୃତିର
ପ୍ରଭାବକୁ ମୁଖ୍ୟ । ମନୁଷ୍ୟର ସଂସ୍କୃତି ସହିତ ଧର୍ମର ସମ୍ବନ୍ଧ ବର୍ତ୍ତମାନ ଆଲୋଚନା
କରାଯାଉ ।

ପୃଥିବୀରେ ବିବର୍ତ୍ତନ ଫଳରେ ମନୁଷ୍ୟ ଯେତେବେଳେ ପଶୁ ସ୍ତରରୁ ଉନ୍ନତ
ମନୁଷ୍ୟ ସ୍ତରକୁ ଆସିଲା ସେତେବେଳେ ବ୍ୟକ୍ତିଗତଭାବେ ଜୀବନ ଧାରଣ କରିବା
ଅସମ୍ଭବ ମନେହେଲା କାରଣ ଜୀବନ ଧାରଣ କରିବାପାଇଁ ପ୍ରକୃତରେ ପାରାପାର୍ଶ୍ୱିକ
ଅବସ୍ଥା ଅନୁକୂଳ ନ ଥିଲା । ଋତୁ ଓ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ଜଳବାୟୁର ଫଳପ୍ରାପ୍ତିନିତ୍ୟାତ୍ୱ
ସୃଷ୍ଟି ହେଉଥିବା ପ୍ରାକୃତିକ ଦୁର୍ବଳସ୍ଥାଗୁଡ଼ିକରୁ ରକ୍ଷା ପାଇବା ପାଇଁ ଗୃହ, ଉଦର
ପୋଷଣ କରିବାପାଇଁ ଶିକାର ଓ ଫଳମୂଳ ସଂଗ୍ରହ ଇତ୍ୟାଦି କୌଣସି ଗୋଟିଏ ବ୍ୟକ୍ତି
ପକ୍ଷରେ ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । ତେଣୁ ସମୁଦ୍ଧିତଭାବେ ଜୀବନ ଧାରଣ କରିବା ଉଚିତ
ମନେକରି ମନୁଷ୍ୟ ଗୋଟିଏ ଗୋଷ୍ଠୀରେ ଆବଦ୍ଧ ରହିବାକୁ ଶିଖିଲା । ଏହି ଗୋଷ୍ଠୀଗତ
ଜୀବନ ଯାପନ କରିବାରକୁ ସଂସ୍କୃତିର ଭିତ୍ତିସ୍ଥାପିତ ହେଲା । ଏହି ଗୋଷ୍ଠୀ ମଧ୍ୟରେ
ଆବଦ୍ଧ ରହିଥିବା ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କର ଫଳସଂଗ୍ରହ ମନସ୍ତାତ୍ତ୍ୱିକ ସମନ୍ୱୟ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇ ଜୀବନ
ଧାରଣ ପ୍ରଣାଳୀକୁ ସୁଗମ କଲା । ପ୍ରକୃତ ସହିତ ଲଢ଼ି ନିଜର ଜୀବନ ଧାରଣ କରିବା
ଯେତେବେଳେ ମନୁଷ୍ୟର ଶକ୍ତିର ବାହାରେ ହେଉଥିଲା ସେତେବେଳେ ମନୁଷ୍ୟ ନିଜର
ଶକ୍ତି ଉପରୁ ଅନେକ ସମୟରେ ଅସ୍ଥା ହରାଇଥିଲା । ତାହା ବ୍ୟତୀତ ମନୁଷ୍ୟ ଏପରିଭାବେ
ଗଠିତ ଯେ ଏହି ପାର୍ଥିବ ଜଗତର ସମସ୍ତ ପ୍ରକାର ଅନୁଭୂତ ତାହାର ମନରେ କେବଳ
ପ୍ରକାଶ ପାଇଥାଏ ଯାହା କୌଣସି ପଶୁର ଚିନ୍ତାଧାରରେ ପ୍ରବେଶ କରିପାରେ ନାହିଁ ।
ମନୁଷ୍ୟର ମନ ହେଉଛି ଅତୀତ ଅନୁଭୂତର ଗୋଟିଏ ବିସ୍ତୃତ ଗନ୍ତାଘର । ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ,
ରୋଗ, ମୃତ୍ୟୁ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପ୍ରାକୃତିକ ବିପର୍ଯ୍ୟୟଗୁଡ଼ିକ ମନୁଷ୍ୟକୁ ଅନେକ ସମୟରେ
ବିଚଳିତ ଓ ଆତଙ୍କିତ କରିଦେଉଥିଲା । ତେଣୁ ମନୁଷ୍ୟ ମନରେ ଭୟ ସ୍ଥାନ ପାଇଲା ।
ଏ ଭୟ ମଧ୍ୟରେ ଉଦ୍‌ବେଗ, ବିପଦର ଆଶଙ୍କା, ହତାଶଭାବ, ଅଶାନ୍ତ ଓ ଅସମନ୍ୱୟତା
ପ୍ରଭୃତ ଅନ୍ତର୍ନିହିତ ଥିଲା । ମନୁଷ୍ୟ ଏ ଭୟରୁ ରକ୍ଷାପାଇବା ପାଇଁ ଉପାୟ ଖୋଜିବାକୁ
ଲାଗିଲା । ଅତୀତ ଅନୁଭୂତ ଓ ଭାବପ୍ରବଣତା ମନୁଷ୍ୟକୁ ଗୋଟିଏ ଚିନ୍ତାଧାର ଆଣିଦେଲା ।
ଯେଉଁଥିରେ ମନୁଷ୍ୟ ନିଜ ଶକ୍ତି ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟ ଗୋଟିଏ ଶକ୍ତି (not-man)ର ପ୍ରଭାବ
ସ୍ୱତଃ ଗୃହିତାଣିଲା । ଜୀବନ ଧାରଣ ପ୍ରଣାଳୀରେ ଏହି ଚିନ୍ତାଧାରର ପ୍ରଭାବ ମନୁଷ୍ୟ
ଅଭିଶୟ ଭାବେ ଅନୁଭବ କଲା । ତେଣୁ କ୍ଷୁଧାରୁ ରକ୍ଷା ପାଇବାପାଇଁ ଖାଦ୍ୟ ସଂଗ୍ରହ,
ଋତୁ ଓ ଜଳବାୟୁ ପରିବର୍ତ୍ତନରୁ ରକ୍ଷାପାଇବା ପାଇଁ ଗୃହ ନିର୍ମାଣ ଇତ୍ୟାଦି ମନୁଷ୍ୟ
ପକ୍ଷରେ ଯେତକି ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ କାର୍ଯ୍ୟ ଥିଲା ଏହି ଅତୀତମାନ ବା ଅତୀତମାନ (not-man)

ଶକ୍ତିର କବଳରୁ ନିଜକୁ ରକ୍ଷା କରିବା କିମ୍ବା ତା ସହିତ ସମନ୍ୱୟ ରକ୍ଷା କରି ଜୀବନ ଧାରଣ ପ୍ରଣାଳୀକୁ ସୁଗମ କରିବା ସେତକ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ବୋଲି ମନୁଷ୍ୟ ଅନୁଭବ କଲ ଏବଂ ଏଥିପାଇଁ କାଳକ୍ରମେ ନାନାପ୍ରକାର ଉପାୟ ଅବଲମ୍ବନ କରିବାକୁ ଲାଗିଲ । ଜୀବନ ଧାରଣ ପ୍ରଣାଳୀ ମଧ୍ୟରେ ଏହାର ଉପାଦେୟତା ଉପଲବ୍ଧୀ କରାଯିବାରୁ ଏହା ସଂସ୍କୃତର ଗୋଟିଏ ଅବିଚ୍ଛେଦ୍ୟ ଅଙ୍ଗ ହୋଇ ରହିଲା ।

ବର୍ତ୍ତମାନ ସଂସ୍କୃତ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ସାମାନ୍ୟ ଆଲୋଚନା କରାଯାଉ । ସଂସ୍କୃତ କହିଲେ ଗୋଟିଏ ସମାଜ ବା ଗୋଷ୍ଠୀର ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ବିତନୀତି, କାର୍ଯ୍ୟକଳାପ, ବିଶ୍ୱାସ ଓ ଅନେକ ପ୍ରକାର ଆନୁଷ୍ଠାନିକ କାର୍ଯ୍ୟକଳାପକୁ ବୁଝାଏ । ସେହି ସମାଜରେ ବାସ କରୁଥିବା ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କର ମନସ୍ତାତ୍ତ୍ୱିକ ସମନ୍ୱୟତା ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଥିବାରୁ ଜୀବନ ଧାରଣ ପ୍ରଣାଳୀ ସୁଗମ ହୋଇଥାଏ । ସଂସ୍କୃତ ପୁରୁଷାନୁକ୍ରମେ ସେହି ସମାଜରେ ଗତାନୁଗତକ ଭାବେ ଗଢ଼ି ଚାଲିଥାଏ । କୌଣସି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମୟରେ ଗୋଟିଏ ସମାଜରେ ବାସ କରୁଥିବା ଲୋକମାନେ ସମୁପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇପାରନ୍ତି କିନ୍ତୁ ସଂସ୍କୃତର କ୍ଷୟ ନାହିଁ । କେବଳ ସମୟର ସେତରେ ଏହାର ସମ୍ୟକ୍ ପରିବର୍ତ୍ତନଶୀଳତା ଲକ୍ଷ୍ୟ କରାଯାଇପାରେ । ମନୁଷ୍ୟ ଉପରେ ସଂସ୍କୃତର ପ୍ରଭାବ ଅନେକ ବେଶୀ । ମନୁଷ୍ୟର ଚିନ୍ତାଧାରା, ଗୁଣିଚଳନ, ରୀତିନୀତି ସମସ୍ତ ସେହି ମନୁଷ୍ୟର ସଂସ୍କୃତ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଭାବିତ । ତାର ଦାର୍ଶନିକ ଚିନ୍ତାଧାରା ଉପରେ ମଧ୍ୟ ତାର ସଂସ୍କୃତର ପ୍ରଭାବ ଅତ୍ୟଧିକ । ଏପରିକି ମନୁଷ୍ୟର ସତ୍ୟ ଓ ମିଥ୍ୟା, ସୁନ୍ଦର ଅସୁନ୍ଦର ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଧାରଣା ମଧ୍ୟ ତାର ପରମ୍ପାରିକ ରୀତିଦ୍ୱାରା ନିୟନ୍ତ୍ରିତ । ମନୁଷ୍ୟ ଜନ୍ମହେଲ ମାତ୍ରେ ଯେଉଁ ସଂସ୍କୃତ ମଧ୍ୟରେ ଜନ୍ମ ସେହି ସଂସ୍କୃତରେ ଥିବା ପାରମ୍ପାରିକ ରୀତିଗୁଡ଼ିକ ତାର ଅନୁଭୂତ ଓ ଆଚରଣକୁ ଆକାରଦେବା ଆରମ୍ଭ କରନ୍ତି । ମନୁଷ୍ୟ ଯେତେବେଳେ କଥା କହିବାକୁ ଆରମ୍ଭକରେ ସେ ତାର ସଂସ୍କୃତର ଗୋଟିଏ ଶ୍ରେଣୀ ଜାବ । ଯେତେବେଳେ ବଡ଼ ହୋଇ ସଂସ୍କୃତ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କାର୍ଯ୍ୟ ଗୁଡ଼ିକ କରିବାକୁ ଯାଏ ସେତେବେଳେ ସଂସ୍କୃତର ଅଭ୍ୟାସକୁ ନିଜର ଆଭ୍ୟାସ, ସଂସ୍କୃତର ବିଶ୍ୱାସକୁ ନିଜର ବିଶ୍ୱାସ ଓ ସଂସ୍କୃତର ଅସମ୍ଭବତା ଗୁଡ଼ିକ ମନୁଷ୍ୟ ନିଜର ଅସମ୍ଭବତା ବୋଲି ଧରିନିଏ । ଆତ୍ମେ-ମାନେ ଜାଣୁ ଆଜି ବିବର୍ତ୍ତନ ଫଳରେ ପୃଥିବୀରେ ଅତ୍ୟଧିକ ମନୁଷ୍ୟଗୋଷ୍ଠୀ ରହିଛନ୍ତି । ଏବଂ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଗୋଷ୍ଠୀ ନିଜ ନିଜର ସଂସ୍କୃତ ଦ୍ୱାରା ନିୟନ୍ତ୍ରିତ ଓ ପରିଚାଳିତ ହେଉ-ଅଛନ୍ତି । ଏହି ସଂସ୍କୃତର ବିଭିନ୍ନତା କେତେଗୁଡ଼ିଏ କାରଣ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରେ । ସେଥିରେ ପ୍ରଧାନତଃ ସମାଜର ଭୌଗୋଳିକ ପରିସ୍ଥିତି ବା ସାମାଜିକ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ବା ଗଠନର ପ୍ରଭାବ ସବୁଠାରୁ ବେଶୀ । ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ପରିସ୍ଥିତିରେ ମନୁଷ୍ୟର ଚିନ୍ତା-ଧାରାରେ ବିଭିନ୍ନତା ସୃଷ୍ଟିହେବା ସ୍ୱାଭାବିକ । ତେଣୁ ମନୁଷ୍ୟ ସମାଜରେ ଧର୍ମର ବିଭିନ୍ନତା ବା ପ୍ରକାର ଭେଦକୁ କେବଳ ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ । ସମସ୍ତ ମାନବ ସମାଜ ବା ଗୋଷ୍ଠୀର ଧର୍ମ ବିଷୟକ ସମସ୍ୟା ଏକ । ଗୋଟିଏ ସମସ୍ୟାର ସମାଧାନ ପାଇଁ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ଉପାୟମାନ ଅବଲମ୍ବନ କରାଯାଇଛି ।

ବର୍ତ୍ତମାନ ଧର୍ମ ଓ ବିଜ୍ଞାନ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ କିଛି ଆଲୋଚନା କରାଯାଉ । ଆଧୁନିକ ମାନବ ସମାଜରେ ବିଜ୍ଞାନ ଓ ଧର୍ମ ପ୍ରତି ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଥିବା ମନୋଭାବକୁ ଏହି ଆଲୋଚନାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ।

ଆମ୍ଭେମାନେ ଜାଣୁ ଯେ ସଂସ୍କୃତର କ୍ଷୟ ନାହିଁ । ସମୟର ସ୍ତୋତରେ ଏହାର ସମ୍ୟକ୍ ପରିବର୍ତ୍ତନଶୀଳତାକୁ କେବଳ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରାଯାଇପାରେ । ଏକାଧାରରେ ଦୃଷ୍ଟିଦେଲେ ମାନବ ସଂସ୍କୃତର ଯେ ବିକାଶ ଘଟୁଛି ଏଥିରେ ଅବକାଶ ରହିବ ନାହିଁ । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ ଆଦିମମାନବର ସଂସ୍କୃତଠାରୁ ଆଧୁନିକ ମାନବର ସଂସ୍କୃତ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଗୋଟିଏ ମାପକାଠ ନିଆଯାଇପାରେ । ଆଦିମ ମାନବ ପକ୍ଷରେ ଶିକାରପାଇଁ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ଅସ୍ତ୍ରଶସ୍ତ୍ରର ଉଦ୍ଭାବନା କରାଯାଏ ଯେପରି ବୈଜ୍ଞାନିକ କାର୍ଯ୍ୟ ଥିଲା ଆଧୁନିକ ମାନବର ଗ୍ରହାନ୍ତର ଯାହାପାଇଁ ଶକ୍ତିଶାଳୀ ରକେଟ୍ ତିଆରି କରାଯାଏ ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ବୈଜ୍ଞାନିକ କାର୍ଯ୍ୟ ଅଟେ । ବିଜ୍ଞାନ କହିଲେ କୌଣସି ବିଷୟବସ୍ତୁ ବା ତଥ୍ୟ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ବିଶେଷ ବା ସଠିକ ଜ୍ଞାନକୁ ବୁଝାଏ । ଆଦିମମାନବର ପଥର ଅସ୍ତ୍ରଶସ୍ତ୍ର ତିଆରି କରିବାର ପ୍ରଣାଳୀର ଦମ୍ଭକାଶକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କଲେ ଏହାର ସତ୍ୟତା ଜଣାପଡ଼େ । ଆଜିର ପରମାଣୁ ଯୁଗର ମୂଳଭିତ୍ତି ପ୍ରସ୍ତର ଯୁଗ ଆଦିମ ମାନବ ଦ୍ୱାରା ହିଁ ପଡ଼ିଥିଲା । ତେଣୁ ବିଜ୍ଞାନ ହିଁ ବିକାଶର ମୂଳ କାରଣ । ଆଦିମ ମାନବର ଧର୍ମକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କଲେ ଦେଖାଯାଏ ଏହା ଆଧୁନିକ ମାନବର ଧର୍ମ ଅପେକ୍ଷା ଅଧିକ ବିସ୍ତୃତ ଲାଭ କରିଥିଲା । ଅର୍ଥାତ୍ ଏହାର ସୀମାମଧ୍ୟରେ ସାମାଜିକ ଜୀବନର ଅଧିକାଂଶ ଉପାଦାନ ଅନ୍ତର୍ନିହିତ ଥିଲା । ଏହାର କାରଣ ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି ଦେଲେ ବୁଝାଯିବ ଯେ ଆଦିମମାନବର ବିଜ୍ଞାନର ବିକାଶ ସୀମାବଦ୍ଧ ଥିଲା । ତେଣୁ ଭୟରୁ ରକ୍ଷାପାଇବା ପାଇଁ ବୈଜ୍ଞାନିକ ଉପାୟ ମଧ୍ୟ ବିଶେଷ ନ ଥିଲା ଏବଂ ସେହି କାରଣରୁ ଧର୍ମ ବିଶ୍ୱାସ ସମାଜରେ ଅତିଶୟ ବଳଶାଳୀ ଥିଲା । ଆଧୁନିକ ମାନବ ସମାଜରେ ବିଜ୍ଞାନର ବିକାଶ ହେବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ମନୁଷ୍ୟ ତାର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ରତା ଭୟକୁ ବୈଜ୍ଞାନିକ ଉପାୟରେ ଦମନକରି ସୀମାବଦ୍ଧ କରି ରଖିବାକୁ ଶିଖିଲା । କିନ୍ତୁ ଏହି ଦମନ ଯେ କେବଳ ଆଶିଂକ ଭାବେ ସଫଳ ହୋଇଛି ତାହା ପ୍ରତ୍ୟେକ ବୈଜ୍ଞାନିକ ହୃଦୟଙ୍ଗମ କରିଥାଆନ୍ତୁ । କାରଣ ଆଜିପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିଜ୍ଞାନର ସାହାଯ୍ୟରେ ପ୍ରକୃତର ଅନ୍ତର୍ନିହିତ ନିୟମାବଳୀର କିମ୍ବଦନ୍ତୀ ମାତ୍ର ମନୁଷ୍ୟର ବୋଧଗମ୍ୟ ହୋଇଛି ।

ଧର୍ମ ଓ ବିଜ୍ଞାନ ପ୍ରତ୍ୟେକ ପରସ୍ପରକୁ ସମାଦର କରନ୍ତି । କାରଣ ମନୁଷ୍ୟ ନିଜର ସମସ୍ୟା ସମାଧାନ କରିବାକୁ ଯାଇ ଧର୍ମର କିମ୍ବା ବିଜ୍ଞାନର ଅଥବା ଉଭୟର ସାହାଯ୍ୟ ଲେଉଟିଥାନ୍ତି । ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ ଦେଖିବାକୁ ଗଲେ ଯେତେବେଳେ ବିଜ୍ଞାନ ବା ବୈଜ୍ଞାନିକ ଉପାୟ ମନୁଷ୍ୟର ସମସ୍ୟା ସମାଧାନ କରିବାକୁ ଅକ୍ଷମ ହୁଏ ସେତେବେଳେ ଧର୍ମକୁ କେବଳ ମନୁଷ୍ୟକୁ ବଞ୍ଚାଇ ରଖିପାରେ । କେହି କେହି କହି ପାରନ୍ତି ବିଜ୍ଞାନ କେବଳ ମନୁଷ୍ୟ ସମାଜର ଉନ୍ନତି ଦିଗରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିପାରେ । କିନ୍ତୁ ଏହା ଅମୂଳକ । କାରଣ ଆଜି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିଜ୍ଞାନର ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଦେଖିଆସିଲେ ଦେଖାଯାଏ ମନୁଷ୍ୟ

ବିଜ୍ଞାନ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଯେଉଁ ଜ୍ଞାନ ଅର୍ଜନ କରି ଆସିଛି ତାହା ମନୁଷ୍ୟ ସମାଜ ପକ୍ଷରେ ଯେତିକି ଦୃଢ଼କର ହୋଇଛି ତାହା ଅପେକ୍ଷା ଅଦୃଢ଼କର ବେଶୀ ହୋଇଛି । ଯଦି ପରମାତ୍ମା ବୋମା କିମ୍ବା ଉଦ୍‌ଯାନ ବୋମାର ଉଦ୍ଭାବନକୁ ବୈଜ୍ଞାନିକ ଜ୍ଞାନ କୁହାଯାଏ ତେବେ ବିଜ୍ଞାନ ମନୁଷ୍ୟ ସମାଜର ବିଲେପ ସାଧନ କରିବାରେ ଯେ କେବଳ ସାହାଯ୍ୟ କରିଛି ତାହାହିଁ ବୁଝିବାକୁ ହେବ । ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ ବିଜ୍ଞାନ ଯଦି ମନୁଷ୍ୟ ସମାଜର କଲ୍ୟାଣ ସାଧନ କରିବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିଥାଏ ତେବେ ସେହି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ମୂଳରେ ମନୁଷ୍ୟର ମହତ୍ତ୍ୱ ଗୁଣର ସ୍ପଷ୍ଟ ସୂଚନା ମିଳେ । ଏହି ମହତ୍ତ୍ୱ ଗୁଣର ବିକାଶ କେବଳ ଧର୍ମ ବିଶ୍ୱାସ ହିଁ କରିଥାଏ । କାରଣ ମନୁଷ୍ୟର ନୈତକତା, ବିବେକିତା ଓ ବିନୟତ୍ୱର ପ୍ରଭୃତିର ଉଦ୍ରେକ କେବଳ ଧର୍ମ ବିଶ୍ୱାସ ଦ୍ୱାରାହିଁ ସମ୍ଭବ ତେଣୁ ମାନବ ସମାଜରେ ଧର୍ମର ସ୍ଥାନ ଅତି ଉଚ୍ଚରେ । ମାନବ ସମାଜର ସ୍ଥିତି ଏବଂ ଭବିଷ୍ୟତ କଲ୍ୟାଣ ଧର୍ମତ୍ୱର ବିକାଶ ଉପରେହିଁ ନିର୍ଭର କରୁଛି । ବିଜ୍ଞାନ ଯେଉଁ ଦୁର୍ଦ୍ଦମନାୟ ଆକାଂକ୍ଷା, ଆଶା ଓ ଲୋଭ ପ୍ରଭୃତିର ସଂଖ୍ୟା ବଢ଼ାଇ ଚାଲିଛି ତାହାକୁ ନିୟନ୍ତ୍ରିତ ମାର୍ଗରେ ଚାଲିତ କରିବା ଏମକାନ୍ତ ଧର୍ମର ହିଁ କାର୍ଯ୍ୟ ।

ଗୋଟିଏ ଓରାଓଁ ଗ୍ରାମରେ ସାଂସ୍କୃତିକ ପରିବର୍ତ୍ତନ

ଶାନ୍ତିଭୂଷଣ ନନ୍ଦୀ

ଓରାଓଁ ମାନେ ଏକ ଦ୍ରାବିଡ଼ ଭାଷାଭାଷୀ ଜାତି । ଓରାଓଁ ମାନଙ୍କର ପରମ୍ପରାରୁ ବୁଝାଯାଏ ଯେ ସେମାନଙ୍କର ମୂଳ ବାସସ୍ଥାନ ଦାକ୍ଷିଣାତ୍ୟରେ । ଯେତେବେଳେ ସେମାନେ ସେମାନଙ୍କ ମୂଳ ବାସସ୍ଥାନ ଦାକ୍ଷିଣାତ୍ୟରୁ ଛେଟନାଗପୁରକୁ ଆସିଲେ (ଶରତ ଚନ୍ଦ୍ର ସ୍ୱୟଂଙ୍କ ମତ ଅନୁସାରେ ଏହା ୬୪ ଖ୍ରୀ:ଅ: ପୂର୍ବରୁ ଘଟିଥିଲା) ସେତେବେଳେ ସେମାନଙ୍କୁ ମୁଣ୍ଡାମାନଙ୍କର ଶାନ୍ତ୍ୟପ୍ରଣାଳୀ ଓ କୃଷିସହ ସମ୍ପୃକ୍ତ ଥିବା ଧର୍ମାଗୁରୁକୁ ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ପଡ଼ିଲା । ସେମାନେ କୃଷି ବିଷୟରେ ମୁଣ୍ଡାମାନଙ୍କଠାରୁ ଅଧିକ ଅଭିଜ୍ଞ ହୋଇଥିବାରୁ ବିରଟ କଙ୍ଗଲ ସବୁ କାଟି ସମା କରି ଗୁଣ୍ଡ ଜମିରେ ପରିଣତ କରିଥିଲେ ଓ ମୁଣ୍ଡାମାନେ ବହୁଦିନ ଧରି ସେ ଅଞ୍ଚଳକୁ ଅଧିକାର କରି ରହିଥିଲେ ମଧ୍ୟ, ସେମାନଙ୍କ ଉପରେ କ୍ରମଶଃ ପ୍ରଭୁତ୍ୱ ବିସ୍ତାର କରିପାରିଥିଲେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଓରାଓଁ ସମାଜର ବାତାବରଣରେ ନୂତନ ଅବସ୍ଥାର ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଛି ଓ କେତେକ ନୂତନ ଶକ୍ତି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିଛି । ଏହି ପ୍ରବନ୍ଧଟିରେ କେବଳ ଗୋଟିଏ ଗ୍ରାମର ପରିବର୍ତ୍ତନକୁ ବର୍ଣ୍ଣନା କରାଯାଇଛି । ଏହି ପ୍ରବନ୍ଧ ସଂକ୍ରାନ୍ତିମୂଳକ ଥିବାରୁ ଏକେକାଦଶ ଶତାବ୍ଦୀ ଠାରୁ ଜାନୁଆରୀ ୧୯୫୭ ମଧ୍ୟରେ ସଂଗୃହୀତ ହୋଇଥିଲା ।

ଲୋହାରଡ଼ାଗା ରଞ୍ଜି ଜିଲ୍ଲାର ଗୋଟିଏ ସୁନ୍ଦ୍ର ସହର ହେଲେ ମଧ୍ୟ ଏହାର ବଜାର ସକାଶେ ଜିଲ୍ଲାର ଉତ୍ତର-ପଶ୍ଚିମାଞ୍ଚଳରେ ଏହା ଖୁବ ଗୁରୁତ୍ୱ ହାସଲ କରିଛି । ୧୯୧୩ ମସିହାରେ ବେଙ୍ଗଲ-ନାଗପୁର ରେଲୱେର ଉତ୍ତର-ଲୋହାରଡ଼ାଗା ଲାଇନ୍ ନିର୍ମିତ ହେବା ଫଳରେ ଏହାର ଗୁରୁତ୍ୱ ଅତ୍ୟଧିକ ବଢ଼ିଯାଇଥିଲା । ଏହି ସହରଟି ରଞ୍ଜିଠାରୁ ପଶ୍ଚିମରେ ୪୭ ମାଇଲ ଦୂରରେ ଅବସ୍ଥିତ ଏବଂ ୧୮୮୮ ମସିହାରେ ଏଠାରେ ଗୋଟିଏ ମ୍ୟୁନିସିପାଲିଟି ସ୍ଥାପିତ ହୋଇଥିଲା । ଏହି ସବୁ ରେଲପଥଗୁଡ଼ିକୁ ଛାଡ଼ି ଦେଲେ ଲୋହାରଡ଼ାଗା ରଞ୍ଜି ଓ ଗୁମଲ ସହର ସୁନ୍ଦର ସୁନ୍ଦର ପ୍ରଶସ୍ତ ରାଜପଥ ଦ୍ୱାରା ସମ୍ପୃକ୍ତ । ଏହି ରାଜପଥରେ ବସ୍ ଚଳାଚଳ ନିୟମିତ ଭାବରେ ଅଛି । ଏଠାରେ ଗୋଟିଏ ପୋଷ୍ଟ ଅଫିସ୍, ବାଳକ-ମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ହାଇସ୍କୁଲ, ହାଇସ୍କୁଲରେ କେବଳ ଆଦିବାସୀ ଛାତ୍ରମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ହଷ୍ଟେଲ, ଗୋଟିଏ ବାଳକା ବିଦ୍ୟାଳୟ ଏବଂ ଗୋଟିଏ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିଆନ୍ ମିଶନ ଓ ଗୀର୍ଜାଘର ଅଛି । ଦକ୍ଷିଣ-ପୂର୍ବ ଦିଗରେ ଛ' ମାଇଲ ଦୂରରେ ସୁଉକ ବାଗ୍ରୁ ପାହାଡ଼ (୪,୭୨୦ ଫୁଟ) ଅବସ୍ଥିତ । ଏହାର ଶିଖରରେ ଗୋଟିଏ ବକ୍ସାଇଟ ଖଣି ଓ ଅଧିକର ବସତ ଅଛି । ଏହି ଖଣିରେ ଶତଶତ ଓରାଓଁ ଶ୍ରମିକ କାର୍ଯ୍ୟ କରନ୍ତି ।

ଲେହାରତାଗା ସହରଠାରୁ ସିଧା ଭାବରେ ଦେଉଳ ମାଲଲ ଦୁରରେ ଉତ୍ତର-ପଶ୍ଚିମରେ କୁଟମୁନାମକ ସୁନ୍ଦର ଓରଫ୍ ଗ୍ରାମଟି ଅବସ୍ଥିତ । ଏକ ପ୍ରଶସ୍ତ ଚଲବାଟ ରାଜପଥ ସହିତ ଏହି ଗ୍ରାମକୁ ସମ୍ବନ୍ଧ କରୁଛି ।

ଶ୍ରୀ ଶରତ ଚନ୍ଦ୍ର ରାୟଙ୍କର ୧୯୧୫ ମସିହାରେ ପ୍ରକାଶିତ “ଲେଟନାଗପୁରର ଓରଫ୍” (The Oraons of Chotanagpur) ଶୀର୍ଷକ ପୁସ୍ତକରୁ ଜଣାଯାଏ ଯେ ଓରଫ୍ ମାନେ ଅତୀତରେ ବହୁ ବାହ୍ୟ ପ୍ରଭାବ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଭାବିତ ହୋଇଛନ୍ତି ଓ ବର୍ତ୍ତମାନ ମଧ୍ୟ ଏହି ପ୍ରଭାବ ଆହୁରି ଅଧିକ ଭାବରେ ସେମାନଙ୍କ ଉପରେ ପଡ଼ୁଛି । ଯେଉଁ ସମସ୍ତ ମୁଖ୍ୟ ସାମାଜିକ କ୍ରିୟାପ୍ରକ୍ରିୟା ଦ୍ୱାରା ଏହି ପ୍ରଭାବ ସମାଜ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରବେଶ କରୁଛି .ତଳରେ ଦିଅଯାଇଥିବା ନକ୍ସାଟିକୁ ଦେଖିଲେ ତାହାର ଏକ ସ୍ଥଳ ଧାରଣା କରିହେବ ।

ବାହକ	ଉପାୟ
୧ । ହିନ୍ଦୁ	(୧) ସହର, (୨) ସାପ୍ତାହିକ ବଜାର (ହାଟ), (୩) ବକସାଇଟ ଖଣି, (୪) ଟାଟା ଓ କଲିକତାର କାରଖାନା, (୫) ଆସାମ ଓ ଉତ୍ତର ବଙ୍ଗର ଗୃହା ବଗିଚା ।
୨ । ମୁସଲମାନ	(୧) ସହର, (୨) ସାପ୍ତାହିକ ବଜାର ।
୩ । ଖ୍ରୀଷ୍ଟିଆନ	(୧) ମିଶନ ।
୪ । ସରକାର	(୧) ଆଇନ, (୨) ଫୋଲିସ ବିଭାଗ ।

ଆମ୍ଭେମାନେ ଜାଣୁ ଯେ ବିଭିନ୍ନ ଲୋକ ପରସ୍ପରର ସମ୍ପର୍କକୁ ଆସିବାହିଁ କୃଷ୍ଣିଗତ ପରିବର୍ତ୍ତନର ଏକ ପ୍ରଧାନ କାରଣ । ବର୍ଣ୍ଣିତ ଗ୍ରାମରେ ପରସ୍ପରର ସମ୍ପର୍କ ରକ୍ଷା କରିବାରେ ହାଟ ସବୁଠାରୁ ବଡ଼ ପୋଗସୂତ । ଅବସ୍ୟ ସହର ଖୁବ୍ ନିକଟରେ ଥିବାରୁ ସହରର ଖୁବ୍ ପ୍ରଭାବ ଏହି ଗ୍ରାମ ଉପରେ ପଡ଼ୁଛି । (ଏହି ସହରରେ ହିନ୍ଦୁ, ମୁସଲମାନ, ଲେହାର, ମୁଣ୍ଡା ଏବଂ ଅଳ୍ପ କେତେକ ସୂର୍-ବଙ୍ଗ ଆଶ୍ରୟାର୍ଥୀ ବାସ କରନ୍ତି) କିନ୍ତୁ ପରବର୍ତ୍ତୀ ଆଲୋଚନାରୁ ଏକଥା ସ୍ପଷ୍ଟ ହେବ ଯେ ସାପ୍ତାହିକ ହାଟହିଁ (ଏହାକୁ ସ୍ଥାନୀୟ ଲୋକେ ସୁଖ ବଜାର ବୋଲି କହନ୍ତି) ଏହି ଗ୍ରାମରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଆଣିବାରେ ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ଦାୟୀ ।

ଗାଉଁଲୀ ହାଟରେ ସବୁ ଜାତ, ଶ୍ରେଣୀ ଓ ଧର୍ମର ଲୋକେ ଏକାଠି ହୁଅନ୍ତି । ସୁତରାଂ ଏଠାରେ ବିନାବାଧାରେ ପରସ୍ପରର ସମ୍ପର୍କରେ ଆସିବାର ଖୁବ୍ ସୁଯୋଗ ମିଳେ । ଏଠାରେ ବିଭିନ୍ନ ଜୁହୁର ଲୋକ ପରସ୍ପର ସମ୍ପର୍କକୁ ଆସିବା ଦ୍ଵାରା ଭାବ ଓ ଖବରଖବରର ଆଦାନପ୍ରଦାନ ହୁଏ । ଏଠାରେ ଦୁରସ୍ଥ ବନ୍ଧୁ ଓ ଜ୍ଞାତମାନଙ୍କ ସହ ଦେଖାହୁଏ ଓ ବନ୍ଧୁତ୍ଵ ବଢ଼ାଇବାର ସୁଯୋଗ ମିଳେ । ଖାଦ୍ୟ ପ୍ରଣାଳୀ ଓ ପରିବାରର ଖରଚ-ପତ୍ର ବିଷୟ ଅନୁସନ୍ଧାନ କଲବେଳେ ମୁଁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରୁଥିଲି ଯେ ସମସ୍ତ ଲୋକେ ସେମାନଙ୍କର ଦୈନିକ ବ୍ୟବହାରୀ ପଦାର୍ଥସବୁ ଏହି ହାଟରୁହିଁ କିଣନ୍ତି । ଜମିର ଖରଦ ବିକାୀ ପାଇଁ ସମସ୍ତ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଏହି ହାଟରେହିଁ ହୁଏ । ସୁତରାଂ ଏହି ହାଟରେ ସବୁ ଜାତ ଓ ସଂପ୍ରଦାୟ, ଯଥା—ହିନ୍ଦୁ, ମୁସଲମାନ, ଲେହାର, ଓରଓଁ, ମୁଣ୍ଡା, ମାହାଲି ଇତ୍ୟାଦି ଏକତ୍ରିତ ହୁଅନ୍ତି । ବ୍ୟବସାୟୀମାନେ ମଧ୍ୟ ବିଭିନ୍ନ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ଓ ଆଦିବାସୀ ଗୋଷ୍ଠୀଭୁକ୍ତ । ଯେଉଁ ଯେଉଁ ଜିନିଷ ତଥା ଓ ଉତ୍ପାଦନରେ ଯେଉଁ ଜାତ ବା ଗୋଷ୍ଠୀର ବିଶେଷତ୍ଵ ଅଛି ସେହିମାନେହିଁ ହାଟରେ ସେହି ସବୁ ଜିନିଷର କାରବାର କରନ୍ତି । ଉଦାହରଣ ସ୍ଵରୂପ ବାଉଁଶ ତଥା ପାନିଆ ଓ ଟୋକେଇ ଇତ୍ୟାଦିର କାରବାର ମାହାଲି ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକମାନେ କରନ୍ତି । ତାରପଟ (ତାଳପତ୍ର) ରେ ତଥା କାନ ଓ ନାକର ଗହଣା ସବୁ ଲେହାର ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ବିକନ୍ତି । ଧୂଆଁ ପତ୍ର, ଲୁଗାପଟା, ଛୁଆଁ ଇତ୍ୟାଦିର କାରବାର ହିନ୍ଦୁ ଓ ମୁସଲମାନମାନେ କରନ୍ତି । କୁମ୍ଭାରମାନେ ମାଟିପାତ୍ରର କାରବାର କରନ୍ତି । ମୋଟା ତନ୍ତୁଲୁଗା, ଗାମୁଛା ଇତ୍ୟାଦିର କାରବାର ଜୋହ୍ନାମାନେ କରନ୍ତି । ଲେହାର ଗୋଟିଏ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ବା ଗୋଷ୍ଠୀ ଦ୍ଵାରା ତଥା ଜିନିଷ ସବୁ ସମସ୍ତ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ଓ ଗୋଷ୍ଠୀର ଲୋକେ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି । ଏହି ଭଳି ଭାବରେ ବିଭିନ୍ନ ଗୋଷ୍ଠୀ ଓ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ମଧ୍ୟରେ ଜିନିଷ-ପତ୍ର ଆଦାନପ୍ରଦାନ ହୁଏ ।

ଘଟିଥିବା ମୁଖ୍ୟ ପରିବର୍ତ୍ତନ ସବୁ ନିମ୍ନଲିଖିତ ଭାବରେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରାଯାଇ-ପାରେ :—

ଭୌତିକ କୃଷ୍ଣ

ଘର ତଥା ପ୍ରଣାଳୀରେ ଉଲ୍ଲେଖଯୋଗ୍ୟ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଏହି ଯେ ଘାସ ଲୁଆଣୀ ପୁରୁପୁର ଲୋପପାଇଯାଇଛି । ତାହା ପରିବର୍ତ୍ତନରେ ‘ଖପର’ (ଦେଶୀ ଟାଇଲ)ର ଲୁଆଣୀ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଛି । କିନ୍ତୁ କାନ୍ଥସବୁ ଚିକିଟାମାଟିରେ ତଥା ହେଉଛି । ଏହି ମାଟିରେ ତଥା କାନ୍ଥର ଦୃଢ଼ତା କର୍ତ୍ତୈକ ଭାଲଟନଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ସ୍ଵୀକୃତ ହୋଇଛି (୩) । ଆଜିକାଲି ଯେଉଁ ନୂଆ କୁଡ଼ିଆ ସବୁ ତଥା ହେଉଛି ସେଥିରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ କୋଠରୀର ଗୃହପାଖରେ ବନ୍ଦୁଥିବା ବାରଣ୍ଡା ରହିଛି ଓ ଆଠଶେଖିଆ ଗୁଲ ରହିଛି । ଗ୍ରାମରେ ଥିବା ୫୭ଟି କୁଟୀରର ନିର୍ମାଣ ସମୟ ସଂକ୍ରାନ୍ତି ତଥା ଏ କଥା

(୩) କର୍ତ୍ତୈକ ଇ: ଟି: ଭାଲଟନ “Descriptive Ethnology of Bengal”

ମିଳେ ଯେ ଗୁରୁଶେଖରୀ ଘରଗୁଡ଼ିକ ଅପେକ୍ଷା ଆଠଶେଖରୀ ଘରଗୁଡ଼ିକ ନୁହେଁ । ଗୁରୁଶେଖରୀ ଲଦଉ ଘରଗୁଡ଼ିକ କେବେ ତଥା ହୋଇଥିଲା ସେ କଥା ଗ୍ରାମର କୌଣସି ଲୋକ ସ୍ମରଣ କରି ପାରିଲେନାହିଁ । ସବୁଠାରୁ ନୁହେଁ ଲଦଉ ଘରଟି ୯ ବର୍ଷ ପୂର୍ବେ ନିର୍ମିତ ହୋଇଥିଲା । ଆଠଶେଖରୀ ଘର ଓ ଗୁରୁଶେଖରୀ ଘରଗୁଡ଼ିକ ପୁରାତନ ହେଲେହେଁ ଗ୍ରାମବାସୀମାନେ ଉଭୟ ପ୍ରକାରର ଘରକୁ ପସନ୍ଦ କରନ୍ତି, କାରଣ ଉଭୟ ପ୍ରକାରର କେତେକ ଘର ଏକ ସମୟରେ ତିନିବର୍ଷ ତଳେ ନିର୍ମିତ ହୋଇଛି । କିନ୍ତୁ ଲଦଉ ଘରଗୁଡ଼ିକୁ ଲୋକେ ଆଉ ପସନ୍ଦ କରୁ ନ ଥିବାରୁ ସେଗୁଡ଼ିକର ସଂଖ୍ୟା କ୍ରମଶଃ କମିଯାଇଛି (ଶତକଡ଼ା ୨୨.୩୨) । ଗୁରୁଶେଖରୀ ଘରଗୁଡ଼ିକ ବେଶୀ ଲୋକପ୍ରିୟ ହୋଇଥିବାରୁ ଏବଂ ଏଗୁଡ଼ିକ ଆଠଶେଖରୀ ଘର ଅପେକ୍ଷା ପୁରାତନ ହୋଇଥିବାରୁ ଏଗୁଡ଼ିକର ସଂଖ୍ୟା ସବୁଠାରୁ ବେଶୀ (ଶତକଡ଼ା ୪୪.୩୮) । ଅର୍ଥନୈତିକ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଦେଖିଲେ ଗୁରୁ ଶେଖରୀ ଘରଗୁଡ଼ିକ ଅପେକ୍ଷାକୃତ ଶସ୍ତା, କାରଣ ଏଥିରେ ଖୁବ୍ କମ୍ କାଠକଞ୍ଚ, ଟାଇଲ ଓ ଶିମ ଲାଗେ ।

ବନ୍ଦ ବାରଣ୍ଡା ଥିବା ଆଠଶେଖରୀ ଘରଗୁଡ଼ିକ ସହରର ପ୍ରଭାବକୁ ସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବରେ ସୁଗୁଣ ଦିଏ । ଲୋହାରଡ଼ାଗା ସହରରେ ଏହିପରି ଘରଗୁଡ଼ିକ ବହୁଳ ଭାବରେ ଦେଖାଯାଏ । ହିନ୍ଦୁ ଓ ମୁସଲମାନମାନେ ବିଶେଷ କରି ଏହିପରି ଘର କରନ୍ତି । ଏହି ଘରଗୁଡ଼ିକରୁ ଅଧିକାଂଶ ହିନ୍ଦୁ ବା ମୁସଲମାନମାନଙ୍କର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଘର । କେତେଗୁଡ଼ିଏ ବିହାର ସରକାରଙ୍କର ଘର ମଧ୍ୟ ଅଛି । କୋଠଗୁଡ଼ିକରେ ବସକର ଶସ୍ୟ ଗଚ୍ଛିତ ରଖାଯାଏ ଓ ତାହା ବହୁତ ସ୍ଥାନ ମାଡ଼ି ବସେ, ସେଇଥିପାଇଁ ବୋଧହୁଏ ବନ୍ଦ ବାରଣ୍ଡାର ଆବଶ୍ୟକତା ଅନୁଭୂତ ହୋଇଛି । ମୁଁ ଏହା ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିଛି ଯେ ଏହି ବନ୍ଦ ବାରଣ୍ଡାଗୁଡ଼ିକ ଗୋରୁ ଗୁହାଳ, ଭିଜିଶାଳ, ସେଷେଇ ଘର ଓ ଚକି ଫେଶିବା ସ୍ଥାନ ରୂପରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଥାଏ । କୋଠଗୁଡ଼ିକ ଏପରି ଭାବରେ ତଥା ସେ ସେଥିରେ ଆଲୋକ ଓ ବାୟୁ ପ୍ରବେଶ କରି ପାରେନାହିଁ । ସୁତରାଂ ଲୋକମାନେ ଶ୍ରୀଷ୍ଟ ସମୟରେ ଶୁଦ୍ଧବେଳା ଓ ଶୀତ ଋତୁରେ ମଧ୍ୟାହ୍ନରେ ଏହି ବନ୍ଦ ବାରଣ୍ଡାରେ ଶୋଇବାକୁ ପସନ୍ଦ କରନ୍ତି । କୋଠଗୁଡ଼ିକର ଗୁରୁପାଖରେ ବାରଣ୍ଡା ହେଉଥିବାରୁ କୋଠଗୁଡ଼ିକର ଗୁଲର ଦୈର୍ଘ୍ୟ ଓ ପ୍ରସ୍ଥ ବହୁତ ବଢ଼ିଯାଇଛି ଓ ତାହା ଫଳରେ ଗୁଲର ଓଜନ ଏତେ ବଢ଼ିଯାଇଛି ଯେ ବାଉଁଶର ଗୁଣ୍ଠି ବର୍ତ୍ତମାନ ସେହି ଭାବେ ବହନ କରିବାକୁ ଅସମର୍ଥ । ସେଇଥିପାଇଁ ଆଠଶେଖରୀ ଘରକରି ଗୁଲର ଓଜନକୁ ଆଠ ଭାଗରେ ପୃଥକ କରିଦିଆହୋଇଛି । ଏହା ଫଳରେ ବାଉଁଶର ଗୁଣ୍ଠି ଓ ମାଟି କାନ୍ଥ ଉପରେ ଗୁପ କମିଯାଇଛି ।

ଏହା ଗୋଟିଏ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିବାର ବସ୍ତୁ ଯେ ସହରରେ ଥିବା ଆଠଶେଖରୀ ଘର-ଗୁଡ଼ିକର ପ୍ରତ୍ୟେକ କୋଠଗୁରେ ଝରକା ରହିଛି, କିନ୍ତୁ ଓରଫ୍ ମାନେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ଗ୍ରାମରେ ସେହି ଆଠଶେଖରୀ ଘର କରନ୍ତି ସେଥିରେ ଆଦୌ ଝରକା ନାହିଁ । ଅବଶ୍ୟ

ଏହାଦ୍ୱାରା ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଭକ୍ତରେ ଦାନବେଳା ବଖରା ଗୁଡ଼ିକ ଥଣ୍ଡା ରହେ ଓ ଶୀତ ଋତୁରେ ଋତୁରେ ଗରମ ରହେ । ସେଇଥିପାଇଁ ସେମାନେ କୋଠରୀରେ ଝରକା କରନ୍ତି ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ କୋଠରୀ ଗୁଡ଼ିକରେ ଝରକାର ଅଭାବ ପାଇଁ କେବଳ ଜଳବାୟୁ ଦାୟୀ ନୁହେଁ । ଲୋକମାନଙ୍କର ରସଶୀଳତା ମଧ୍ୟ ସେଥିପାଇଁ କେତେକ ପରିମାଣରେ ଦାୟୀ ।

ପୋଷାକ ବିଷୟ ବିଷ୍ଣୁର କଲବେଳେ ଦେଖାଯାଏ ଯେ ଓରଫୁ ମାନେ ସେମାନଙ୍କର ପଡ଼ୋଶୀ ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅଧିକ ପରିମାଣରେ ପ୍ରଭାବିତ ହୋଇଛନ୍ତି । ଶରତଋତୁ ଋଷଙ୍କ ବିବରଣୀ (୪)ରେ ଅଛି ଯେ “ଅଲ୍ପବୟସ୍କା ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ମଧ୍ୟ ଅଣ୍ଟା ଉପରକୁ କୌଣସି ପ୍ରକାର ପରିଧେୟ ନ ପିନ୍ଧି ଗୁରୁଆଡ଼େ ବିନା ଦ୍ୱିଧାରେ ଯାତାୟତ କରନ୍ତି ।” ବର୍ତ୍ତମାନ କିନ୍ତୁ ଦେଖାଯାଏ ଯେ ବୃଦ୍ଧା ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ମଧ୍ୟ ଶରୀର ଉପର ଅଂଶକୁ ଆବୃତ କରୁଛନ୍ତି । ଅଧିକାଂଶ ପ୍ରାନ୍ତ-ବୟସ୍କ ଓରଫୁ ପୁରୁଷ ଛେଟ ଧୋତ ପିନ୍ଧନ୍ତି । ଅଧିକାଂଶ ପୁରୁଷ ସାପ୍ତାହକ ହାଟରେ ମିଳୁଥିବା ଢାଆଁର ଜାମା (ଝୁଲ) ପିନ୍ଧନ୍ତି । ଗୋଟିଏ ଝାଟିମାଟି ଦୋକାନର ମାଲିକ ଯୋଡ଼େ ଖବର ଦେଲ ଯେ ଏହି ଜାମାସବୁ କଲିକତା ସହର ତଳିରେ ଥିବା “ଅଖପଡ଼ା କୁଟୀରଶିଳ୍ପ ପ୍ରତିଷ୍ଠାନ” ଭଳି କାରଖାନାମାନଙ୍କରୁ କିଣାଯାଏ । ଅଲ୍ପ ବୟସ୍କା ସ୍ତ୍ରୀମାନେ କ୍ଳାଉଜ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି । ବୃଦ୍ଧମାନେ ରସଶୀଳ ହୋଇଥିବାରୁ “କରଥ” ବା “ପୁତଲ” ପିନ୍ଧନ୍ତି (ଏହା ଦେଖିବାକୁ ଲେଙ୍କୁଟି ପରି) ।

ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଗହଣା କଥା ବର୍ତ୍ତମାନ ଆଲୋଚନା କରାଯାଉ । ପୁରୁବେ ଅଲ୍ପ ବୟସ୍କା ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ହାତରେ ମୋଟା ମୋଟା ପିତଳ ଖଡ଼ୁ ପିନ୍ଧୁଥିଲେ (୫) । ବର୍ତ୍ତମାନ ତାହା ଏକେବାରରେ ଉଠିଯାଇଛି । ବର୍ତ୍ତମାନ ଓରଫୁ ଯୁବଜାମାନେ କାନରେ ପାଞ୍ଚ ଛଅ ଜାଗା ଛିଦ୍ରକରି ପଦ ଗହଣା (ବିନାଦିଓ) ବା କାଠି ଗହଣା (ବିବରକେନ) ପିନ୍ଧନ୍ତି ନାହିଁ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଓରଫୁ ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ହାତରେ ଦୁଇପଟ ଖଡ଼ୁ ପିନ୍ଧନ୍ତି । ଏହି ଖଡ଼ୁ ସବୁ ରୂପା ଓ ଦସ୍ତାର ଏକ ମିଶ୍ର ଧାତୁରେ ଢାଆଁର । ସେହି ଧାତୁରେ ଢାଆଁର ମାଦ ଦୁଇଟି କାନ ପାସିଆ ପିନ୍ଧନ୍ତି । ହାତରେ କାର ରୁତ୍ତୀର ବ୍ୟବହାର ମଧ୍ୟ ଦେଖାଯାଏ । କାର ଗହଣା ଆଜିକାଲି ବିଶେଷ ଲୋକପ୍ରିୟ ହୋଇଛି କିନ୍ତୁ ଏହା ବିଶେଷ ଭଙ୍ଗୁର ହୋଇଥିବାରୁ ଏହା କେବଳ ବିଷେଷ ପଦ-ପଦାଂଶୀରେ ବ୍ୟବହୃତ ହେଉଛି । ମିଶ୍ର ଧାତୁର ଗହଣା ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କଠାରୁ କିଣାଯାଏ । କାରରୁତ୍ତୀ ହାଟରୁ ମୁସଲମାନ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କଠାରୁ କିଣାଯାଏ ।

ଏହି ଗ୍ରାମର ଓରଫୁ ମାନଙ୍କର ଖାଦ୍ୟ ଅଭ୍ୟାସରେ ଅତି ସାମାନ୍ୟ ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୋଇଛି । ସେମାନେ ମୁଖ୍ୟାମାନଙ୍କଠାରୁ ଯେଉଁ ଖାଦ୍ୟ ଅଭ୍ୟାସ ଅନୁକରଣ କରୁଥିଲେ

(୪) ପୁରୁ ସୁରତ ସୁସ୍ତକ; ପୃ ୯୩
(୫) ଏକନ ପୃ ୯୨

ତାହାଙ୍କରୁ ଅପରିବର୍ତ୍ତନୀୟ ଭାବରେ ରହିଯାଇଛି । କେବଳ ଯୋଡ଼ି ଏ ଅଧିକ ଉତ୍ତେଜକ ଦ୍ରବ୍ୟ ସେମାନଙ୍କ ବ୍ୟବହାରକୁ ଆସିଛି । (୧) ଖଇନି (ରୁନ ମିଶ୍ରିତ୍ୱା ପୂର୍ଣ୍ଣପଦ ଗୁଣ୍ଡ), (୨) ଗୁଣ୍ଡା । ସମୟ ସମୟରେ ଅଲ୍ପବୟସ୍କ ଟୋକାମାନେ ବିଡ଼ି ଖାଉଥିବାର ଦେଖାଯାଏ । ଏହି ଅଭ୍ୟାସ ସବୁ ଲେହାରଡ଼ାଗା ସହରରୁ ବିଶେଷ କରି ହିନ୍ଦୁ ଓ ମୁସଲମାନମାନଙ୍କଠାରୁ ଅନୁକରଣ କରାଯାଇଛି ।

ଶରତ ଋତୁରୁ ବର୍ଣ୍ଣିତ ପଦ୍ମି ତଥାପି ପାଦ ଆକ୍ରମଣ କେବଳ କେତେକ ଧାର୍ମିକ ପଦପଦାଣୀରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ, ଯଥା:—“ବେହାନ୍ନା ପୂଜା” (ଶସ୍ୟ ରୁନାର ପୂଜା) ବା “ଶାରଦ୍ଧୁଲ” (ଶାଳ ଫୁଲର ପୂଜା) ଇତ୍ୟାଦି । ବର୍ତ୍ତମାନ ଏହା ପରିବର୍ତ୍ତରେ ପିତ୍ତଳ ବାସନ ବ୍ୟବହୃତ ହେଉଛି । ପୂଜାପୂଜାରେ ପିତ୍ତଳ ବାସନ ବ୍ୟବହାର ନ ହେବାର କାରଣ ଲୋକମାନଙ୍କର ରକ୍ଷଣଶୀଳତା । କଲିକତାରେ ତଥାପି ଛତା, କିରସିନା, ଲଣ୍ଠନ, ତାଲ ଏବଂ ସାବୁନର ବ୍ୟବହାର ବର୍ତ୍ତମାନ ଅତି ବ୍ୟାପକ । ‘ବାଗ୍ରିକା’ (କାଠ ପାନିଆ)ର ବ୍ୟବହାର ବର୍ତ୍ତମାନ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ରୂପେ ବନ୍ଦ ହୋଇ ପ୍ଲାଷ୍ଟିକ ପାନିଆ ବହୁଳ ଭାବରେ ବ୍ୟବହୃତ ହେଉଛି । ଏହି ସମସ୍ତ ଜିନିଷ କଲିକତା ବା ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଆସେ । କେବଳ ପାନିଆଗୁଡ଼ିକ ବଜାରରେ ବିକ୍ରି କରାହୁଏ । ଲେହାରଡ଼ାଗାର ଦୋକାନମାନଙ୍କରେ ଦିଆଯିଲି ମିଳେ ।

ଅର୍ଥନୈତିକ ଜୀବନ

ଅର୍ଥନୈତିକ ଜୀବନରେ ମଧ୍ୟ କେତେକ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଆସିଛି । ଜଙ୍ଗଲରୁ ଫଳ, ମୂଳ, ପଦ ସଂଗ୍ରହ କରିବା କେତେକ ପରିମାଣରେ ରହିଛି, କିନ୍ତୁ ଶିକାର କରିବା ଏକେବାରେ ଲୋପପାଇଯାଇଛି । ହଳଦ୍ୱାରା ଗୁଣ୍ଡ କଲେ ବର୍ଷର ସବୁ ସମୟରେ ଅନବରତ ପରିଶ୍ରମ କରିବା ଆବଶ୍ୟକ ହୁଏ । ସେଇଥିପାଇଁ ଶିକାର କରିବାକୁ ବିଶେଷ ସମୟ ମିଳେନାହିଁ । ଏହାଛଡ଼ା ବହୁତ ଜଙ୍ଗଲ ଅଞ୍ଚଳକୁ କାଟି ଗୁଣ୍ଡୋପଯୋଗୀ ଜମିରେ ପରିଣତ କରାଯାଇଥିବାରୁ ଜଙ୍ଗଲସବୁ ଜନବସତାରୁ ବହୁ ଦୂରକୁ ହଟିଯାଇଛି । ଏହାଦ୍ୱାରା ଏହି ଗ୍ରାମର ଲୋକମାନେ ପୁରୁପୁର ଗୁଣ୍ଡା ହୋଇଯାଇଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଜମିର ପରିମାଣ ଅଳ୍ପ ଓ ଉତ୍ପାଦନ କ୍ଷମତା ସେତେ ଅଧିକ ହୋଇ ନ ଥିବାରୁ ଫେବୃୟାରୀ ମାସର ଅଧାରୁ ମେ ମାସର ଆରମ୍ଭ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯେତେବେଳେ ଫସଲ ଆମଦାନୀ ସଂକ୍ରାନ୍ତ ସବୁ କାର୍ଯ୍ୟ ସରି ଯାଇଥାଏ ସେତେବେଳେ ପୁରୁଷ ଲୋକମାନଙ୍କ ହାତରେ କିଛି କାମ ନ ଥାଏ । ଏହି ସମୟରେ ସେମାନେ ଶିଳ୍ପପ୍ରଧାନ ଅଞ୍ଚଳମାନଙ୍କୁ ବା ଗୁ’ ବଗିଚାମାନଙ୍କୁ କାମର ସହାନରେ ଗୁଲିଯାଆନ୍ତି । କେତେକ ଲେହାରଡ଼ାଗା ସହରରେ ମଧ୍ୟ କାମର ସହାନ କରନ୍ତି । ଏହି ସମୟରେ ସେମାନେ ବେଳେ ବେଳେ ଦଳବଦ୍ଧ ହୋଇ ଶିକାର କରନ୍ତି ଓ ଏହାକୁ ଏକ ପଦର ରୂପ ଦିଅନ୍ତି । ଖରାଦିନରେ ଯେଉଁ ଶିକାର ଅଭିଯାନ ହୁଏ ତାହାକୁ “ବିଶୁ ସେଣ୍ଡା”

କହିଲୁ । ଗତ ଛ' ବର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ ଏହି "ବିଶ୍ୱ ସେଣ୍ଟ୍ରାଲ୍" ମାତ୍ର ଦୁଇଥର ହୋଇଛି, ଥରେ ୧୯୫୩ରେ ଓ ଆଉ ଥରେ ୧୯୫୫ରେ । ଏହିପରି ଭାବରେ ଲୋକଙ୍କର ଅର୍ଥନୈତିକ ଜୀବନରେ ନୂତନ ଜୀବିକା ପ୍ରବେଶ କରିଛି ।

ସାମାଜିକ ସଂଗଠନ

ସାମାଜିକ ସଂଗଠନ ବିଷୟରେ ସବୁଠାରୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିବାର କଥା ଏହି ଯେ ଅବିବାହିତ ଯୁବକ ଓ ଅବିବାହିତା ଯୁବତୀମାନଙ୍କର ମଣ୍ଡ ଘର ପ୍ରଥା (ମଣ୍ଡ ଘର— ଯେଉଁ ଘରେ ଅବିବାହିତ ଯୁବକ ଓ ଅବିବାହିତା ଯୁବତୀମାନେ ଶୁଅନ୍ତି ଓ ଆମୋଦ ପ୍ରତ୍ୟାଦ କରନ୍ତି) ପୁରୁପୁର ଉଠିଯାଇଛି । ଜିଲ୍ଲାରେ ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନମାନଙ୍କରେ ମଣ୍ଡଘର ପ୍ରଥା ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣିତ ଗ୍ରାମରେ ଓ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ କାଲମୁ ଗ୍ରାମରେ ଏହାର ଚିହ୍ନ ମୁଦ୍ଧା ନାହିଁ ।

ଏକ ସମୟରେ ଏହି ଅନୁଷ୍ଠାନ ଯୁବକମାନଙ୍କୁ ଶିକାର ଶିକ୍ଷା ଦେବା ବିଷୟରେ ଖୁବ୍ ପ୍ରୟୋଗନାୟ ଥିଲା । ଏଥିରେ ଯୁବକ ଯୁବତୀ ମାନଙ୍କୁ ଯୌନଶିକ୍ଷା ମଧ୍ୟ ଦିଆଯାଉଥିଲା—ସାହାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଥିଲା ପ୍ରଜନନ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ଶିକ୍ଷା ଦ୍ୱାରା ଶିକାର-ମାନଙ୍କର ସଂଖ୍ୟା ବୃଦ୍ଧି । ଏହା ଯୁବକ ସମାଜକୁ ସାମାଜିକ ଶିକ୍ଷାଦେଇ ସେମାନଙ୍କୁ ସାମାଜିକ ପ୍ରଥା ଓ ଆଦର୍ଶରେ ଅନୁପ୍ରାଣିତ କରିବାରେ ଏହା ଖୁବ୍ ସାହାଯ୍ୟ କରୁଥିଲା । ଏହି ଅନୁଷ୍ଠାନ କରିଆରେ କେତେକ ଧାର୍ମିକ ଓ ମନ୍ତ୍ରଗତ କାର୍ଯ୍ୟ ମଧ୍ୟ ହେଉଥିଲା ।

ଏହି ଅନୁଷ୍ଠାନ ଉଠିଯିବା ପରେ କେତେକ ଆନୁଷ୍ଠାନିକ ପରିବର୍ତ୍ତନ ମଧ୍ୟ ହୋଇଛି । ମଣ୍ଡଘରଗୁଡ଼ିକର ଦେହକ ଅସ୍ତିତ୍ୱ ମଧ୍ୟ ନାହିଁ । ଯୁବକମାନେ ଶିକାର ଓ ସାମାଜିକ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ବିଷୟକ ଶିକ୍ଷା ଆଉ ପାଉ ନାହାନ୍ତି । ବର୍ତ୍ତମାନ "ମୁଣ୍ଡିଆ" ବା "ଧାନ୍ଦା" (ଅବିବାହିତ ଯୁବକ) ଇତ୍ୟାଦି ଶବ୍ଦ ଗୁଡ଼ିକ ଅର୍ଥହୀନ ହୋଇପଡ଼ିଛି । ମନ୍ତ୍ରପୁତ୍ର ମାଠିଆକୁ ଝରଣା ପାଣିରେ ଭର୍ତ୍ତିକରିବା ଓ କରଖି ଫଳ ତୋଳିବାର ବାର୍ଷିକ ଉତ୍ସବ ଇତ୍ୟାଦି ଆଉ ପାରମ୍ପରିକ ଭାବରେ ପାଳିତ ହେଉନାହିଁ ।

ଏଠାରେ ଗୋଟିଏ ପ୍ରଧାନ କଥା ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିବାକୁ ହେବ ଯେ ମଣ୍ଡଘର କଥା ପରୁରିଲେ ଓଷ୍ଠ ମାନେ ସାଧାରଣତଃ ବିକ୍ରତ ହୋଇପଡ଼ନ୍ତି କାରଣ ଅଣ ଆଦିବାସୀ-ମାନେ ଓ ଯେଉଁ ଓଷ୍ଠ ମାନେ ଶ୍ରଦ୍ଧିଆନ ହୋଇଯାଇଛନ୍ତି ସେମାନେ ମଣ୍ଡଘରକୁ ଅନାନ୍ତର କେନ୍ଦ୍ର ବୋଲି ଭାବନ୍ତି । ଶିକାରରୁ ଜୀବିକା ଅଳ୍ପ ନ କରିବାର ପ୍ରଥା ଲୋପ ପାଇଯିବା ଦ୍ୱାରା ଏହି ଅନୁଷ୍ଠାନର ଆବଶ୍ୟକତା ଅନେକ ପରିମାଣରେ କମିଯାଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ମୁଁ ମନେ କରେ ଯେ, ଯେଉଁ ଲୋକମାନଙ୍କ ସହ ଓଷ୍ଠ ମାନେ ଘନିଷ୍ଠ ସମ୍ପର୍କରେ ଆସନ୍ତି ସେମାନଙ୍କର ଦୃଶ୍ୟ ଏହି ଅନୁଷ୍ଠାନ ପୁରୁପୁର ଲୋପ ପାଇଯିବାର ପ୍ରଧାନ କାରଣ ।

ଏହି ଗ୍ରାମର ପୁରୁଷମାନେ ୧୨ଟି ଗୋଦ (clan) ର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ । ସ୍ତ୍ରୀର ଗୋଦ ବିବାହ ପରେ ବଦଳେ ନାହିଁ । ଏଠି ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିବାର କଥା ଯେ ପ୍ରାୟ ୧୧.୮୭ ଭାଗ ଲୋକେ ସେମାନଙ୍କ ନିକଟସମ୍ପର୍କୀୟ ଜାତି, ବିଶେଷ କରି ସେମାନଙ୍କର ମା' ଓ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କର ଗୋଦ ମନେ କରି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ଶରତଚନ୍ଦ୍ର ସିଂହଙ୍କ ମତ (୭) ଏହି ଯେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଟୋଟେମୀୟ (ଟୋଟେମ—କୌଣସି ପଶୁ, ବୃକ୍ଷ ବା ଅନ୍ୟ ପଦାର୍ଥ ଯାହା ପବିତ୍ରତା ବା ଅମାନୁଷିକ ଶକ୍ତିର ପ୍ରତୀକରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଥାଏ) ଗୋଦର କେତେକଗୁଡ଼ିଏ ଟାକୁ (ନିଷିଦ୍ଧ ବ୍ୟବହାର) ଅଛୁ ଓ ଏଗୁଡ଼ିକ ଖୁବ୍ କଠୋର ଭାବରେ ପାଳିତ ହୁଏ । ଏହି ନିଷିଦ୍ଧ ବ୍ୟବହାର ଯୌନକ୍ରିୟା, ଖାଦ୍ୟ ଓ ଆଉ କେତେକ ବିଷୟ ପ୍ରତି ପ୍ରୟୁକ୍ୟ ହୁଏ । ଏଥିରୁ କିନ୍ତୁ ଅନେକ ଲୋକ ଗୋଦ ନାମ ମନେ ନରଖିବାରୁ ଏକଥା ଜଣାଯିବ ଯେ ଏହି ସବୁ ନିଷିଦ୍ଧ ବ୍ୟବହାର କେତେକ ପରିମାଣରେ କୋହଳ ହୋଇଯାଇଛି । କିନ୍ତୁ ଏବେ ମଧ୍ୟ ଜାତିପ୍ରଥା, ବିବାହ ଓ ଯୌନସମ୍ପର୍କ ପ୍ରଭୃତ ମୁଖ୍ୟ ସାମାଜିକ ଘଟଣାଗୁଡ଼ିକ ଟୋଟେମୀୟ ଗୋଦର ସଂଗଠନ ଦ୍ଵାରା ନିୟନ୍ତ୍ରିତ ହେଉଛି (୮) ।

ଧର୍ମ

ଆଶ୍ଵିନୀର କଥା ଯେ ଗ୍ରାମର ଅତି ନିକଟରେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିଆନ ମିଶନାରୀ ଚର୍ଚ୍ଚ ଅବସ୍ଥିତ ହୋଇଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଗ୍ରାମର କେହି ଖ୍ରୀଷ୍ଟିଆନ ହୋଇ ନାହାନ୍ତି । ସମ୍ଭବତଃ ହିନ୍ଦୁମାନେ ଓରଫ୍ ମାନଙ୍କର ସାମାଜିକ ଓ ସାଂସ୍କୃତିକ ଜୀବନ ଏବଂ ଧର୍ମକୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଗଭୀର ଭାବରେ ପ୍ରଭାବିତ କରିପାରିଲ ପରେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିଆନମାନେ ଏଠାକୁ ଆସିଥିଲେ । ବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀର ପ୍ରାରମ୍ଭରେ ତାନାଭଗତ ଆନ୍ଦୋଳନ (୯) ଓରଫ୍ ସମାଜକୁ ଆଲୋଡ଼ିତ କରିଥିଲା । ଲୋହାରତ୍ନାଗା ଓ ତାହାର ପାଣ୍ଡବତୀ ଅଞ୍ଚଳମାନଙ୍କରେ ଏହି ଆନ୍ଦୋଳନ ଅତ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରଭାବଶାଳୀ ଥିଲା । ଏହାଦ୍ଵାରା ଖ୍ରୀଷ୍ଟିଆନ ଧର୍ମ ଗ୍ରହଣ କରିବା ବିରୁଦ୍ଧରେ ପ୍ରତିକୂଳ ମନୋବୃତ୍ତିର ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଥିଲା ।

ଧାର୍ମିକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ହିନ୍ଦୁ ପ୍ରଭାବ ବିଶେଷ ଭାବରେ ଅନୁଭୂତ ହୁଏ । ଜାତିଗତ ଓ ପରିବାରଗତ କାର୍ଯ୍ୟାନୁଷ୍ଠାନମାନଙ୍କରେ, ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ବ୍ୟବହୃତ ହେଉଥିବା

(୭) ପୁରୀ ଜିଲ୍ଲାର ପୁସ୍ତକ ପୁ ୩୮୮ରୁ ୩୯୫

(୮) ଏହି ପରିବର୍ତ୍ତନର କାରଣର ଆହୁରି ଅଧିକ ଅନୁସନ୍ଧାନ ଆବଶ୍ୟକ । ହୁଏତ କୌଣସି ବାହ୍ୟ ପ୍ରଭାବ ଦ୍ଵାରା ଏହା ନ ଘଟି ସ୍ଵାଭାବିକ ଭାବରେ ଆସିପାରିଛି ।

(୯) ଜଣେ ଯାହା ଓରଫ୍ କ ନେତୃତ୍ଵରେ ଏହି ଆନ୍ଦୋଳନର ସୂତ୍ରପାତ ହୋଇଥିଲା । ପ୍ରେତପୂଜା, ପଶୁବଳୀ, ମାଂସ ଓ ମଦ୍ୟ ଭକ୍ଷଣ ଇତ୍ୟାଦି ଦୂର କରିବା ଏହି ଆନ୍ଦୋଳନର ଲକ୍ଷ୍ୟ ଥିଲା । ସ୍ଵଳ କରିବା ଦ୍ଵାରା ବଳଦମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ନିଷ୍ଠୁରତା ହେଉଛି ବୋଲି ତାହାକୁ ମଧ୍ୟ ଦୂର କରିବା ଏହି ଆନ୍ଦୋଳନର ଲକ୍ଷ୍ୟ ଥିଲା ।

ସିନ୍ଦୂର, ଧୂପ ଓ ଦୁବାର ବିଶେଷ ପ୍ରଚଳନ ଦେଖାଯାଏ । ସିନ୍ଦୂରର ବ୍ୟବହାର ବହୁ ପୂର୍ବରୁ ପ୍ରଚଳିତ ଅଛି । ଏହାବାଦ ଯେଉଁ ନୂତନ ଜିନିଷଗୁଡ଼ିକର ବ୍ୟବହାର ପ୍ରଚଳିତ ହୋଇଛି ତାହାର ତାଲିକା ନିମ୍ନରେ ଦିଆଗଲା:—

କ୍ରମିକ ସଂଖ୍ୟା	ପଦର ନାମ	ଅନ୍ୟଠାରୁ କରିଥିବା ପଦାର୍ଥ	ମନୁଷ୍ୟ
	ଜାତଗତ	ପରିବାରଗତ	
୧ ।	“ଖାଦୀ” ବା “ସାରଦୁଲ” ...	ଝୁଣା, ଲଲ କପାସୁତା	
୨ ।	“ହରିହାର” ବା “ଗଇରସ୍ତା” ...	ଦୁବ ।	
୩ ।	“ଦେବାମାଈ” ଓ “ମହାଦେଓ” ଙ୍କ ପୂଜା	...	ଗୋବରଗୋଲା ପାଣି—ପୂଜାର ସ୍ଥାନକ ପବିତ୍ର କରିବାକୁ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ
୪ ।	“କରମ”	...	ଦୁବ ।
୫ ।	...	“ଗୋଏଶାଳୀ”	ଦୁବ ଓ ଧୂପ
୬ ।	...	“ଶରିହାଣୀ”	ଗୋବରଗୋଲା ପାଣି

ଗ୍ରାମର ପଶ୍ଚିମରେ ଥିବା ଆୟ ତୋଟାରେ ନିମ୍ନଲିଖିତ ଦେବତାମାନେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇଛନ୍ତି—“ରଲପାଗ୍ନେ” (ଗ୍ରାମର ମୁଖ୍ୟ ଅଗ୍ରଗଣ ଦେବତା), “ଚଣ୍ଡୀ” (ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କ କାଳୀ ବା ଚଣ୍ଡୀମାତାଙ୍କ ଅନୁକରଣରେ), “କାଦେଲତା” ପଦର ମଣ୍ଡପ ଓ ତା ଫଳିତ “ଦେବା-ମରହପ” (ଦେବା-ମାଈ ହେଉଛନ୍ତି ହିନ୍ଦୁ ‘ପାବଞ୍ଜ’ଙ୍କର ଅନୁରୂପ), “ମହାଦେଓ” (ମହାଦେବଙ୍କର ଗୋଲ ମଣ୍ଡପ ବ୍ୟତୀତ ଗୋଟିଏ ହିନ୍ଦୁ ଶିବଲିଙ୍ଗର ଅନୁରୂପ ଗୋଟିଏ ସୁନ୍ଦର ଲିଙ୍ଗ ଅଛି ।

ରାଜନୈତିକ ସଂଗଠନ

ଜମିଦାରୀ ପ୍ରଥାର ଲୋପ ହାବ୍ ଏହି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏକ ବିଶେଷ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟିଛି । ଏହା ପୂର୍ବରୁ ଗ୍ରାମ୍ୟ କର୍ମଗୁଣ୍ଡମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ “ମାହାତୋ”ମାନଙ୍କର ସ୍ଥାନ ଖୁବ୍ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଥିଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ସେହି ଗୁରୁତ୍ୱ ଏକଦାରେ କମିଯାଇଛି । ମାହାତୋମାନେ ଖଜଣା ଆଦାୟ କରିବାପାଇଁ ଜମିଦାରମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ନିଯୁକ୍ତ ହୁଅନ୍ତି । ଗ୍ରାମର ପଞ୍ଚାୟତରେ ମାହାତୋମାନେ ଜମିଦାରର ପ୍ରତିନିଧିରୂପେ ବସନ୍ତି । ବର୍ତ୍ତମାନ ବିହାର ସରକାର ନିଜର କର୍ମଗୁଣ୍ଡମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଖଜଣା ଆଦାୟ କରୁଛନ୍ତି । ଖଜଣା ଆଦାୟ ପାଇଁ ଗ୍ରାମର ପୂର୍ବ ଦିଗରେ ରଞ୍ଜି-ଲୋହାରଡ଼ାଗା ରସ୍ତାର କଡ଼ରେ ଗୋଟିଏ ଛୋଟ ଅଧିକ ସ୍ଥାପିତ ହୋଇଛି । ଜମିଦାରୀପ୍ରଥା ଓ ପରଂପରାଗତ ପଞ୍ଚାୟତ ପ୍ରଥା ଯେପରି ଲୋପ ପାଇ

ଯାଇଛନ୍ତି “ମାହାତୋ” ପ୍ରଥା ଓ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ମାନଙ୍କର ସାମାଜିକ ସଂଗଠନରୁ ସେ ଅତିରେ ଲେପ ପାଇଯିବ ଏ କଥା ଖୁବ୍ ଯୁକ୍ତଯୁକ୍ତ ବୋଲି ବୋଧହୁଏ ।

ଆଇନ ଅଦାଲତ ଓ ପୋଲିସର କାର୍ଯ୍ୟପରିସର ବଢ଼ିବା ଦ୍ଵାରା ପଞ୍ଚାୟତର ପାରମ୍ପରିକ ପ୍ରଥା କିପରି ଲେପ ପାଇଯାଇଛି ସେ ସମ୍ପର୍କରେ ଗୋଟିଏ ଘଟଣା ନିମ୍ନରେ ବର୍ଣ୍ଣନା କରାଗଲା :—

ଆଠବର୍ଷ ତଳେ, ଯେତେବେଳେ ପଞ୍ଚାୟତ ଲେପ ପାଇ ନ ଥିଲା, ସେତେବେଳେ ଏହାର ସଭ୍ୟ ରହୁଥିଲେ “ପାହାନ” (ମୁଖ୍ୟ ପୁରୋହିତ), “ପଜାର” (ମୁଖ୍ୟ ପୁରୋହିତର ସାହାଯ୍ୟକାରୀ), “ମୁଖିଆ” (ଅବିବାହିତ ଯୁବକମାନଙ୍କର ମୁଖ୍ୟ) ଏବଂ ଛ’ ଜଣ ବୟସ୍କ ଗ୍ରାମବାସୀ । ଘଟନାଟି ଏହି ସମୟରେ ଘଟିଥିଲା ।

ଲକ୍ଷ୍ମଣା ବୋଲି ଗୋଟିଏ ଲୋକର ଗୃହ ବର୍ଷ ବୟସର ଗୋଟିଏ ଝିଅ ହଠାତ୍ ମରିଗଲା । ରଞ୍ଜି ଲୋହାରଡ଼ାଗା ରସ୍ତା ସହଜ ଯେଉଁଠି ଗ୍ରାମ୍ୟ ରସ୍ତା ମିଶିଛି ସେହି ସ୍ଥାନକୁ ସେ ସନ୍ଧ୍ୟାର କିଛି ସମୟ ପୂର୍ବରୁ ଖେଳିବାକୁ ଯାଇଥିଲା । ସେ ଫେରିଲା ବେଳକୁ ଅନ୍ଧାର ହୋଇଯାଇଥିଲା । ରସ୍ତା କଡ଼ରେ ମଙ୍ଗରୁ ଓ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବୋଲି ଜଣେ ଲୋକର ଘର ନିକଟରେ ସେ ହଠାତ୍ ଡରିଲା ଓ ଘରକୁ ଦଉଡ଼ି ପଳାଇଗଲା । ଘରେ ପହଞ୍ଚି ସେ ମୁହଁ ଯାଇ ପଡ଼ିଗଲା । ମୁହଁ ଭାଙ୍ଗିଲ ପରେ ସେ ଖାଲି ଗୁଣ୍ଠିଗୁଣ୍ଠି ହେବାକୁ ଲାଗିଲା । ତା ପରେ ସେ ପୁଣି ମୁହଁ ଗଲା ଓ ଆଉ ତାର ଚେତା ଆସିଲା ନାହିଁ । ଶେଷରେ ତାର ମୃତ୍ୟୁ ଘଟିଲା । ତାହାର ମୃତ୍ୟୁରେ ପିତାମାତାଙ୍କର ସମେତ ହେଲା । ଲକ୍ଷ୍ମଣା (ଝିଅର ବାପ) ତା ଝିଅର ଏପରି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟଜନକ ମୃତ୍ୟୁର କାରଣ ବାହାର କରିବାକୁ ଜଣେ ‘ଭଗତ’ (୧୦) ପାଖକୁ ଗଲା । ଭଗତ ଏ କଥା ବାହାରକଲ ଯେ ଲକ୍ଷ୍ମଣାର ପତ୍ନୀ ମଙ୍ଗରୁ ଘରେ ଯେଉଁ ଭୂତ ରହେ ସେହି ଭୂତ ତାକୁ ମାରି ଦେଇଛି । ଭଗତ ଘରୁ ଫେରିଲା ବେଳେ ଲକ୍ଷ୍ମଣା “ପାହାନ”କୁ ଭେଟିଲା ଏବଂ ତାକୁ ସବୁ କଥା କହିଲା । ସେ “ପୂଜାର” ଓ “ମାହାତୋ”କୁ ମଧ୍ୟ ଭେଟି ସବୁ କଥା କହିଲା । ସେମାନେ ସମସ୍ତେ “ଆଖଡ଼ା” ପାଖରେ ଗୁରୁବାର ଦିନ ଏକଜୁଟ ହେବାକୁ କହିଲେ (ଆଖଡ଼ା—ଯେଉଁଠାରେ ନାଟ ହୁଏ ଓ ସବୁ ଲୋକେ ଏକାଠି ହୁଅନ୍ତି) ଓ ସେହିଠାରେ ଏହି ବିଷୟର ମୀମାଂସା ହେବ ବୋଲି କହିଲେ । ‘ପୂଜାର’ ଗ୍ରାମର ଅନ୍ୟ ଲୋକମାନଙ୍କୁ ସଭାର ସମୟ ଓ ସ୍ଥାନ ବିଷୟରେ ଜଣାଇ ଦେଲା । ମଙ୍ଗରୁକୁ ମଧ୍ୟ ସେ ଦିନ ଉପସ୍ଥିତ ହେବାକୁ କୁହାଗଲା ।

---

(୧୦) ‘ଭଗତ’ ବା ‘ସୋଖା’ର କାମ ହେଉଛି ଜଣେ ଲୋକକୁ “ମାଧ୍ୟମ” (medium) କରି ତାହାଣୀର ନାମ ବାହାର କରିବା ଓ ବେମାରୀ କିମ୍ବା ଅନ୍ୟ ଦୁର୍ଘଟଣାର କାରଣ ବାହାର କରିବା ।

ନିଧାରଣ ଦିନ ପଞ୍ଚାୟତର ସମସ୍ତ ଲୋକ ଏକାଠି ହେଲେ । ଅଭିଯୁକ୍ତ ମଞ୍ଚରୁ ମଧ୍ୟ ଆସିଲ । ଲୋକମାନଙ୍କ କୁହାକୁହୁରୁ ସେ ଜାଣି ପାରିଥିଲା ତାକୁ କାହିଁକି ଡକା ହୋଇଛି । ଗ୍ରାମର ବହୁତ ଲୋକ କୌତୁହଳ ପରବଶ ହୋଇ ବିଗୁର ସ୍ଥାନରେ ପାହାନ, ପୂଜାର ଓ ମାହାତୋକୁ ଘେରି ଠିଆ ହୋଇଥାଆନ୍ତି । ଅଭିଯୋଗକାରୀ ଲକ୍ଷ୍ମୀଦା- ତାର ସମସ୍ତ ବକ୍ତବ୍ୟ ସବୁ ଲୋକଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ପ୍ରକାଶ କଲ । କିନ୍ତୁ ମଞ୍ଚରୁ କହିଲ, ଯେ ତା ଘର କୌଣସି 'ନାଉ' (ଦୁଷ୍ଟ ପ୍ରେତ) ନାହାନ୍ତି । ଏହାପରେ ପାହାନ, ମାହାତୋ ଓ ପଞ୍ଚାୟତର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସଭ୍ୟମାନଙ୍କ ସହ ପରମର୍ଶ କରି ସ୍ଥିର କଲ ଯେ ମଞ୍ଚରୁ ପ୍ରକୃତରେ ଦୋଷୀ, ତେଣୁ ତାକୁ ଦଣ୍ଡ ଟଙ୍କା ଜୋରମାନା କରାଗଲା ।

ମଞ୍ଚରୁ କିନ୍ତୁ କୌଣସି ଜୋରମାନା ଦେବାକୁ ବା ତା ଘରୁ ପ୍ରେତକୁ ତଡ଼ିବାକୁ କୌଣସି ପ୍ରକାର କାର୍ଯ୍ୟାନୁଷ୍ଠାନ କରିବାକୁ ମନା କରିଦେଲା । ସେ କହିଲା ଯେ ତାଘରେ କୌଣସି ପ୍ରେତ ନାହିଁ ବା ଅଭିଯୋଗକାରୀର ହିଅକୁ ମାରି ନାହିଁ । ପଞ୍ଚାୟତର ସଭ୍ୟମାନେ ପୁରୁପୁର ଏକମତ ହୋଇ ବିଗୁର କରିଥିଲେ ମଧ୍ୟ ମଞ୍ଚରୁ ସେହି ବିଗୁରକୁ ଅବଜ୍ଞା କରି ଦେଲା । ଏହାଦ୍ୱାରା ଖୁବ୍ ଉତ୍ତେଜନାର ସୃଷ୍ଟି ହେଲା । ଏକାଠି ହୋଇଥିବା ଲୋକମାନେ ଭୟଙ୍କର ଭାବରେ ରାଗିଗଲେ । ସେମାନେ ତାକୁ ବାଡ଼େଇ ମାରି ଦେବାକୁ ବାହାରିଲେ । ମଞ୍ଚରୁ ପଳାଇଯାଇ ତା ଘରେ ଲୁଚିଲା । ଗ୍ରାମବାସୀମାନେ ସବୁବେଳେ ତାକୁ ଜୀବନରେ ମାରି ଦେବାକୁ ଧମକାଇଲେ । ପାହାନ, ପୂଜାର, ମାହାତୋ ଏବଂ ମୁଖିଆ ଖୁବ୍ ଚିଡ଼ିଯାଇଥିଲେ ଓ ଗ୍ରାମବାସୀମାନଙ୍କୁ କୌଣସି ପ୍ରକାର ବାଧା ଦେଇ ନ ଥିଲେ । ମଞ୍ଚରୁ ଓ ତାହାର ପରିବାରକୁ ସମାଜିକ କାସନ କରାଗଲା । ସେ ଏହା ଦେଖି ଲୋହାରତ୍ନାଗା ଆନାକୁ ଯାଇ ଇଡ଼ାଲ ଦେଲା । ପୋଲିସ ତା ପରଦିନ ପହଞ୍ଚି ସମସ୍ତ ବିଷୟ ତଦନ୍ତ କଲା । ଏହା ଦ୍ୱାରା ପଞ୍ଚାୟତର ସଭ୍ୟମାନେ ଓ କେତେକ ଗ୍ରାମ- ବାସୀ ଏତେ ଭୟ ପାଇଗଲେ ଯେ ସେମାନେ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ଗ୍ରାମକୁ ପଳାଇଗଲେ । ଏହାପରେ ମଞ୍ଚରୁ ରହି ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ କୋର୍ଟରେ ଗୋଟିଏ ମକଦ୍ଦମା ଦାଏର କଲା । ଏହି ମକଦ୍ଦମା ବର୍ଷକ ଯାକେ ଚାଲିଲା ଓ ପ୍ରାୟ ଦୁଇଶହ ଟଙ୍କା ଖର୍ଚ୍ଚ ହୋଇଗଲା । ପଞ୍ଚାୟତର ସଭ୍ୟମାନେ ସମାନ ଭାବରେ ଏହି ଖର୍ଚ୍ଚ ବହନ କଲେ । ଏହି ମକଦ୍ଦମାଟି ଅବଶେଷରେ ଉତ୍ତମସ୍ତ ହୋଇଗଲା । କିନ୍ତୁ ଏହାପରେ ମଞ୍ଚରୁ ଗ୍ରାମର ସମସ୍ତ ସାମାଜିକ କାର୍ଯ୍ୟରୁ ଏକାବେଳେକେ ଅଲଗା ହୋଇଗଲା ।

ଏତେଗୁଡ଼ାଏ ଟଙ୍କା ଖରଚ ହୋଇଯିବାରୁ ପଞ୍ଚାୟତର ସଭ୍ୟମାନଙ୍କ ମନରେ ଭୟ ଓ ବିରକ୍ତ ଆସିଗଲା । ଏହାପରେ ପଞ୍ଚାୟତ ସଭା ହେଲେ ସେମାନେ ଅନ୍ୟତ୍ର ଖୁବ୍ ଜରୁରୀ କାମ ଅଛି ବା ସେହିପରି ଅନ୍ୟ କୌଣସି କାହାନା ଦେଖାଇ ଯାଆନ୍ତି ନାହିଁ । ଉପରେକ୍ତ ଘଟଣାଟି ଘଟିବା ପରେ ପଞ୍ଚାୟତର ଶକ୍ତିରେ ସମସ୍ତେ ବିଶ୍ୱାସ ହରାଇଲେ । ଏହି ଘଟଣା ପରେ ପଞ୍ଚାୟତ ସଭ୍ୟମାନେ ଆଉ କେବେହେଲେ ଏକାଠି ହୋଇ

ନାହାନ୍ତି । ଏଇଥିରୁ ଏକଥା ସ୍ପଷ୍ଟ ହେବ ଯେ ପୋଲିସ ଓ ଆଇନ ଅଦାଲତର ଶକ୍ତିସହ ପଞ୍ଚାୟତ ଶକ୍ତିର ସଂଘର୍ଷ ହେବା ଫଳରେ ପଞ୍ଚାୟତର ଅବସାନ ଘଟିଲା ।

ଏହିପରି ଭାବରେ ବାହ୍ୟ ପ୍ରଭାବ ଦ୍ୱାରା ବିଭିନ୍ନ ଦିଗରୁ ପରିବର୍ତ୍ତନର ଧାରା ପ୍ରବେଶ କରୁଛି ଯାହାର ପ୍ରତ୍ୟେକ କରବା ଗ୍ରାମବାସୀଙ୍କ ଶମତାର ବହିର୍ଭୁକ୍ତ ।

ନିମ୍ନରେ ପରିବର୍ତ୍ତନର ଏକ ତାଲିକା ଦିଆଗଲା । ଏଥିରୁ ସ୍ପଷ୍ଟ ହେବ ଯେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଦ୍ୱାରା ହିନ୍ଦୁ ପ୍ରଭାବ ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ଭାବରେ ବଢ଼ୁଛି ।

ପରିବର୍ତ୍ତନକାରୀ	ପରିବର୍ତ୍ତନ
୧ । ହିନ୍ଦୁ	... <u>ବାସ୍ତବ କୃଷ୍ଟି (Material culture)</u> (୧) ଘରର ଆକୃତି, (୨) ପୋଷାକ ଓ ଗହଣା ଏବଂ ସେଗୁଡ଼ିକର ସାମାଜିକ ମୂଲ୍ୟ, (୩) ଖାଦ୍ୟ (ଖାଦ୍ୟ ମୂଲ୍ୟ ନଥିବା ଜିନିଷର ପ୍ରଚଳନ, ଯଥା— ଗୁହା, ଧୂଆଁ ପତ୍ର ଇତ୍ୟାଦି), (୪) ବାସନ କୁସନ, (୫) ଘରର ଆସବାବ ପତ୍ର (ଛତା, କେସେସିନ ଆଲ୍ୟୁମିନିୟମ, ପ୍ଲାଷ୍ଟିକ ପାନୀଆ ପ୍ରଭୃତିର ପ୍ରଚଳନ ହୋଇଛି) । <u>ଅର୍ଥନୈତିକ ଜୀବନ</u> (୬) ସେକଗାର (କଲକାରଖାନାରେ ହିନ୍ଦୁ ଲୋକମାନଙ୍କ ନିକଟରେ ଚାକିରୀ କରିବା ପ୍ରଚଳନ ହୋଇଛି) । <u>ସାମାଜିକ ଜୀବନ</u> (ଏହାସହ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିଆନ ପ୍ରଭାବ ମଧ୍ୟ ମିଶିଛି) (୭) ସାମାଜିକ ଅନୁଷ୍ଠାନ (ଅବିବାହିତ ଯୁବକ ଓ ଯୁବତୀଙ୍କର "ମଣ୍ଡାଘର"ର ଲେଖ ଓ ଆନୁଷ୍ଠାନିକ ପରିବର୍ତ୍ତନ) । ଧର୍ମ (୮) ପୂଜା (ହିନ୍ଦୁ ଧର୍ମରେ ବ୍ୟବହୃତ ପଦାର୍ଥର ପ୍ରଚଳନ) (୯) ମୂର୍ତ୍ତିପୂଜା (ଶିବଲିଙ୍ଗର ପ୍ରଚଳନ) ।
୨ । ମୁସଲମାନ	... <u>ବାସ୍ତବ କୃଷ୍ଟି</u> (ଏଥିରେ ହିନ୍ଦୁ ପ୍ରଭାବ ମିଶିଛି) ଘରର ଆକୃତି, ଗହଣା (କାଚ ଗହଣାର ପ୍ରଚଳନ) ଖାଦ୍ୟ ଓ ଘରର ଆସବାବପତ୍ର ।
୩ । ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନ	... ସାମାଜିକ ଜୀବନ (ଏଥିରେ ହିନ୍ଦୁ ପ୍ରଭାବ ମିଶିଛି) ଅବିବାହିତ ଯୁବକଯୁବତୀମାନଙ୍କର ମଣ୍ଡାଘରର ଲେଖ ଓ ଆନୁଷ୍ଠାନିକ ପରିବର୍ତ୍ତନ ।
୪ । ସରକାର	... <u>ସାଂଜ୍ଞାନୈତିକ ସଂଗଠନ</u> (୧୦) ସାଂଜ୍ଞାନୈତିକ କର୍ମଗୂର୍ତ୍ତ (ମାହାତୋ ପଦ୍ମାବତୀ ଗୁରୁତ୍ୱ ହାସି) (୧୧) ସାଂଜ୍ଞାନୈତିକ ଶକ୍ତି (ଗ୍ରାମପଞ୍ଚାୟତର ଲେଖ) ।

ପ୍ରବୃତ୍ତ, ପ୍ରକୃତି ଓ ବିବେକ

ଏନ୍. କେ. କେହରୁ

ମନୁଷ୍ୟ ଇତର ପ୍ରାଣୀମାନଙ୍କଠାରୁ ବୁଦ୍ଧିମାନ, ବିଜ୍ଞ ଏବଂ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଗୁଣରେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ—ଏ ବିଷୟ କହିବା ଆଜି ଅନାବଶ୍ୟକ । କାରଣ ମନୁଷ୍ୟର ଶାରୀରିକ କ୍ରିମ ବିକାଶ ହେବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ମଧ୍ୟ ତାହାର ସାଂସ୍କୃତିକ ଉନ୍ନତ ଘଟିଛି । ପୁରାତନ ପ୍ରସ୍ତର ଯୁଗରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ମଧ୍ୟ ଦେଇ ସେ ଆଜି Sputnik ଯୁଗରେ ପହଞ୍ଚି ପାରିଛି ।

ମନୁଷ୍ୟ ଜାତିର ଏକ ବିରାଟ ବୈବିଧ୍ୟ ଏହି ଯେ ଏହା କୌଣସି ଯୁଗରେ ଶାରୀରିକ ଏବଂ ସାଂସ୍କୃତିକ ସମତା ରକ୍ଷା କରି ପାରି ନାହିଁ । ଭୌଗଳିକ ପରିବେଷ୍ଟନା ସହିତ ପ୍ରତିଯୋଗିତା କରିବା ପାଇଁ ମନୁଷ୍ୟ ବିଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନରେ ବିଭିନ୍ନ ସାଂସ୍କୃତିକ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଅବଲମ୍ବନ କରିଛି । ଭୌଗଳିକ ପରିବେଷ୍ଟନା ଓ ଜଳବାୟୁ ତଦୁପରି ପ୍ରତିଯୋଗିତାମୂଳକ ପ୍ରଭାବ ପକାଇ ଥାଏ ମନୁଷ୍ୟ ଶରୀର ଉପରେ ।

ସୂକ୍ଷ୍ମ ଓ ଅନୁକୂଳ ଜୀବନଯାପନ ପାଇଁ ମନୁଷ୍ୟ ଅତ୍ୟନ୍ତ କାଳରୁ ଦଳ ଓ ଗୋଷ୍ଠୀ-ଭୁକ୍ତ ହୋଇଛି । ସ୍ୱଭାବତଃ ମନୁଷ୍ୟ ନିର୍ଭରଶୀଳ । ଏହି ନିର୍ଭରଶୀଳତା ମନୁଷ୍ୟକୁ ଗୋଷ୍ଠୀବଦ୍ଧ କରାଇଛି । ପ୍ରତି ଗୋଷ୍ଠୀର ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସଂସ୍ଥା ଅଛି । ଏହି ସଂସ୍ଥା ବିଶେଷତଃ ପ୍ରଚଳିତ ପ୍ରଥା ଅଟେ । ଏହା ଲିଖିତ କାନୁନ ନୁହେଁ । ଏକ ଗୋଷ୍ଠୀର ସଂସ୍ଥା ଅନ୍ୟ ଏକ ଗୋଷ୍ଠୀର ସଂସ୍ଥାର ଅବିକଳ ପ୍ରତରୁପ ହୋଇ ପାରେ ନା । ଧରଣସ୍ତରରେ ଅନେକ ମାନବ ସମାଜ ଅଛି ଯେଉଁଠି ଏକକାଳୀନ ଏକାଧିକ ପତ୍ନୀ ଗ୍ରହଣ ବ୍ୟବସ୍ଥା ପ୍ରଚଳିତ ଅଛି । କିନ୍ତୁ ଏକ ପତ୍ନୀ ଗ୍ରହଣ କରୁଥିବା ସମାଜ ପକ୍ଷରେ ଏହା ନିଷ୍ପତ୍ତ୍ୟ ଅଶୋଭନୀୟ ଏବଂ ଦୃଶ୍ୟ । ଏହିପରି ଅନେକ ପ୍ରଥା ଅଛି ଯାହା ଏକ ପକ୍ଷରେ ସୁନ୍ଦର, ତାହା ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ ଅସୁନ୍ଦର ଓ ଅଗ୍ରହଣୀୟ ଅଟେ । କିନ୍ତୁ ଆଜି ଯେ କୌଣସି ଗୋଷ୍ଠୀ ବା ସମ୍ପ୍ରଦାୟରେ ଏକ ମା ଗର୍ଭରୁ ଜନ୍ମିତ ଭାଇ ଓ ଭଉଣୀ, ମାଆ ଓ ପୁଅ ବା ବାପ ଏବଂ ହିଅ ଭିତରେ ଯୌନ ସଙ୍ଗମକୁ ଦୃଢ଼ଭାବେ ସାମାଜିକ ସଂସ୍ଥାଦ୍ୱାରା ବଦ୍ଧ କରାଯାଇ ଅଛି । ଆବହମାନକାଳରୁ ମାନବ ଜାତି ଉପରେ ଦୃଷ୍ଟିପାତ କଲେ ଜଣାଯାଏ ଯେ ମନୁଷ୍ୟ ପ୍ରଥମେ ପଶୁବଦ୍ଧ ଥିଲା । କ୍ରମଶଃ ସେ ଭ୍ରମ ଓ ପ୍ରଚେଷ୍ଟା ଦ୍ୱାରା ଆଜି ଏ ଉନ୍ନତ ପ୍ରଭୁକୁ ଅଧି ପାରିଛି ।

କେତେଗୋଟି ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ଆଲୋଚନା କଲେ ଜଣାଯିବ ଯେ ମନୁଷ୍ୟ କାହିଁକି ଆତ୍ମୀୟସ୍ତ୍ରଜନମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବିବାହ ପ୍ରଥା ତଥା ଯୌନସଙ୍ଗମକୁ ପରିତ୍ୟାଗ କରିଛି । ଅବଶ୍ୟ ଏହାର ବ୍ୟତୀକ୍ରମ ଦେଖାଯାଏ ବିଭିନ୍ନ ଗୋଷ୍ଠୀ ମଧ୍ୟରେ ବିଶେଷତଃ ସ୍ଥାନ ବିଶେଷରେ ।

ପୂର୍ବକାଳରେ ଆଦିମ ଲୋକମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କୁଟୁମ୍ବ, ଜ୍ଞାତ, ଗୋଷ୍ଠୀ ଏବଂ ସଂପ୍ରଦାୟ ପ୍ରଭୃତି ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ନ ଥିଲା । ସେମାନେ ଏକତ୍ର ବସବାସ କରୁଥିବା ସମସ୍ତ ଲୋକଙ୍କୁ ନିଜର ଆତ୍ମୀୟ ସ୍ୱଜନ ବୋଲି ମନେ କରୁଥିଲେ । ତେଣୁ ଏକ ଦଳ ମଧ୍ୟରେ ନିକଟ ଓ ଦୂର ରକ୍ତ-ସମ୍ପର୍କ ମଧ୍ୟରେ କୌଣସି ପ୍ରଭେଦ ନ ଥିଲା । କିନ୍ତୁ ପ୍ରତି ଦଳର ଗୋଟିଏ ବଂଶ ଚିହ୍ନ ବା ଗୋଦି ଥିଲା । ଗୋଦି ଅନୁସାରେ ଜନ୍ମିତ ଶିଶୁର ନାଭିଦଳ ସହିତ କୌଣସି ପ୍ରକାର ବୈବାହିକ ସଂପର୍କ ସ୍ଥାପିତ ହୋଇ ପାରୁ ନ ଥିଲା । ଅର୍ଥାତ୍ ନାଭିଦଳ ସହିତ କୌଣସି ପ୍ରକାର ଯୌନ ସଂଗମକୁ ଅନୁମୋଦନ କରାଯାଉ ନ ଥିଲା ଏବଂ ଏକ ସମୟରେ କୌଣସି ପୁରୁଷ ନିଜର ପିତୃସୀ ଓ ମାତୃସୀ ହିଁ ଅଭିଭାବିକା ପତ୍ନୀ ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରି ପାରୁ ଥିଲା ଯଦି ତାର ବାପା ଓ ମାଆଙ୍କର ଗୋଦି ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ହୋଇଥାଏ । ଏଣୁ ସ୍ୱାମୀ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ ଦୁଇ ଜଣଙ୍କର ଗୋଦି ତପାତ୍ତ ହୋଇଥାଏ । ଯେଉଁ ଗୋଷ୍ଠୀରେ ପୁରୁଷ ବିବାହ ପରେ ସ୍ତ୍ରୀର ଗୃହରେ ରହୁଥିଲା, ସେଠାରେ ସେମାନଙ୍କର ସନ୍ତାନସନ୍ତତି ମାତୃ ଗୋଦିଭୃକ୍ତ ହେଉଥିଲେ ଏବଂ ଯେଉଁଠାରେ ସ୍ତ୍ରୀ ବିବାହ ପରେ ସ୍ୱାମୀ ଗୃହକୁ ଯିବା-ପ୍ରଥା ପ୍ରଚଳିତ ଥିଲା, ସେଠାରେ ସେମାନଙ୍କର ସନ୍ତାନ ସନ୍ତତିମାନେ ପିତୃ ଗୋଦିଭୃକ୍ତ ହେଉଥିଲେ । ଉପରେକ୍ତ ନିୟମକୁ ପର୍ଯ୍ୟାଲୋଚନା କଲେ ଧାରଣା ଜନ୍ମେ ଯେ ପିତା ନିଜର କନ୍ୟାକୁ ସ୍ତ୍ରୀ ଭାବେ ଗ୍ରହଣ କରି ପାରେ, ଯେଉଁଠାରେ ସନ୍ତାନସନ୍ତତିମାନେ ମାତୃ ଗୋଦିଭୃକ୍ତ ହୁଅନ୍ତି ଏବଂ ଏହି ଭାବେ ମାଆ ମଧ୍ୟ ନିଜର ପୁତ୍ରକୁ ସ୍ୱାମୀ ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରିପାରେ, ଯେଉଁଠାରେ ସନ୍ତାନସନ୍ତତିମାନେ ପିତୃ ଗୋଦିଭୃକ୍ତ ହୁଅନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଏଭଳି ସ୍ୱଳ୍ପ ଭାଷଣ ଅନ୍ୟାୟ । ଦୁନିଆଁରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ସମୟରେ ବ୍ୟତୀତମ ଦେଖାଯାଏ ଏବଂ ଏହା ମଧ୍ୟ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ନିୟମର ଏକ ବ୍ୟତୀତମ । ଏକଦା ଏହା ଆର୍ଯ୍ୟମାନଙ୍କ ମହାଦେଶସ୍ଥ କେତେକ ଆଦିମ ଜାତିଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କ୍ଷରଣ ହେଉଥିଲା ।

ଭାରତର ଶାସ୍ତ୍ରୀୟ ପ୍ରଥା ପୁରତନ ମିଶ୍ରାୟ ସମ୍ମାନ, ବଂଶ ଓ ଉତ୍ତର ଆମେରିକା ଉପକୂଳସ୍ଥ ବାସୀନାମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଚଳିତ ଥିଲା । ମଧ୍ୟପ୍ରାଚ୍ୟରେ ବିଶେଷତଃ ମୁସଲମାନ ଧର୍ମାବଲମ୍ବୀ ଲୋକମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଅନେକ ଅଂଶରେ ପ୍ରଚଳନ ଥିଲା । ସଭ୍ୟତାର ଅଗ୍ରଗତି ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଏତାଦୃଶ ପ୍ରଥା ପ୍ରତି ଭାଷଣ ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ସୃଷ୍ଟି ହେଲା ଏବଂ ଏହିପରି ସମ୍ପର୍କକୁ ନିଷିଦ୍ଧ ବୋଲି ବିଭିନ୍ନ ସଭ୍ୟ ମାନବଗୋଷ୍ଠୀ ଘୋଷଣା କଲେ । ଏହା ପ୍ରତି ମଧ୍ୟ କଠୋର ସାମାଜିକ ବ୍ୟବସ୍ଥା ବ୍ୟବହାର କଲେ । ଅବିଧି ସଙ୍ଗମ ସଙ୍ଗଦା ରକ୍ତ ସମ୍ପର୍କ ସହିତ ସଂଶ୍ଳିଷ୍ଟ, କାରଣ ଅଧ୍ୟାବଧି ଆର୍ଯ୍ୟମାନଙ୍କ ମହାଦେଶସ୍ଥ କେତେକ ଆଦିମ ଜାତିଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପିତୃ ବିୟୋଗ ପରେ ନିଜର ଜନ୍ମିତ ମା ବ୍ୟତୀତ ମୃତ ପିତାଙ୍କର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବିଧବା ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ ସ୍ତ୍ରୀ ରୂପେ କୌଣସି ପୁତ୍ର ଗ୍ରହଣ କରି ପାରେ ।

କୌଣସି ପ୍ରକାର ସମ୍ପର୍କ ନ ଥିବା ପୁରୁଷ ବା ସ୍ତ୍ରୀକୁ ବିବାହ ସାଥୀରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରା ଯାଇଥାଏ । ଏହାର ମନସ୍ତାତ୍ତ୍ୱିକ ଓ ଜୀବସ୍ତାତ୍ତ୍ୱିକ କାରଣ ଅଛି ।

ନିକଟ ରକ୍ତସମ୍ପର୍କୀୟ ସଙ୍ଗମରୁ ଜନ୍ମିତ ସନ୍ତାନସନ୍ତତି କୃଷି ଓ କ୍ଷୀଣକାୟ ହୁଅନ୍ତି । ଜନ୍ମିତ ଶିଶୁମାନେ ଅଲ୍ପାୟୁ ଓ ବିକଳାଙ୍ଗ ହୁଅନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ରକ୍ତର ସମ୍ପର୍କ ନ ଥିବା ପୁରୁଷ ଓ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗମରୁ ଜନ୍ମିତ ଶିଶୁ ଅଧିକ ଶକ୍ତିଶାଳୀ ଓ ଦୀର୍ଘାୟୁ ହୁଅନ୍ତି । ଶରୀରତତ୍ତ୍ୱବିତ୍ ଓ ପ୍ରାଣୀ ବିଜ୍ଞାନବିତ୍ ମାନେ ପ୍ରମାଣ କରି ଦେଖାଇଛନ୍ତି, ବହିକାତ ଓ ବହିଗୋଷ୍ଠୀ ବିବାହ ମିଳନରୁ ଜନ୍ମିତ ଶିଶୁମାନେ ସୁନ୍ଦର, ଭୂକ୍ଷିମାନ୍ ଓ ଦୀର୍ଘାୟୁ ହେଉଛନ୍ତି । ଏତଦ୍‌ବ୍ୟତୀତ ମନସ୍ତାତ୍ତ୍ୱିକ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଆଲୋଚନା କଲେ ଜଣାଯାଏ ଯେ ରକ୍ତ ସମ୍ପର୍କ ସଂଗମ ସମାଜର ଶାନ୍ତିସମୃଦ୍ଧି ପକ୍ଷରେ ଭ୍ରାମଣ କାରକ । **Westermark**ଙ୍କ ବିରୂପରୁ ଜଣାଯାଏ ପ୍ରାକୃତକ ନିର୍ବାଚନରେ ନିଷିଦ୍ଧ ସଙ୍ଗମ ପ୍ରଚଳନ କରିଥିବା ଗୋଷ୍ଠୀ ବା ଜାତି କାଳକ୍ରମେ ପୃଥିବୀ ପୃଷ୍ଠରୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ନିର୍ବାପିତ ହୋଇଗଲେ । ଏକ ଗୃହରେ ବା ଏକ ସ୍ଥାନରେ ବାସ କରୁଥିବା ପୁରୁଷ ଓ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଯୌନ ଲିପ୍ତ ପରସ୍ପର ପ୍ରତି ନ ଥାଏ । **Antipathy to sex relations, sex dullardness** । ଯଦାହେତୁ ସୃଷ୍ଟିର ପ୍ରାରମ୍ଭରେ ଅବାଧ ମିଳାମିଶ୍ର ପ୍ରଚଳିତ ଥିଲା । କିନ୍ତୁ କାଳକ୍ରମେ ଏହା ଅପସାରିତ ହୋଇଛି ।

ଆଦିମ ସମାଜରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ପୁରୁଷର ଗୋଟିଏ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସ୍ତ୍ରୀ ଥିଲା ବା ତାର ଅଭିରୁଚି କୌଣସି ଏକ ସଖ୍ୟା ଲାଭିଷ୍ଟ ଦଳରେ ପରିବେଷ୍ଟିତ ଥିଲା । ତନ୍ମଧ୍ୟରୁ ସେ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ସ୍ତ୍ରୀକୁ ପ୍ରକୃତ ସ୍ତ୍ରୀ ବୋଲି ସମ୍ମାନ ଦେଉଥିଲା, କିନ୍ତୁ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଗୃହ ଓ ବହିକାୟୀ ସମ୍ପାଦନ ନିମିତ୍ତ ପ୍ରକୃତ ସ୍ତ୍ରୀ ଅକ୍ଷମ ହେବାରୁ ଅନ୍ୟ ଏକ ଦଳରୁ ବଳପୂର୍ବକ କୌଣସି ସ୍ତ୍ରୀକୁ ଅପହରଣ କରି ତାହାକୁ “କାମିକା ସ୍ତ୍ରୀ” ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରି ଯାଉଥିଲା । ଅନେକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏକ ପୁରୁଷ ଅନ୍ୟ ଏକ ଦଳର ସ୍ତ୍ରୀ ପ୍ରତି ଆକର୍ଷିତ ହୋଇ ତାହାକୁ ଜୀବନସାଥୀରୂପେ ବରଣ କରୁଥିଲା । ଏଥିରୁ ଜାଣିବାର ବିଷୟ ଏହି ଯେ ନିଜର ଦଳ ବା ଗୋଷ୍ଠୀର ବାହାରୁ ଅଣା ଯାଇଥିବା ସ୍ତ୍ରୀର ସନ୍ତାନସନ୍ତତି ଗୋଷ୍ଠୀ ମଧ୍ୟସ୍ଥ କୌଣସି ସନ୍ତାନସନ୍ତତିଠାରୁ ସୁନ୍ଦର ଓ ଶକ୍ତିବାନ୍ ହେଉଥିଲେ । ଏଣୁ ଅନ୍ୟପୁକ୍ତ ଗୋଷ୍ଠୀରୁ ସ୍ତ୍ରୀ ଗ୍ରହଣ କରିବା ପ୍ରଥା ଆଦିମ ଯୁଗରୁ ହିଁ ଗଢ଼ି ଉଠିଛି । ଏଥିରେ ବୈଜ୍ଞାନିକ ବା ବାସ୍ତବ ଭାବ ଯେତେ ଅଛି, ତାହାଠାରୁ ମନସ୍ତାତ୍ତ୍ୱିକ ଭାଗ ବେଶୀ ଅଛି ।

ସମଗ୍ର ମାନବ ଜାତି ପାଇଁ ପତ୍ନୀ ମନୋନୟନ ପ୍ରଥା ଏକ ଧରଣର ନୂହେଁ । ବିଭିନ୍ନ ଗୋଷ୍ଠୀରେ ପତ୍ନୀ ମନୋନୟନ ପ୍ରଥା ବିଭିନ୍ନ ଧରଣର । ରକ୍ତ ସମ୍ପର୍କୀୟ ବନ୍ଧୁବନ୍ଧୁ ମଧ୍ୟରୁ କାହାକୁ ପତ୍ନୀରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରିଯାଇ ପାରବ, ତାହା ସମାଜର ମୌଳିକ ଏବଂ ନୈତିକ ନୀତି ଉପରେ ନିର୍ଭର କରେ । ଯେଉଁଠାରେ ନିକଟ ରକ୍ତସମ୍ପର୍କୀୟ ବନ୍ଧୁବନ୍ଧୁ ମଧ୍ୟରୁ ପତ୍ନୀ ଗ୍ରହଣ କରିବା ପ୍ରଥା ପ୍ରଚଳିତ ଅଛି, ସେଠାରେ ସାଧାରଣତଃ ମାମୁଁ ହିଁ ଅଭିଭାବିତା ଓ ପିତୃତ୍ୱ ହିଁ ଅଭିଭାବିତାକୁ ଉତ୍ତର ବିବାହ-ସାଥୀ ରୂପେ ବିବେଚନା କରି ଯାଇଥାଏ । ଏହା କେବଳ କେତେକ ଆଦିମ ଜାତି କାହିଁକି, ଅନେକ ସତ୍ୟ ସମାଜ ତଥା ହିନ୍ଦୁ ଧର୍ମର ଅନେକ ଜାତି ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଚଳିତ । ଏତଦ୍‌ବ୍ୟତୀତ ଆଫ୍ରିକାସ୍ଥ

ଆଦିବାସୀ ମଧ୍ୟରେ ସ୍ତ୍ରୀର ଭାଇର ହିଅକୁ, ଅନ୍ୟ ଏକ ଜାତିରେ ମାମୁଁଙ୍କର ବିଧବା ପତ୍ନୀକୁ ସ୍ତ୍ରୀରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରା ଯାଇଥାଏ । ଅଧିକନ୍ତୁ ପତ୍ନୀ ଗ୍ରହଣର ଅନ୍ୟ ଦୁଇଟି ବ୍ୟବସ୍ଥା ଅଛି, ଯଥା ସ୍ତ୍ରୀର ଜାବିତ ବା ମୃତ ଅବସ୍ଥାରେ ତାହାର କନ୍ୟା ଭଗ୍ନୀକୁ ସ୍ତ୍ରୀ ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରାଯାଏ । ବଡ଼ ଭାଇର ବିଧବା ପତ୍ନୀକୁ ପତ୍ନୀ ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରାଯାଏ । କିନ୍ତୁ ଅଧିକାଂଶ ନାରୀକୁ ପତ୍ନୀରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରିବା ପ୍ରଥା ବଦ୍ଦଳ । ଏହାର କାରଣ ଅନେକ ଅଛି । ପ୍ରଥମତଃ ସମ୍ପୃକ୍ତ ଦମ୍ପତିଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସନ୍ତାନ ଉତ୍ପାଦନ କେବଳ ଯେ ଶିଶୁମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରେ କ୍ଷତିକାରକ ତାହା ନୁହେଁ, ଏହା ପୁରୁବର୍ତ୍ତୀ ବଂଶଧର ତଥା ସାମାଜିକ ଜୀବନର ଶାନ୍ତି ଓ ଶୁଖିଲା ପକ୍ଷରେ କ୍ଷତିକାରକ । ଦ୍ଵିତୀୟତଃ ମନସ୍ତାତ୍ତ୍ଵିକ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଜାଣେ ଅସମ୍ପର୍କୀୟ ନାରୀକୁ ଜୀବନସାଥୀ କରିବାର ଲିପ୍ତା ଅନେକ ବେଶୀ, ତୃତୀୟତଃ ସାମାଜିକ ପ୍ରତିବିଧାନ ଏବଂ ଲଞ୍ଚିନା ନିକଟ ରକ୍ତସମ୍ପର୍କୀୟ ବ୍ୟକ୍ତି ସହିତ ଦାମ୍ପତ୍ୟ ଜୀବନର ଅନ୍ତରାୟ ହୁଏ । ଶେଷରେ ଆଦିମ କାଳରେ ଅନ୍ୟ ଏକ ଗୋଷ୍ଠୀରୁ ବଳ ପ୍ରୟୋଗ ପୁରୁବକ ସ୍ତ୍ରୀ ଆଣିବା ଏକ ସାହସିକତା ଏବଂ ବୀରତ୍ଵର ପରିଚୟ ଦେବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ନିଜ ସମାଜରେ ସମ୍ମାନ ଓ ଖ୍ୟାତି ଆଣି ଦେଉଥିଲା । ଏ ବିଷୟରେ ବିଷଦ ଆଲୋଚନା କଲେ ଜଣାଯାଏ ଯେ ଧନୀ, ମାଜୀ, ଉଚ୍ଚତ ଓ ଶକ୍ତିଶାଳୀ ଗୋଷ୍ଠୀରେ ନିଷିଦ୍ଧ ଅବୈଧ ଯୌନ ସମ୍ପର୍କ ନିବାରଣ ଅତି ଦୃଢ଼ । ଏହି ଧରଣର ଗୋଷ୍ଠୀ ବଳପ୍ରୟୋଗ, ଧନଶକ୍ତି ଏବଂ ମିତ୍ରତା ସ୍ଥାପନ ଦ୍ଵାରା ଅନ୍ୟ ଏକ ଗୋଷ୍ଠୀରୁ ସ୍ତ୍ରୀ ଗ୍ରହଣ କଲେ, ପରିଣାମରେ ନିଜ ଗୋଷ୍ଠୀ-ମଧ୍ୟରେ ଶାନ୍ତି ଶୁଖିଲା ଓ ସାମ୍ୟନାତ କାଳକ୍ରମେ ଅତି ଘନିଷ୍ଠ ହୋଇ ଉଠିଲା । ଯେଉଁ ସମାଜ ଉପରେକ୍ତ ନୀତି ଅବଲମ୍ବନ ନକଲେ ସେଠାରେ ଅଶାନ୍ତି, ଈର୍ଷା, ବିଦ୍ରୋହ ଏବଂ ହତ୍ୟା ଲାଗି ରହିଲା । କାରଣ ଯଦି କୌଣସି ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସ୍ତ୍ରୀର ପ୍ରଣୟପ୍ରୀତି ଉଭୟ ପିତା ଓ ପୁତ୍ର କିମ୍ବା ଭାଇ ଭାଇ ଦୁଅନ୍ତୁ ତାହେଲେ ଘଟଣାଟି ସହଜେ ଅନୁମେୟ । ଏହା ଦ୍ଵାରା କେବଳ ପାରବାରକ ଶାନ୍ତିଶୁଖିଲା ତଥା ମାନବିକ ବିରୁଦ୍ଧ ସମ୍ପର୍କ ଜୀବନ ନଷ୍ଟ କରି ପଶୁତ୍ଵକୁ ଆହ୍ଵାନ ଦିଆଯାଏ ।

ମନୁଷ୍ୟର ମାନବିକତା ବିକାଶ ନିମିତ୍ତ ଓ ଇତର ପ୍ରାଣୀମାନଙ୍କ ଠାରୁ ତା'ର ଶ୍ରେଷ୍ଠତା ରକ୍ଷା କରିବା ପାଇଁ ନିଷିଦ୍ଧ ଯୌନ ସମ୍ପର୍କ ତରଫର ସହିତ ଗ୍ରାହଣ ଭାବେ ବହୁସ୍ଵାର କରାଯାଇଛି । ନଗେତ୍ର ମାନବ ସମାଜର ଗତିପଥ ଭିନ୍ନ ଧରଣର ହୋଇଥାନ୍ତା । କିନ୍ତୁ ଏହି ନିୟମର ବ୍ୟତିକ୍ରମ ଐତିହାସିକ ଯୁଗରେ ଥିଲା ଏବଂ ବର୍ତ୍ତମାନ ମଧ୍ୟ କେତେକ ସ୍ଥାନରେ ଅଛି । ସଭ୍ୟତା ଉପରେ ସଭ୍ୟତା ଗଢ଼ି ଉଠୁଛି । କିନ୍ତୁ କୌଣସି କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏହା ମାନବ ଜାତି ପାଇଁ ଏକ ସାଂସ୍କୃତିକ ଐକ୍ୟ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରି ପାରୁ ନାହିଁ । ପ୍ରକୃତିର ବୈରଦି ଏହି ଯେ ମନୁଷ୍ୟ ଗ୍ରହ-ଭ୍ରମଣରେ କୃତକାର୍ଯ୍ୟ ହେବାକୁ ଯାଉଥିଲେ-ହେଁ ସେହି ମନୁଷ୍ୟ ପୃଥିବୀର କୌଣସି ଅଂଶରେ ଇତର ପ୍ରାଣୀଙ୍କ ଭଳି ଜୀବନ ଯାପନ କରୁଛି ।

Martinsଙ୍କ ବିବୃତ୍ତରୁ ଜଣାଯାଏ ଯେ ଆଠମଜନ ନଦୀ ଉପତ୍ୟକାରେ ବସବାସ କରୁଥିବା ଲେକମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ନିଜର ସହୋଦର ସହିତ ସହବାସ କରିବା ବା ନିଜର ଭ୍ରାତୃକନ୍ୟା ସହିତ ସହବାସ କରିବା ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ବିରଳ ନୁହେଁ । **Efferts**ଙ୍କ ବିବୃତ୍ତରୁ ଜଣାଯାଏ ଯେ **Mexico** ଅଞ୍ଚଳରେ ପିତା ଓ କନ୍ୟା ମଧ୍ୟରେ ଯୌନ ସମ୍ପର୍କ ଏକ ନିତ୍ୟନୈମିତ୍ତିକ ଘଟଣା; କିନ୍ତୁ ଏ ଧରଣର ଜଘନ୍ୟ ସମ୍ପର୍କ ଭାଇ ଓ ଭଉଣୀମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଦେଖାଯାଏ ନାହିଁ । ପ୍ରଥମ ଘଟଣାଟି ପୁରୁପୁରୁ ଆର୍ଥିକ ସଂପ୍ଳା ନିମିତ୍ତ । ପିତା ଶସ୍ୟ ଅମଳ କରିବା ନିମିତ୍ତ ତାର ଦୁଇଦୁଇଜଣ ସେତକୁ ଗୁଲିଯାଏ । ଏପରି କି ସମୁଦାୟ ଶସ୍ୟ ଅମଳ ଶେଷ ନ ହେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ ଘରକୁ ଫେରେ ନାହିଁ । ବରଫାଇଲ ରାଜ ଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟ ସେ ସେହି ଶେଷ ମଧ୍ୟରେ କଟାଏ । ପ୍ରାପ୍ତ ବୟସ୍କା କନ୍ୟା (ଯଦି ପୁତ୍ର କନ୍ୟା ଅନ୍ୟ କୌଣସି ପୁରୁଷ ବ୍ୟକ୍ତି ଘରେ ନ ଥାନ୍ତି) ତାରପିତା ପାଇଁ ଖାଦ୍ୟ ଓ ପେୟ ଶସ୍ୟ ଶେଷକୁ ନେଇଯାଏ ଏବଂ ପିତାକୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିବା ନିମିତ୍ତ ତାକୁ ମଧ୍ୟ ସମୟେ ସମୟେ ରାଜ ଯାପନ କରିବାକୁ ପଡ଼େ । ପିତା ଓ କନ୍ୟା ଏହିପରି ଭାବରେ ଘରଠାରୁ ଦୂରରେ ଥଣ୍ଡା ଓ ବରଫରେ ରାଜି ଯାପନ କରିବା ବେଳେ ସେମାନଙ୍କର ପ୍ରକୃତ ଜଘନ୍ୟ ଓ ଭଲ ଆକାର ଧାରଣ କରିଥାଏ । **Mantegazza** ଙ୍କ ବିବରଣୀରୁ ଜଣାଯାଏ ଆନାମାଲଟିମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ **Oedipus Complex** ଏବଂ **Electra Complex** ଦେଖାଯାଏ ଏବଂ **Cambodia** ରେ ଭାଇ ଓ ଭଉଣୀମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସ୍ଥାନ ସମ୍ପର୍କ ଦୋଷାବହ ନୁହେଁ । ବୟସର ଅଗ୍ରଗତ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସେମାନେ ସ୍ୱତଃ ସ୍ୱାମୀ ଓ ସ୍ତ୍ରୀରୂପେ ସମାଜରେ ଚଳିଯାନ୍ତି । ବାଲି ଦ୍ୱୀପପୁଞ୍ଜରେ **Batak**ଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ନିଜର ପିଉସୀ ସହିତ ବିବାହପ୍ରଥା ପ୍ରଚଳିତ ଥିଲା । କିନ୍ତୁ ସେମାନେ ବିପନ୍ନହେବା ଫଳରେ ଏ ପ୍ରଥା କାଳକ୍ରମେ ଅଦୃଶ୍ୟ ହୋଇଯାଇଅଛି । ଆଫ୍ରିକାରେ କନ୍ୟା ସୁନା (**Bride price**) ନ ଦେଇ ପାଇଁ **Teite**ମାନେ ନିଜର ମାତା ଓ ଭଗ୍ନୀଙ୍କୁ ସମୟେ ସମୟେ ସ୍ତ୍ରୀ ରୂପେ ବରଣ କରନ୍ତି । **Niam tribe**ର ଦଳପତ ନିଜର କନ୍ୟାକୁ ବିବାହ କରନ୍ତି କାରଣ ନିଜର କନ୍ୟାକୁ ଅନ୍ୟ କାହାକୁ ବିବାହ ଦେବା ଅସମ୍ଭାବନୀକ ବୋଲି ସେ ମନେ କରନ୍ତି ।

Ossetes ମାନେ ନିଜର ମାଉସୀକୁ ସ୍ତ୍ରୀ ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ପିଉସୀ ସହିତ କୌଣସି ଗୁପ୍ତ ସମ୍ପର୍କ ପ୍ରତି କଠୋର ଦଣ୍ଡ ବିଧାନ କରନ୍ତି ।

Teneriffe ର ପ୍ରାଚୀନ ରାଜାମାନେ ନିଜ ସମାସ୍ତ୍ର ଦ ପାତ୍ର ନ ପାଇଲେ ସାଧାରଣ (**plebcian blood**) ରକ୍ତର ମିଶ୍ରଣରୁ ରକ୍ଷା ପାଇବା ପାଇଁ ନିଜର ସହୋଦରମାନଙ୍କୁ ଦାସ ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରୁଥିଲେ । ମିଶ୍ରର ପ୍ରାଚୀନ ରାଜାମାନେ ମଧ୍ୟ ନିଜର ଭଗ୍ନୀ ଓ କନ୍ୟାମାନଙ୍କୁ ଜୀବନସାଥୀ କରିଥିବା ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ରାଜସଭାରେ ବିରଳ ନୁହେଁ । **Ramses** ଏବଂ ପ୍ରଥମ **Psammetik (I)** ସେମାନଙ୍କର କନ୍ୟାମାନଙ୍କୁ ଆମୋଦ ସଙ୍ଗୀନା କରିଥିବାର ଜ୍ଞାନ ପ୍ରମାଣ ଏବେବି ମିଳେ । **Cleopatra** ତାଙ୍କର

ଭ୍ରାତୃଦ୍ୱାଦଶ ଏବଂ ସହୋଦଶ Ptolemy କୁ (XII ଏବଂ XIII) ପ୍ରଥମେ ବିବାହ କରିଥିବା ପ୍ରମାଣ ରୋମୀୟ ଇତିହାସରୁ ମିଳେ । କାଳକ୍ରମେ ଏ ପ୍ରାଣ (obsolete and antiquated) ଅପ୍ରଚଳିତ ହୋଇଗଲା । ଏହାର ଅନ୍ୟ ଏକ ପ୍ରତିବନ୍ଧକ ଏହି ଯେ ଏତାଦୃଶ ବୈବାହିକ ଜୀବନ (marital union) ବନ୍ଧ୍ୟା (sterile) ବୋଲି ପ୍ରମାଣିତ ହେଲା । ଏଠାରେ ଦୁଏତ ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠିପାରେ ଯେ ଏତେ ଦିନ ଧରି ସଫଳା (successful) ହେବାପରେ କିପରି ଏହା ବନ୍ଧ୍ୟାରେ (barrenness) ପରିଣତ ହେଲା । କିନ୍ତୁ ଜାଣି ରଖିବା ଉଚିତ ଯେ ଜୀବବିଜ୍ଞାନ ଏବଂ ଶରୀରତତ୍ତ୍ୱ ସହିତ ମନସ୍ତତ୍ତ୍ୱର ଗଭୀର ଏବଂ ନିଗୂଢ଼ ସମ୍ପର୍କ ଅଛି । ଯେପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏ ପ୍ରକାର ବୈବାହିକ ଜୀବନକୁ (conjugal union) ଅନ୍ୟାୟ ଏବଂ ବିପଜ୍ଜନକ ବୋଲି ଘେନୁ ନ ଥିଲେ ବା ମୁହୂର୍ତ୍ତକ ପାଇଁ ମନରେ ସ୍ଥାନ ଦେଇ ନ ଥିଲେ ସେପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେମାନଙ୍କର କୌଣସି କ୍ଷତି ହେଉ ନ ଥିଲା । ଯେତେବେଳେ ସେମାନେ ସଚେତ ହେଲେ ଏବଂ ଅନୁଭବ କଲେ ଯେ ସମ୍ପୃକ୍ତ ରକ୍ତମାଧ୍ୟମରେ (inbreeding) ସନ୍ତାନ ଉତ୍ପାଦନ ନିଜ ତଥା ଭବିଷ୍ୟତ ବଂଶଧରମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ଅଦ୍ୱିତକାରକ ଏବଂ ଏହାଦ୍ୱାରା ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ଦୁର୍ବଳ ହୁଏ, ମାନସିକ ଶକ୍ତିର ହ୍ରାସ ହୁଏ, ବିବେଚନା ଶକ୍ତିର କ୍ଷୟ ଘଟେ, ଶରୀର ଖର୍ଚ୍ଚାୟ ହୁଏ ଏବଂ ଲୋକ ଅଲ୍ପାୟୁ ହୁଏ ସେତେବେଳେ ସେମାନେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣଭାବେ ଏ ପ୍ରଥାକୁ ତ୍ୟାଗ କଲେ । ଏଠାରେ ଅନ୍ୟ ଏକ ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠିପାରେ ଯେ (Cleopatra)ଙ୍କ ପିତା ଅଷ୍ଟମ (Ptolemy) ଏବଂ ତାଙ୍କର ମାତା ଏକ ଗର୍ଭରୁ (uterus) ଜନ୍ମ ହୋଇଥିଲେ ଏବଂ ସେମାନଙ୍କ ସଂଯୋଗରୁ ଜନ୍ମିତ (Cleopatra) କିପରି ପୃଥିବୀ ବିଖ୍ୟାତ ସୁନ୍ଦରୀ ହୋଇଥିଲେ । ଏହା ବାସ୍ତବିକ ଏକ ଜଟିଳ ପ୍ରଶ୍ନ । ଏ ବିଷୟରେ ବିଶିଷ୍ଟ ଜୀବବିଜ୍ଞାନ-ବିତ୍ ମାନଙ୍କର ମତାନ୍ୱେୟ ଘଟେ । ଯାହାହେଉ ଏହା ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ନିୟମର ଏକ ବ୍ୟତିକ୍ରମ ବୋଲି ଆମକୁ ମାନି ନେବାକୁ ହେବ । ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ ତତ୍ତ୍ୱକାଳୀନ କୌଣସି କୌଣସି ସମାଜ ନିଷିଧ ଅବେଧ ଯୌନ ସଙ୍ଗମ ପ୍ରତି କଠୋର ଦଣ୍ଡ ବିଧାନ କରୁଥିଲେ । ଅଷ୍ଟମ ଛୋଲୋମୀଙ୍କର ସମସାମୟିକ ଗ୍ରୀକ୍ ରାଜା (Hammurabi) କୌଣସି ପ୍ରକାର ଅସଦ୍‌ସମ୍ପର୍କ ପ୍ରତି ମୃତ୍ୟୁ ଦଣ୍ଡବିଧାନ କରୁଥିଲେ । Oedipus ଅଜ୍ଞାତ ଅବସ୍ଥାରେ ତାଙ୍କର ମାତାଙ୍କ ସହିତ ସଂଯୁକ୍ତ ହୋଇଥିଲେ । ପରେ ପରିଚୟ ପାଇବା ପରେ ସେ ଭୀଷଣ ଅନୁତପ୍ତ ହେଲେ କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କୁ ଏଥିପାଇଁ ମୃତ୍ୟୁ ଦଣ୍ଡ ଭୋଗିବାକୁ ପଡ଼ିଥିଲା । ଏହିପରି ଦୁଷ୍ଟାନ୍ତ ଇତିହାସରୁ ଯଥେଷ୍ଟ ମିଳିବ । କିନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଆଲୋଚ୍ୟ ବିଷୟ ଏହିଯେ କାହିଁକି କେତେକ ସମାଜରେ ଅସଙ୍ଗତ ସଙ୍ଗମ ପ୍ରଚଳିତ ଥିଲା ବା ବର୍ତ୍ତମାନ ପ୍ରଚଳିତ ଅଛି ?

ଆଜି ମଧ୍ୟ ଅନେକ ଆଦିମଜାତିଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ମାମୁଁଝିଅ ଭଉଣୀ ବା ପିଉସୀ ଝିଅ ଭଉଣୀମାନଙ୍କ ସହିତ ବିବାହ ପ୍ରଥା ପ୍ରଚଳିତ ଅଛି । ଭାରତୀୟ ଆଦିମ ଜାତିମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ 'ନାଗା', 'ଶବର' 'ଗଣ୍ଡ' ଓ 'ବରହୋର' ପ୍ରଭୃତ ଅନେକଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଏଇ ପ୍ରଥା ଦେଖାଯାଏ । ଏହି ପ୍ରଥାପାଇଁ 'ଗଣ୍ଡ'ମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବର ଓ କନ୍ୟାଙ୍କର

ବୟସରେ ଅନେକ ତାରତମ୍ୟ ଦେଖାଯାଏ । ଆଫ୍ରିକାସ୍ଥ “ବାଣ୍ଟୁ” ମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପଦ ପୁଅ କିମ୍ବା ହିଅ ସେମାନଙ୍କର ସାମାଜିକ ସମ୍ପ୍ରାଦାୟ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ବିବାହ ସାଥୀ ଠାରୁ ବୟସରେ ବଡ଼ ହୋଇଥାଆନ୍ତି ତା’ହେଲେ ସେମାନେ ଉକ୍ତ ଲୋକକୁ ଉପଯୁକ୍ତ କ୍ଷତ ପୁରଣ ଦେଇ ଏବଂ ତା’ର ଅନୁମତି ନେଇ ଅନ୍ୟ କାହାକୁ ବିବାହ କରି ପାରନ୍ତି । ଅନେକ ସମୟରେ ପୁଅ ବା ହିଅକୁ ଅନେକଦିନ ଅପେକ୍ଷା କରିବାକୁ ପଡ଼େ ଯେଉଁ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅପେକ୍ଷିତ ସାଥୀ ପ୍ରାପ୍ତବୟସ୍କ ବା ବୟସ୍କା ନ ହୋଇଛି । ଭାରତର ଦାକ୍ଷିଣାତ୍ୟରେ ଅନେକ ଦୁଲୁଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଏହି (Cross cousin) ବିବାହ ପ୍ରଥା ପ୍ରଚଳିତ ଅଛି । କେବଳ ଏହା ନୁହେଁ, ଅନେକ ତେଲଙ୍ଗଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ମାମୁଁ ନିଜର ଭାଣ୍ଡିଜୀକୁ ବିବାହ କରିବା ପ୍ରଥା ପ୍ରଚଳିତ ଅଛି । ମୁସଲମାନମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଏକ ମା ଗଭରୁ ଜନ୍ମିତ ସନ୍ତାନ ସନ୍ତତିଙ୍କୁ ବାଦ ଦେଇ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ସହିତ ବୈବାହିକ ସମ୍ବନ୍ଧ ସ୍ଥାପନ କରାଯାଏ ।

ପ୍ରଥମତଃ ଏବଂ ମୁଖ୍ୟତଃ ଏହା ଏକ ଅର୍ଥ ନୈତିକ ସମସ୍ୟା—ଯେଉଁ ଗୋଷ୍ଠୀ ବା ସମାଜରେ କନ୍ୟାପୁନା (Bride price) ଦେଇ ବିବାହ ସାଥୀ କରିବାକୁ ପଡ଼େ ଏବଂ ଲୋକମାନଙ୍କର ଅର୍ଥନୈତିକ ସ୍ୱାଚ୍ଛନ୍ଦ୍ୟ ଆଦୌ ନ ଥାଏ । ଫଳରେ ସେଠାରେ ଅନେକ ହିଅ ଏବଂ ପୁଅ ଅବିବାହିତ ରହିବା ସ୍ୱାଭାବିକ । ବୟସ ନିତ୍ୟନୈମିତ୍ତିକ ଗତରେ ବଢ଼ିଗଲେ । ମନର ଗତପଥ ବଦଳେ ଏବଂ ଶେଷ ପରିଶ୍ରମ ହୁଏ କଦାଚୁର । ପରିସ୍ଥିତିର କବଳରେ ପଡ଼ି ମନୁଷ୍ୟ ତାର ବିଚାର ବୁଦ୍ଧିକୁ ଅନୁନତ କରେ ଯେଉଁ ବିବେଚନା ତାକୁ ପଶୁ ଜଗତଠାରୁ କୌଣସି ଗୁଣରେ ଶେଷ କରି ରଖିପାରେ ନାହିଁ ।

ଦୁଃଖୀୟତଃ ମୁସଲମାନ ଧର୍ମରେ ପୁତ୍ର ଓ କନ୍ୟା ଉଭୟକୁ ସମ୍ପତ୍ତିରେ ସମାନ କ୍ଷମତା ଦେଇଥାଏ । ବିବାହ ପରେ ହିଅମାନେ ପୁଅମାନଙ୍କ ପରି ସେମାନଙ୍କୁ ଭାଇମାନଙ୍କଠାରୁ ତାଙ୍କର ସମ୍ପତ୍ତିରୁ ସମାନ ଭାଗ ପାଇଥାଆନ୍ତି ! ଏଣୁ ନିଜର ସମ୍ପତ୍ତିକୁ ଭାଗ ଭାଗ ନ କରିବା ବା ଅନ୍ୟକୁ ହସ୍ତାନ୍ତର ନ କରିବା ପାଇଁ ସେମାନେ ନିଜ ନିଜ ମଧ୍ୟରେ ବୈବାହିକ ସମ୍ବନ୍ଧ ସ୍ଥାପନ କରି ନିଜର ଲକ୍ଷ୍ୟ ସାଧନ କରନ୍ତି ।

ଦୁଃଖୀୟତଃ ଉପଯୁକ୍ତ ବା ଆଶାନ୍ତରୁପ ବିବାହ ସାଥୀ ନପାଇବା ଏବଂ ଇଚ୍ଚର ଜାତରୁ ବିବାହ ସାଥୀ ନ କରିବା କାରଣ ତତ୍କାଳୀନ ସମ୍ପ୍ରାନ୍ତ ଏବଂ ସଜୀବମାନଙ୍କର ଧାରଣା ଥିଲା ଯେ ସେମାନେ ଅସାଧାରଣ ସିଖି ଶକ୍ତି ନେଇ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଛନ୍ତି । ଏହି ସିଖି ଶକ୍ତି ଫଳରେହିଁ ସେମାନେ ସାଧାରଣ ଲୋକଙ୍କୁ ଶାସନ କରିପାରନ୍ତି । ଏଣୁ ଏମାନଙ୍କର ଉକ୍ତ ସିଖି ଶକ୍ତି ଦତ୍ତ ଲୋକ ସହିତ ବିବାହ କରି ନିଜର ସନ୍ତାନ ସନ୍ତତିଙ୍କ ନିକଟରେ ଏହି ଶକ୍ତିକୁ ଅସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ରଖିବା ସେମାନଙ୍କ ମୁଖ୍ୟ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ।

ଶେଷରେ ଏହି ସମ୍ମାନ ଜଣୀୟ ଲୋକମାନଙ୍କର ଅନେକ ଧାରଣା ଥିଲା ଯେ
କ୍ଷେମାନଙ୍କ ସହିତ ସାଧାରଣ ଲୋକଙ୍କର ସମ୍ପର୍କ ଘଟିଲେ ଦେଶର ତଥା ଏହି
ଆଧାରଣ ଲୋକଙ୍କର ସାମାଜିକ ଓ ଅର୍ଥନୈତିକ କ୍ଷତି ଘଟିବ ।

ଉପରେକ୍ତ ବିବରଣୀରୁ ବୁଝାଯାଏ ଯେ ଅବୈଧ ଯୌନ ସମ୍ପର୍କ କୌଣସି
କାଳରେ ଯାବତ୍ତୌପ ବା ବିଶ୍ୱାସ୍ୟାପୀ ନଥିଲା କିମ୍ବା ଏହାର କୌଣସି ସମତା ନଥିଲା
ବ ସମଅନୁଭୂତୀ ଏହା ପ୍ରତି ପ୍ରଦର୍ଶନ କରାଯାଇଥିଲା । ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ ଏହା
ଯେକୌଣସି ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପରିସ୍ଥିତି ଘଟୁଥିଲା ତାହା କହୁବା ମଧ୍ୟ ଅନ୍ୟାୟ । ପ୍ରକୃତ ଓ
ପରିସ୍ଥିତି ଅନୁଯାୟୀ ଏହା ବିଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନରେ ବିଭିନ୍ନ ଆକାର ଗ୍ରହଣ କରୁଥିଲା ।

ସାଂସାରିକ ପ୍ରତିବନ୍ଧନ ଓ ମାନବିକ ସତଃ ନିର୍ବାଚନ

ମାନବିକତାର ପୂର୍ଣ୍ଣବିକାଶ ପାଇଁ ସାମାଜିକ ନିୟମକାନୁନ ଯେ କୌଣସି
ଲୋକର ଜୀବନ ସାଥୀ ପସନ୍ଦ ଅଭରୁଣ ଯଥେଷ୍ଟ ସୀମାବଦ୍ଧ କରିଦେଇଛି । ଅନେକ
ହମାଜରେ ଏକ ଅଜଣା ଓ ଅଦେଖା ଲୋକକୁ ସାଥୀ କରି ନେବାକୁ ପଡ଼େ । ସ୍ତ୍ରୀ
ଏବଂ ପୁରୁଷ ପରସ୍ପର ପ୍ରତି ଆକର୍ଷିତ ହେବା ସେମାନଙ୍କର ସ୍ୱଭାବ ସୁଲଭ ଗୁଣ ।
ଭଗବାନଙ୍କ ସୃଷ୍ଟିରେ ଏହାର ବେ ଚିହ୍ନ କିଛି ନାହିଁ କାରଣ ଏହା ବିହୁନେ ହମାଜ
ଫରକ୍ଷଣ କେବେ ହୋଇପାରନ୍ତା ନାହିଁ । ଉଭୟ ପୁରୁଷ ଓ ନାରୀ ନିଜ ଶେଷରେ
ଏହି ପିପାସା ଏତେ ବଳବାନ୍ ଯେ ଏହା ବୟସର ତାରତମ୍ୟ, ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ-ରୁଚି,
ଜାତଗତ ଭେଦଭାବ, ଶ୍ରେଣୀଗତ ତତ୍ପାତ ଏବଂ ଧନ-ଦରଦ୍ର କିଛି ସ୍ୱୀକାର କରେ
ନାହିଁ । ଅନେକ ସମୟରେ ଏହା ଯେ ସାମାଜିକ ଜୀବନର ଶକ୍ତି ଭଙ୍ଗ କରେ ତାହା
ନୁହେଁ, ଏହା ସମଗ୍ର ସାମାଜିକ ତଥା ଜାତିଜାତି ମଧ୍ୟରେ ବନ୍ଧୁତା ବା ସୌଜନ୍ୟ ସୃଷ୍ଟି
କରି ଶକ୍ତି ସ୍ଥାପନ କରେ । ପୁରୁଷ ଏବଂ ଇତହାସରେ ଏ ସବୁର ଯଥେଷ୍ଟ ପ୍ରମାଣ
ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ । କିନ୍ତୁ ଆମକୁ ବୁଝିବାକୁ ହେବ ଯେ ମନୁଷ୍ୟ ପଶୁଜଗତଠାରୁ
ଭିନ୍ନତ । ଏଣୁ ଯାହା କରଣୀୟ ଏବଂ ଯାହା ସମୁଦ୍ଧ-କଲ୍ୟାଣ ସାଧନ କରେ ତାହାକୁ
କରିବା ଉଚିତ୍ । ଆଜି ସମସ୍ତ ବୈବାହିକ ପ୍ରଥାକୁ ଆଲୋଚନା କଲେ ଦେଖାଯାଏ
ଯେ ସଖ୍ୟା ଗରଷ୍ଠ ସମାଜମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଗୋଟିଏ ମନରୁଣ ବିବାହ ସାଥୀ ପାଇବା
କିମ୍ପୂ ଅସାଧ୍ୟ । ନିଷିଦ୍ଧ ଅବୈଧ ବିବାହ, ଧର୍ମ, ଗୋଷ୍ଠୀ, ଶ୍ରେଣୀ, ଜାତି, ବଂଶମର୍ଯ୍ୟାଦା,
ଅର୍ଥନୈତିକ ଫସ୍ତା, ଶାରିରୀକ ସୌଷ୍ଟ୍ୟ, ଶିକ୍ଷା ଏବଂ ବୟସ ପ୍ରଭୃତି ଅନେକ
ପ୍ରତିବନ୍ଧକ ଅଛି—ଏତଦ୍ ବ୍ୟତୀତ ନୈତିକ ବିଚାର ତ ନିଶ୍ଚୟ ଅଛି ।

ବର୍ତ୍ତମାନ ଲୋକ ପ୍ରିୟ ମତାନୁଯାୟୀ ଜୀବନ ସାଥୀ ମନୋନୟନରେ କୌଣସି
ପରିମାପକ ନ ରହିବା ଉଚିତ୍, କାରଣ କଥିତ ଆଦର୍ଶର ବାହ୍ୟ ଅଭିମୁଖ ମଧ୍ୟରେ

ପଥେଣ୍ଡି ଆବର୍ଜନା ପୁରୁ ରହିଛି । ଧର୍ମ ବା ଆଦର୍ଶ ନାମରେ ଅନ୍ୟାୟ କରିବା ମାନବିକତା ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଆଦୌ ଯୁକ୍ତ ଯୁକ୍ତ ନୁହେଁ । କେତେକ ଚିନ୍ତାଶୀଳ ବ୍ୟକ୍ତି କହିଲେ ଯେ ଏହି ସମସ୍ତ ଦୃଢ଼ ଏବଂ ଦୁର୍ବୋଧ୍ୟ ପରିମାପକୁ ଉଚ୍ଚତ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଉଚ୍ଚତା ଏବଂ କାମନା ନିକଟରେ ବଳି ଦେବା ଉଚିତ । ତାହାହେଲେ ମନୁଷ୍ୟ ଏକ ବୃହତ୍ତର ପାରିପାତ୍ରିକ ପରିସର ଗଢ଼ିପାରିବ । ନଚେତ୍ତ ଫଳରେ କିୟତଂଶ ଲୋକ ଅବିବାହିତ ରହିଯିବେ ଏବଂ ପ୍ରକୃତ ନିକଟରେ ପରଜୟ ଲାଭ ପୁନର୍ବାର ନିଷିଦ୍ଧ ସମ୍ପର୍କକୁ ପୁନର୍ବାର କରିବେ । ଅନେକ ସତ୍ୟ ସମାଜରେ ବିବାହ ପ୍ରଥା ଏକ ଲାଭକର ବ୍ୟବସାୟ ହୋଇଛି । ଅର୍ଥାତ୍ତାବରୁ କେବଳ ଯେ କେତେକ ନାରୀ ଅବିବାହିତ ରହିଛନ୍ତି ତାହା ନୁହେଁ ଅନ୍ୟ ଦିଗରେ ଅଧିକାଂଶ ପୁରୁଷ ଉକ୍ତ ସମସ୍ୟାର ସମ୍ମୁଖୀନ । ପ୍ରକୃତକୁ କେହି କେବେ ପ୍ରତିରୋଧ କରିପାରିବ ନାହିଁ । ଏଣୁ ଆଜି ଅବିଧି ସନ୍ତାନ ସନ୍ତତଙ୍କ ସଂଖ୍ୟା ବଢ଼ି ଚାଲିଛି । ଆତ୍ମହତ୍ୟା, ଅପହରଣ, ହତ୍ୟା ଏବଂ ଏକଦା ପଳାୟନ (elopement) ଘଟଣାମାନ ଅତି ଦୈନନ୍ଦିନ ହୋଇଛି । ଏଥିପାଇଁ ଦାୟୀ ନିଶ୍ଚୟ ସମାଜ ଏବଂ ଏହି ସବୁର ପ୍ରତିଷେଧକ କଣ ? Darwinଙ୍କ କିମ୍ ବିବର୍ତ୍ତନ ନୀତିରୁ ଜଣାଯାଏ ଯେ ପ୍ରକୃତ ସର୍ବଦା ଉତ୍ତମ ପୁରୁଷ ଓ ନାରୀମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସମାନ ଅନୁପାତ ରକ୍ଷା କରେ । ଅତଏବ ଜଣେ ପୁରୁଷ ଏବଂ ଜଣେ ସ୍ତ୍ରୀ ଏକ ଦାମ୍ପତ୍ୟ ଜୀବନ ଗଢ଼ିବାର ହକ୍ତଦାର । ଏଣୁ ସମଗ୍ର ମାନବ ଜାତିର ଏହାହିଁ ଏକମାତ୍ର ଏବଂ ମୁଖ୍ୟ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ହେବା ଉଚିତ୍ । ତାହାହେଲେ ସମଗ୍ରମାନବ ଜାତି ସମଗତରେ ଆଗେଇ ପାରିବ ।

ଏଣୁ ବିବାହସାଥୀ ମନୋନୟନର ପରିମାପକ ସୁଗମ ଓ ସହଜସାଧ୍ୟ ହେବା ଉଚିତ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ସଂକୀର୍ଣ୍ଣ ମନୋଭାବ ପରିତ୍ୟାଗ କରି ଭୁରଦର୍ଶୀ ହେବା ଉଚିତ । ନଚେତ୍ତ କେତେକାଂଶ ଲୋକଙ୍କର ସାଂସ୍କୃତିକ ଜୀବନର ଅବସାନ ଘଟିପାରେ । କାରଣ ସତ୍ୟ ସମାଜରେ ମଧ୍ୟ ବର୍ତ୍ତମାନ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାରର ବିବାହସାଥୀ ମନୋନୟନ ପରିମାପକ ଦେଖାଯାଏ । ଯଥା:—ମଦ୍ୟପାନୀ, ଦସ୍ୟୁ, ଭୟଙ୍କ, ଦେଉଳିଆ ବ୍ୟକ୍ତି, ଅପାରଗ ଲୋକ ଏବଂ ଆୟ କରୁ ନ ଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ପ୍ରଭୃତିଙ୍କ ହସ୍ତରେ କୌଣସି ପିତା ତାଙ୍କର କନ୍ୟାକୁ ଅର୍ପଣ କରିବା ପାଇଁ ଅସମ୍ମତ । ଏତଦ୍ବ୍ୟତୀତ ଧର୍ମଦ୍ରୋହୀ କିମ୍ବା ଅନ୍ୟ ଧର୍ମାବଲମ୍ବୀ ଲୋକଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ କେତେକ ପିତା ଅଗ୍ରାହ୍ୟ କରନ୍ତି । ଆଉ କେତେକ ପ୍ରଚୁର ସମ୍ପତ୍ତିର ଉତ୍ତରାଧିକାରୀ ଅସାଧାରଣ ପ୍ରତିଭାବାନ ବ୍ୟକ୍ତି ବା ଭଲ କୋଟିର ନୈତିକ ଚରିତ୍ରବାନ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ପସନ୍ଦ କରିଥାଆନ୍ତି । ସୁଲଭ ଏହି ନିର୍ବାଚନ ପ୍ରଥା ସବୁ ଯୁଗରେ ଥିଲା ଏବଂ ଏବେବି ବିସ୍ତୃତ ଭାବରେ ଅଛି ଏବଂ ଅବିଧି ଯୌନ ସଙ୍ଗମରେ ନିୟମ ଏହି ଦିଗରେ ଏକ ସ୍ୱାଭାବିକ ପ୍ରକୃତମୂଳକ ପ୍ରଚେଷ୍ଟା ।

ଆଜି ଯାହା ଅଛି ସୁଦୂର ବି ତାହା ଥିଲା । କିନ୍ତୁ କୌଣସି ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପୁର ବା ମାନକୁ ପରିମାଜିତ କରିବା ଏବଂ ସୁଧାରିବା ଏବଂ ସେଗୁଡ଼ିକର ଆପେକ୍ଷିକ ଗୁରୁତ୍ୱ ଉପଲବ୍ଧି କରିବା ଏବଂ ନିରୂପଣ କରିବାଟାହିଁ ମାନବ ଜାତିର ଶ୍ରେଷ୍ଠତାର ପରିଚାୟକ ।

ଛୋଟନାଗପୁରର ଓରଓଁ ମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଧୁମକୁରିଆ ଘରର ପ୍ରଚଳନ

କେ. ଏନ୍. ଶର୍ମା

ଛୋଟନାଗପୁର ଉଦ୍ଭିଜନର କେତେକ ଆଦିବାସୀମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଧୁମକୁରିଆ ଘର ପ୍ରଥା ପ୍ରଚଳିତ ଅଛି । ଓରଓଁ ମାନଙ୍କର ସାମାଜିକ ବ୍ୟବସ୍ଥାରେ ଏହି ପ୍ରଥାର ଏକ ବିଶେଷ ସ୍ଥାନ ଅଛି ଏବଂ ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଏହା ଏକ ଅତ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରାଣବନ୍ତ ପ୍ରଥା । ଓରଓଁ ମାନଙ୍କର ପଡ଼ୋଶୀ ଜାତି ମୁଣ୍ଡାମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଏହି ପ୍ରଥା କିଛି କିଛି ଦେଖାଯାଏ । କିନ୍ତୁ ହୋମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଏହାର ପ୍ରଚଳନ ନିତ୍ୟ କ୍ରମ ଏବଂ ସାମ୍ବାଲ-ମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବିଲକୁଲ ନାହିଁ କହିଲେ ଚଳେ । ଗଞ୍ଜାମର ସଭରମାନଙ୍କୁ ନୃତ୍ୟବିତ୍ତମାନେ ଓରଓଁ ମାନଙ୍କର ସ୍ୱଜାତୀୟ ବୋଲି ସ୍ୱୀକାର କରନ୍ତି ଓ ଏମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଯୁବାଘରର ପ୍ରଚଳନ ଅଛି । ଏହି ପ୍ରକାର ପ୍ରଥା ନାଗାମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବି ପ୍ରଚଳିତ ଅଛି । ଏହାକୁ ମୋରଙ୍ଗ କହନ୍ତି ।

ଓରଓଁ ଭାଷାରେ ଏହି ଧୁମକୁରିଆ ଘରର ନାମ ହେଉଛି କୌଶବରପା । ଏହାର ଅନ୍ୟ ଏକ ପ୍ରଚଳିତ ନାମ ପାଁଗରକୁରିଆ, ଯାହାକୁ କି ମୁଣ୍ଡାମାନେ ପାଁଗରବାସ କହନ୍ତି । ହୁନ୍ଦୀ ଭାଷାରେ ଏହା ଧୁମକୁରିଆ ନାମରେ ପରିଚିତ । ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶର ଗୋଦ-ମାନେ ଏହାକୁ ଗୋଡୁଲ କହନ୍ତି । ମୁଣ୍ଡାମାନେ ଏହାକୁ ଗଡ଼ଓର ବା ନିଦ୍ରାଗୁହ ବୋଲି ମଧ୍ୟ କହନ୍ତି ।

ଯେଉଁ ଗ୍ରାମଗୁଡ଼ିକ ବଡ଼ ଓ ଯେଉଁଠିରେ ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ଟୋଲି ଥାଏ ସେହି ଗ୍ରାମରେ ଧୁମକୁରିଆ ଘର ଦେଖାଯାଏ । ଯବାଗୁହ ପରି ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ପାଇଁ ମଧ୍ୟ ଅଲଗା ଘରଥାଏ, ଯାହାକୁ ପେଲ-ଏରପା କୁହାଯାଏ ।

ଧୁମକୁରିଆ ଏପରି ଏକ ଆର୍ଥିକ, ସାମାଜିକ ତଥା ରାଜନୈତିକ ସଂଗଠନ ଯେଉଁଠାରେ ଯୁବକ ଯୁବତୀମାନଙ୍କର ଚରିତ୍ର ଗଠନ କରାଯାଏ ଏବଂ ଯେଉଁଠାରେ ସେମାନଙ୍କର ଶିକ୍ଷାଦାୟୀ ମଧ୍ୟ ହୋଇଥାଏ । ଓରଓଁ ସମାଜର ବହୁ ରାଜନୀତିରେ ପଡ଼ୋଶୀ ମୁଣ୍ଡାମାନଙ୍କର ପ୍ରଭାବ ଦେଖାଯାଏ କିନ୍ତୁ ଧୁମକୁରିଆ ଏମାନଙ୍କର ପ୍ରାଚୀନତମ ସଂଗଠନ ଯାହାକି ଏମାନଙ୍କର ଆଦିବାସସ୍ଥାନ ସେତାସ ଗଡ଼ରୁ ଆସିଛି ।

ସାଧାରଣତଃ ଧୁମକୁରିଆ ଏକ ଆୟତ୍ତକାର ମାଟି ଘର । ଏଥିରେ ଖପର କିମ୍ବା ଘାସ ବା କୁଟା ଛୁଆଣି କରଯାଇଥାଏ । ଏଥିରେ ଭରକା ନ ଥାଏ କେବଳ ଯିବା ଆସିବା ପାଇଁ ଗୋଟିଏ କବାଟ ଥାଏ । ଘର ସାମନାରେ ଏକ ପରିଷ୍କୃତ ସ୍ଥାନ ଥାଏ । ଏହାକୁ ଅଖର କହନ୍ତି । ଏଠାରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ନୃତ୍ୟଗୀତ ଇତ୍ୟାଦି

ହୋଇଥାଏ । ପ୍ରତିଦିନ ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ଏଠାରେ ଯୁବକଯୁବତୀମାନଙ୍କର ସମାବେଶ ହୋଇଥାଏ । ନୃତ୍ୟଗୀତ ଇତ୍ୟାଦି ରାତି ୧୦ଟା ୧୧ଟା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଚାଲେ । ଘର ଭିତରେ ଯୁବକମାନଙ୍କର ଶୋଇବା ପାଇଁ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ବଟେଇ ପଡ଼ିଥାଏ । ଶୀତଦିନେ ଏହି ଘର ଭିତରେ ମୋଟା ମୋଟା କାଠ ଗଡ଼ମାନ ଜାଳି ଘରକୁ ଗରମ ରଖାଯାଏ । ଏହି ନିଆଁ ଚାରିପାଖରେ ବସି ସମସ୍ତେ ଗପସପ କରନ୍ତି କିମ୍ବା କୌଣସି କାହାଣୀ କୁହାକୁହୁ ହୁଅନ୍ତି ।

ଧୁମକୁରିଆରେ ବାଳକମାନଙ୍କୁ ତିନି ବର୍ଗରେ ବିଭକ୍ତ ରଖାଯାଏ । ଏହି ବର୍ଗଗୁଡ଼ିକ ହେଉଛି ପୁନା ଜୋଖର, ମାଟ୍ଟୁରିଆ ଯୋଖର ଏବଂ କୋହ ଜୋଖର । ପ୍ରଥମ ଦୁଇଟି ବର୍ଗରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବାଳକକୁ ତିନି ବର୍ଷ ଲେଖାଏଁ ରହିବାକୁ ହୁଏ, କିନ୍ତୁ କୋହ ଯୋଖରରେ ବିବାହ ହେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରହିବାକୁ ହୁଏ ।

ଧୁମକୁରିଆର ମୁଖ୍ୟଗୁଳକକୁ ଧାଙ୍ଗରମହତୋ କହନ୍ତି । ସମସ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟ ଦେଖାଶୁଣା କରିବା ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ଦ୍ଵିତୀୟ ବ୍ୟକ୍ତି ଥାଏ ଯାହାକୁ 'ଗୁଲ୍‌ଗୁ' ବା 'କୋତୋବାର' କୁହାଯାଏ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଧୁମକୁରିଆରେ ସମ୍ପାଦନା ନିଆଁଅଣା କରିବାକୁ ଜଣେ ଲୋକ ଥାଏ ଯାହାକୁ 'ଗୋରଲତ' କୁହାଯାଏ ।

ଧାଙ୍ଗର ମୁଖିଆ ଏବଂ କୋତବାରଙ୍କ ନିର୍ବାଚନ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବର୍ଷରେ ଥରେ ହୁଏ । ଏହାକୁ 'ମୁଖିଆ ହଣ୍ଡି' କୁହନ୍ତି । ଧାଙ୍ଗର ମହତୋ ଧୁମକୁରିଆର ବାଳକମାନଙ୍କୁ ସାମାଜିକ ଓ ଧାର୍ମିକ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଶିଖାଏ ଏବଂ କୋତବାର, ବାଳକମାନେ କୌଣସି ଯାତ୍ରା, ପର୍ବ, ଉତ୍ସବ ବା ନୃତ୍ୟ ସମୟରେ ଫୁଲ ଏବଂ ପତ୍ରରେ ଯେପରି ସୁସଜ୍ଜିତ ରୁହନ୍ତି ସେଥିପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟିଦିଏ । ଏହି ଯାତ୍ରା ପ୍ରଭୃତିରେ ସେ ନିଜେ ଉପସ୍ଥିତ ରହି ସମସ୍ତ ବାଳକଙ୍କୁ ଉତ୍ସାହ ଦେଇ ରହିବାକୁ ବାଧ୍ୟ କରେ ଏବଂ ଯେଉଁମାନେ ଉପସ୍ଥିତ ରହିବାକୁ ଅନୁଚିତ ହୁଅନ୍ତି ସେମାନଙ୍କୁ ଦଣ୍ଡ ଦିଏ । କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଭାବେ ହେଲେ 'କୋତର୍ତ୍ତ୍ଵାର' ନିଜେ ମଧ୍ୟ ଦଣ୍ଡିତ ହୁଏ । ଏହି ପ୍ରକାରେ ଏକ ପ୍ରକାର ସାମରିକ ଅନୁଶାସନ ମଧ୍ୟ ଦେଇ କାମ ଚାଲେ । ଧୁମକୁରିଆର ସମ୍ପର୍କ ଭିତରେ ପତାକା, ନାଗର, ଶିଙ୍ଗାବାଦ୍ୟ ଏବଂ ଝାଞ୍ଜି ପ୍ରଧାନ ।

କାମକୁ ସୁଗୁରୁରୂପେ ବଳାଇବା ପାଇଁ ପ୍ରତ୍ୟେକଙ୍କୁ ଗୋଟିଏ ପ୍ରକାର ଟିକସ ଦେବାକୁ ପଡ଼େ । ଏହାକୁ 'ଧୁମକୁରିଆ ଶୁଲ୍‌କ' କହନ୍ତି । ଏହା ଟଙ୍କା ଆକାରରେ ଦିଆଯାଏ ନାହିଁ କେବଳ ଶସ୍ୟ ଆକାରରେ ଦିଆଯାଏ । ଯେଉଁ ପରିବାରରେ ଅଧିକାର-ପ୍ରାପ୍ତ ଜମି ଅଛି ସେହି ପରିବାରର ପ୍ରତ୍ୟେକ ବାଳକ 'ପୁନା ଯୋଖର'କୁ ପ୍ରଥମ ବର୍ଷ ଦଶ ସେର, ଦ୍ଵିତୀୟ ବର୍ଷ ପନ୍ଦର ସେର ଓ ତୃତୀୟ ବର୍ଷ କୋଡ଼ିଏ ସେର କରଞ୍ଜି ମଞ୍ଜି ଦିଅନ୍ତି । ଯେଉଁ ପରିବାରର ସେପରି ଜମି ନାହିଁ ସେମାନେ ପ୍ରଥମ ବର୍ଷ ପାଞ୍ଚ ସେର, ଦ୍ଵିତୀୟ ବର୍ଷ ଦଶ ସେର ଓ ତୃତୀୟ ବର୍ଷ ପନ୍ଦର ସେର କରଞ୍ଜି ମଞ୍ଜି ଦିଅନ୍ତି । ଏଥିରୁ ତେଲ ତିଆରି କରାଯାଏ । ଏହି ତେଲ ଧୁମକୁରିଆ ବା ଆଖଡ଼ାରେ ଦାପ ବା ମଶାଲ

ଜାଲିବାରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଏହା ବ୍ୟତୀତ ଜାଲେଣି କାଠ ମଧ୍ୟ ଦେବାକୁ ପଡ଼େ । ପେଲର୍ଡରପା (womens dormitory) ର ବାଲିକାମାନଙ୍କୁ ଧୁମକୁରିଆ ଘର ପାଇଁ ରଟେଇ ବା ଛପା ଇତ୍ୟାଦି ବୁଣି ଦେବାକୁ ପଡ଼େ ।

ପ୍ରାୟ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଗ୍ରାମରେ ଅବିବାହିତ ଔଅମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଧୁମକୁରିଆ ଘର ଥାଏ । ସାହାକୁ “ପେଲର୍ଡରପା” କହନ୍ତି । ଏହା ଗୋଟିଏ ସାବଜନାନ ଗୃହ ନୁହେଁ । କୌଣସି ବିଧବା ବା ସନ୍ତାନହୀନ ଦମ୍ପତୀ ଏଠାରେ ବାସ କରନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କର ସରକ୍ଷଣ ପାଇଁ ଜଣେ ଅଭିଜ୍ଞ ବ୍ୟକ୍ତି ଥାଏ ସାହାକୁ “ପେଲେ-କୋଡ଼ୁଆର” କହନ୍ତି । ପେଲେ-କୋଡ଼ୁଆର ଏମାନଙ୍କର କୌଣସି ଦୁର୍ବ୍ୟବହାର ବା ଦୁଷ୍ଟମ ପାଇଁ ପୁର୍ଣ୍ଣତଃ ଦାୟୀ । ସାହା ଏବଂ ନୃତ୍ୟଗୀତାଦି ସମୟରେ ଏମାନେ ବସବର ସତର୍କ ଦୃଷ୍ଟି ରଖନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କର ଦେଖାଶୁଣା କରିବା ପାଇଁ ପୁରୁଷ ମଧ୍ୟରୁ ଜଣେ ଅଭିଜ୍ଞ ମହିଳାଙ୍କୁ ବାଛି ଦିଆଯାଏ । ଏହାକୁ “ବଡ଼କି ଧାଙ୍ଗରନ୍” କହନ୍ତି । ବାଲିକ ବାଲିକାମାନଙ୍କ ପାଇଁ ପ୍ରଥକ ଧୁମକୁରିଆ ରହିଲେ ମଧ୍ୟ ଏମାନଙ୍କର ଆଖଡ଼ା ଗୋଟିଏ । ଏଠାରେ ସେମାନେ ଏକତ୍ରିତ ହୋଇ ନୃତ୍ୟଗୀତାଦି କରନ୍ତି । ଧୁମକୁରିଆ ଘର ଏମାନଙ୍କର ସମାଜ ପାଇଁ ବିଶେଷ ଆବଶ୍ୟକ ବୋଲି ଗୃହୀତ ହୋଇଛି । ଗ୍ରାମରେ କେଉଁଠାରେ ବିବାହ ବା ଭୋଜି ହେଲେ ଧୁମକୁରିଆର ସଭ୍ୟମାନେ ଆସି ଖାଦ୍ୟ ଛଆରି କରନ୍ତି ଏବଂ ଅନ୍ୟ ପ୍ରକାର କାମ ମଧ୍ୟ କରନ୍ତି । ବୁଣିବା ବା କାଟିବା ସମୟରେ ଯଦି ବାଲିକାମାନଙ୍କର ସାହାଯ୍ୟ ଆବଶ୍ୟକ ହୁଏ ତାହାହେଲେ ‘ବଡ଼କି ଧାଙ୍ଗରନ୍’ ସେ କଥା ଜଣାଇଦିଆଯାଏ ଏବଂ ତାଙ୍କ ଆଜ୍ଞାରେ ସମସ୍ତେ ଯାଇ କାର୍ଯ୍ୟ କରନ୍ତି । ଯଦି କୌଣସି ପରିବାରରେ କୌଣସି ଅଭିଧିକାର ରହିବାକୁ ସ୍ଥାନାଭାବ ପଡ଼େ ତାହାହେଲେ ତାଙ୍କୁ ଧୁମକୁରିଆ ଘରେ ରଖାଯାଏ ଏବଂ ‘ସୁନାଏର୍ ପା’ର ବାଲିକମାନେ ତାଙ୍କର ହାତଗୋଡ଼ ମାଲିସ କରିଦିଅନ୍ତି ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସେବା ମଧ୍ୟ କରନ୍ତି । ଏହି ପ୍ରକାର ଗ୍ରାମରେ ଯେତେବେଳେ ସାମୁଦ୍ରିକ ଶ୍ରମର ଆବଶ୍ୟକ ପଡ଼େ ସେତେବେଳେ ଏମାନେ ସଂଗଠିତ ଭାବେ କାମ କରନ୍ତି । ଛୋଟ ବାଲିକମାନଙ୍କୁ ବଡ଼ମାନଙ୍କର ଆଜ୍ଞା ପାଳନ କରିବାକୁ ପଡ଼େ । ଆଜ୍ଞା ଅମାନ୍ୟ କଲେ ଦଣ୍ଡ ଦିଆଯାଏ । ସାମୁଦ୍ରିକ କାର୍ଯ୍ୟ ବା ଦଣ୍ଡ ଦ୍ୱାରା ଯେଉଁ ପଦାର୍ଥସବୁ ସଂଗୃହୀତ ହୁଏ ତାହାଦ୍ୱାରା ଧୁମକୁରିଆର କେତେକ ଜିନିଷପଦ କିଣାଯାଏ ।

ବର୍ଷରେ ଥରେ ଏମାନଙ୍କୁ ଗ୍ରାମର ପ୍ରତ୍ୟେକ କରଖି ଗଛରୁ କରଖି ମଞ୍ଜି ତୋଳିବାର ଅଧିକାର ଦିଆଯାଏ । ଏଥିରୁ ତେଲ ଛଆରି କରାଯାଇ ଧୁମକୁରିଆର ଆଖଡ଼ାରେ ଜଳାଯାଏ । ଏହିପରି ବର୍ଷକେ ଥରେ ଏମାନଙ୍କୁ ମହୁଲ ଗଛରୁ ମହୁଲ ତୋଳିବାକୁ ଦିଆଯାଏ । ଏଥିରୁ ମହୁଲ ମଦ ଛଆରି ହୁଏ । ଗ୍ରାମକୁ ବରଯାତ୍ରୀ ଦଳ ଆସିଲେ ଧାଙ୍ଗରମହତୋ ଗୁରିଅଣାଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ଟଙ୍କାଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ “ବୋହୁକର” ଆଦାୟ କରନ୍ତି ଏବଂ ଏହାଙ୍କର ଆଜ୍ଞା ଅନୁସାରେ ବରଯାତ୍ରୀମାନଙ୍କର ସମସ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟ

ସୁରୁରୁରୁପେ ସମ୍ପନ୍ନ ହୁଏ । ଗ୍ରାମରେ ପଶୁଭେଗ ହେଲେ ଏହି ବାଳକମାନେ
ଗୁଣି ଗାରେଡ଼ି କରି ଭେଗ ତଡ଼ିଦିଅନ୍ତି । ଏହି ପ୍ରକାରେ ଗ୍ରାମର ବହୁତ କଠିନ କାହିଁ
ଫଗଠିତ ଭାବେ ସହଜରେ ଚହାଇଯାଏ । ଓଁଂ ସମାଜ ପକ୍ଷରେ ଏହି ପ୍ରକାର ସମ୍ଭାର
ବହୁତ ମୂଲ୍ୟ ଅଛି । ଯେଉଁ ଧର୍ମରେ ଆନୁଷ୍ଠାନିକ ଶିକ୍ଷାର ପ୍ରଚଳନ ନ ଥିଲେ ସେହି
ସମୟରେ ଏହା ବିଶେଷ ଉପଯୋଗୀ ଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଅନ୍ୟ ଜାତୀୟମାନଙ୍କର ସଂସ୍ଥାରେ
ଆସିବାରୁ ଏହା ଧୀରେ ଧୀରେ ଲୋପପାଇ ଯାଉଅଛି ।

ଆମ କୁଟିଆ ଭାଇ (କୁଟିଆ କନ୍ଧର ଉତ୍ପତ୍ତି)

[ପୂର୍ବ ପ୍ରକାଶିତ ଉତ୍ତର]

ଆଜି ପାଠକମାନଙ୍କୁ 'କୁଟିଆ କନ୍ଧ'ର ଉତ୍ପତ୍ତି ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଲୋକମୁଖରେ ପ୍ରଚଳିତ ଗଳ୍ପଟି କହିବି । ପୂର୍ବ ପ୍ରବନ୍ଧରେ ଆଦିମ ମାନବ 'କୁଟିଆ'ମାନଙ୍କ ସମ୍ବନ୍ଧରେ କିଛିତ ଆଲୋଚନା କରିଥିଲି । ଯଦିଓ ଓଡ଼ିଶାର ପୁରପଲ୍ଲୀ ତଥା ସମ୍ବରମାନଙ୍କରେ କୁଟିଆ କନ୍ଧର ନାମଗନ୍ଧ ପ୍ରସୂତ ନ ହୋଇଥିବ, ତଥାପି 'ଆଦିବାସୀ' ପଦ୍ଧିକାର ପାଠକ ଓ ଆଦିବାସୀମାନଙ୍କର ଉନ୍ନତ ଚିନ୍ତା କରୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ନିକଟରେ, କୁଟିଆ ଭାଇ ଆଜି ଅପରିଚିତ ହୋଇ ରହିଥିବ ବୋଲି ମୋର ବିଶ୍ୱାସ ନୁହେଁ । କୌଣସି ଅପରିଚିତ ଲୋକ ସହ ପରିଚୟ ହେଲେ, ଆମେ ଯେପରି ସେହି ଲୋକର ନାମ, ଧାମ, ଜାତି ଓ ବ୍ୟବସାୟ ଆଦି ସମ୍ପର୍କରେ ନାନାଦି ପ୍ରଶ୍ନ କରି, ସେହିପରି ପ୍ରଶ୍ନର ଯଥାଯଥ ଉତ୍ତର ପାଇ ପାରିଲ ପରେ ଆମର ପରିଚୟ ସୁଦୃଢ଼ କରୁଁ, ସେହିପରି କୁଟିଆ ଭାଇମାନଙ୍କ ସହ ପରିଚୟ ସୁଦୃଢ଼ କରିବାକୁ ହେଲେ, ପାଠକମାନଙ୍କୁ ଓଡ଼ିଶାର ୨୨ ଗୋଟି ଆଦିବାସୀ ଜାତିମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କୁଟିଆ କନ୍ଧର ତଥ୍ୟ ଜଣାଇ ଦେବା ଏକାନ୍ତ ଆବଶ୍ୟକ । ତେଣୁ ପ୍ରଥମେ କୁଟିଆର ଉତ୍ପତ୍ତି ସମ୍ବନ୍ଧରେ କିଛି ଆଲୋଚନା କରାଯାଉଛି ।

ଆଦିବାସୀ ଓ ଅଣଆଦିବାସୀମାନଙ୍କର ଉତ୍ପତ୍ତି ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଆମ୍ଭେମାନେ ଐତିହାସିକମାନଙ୍କ ମତକୁ ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରିଥାଉଁ । ସେମାନଙ୍କ ମତରେ ମଧ୍ୟ ଆଦିବାସୀମାନେହିଁ ଏ ଦେଶର ଆଦିମାନବ । ଅନାଥ ସଭ୍ୟତା ପରେ ଆଜିର ଏ ଆର୍ଯ୍ୟ ସଭ୍ୟତା ଆସିଛି ; କିନ୍ତୁ ଇତିହାସରେ ଆଦିବାସୀମାନଙ୍କର ଉତ୍ପତ୍ତି ସମ୍ବନ୍ଧରେ ବିଶେଷ କିଛି ଆଲୋଚନା ହୋଇଥିବାର ପରିଦୃଷ୍ଟ ହୁଏ ନାହିଁ । ତେଣୁ ଆଦିବାସୀମାନଙ୍କର ଉତ୍ପତ୍ତି ସମ୍ବନ୍ଧରେ, ଆଦିବାସୀମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଚଳିତ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ଗଳ୍ପ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରିବା ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ କିଛି ଉପାୟ ନାହିଁ । ଓଡ଼ିଶାର ୨୨ ଗୋଟି ଆଦିବାସୀ ଜାତି ମଧ୍ୟରୁ କୁଟିଆ କନ୍ଧମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଚଳିତ ଗଳ୍ପଟି ବର୍ତ୍ତମାନ ବର୍ଣ୍ଣନା କରାଯାଉଛି । ପାଠକମାନେ ଏହି ଗଳ୍ପଟିରୁ କୁଟିଆ କନ୍ଧର ଉତ୍ପତ୍ତି ଓ କୁଟିଆ ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥ କିପରି କନ୍ଧମାନଙ୍କ ପୂର୍ବରେ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଇ କନ୍ଧଠାରୁ କୁଟିଆ କନ୍ଧ କିପରି ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଜାତିରେ ପରିଗଣିତ ହୋଇପାରିଛି ତାହା ଉତ୍ତମ ରୂପେ ହୃଦୟଙ୍ଗମ କରି ପାରିବେ ।

ବର୍ତ୍ତମାନ ଗଳ୍ପଟି ଶୁଣନ୍ତୁ :—

“ସେ ଏକ କଲ୍ପନାତ୍ମକ ଅଜ୍ଞତ । ବର୍ତ୍ତମାନର ଏ ବିବିଧ ସୃଷ୍ଟି କେତେ ମୁଗ ଧରି ଯେ ଅଗାଧ ଜଳସ୍ତ ଜଳରେ ନିମଜ୍ଜିତ ଥିଲା, ତାହା କେବଳ ସେହି ସୃଷ୍ଟି କର୍ତ୍ତାଙ୍କୁ ଗୋଚର । ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗ ନୀଳ ଜଳରଶିର କଳ କଲ୍ପନାରେ ମଗ୍ନରତ ହେଉଥାଏ । ଉପରେ ନୀଳ ଆକାଶ, ଆଉ ତାହା ତଳେ ଆମର ଏ ସୁନ୍ଦର ଧରଣୀକ ଗର୍ଭସାତ

କରି ନାଳ ଜଳଧି ନିଜର କରମତ ଜାହାର କରିଥାଏ । ସୂର୍ଯ୍ୟ, ଚନ୍ଦ୍ର, ଗ୍ରହ, ତାରା, ବାୟୁ, ଅଗ୍ନି, ବନ, ପବନ, ପଶୁ, ପକ୍ଷୀ, ଜୀବ, ପତଙ୍ଗ ଓ ମାନବ ଆଦି କାହାର ଗୋଟିକର ହେଲେକି ଅସ୍ତିତ୍ୱ ନ ଥାଏ । ଅତୀତର ସେହି ଦୁର୍ଦ୍ଦିନଗୁଡ଼ିକ କେବେ ସେ ଅବସାନ ହେଲା ତାହାର ମଧ୍ୟ ହିସାବ କେହି କହି ପାରିବେ ନାହିଁ ।

ବୋଧହୁଏ ସୃଷ୍ଟିକର୍ତ୍ତାର ପ୍ରାଣରେ ଦୟା ସମ୍ପୀର ହେଲା । ଅଧିକ କାଳ ନିଜକୁ ଓ ଏ ସୁନ୍ଦର ସୃଷ୍ଟିକୁ ଜଳଧି ଜଳରେ ମଗ୍ନ ରଖିବାକୁ ଉଚିତ ମନେକଲେ ନାହିଁ । ତେଣୁ ହଠାତ୍ ଦିନେ ସୃଷ୍ଟିକର୍ତ୍ତା ନିଜକୁ ସେହି ପ୍ରଳୟକାଳ ବାରିବି ମଧ୍ୟରୁ ସୃଷ୍ଟିକଲେ । ଫୁଲବାଣୀ ଜିଲ୍ଲାର ବାଲିଗୁଡ଼ା ସବ୍-ଡିଭିଜନସ୍ଥ ଗୁମା ନାମକ ଏକ ଗ୍ରାମ ନିକଟରେ ସୃଷ୍ଟାଙ୍କର ହେଲି ପ୍ରଥମେ ଆବିର୍ଭାବ । ଏହି ସୃଷ୍ଟିକର୍ତ୍ତାଙ୍କ ନାମ 'ସପାଙ୍ଗଡ଼ା' । ସପାଙ୍ଗଡ଼ା ନିଃସଙ୍ଗ ଜୀବନ ଯାପନର ଦୁଃଖ ହୁଇ କରବା ପାଇଁ ନିଜର ସୃଷ୍ଟିପରେ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ଦେବାଙ୍କୁ ସୃଷ୍ଟି ମଧ୍ୟ କରିଥିଲେ । ଏହି ଦେବାମାନଙ୍କର ସଂଖ୍ୟା ପାଞ୍ଚ ଥିଲା । ସେମାନଙ୍କର ନାମ ହେଉଛି, ୧—ରାଣୀଆଡ଼ୁ, ୨—ବେଦିଆଡ଼ୁ, ୩—ପୁଷ୍ପରାଣୀ, ୪—ଦେଉଷାଡ଼ୁ ଓ ୫—ତୁମ୍ବାଷାଡ଼ୁ । ଅନ୍ୟ କେତେକଙ୍କ ମତରେ ଏହି ଦେବାମାନଙ୍କର ସଂଖ୍ୟା ପାଞ୍ଚ ନହୋଇ ସାତ ଅଟେ ଓ ସେହି ସପ୍ତଦେବାମାନଙ୍କର ନାମ ହେଉଛି—'ସାରଗୁଗାଡ଼ା', 'ରଜିଲଲିଙ୍ଗା', 'ପେନ୍ଦୁଲିଙ୍ଗା', 'ଛପିମାନାରା', 'ଝୁଟରଣୀ', 'ଉଡ଼ୁଙ୍ଗଡ଼େଲ' ଓ 'ବେତାଙ୍ଗଡ଼ାଲ' । ଏହି ପଞ୍ଚଦେବା ବା ସପ୍ତଦେବା ମାନେ ହେଉଛନ୍ତି ସୃଷ୍ଟିକର୍ତ୍ତା 'ସପାଙ୍ଗଡ଼ା'ଙ୍କ ରାଣୀ । ସପାଙ୍ଗଡ଼ାଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଦେବତାଙ୍କ ରଜା ବୋଲି ଲୋକେ ମାନିଥାନ୍ତି । ଏହି ଦେବାମାନଙ୍କ ସହ 'ସପାଙ୍ଗଡ଼ା' ଅଗାଧ ଜଳଧି ମଧ୍ୟରୁ ଆତ୍ମପ୍ରକାଶ କରନ୍ତେ, ସୃଷ୍ଟିହେଲ ବିରାଟ ସ୍ଥଳଭାଗ । ଏହାମଧ୍ୟ ତାଙ୍କର ନିର୍ଦ୍ଦେଶରେ ହୋଇଥିଲା । ସେତେବେଳେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମଧ୍ୟ ଏହି ଧରଣସ୍ତରେ କୀଟ ଅବା ପତଙ୍ଗଟିଏ ବି ଜନ୍ମଲାଭ କରନଥିଲା ।

ଦେବଦେବାମାନେ ଧରଣସ୍ତରେ କିଛି ଦିନ ରହିଲା ପରେ ନିଜର ପୂଜା ଆରାଧନା ନିମିତ୍ତ ମାନବର ଅଭାବ ଅନୁଭବ କଲେ । ତେଣୁ 'ସପାଙ୍ଗଡ଼ା' ସ୍ୱପ୍ନମତା ବଳରେ ଗାଡ଼ ବା ଖାଲ ମଧ୍ୟରୁ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ମନୁଷ୍ୟ ସୃଷ୍ଟି କଲେ ! ଏହି ଆଦି ମାନବହିଁ ଆଜିର କୁଟିଆକନ୍ଦର ପୁରପୁରୁଷ । ଏହି ଗାଡ଼ ବା ଖାଲକୁ କୁଟିଆମାନଙ୍କ ଭାଷାରେ 'କୁଟି' ବୋଲି କୁହାଯାଏ । ତେଣୁ ସପାଙ୍ଗଡ଼ା କୁଟି ମଧ୍ୟରୁ ଯେଉଁମାନଙ୍କୁ ସୃଷ୍ଟିକଲେ ସେମାନେହିଁ ହେଲେ କୁଟିଆ । ଗଲ୍ପଟି ଏତକରେ ସମାପ୍ତ ହେଲା ନାହିଁ ।

ଦେବତାଙ୍କ ପ୍ରସାଦରୁ ଗାଡ଼ରୁ ଯେଉଁମାନବମାନେ ଜନ୍ମଲାଭ କଲେ ସେମାନେ ଅତି ଲକ୍ଷ୍ମପୁର୍ଣ୍ଣ ଚିତ୍ତରେ ଦେବଦେବାମାନଙ୍କୁ ପୂଜା କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ସେମାନେ ଦେବତାଙ୍କ ନିକଟରେ କୋଶଳା ଗୁଡ଼ଲରେ ଭାତ ଓ ମଦୁଲ ମଦ ପ୍ରଭୃତିର ଭୋଗ ଦେବାରେ ସୂଚି କରୁ ନଥାନ୍ତି । ମାନବ ସୃଷ୍ଟି ପରେ ପରେ ଦେବତା

ଗଛଲତା, ବନପତ୍ର ଆଦିର ସୃଷ୍ଟି କଲେ । ସପାଙ୍କଡ଼ା ଏହି ଆଦି ମାନବ ମାନଙ୍କର ସେବା ପୂଜାର ବୃତ୍ତିଲଭ କରି ପାରିଲେ ନାହିଁ, କାରଣ ଆଦିମାନବର ହସ୍ତ-ପ୍ରସ୍ତୁତ ଭୂତ ଓ ମଦରୁ ମନୁଷ୍ୟର ବିଷ୍ଣୁର ଗନ୍ଧ ନିର୍ଗତ ହେବାକୁ ଲାଗିଲା । ତେଣୁ ଦେବତା ସେହି ଭୋଗଗୁଡ଼ିକୁ ଗ୍ରହଣ ନକରି ଉପବାସରେ କାଳ କାଟିବାକୁ ଲାଗିଲେ । କିନ୍ତୁ ଉପବାସ କଷ୍ଟ କେତେ ଦିନ ବା ଦେବତା ସହ୍ୟ କରିବେ ? ତହିଁ ଉପାୟାନୁର ନଦେଖି ଦ୍ଵିତୀୟବାର ମାନବ ସୃଷ୍ଟି କରିବା ପାଇଁ ଦେବତା ସ୍ଥିର କଲେ ।

ବାଲିଗୁଡ଼ା ସବୁଜଗଜନରେ ଗଦାପୁର ନାମକ ଏକ ସ୍ଥାନରେ ‘ସପାଙ୍କଡ଼ା’ ଗୁମାରୁ ଯାଇ ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ ହେଲେ । ଯେଠାରେ ସେ ପ୍ରଥମେ ମୁଣ୍ଡିକା ନିର୍ମିତ ଏକ ହାଣ୍ଡିରେ ଏକ ହାତ ଲମ୍ବ ବିଶିଷ୍ଟ ସାତ ଖଣ୍ଡି ବାଉଁଶ ରଖି ହାଣ୍ଡିର ମୁଖ ବନ୍ଦ କରି ଯତ୍ନେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମାନବ ସୃଷ୍ଟି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଅପେକ୍ଷା କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ସପ୍ତମ ଦିବସରେ ହାଣ୍ଡିର ତାଙ୍କୁ ଖୋଲିବେଳେ ତହିଁରୁ ଦେବଦେବୀମାନଙ୍କର ଭୃତ୍ତିଦାତା ସାତଗୋଟି ମନୁଷ୍ୟ ସୃଷ୍ଟି ହେଲେ । ଏହି ସାତଟି ମନୁଷ୍ୟ ସୃଷ୍ଟିକରି ଦେବତା ‘ସପାଙ୍କଡ଼ା’ ଅପାର ଆନନ୍ଦ ଲାଭକଲେ । ମାନବ ସୃଷ୍ଟି ପରେ ଦେବତାଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟ ସମାପ୍ତ ହୋଇ ନ ଥିଲା । ସେ ସେହିଠାରେ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କର ଜାତ ବିଭାଗ ଓ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ରାଜପଦ ପାଇଁ କିଏ ଉପଯୁକ୍ତ ତାହା ମଧ୍ୟ ସ୍ଥିର କରି ଦେଇଥିଲେ । ପ୍ରଥମେ ସେ ତନିଗୋଟି ଜାତ ସୃଷ୍ଟି କଲେ । ସେ ଜାତମାନଙ୍କର ନାମ ହେଉଛି— ‘କନ୍ଧ’, ‘ପାଣ’ ଓ ‘ଓଡ଼ିଆ’ । ପାଣମାନେ ଓଡ଼ିଆମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ହେଲେ ମଧ୍ୟ କନ୍ଧମାନଙ୍କ ମତରେ ପାଣମାନେ ସେମାନଙ୍କପରି ଏକ ସ୍ଵତନ୍ତ୍ର ଜାତ ।

ଏହି ତନିଗୋଟି ବିଭିନ୍ନ ଜାତ ସୃଷ୍ଟି କରିବା ପାଇଁ ସପାଙ୍କଡ଼ା ପ୍ରଥମେ ଗୋରୁ, ଛେଳି ଓ ପୋଡ଼ର ମାଂସ ଆଣି ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଭକ୍ଷଣ କରିବାକୁ ଆଦେଶ ଦେଲେ । ଦେବତାଙ୍କ ଆଦେଶକ୍ରମେ ସମସ୍ତେ ଆଗ୍ରହରେ ମାଂସଗୁଡ଼ିକ ଭକ୍ଷଣ କରନ୍ତେ ଦେବତା ଜାତ ନିର୍ଣ୍ଣୟ ପାଇଁ ସୁବରୁ ସ୍ଥିର କରିଥିବା ଘୋଷଣାଟି ପ୍ରକାଶ କଲେ । ଘୋଷଣା ଅନୁଯାୟୀ ଗୋମାଂସ ଭକ୍ଷଣକାରୀ ପାଣ ବା ଜମ, ପୋଡ଼ ମାଂସଭକ୍ଷଣକାରୀ କନ୍ଧ ଓ ଛେଳି ମାଂସ ଭକ୍ଷଣକାରୀମାନେ ଓଡ଼ିଆ ଜାତରୂପେ ପରିଚିତ ହେଲେ । ଦେବତାଙ୍କ ଆଦେଶରେ ଭକ୍ଷଣ କରାଯାଇଥିବା ମାଂସତକ ମନୁଷ୍ୟମାନେ ପୁନର୍ବାର ବାନ୍ଧିକଲେ ଓ ସୁବ ଘୋଷଣା ଅନୁଯାୟୀ କନ୍ଧ, ପାଣ ଓ ଓଡ଼ିଆ ନାମକ ଏହି ତନିଗୋଟି ଜାତରେ ନିଜ ନିଜକୁ ବିଭକ୍ତ କଲେ ।

ଜାତ ବିଭାଗ ପରେ ରାଜପଦ ପାଇଁ ଏହି ମାନବମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଦ୍ଵନ୍ଦ୍ଵ ଉତ୍ପନ୍ନିଲା । ତହିଁ ‘ସପାଙ୍କଡ଼ା’ ଏକ ବୃହଦକାୟ ଅଶ୍ଵ ସୃଷ୍ଟିକରି ତହିଁ ଉପରକୁ ଆରୋହଣ କରିବା ପାଇଁ ଏହି ତନିଗୋଟି ଜାତକୁ ଆଦେଶ ଦେଲେ । ଅଶ୍ଵପୁଷ୍ଟିରେ ଆରୋହଣ କରିବାରେ ଯେ କୃତକାରୀ ହେବ ସେ ଏକା ରାଜପଦ ପାଇଁ ଉପଯୁକ୍ତ

ବିବେଚନା ହେବ ବୋଲି ସପାଙ୍କଡ଼ା ଦ୍ଵିତୀୟ ବାର ଘୋଷଣା କରିଦେଲେ । ଏହି ଘୋଷଣା ଶ୍ରବଣ ମାତ୍ରକେ ତିନିଗୋଟି ଜାତର ଲୋକମାନେ ଅଣ୍ଠ ପୃଷ୍ଠରେ ଆରୋହଣ କରିବା ପାଇଁ ବ୍ୟଗ୍ର ହୋଇଉଠିଲେ । କିନ୍ତୁ ଏହି ଉଚ୍ଚ ଅଣ୍ଠ ପୃଷ୍ଠରେ ଆରୋହଣ କରିବା କି ସମ୍ଭବ କଥା ପାଶ ଜାତର ଲୋକମାନେ ନିଜର ଅକ୍ଷମତା ଜଣାଇ ଅଣ୍ଠାରୋହଣରୁ ନିବୃତ୍ତି ରହି ରାଜପଦ ଲାଭ ଲାଭି ପାନ ମଧ୍ୟରୁ ପରିତ୍ୟାଗ କଲେ । କିନ୍ତୁ କନ୍ୟାମାନେ ଏତେ ବଡ଼ ଅଣ୍ଠ ପୃଷ୍ଠକୁ ଅକ୍ଳେଶରେ ଗୋଟିଏ ନିଶ୍ଚିତ ଦ୍ଵାର ଆରୋହଣ କରପାଇ ପାରିବ ଭାବି ନିଶ୍ଚିତ ଅନୁଧ୍ୟାନରେ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଲିପ୍ତ ରହିଲେ । ଇତ୍ୟାଦିରେ ଓଡ଼ିଆ ଲୋକମାନେ ସୁଦକ୍ଷ ଅଣ୍ଠାରୋହଣ ସଦୃଶ ଲକ୍ଷ ପ୍ରଦାନ ପୁସକ ଅଣ୍ଠ ପୃଷ୍ଠରେ ଅନୁସାଧରେ ମୁହୂର୍ତ୍ତକ ମଧ୍ୟରେ ଆରୋହଣ କଲେ । ଓଡ଼ିଆମାନଙ୍କର ଏତାଦୃଶ କୌଶଳ ପ୍ରଦର୍ଶନ ପାଶ ଓ କନ୍ୟାମାନଙ୍କୁ ଚମତ୍କୃତ କରିଦେଲା ଓ ଦେବତା ସପାଙ୍କଡ଼ାଙ୍କ ଆଦେଶାନୁସାରେ ଏବଂ କନ୍ୟା ଓ ପାଶମାନଙ୍କ ସମ୍ମତରେ ଓଡ଼ିଆମାନେ ରାଜା ବୋଲି ଘୋଷିତ ହେଲେ । ସେହି ଦିନଠାରୁ କନ୍ୟା ଓ ପାଶମାନେ ଓଡ଼ିଆମାନଙ୍କୁ ଉଚ୍ଚାସନ ଦେଇ ଆସୁଛନ୍ତି । ଯଦିଓ କନ୍ୟା ଏବଂ ପାଶ ଉଭୟେ ଗୋ ମାଂସ ବର୍ତ୍ତମାନ ସୁଦ୍ଧା ଭକ୍ଷଣ କରୁଛନ୍ତି ତଥାପି କନ୍ୟା ନିଜକୁ ପାଶଠାରୁ ଉଚ୍ଚ ଜାତ ବୋଲି ମନେ କରେ ।

ପୁରୁ ଲୁହାପାଇଛି ‘ସପାଙ୍କଡ଼ା’ ପ୍ରଥମ ଥରରେ ସୃଷ୍ଟି କରିଥିବା ମାନବର ସେବା ପୂଜାରେ ଡ଼ୁପ୍ରିଲଭ କରି ନପାରିବାରୁ ଦ୍ଵିତୀୟ ଥର ପାଇଁ ପୁନର୍ବାର ମାନବ ସୃଷ୍ଟି କରିଥିଲେ । ଜାତ ବିଭାଗ ଓ ରଜା (ଦଳପତି) ପଦ ଆଦି ବସ୍ତୁବସ୍ତୁ କାର୍ଯ୍ୟମାନ ଛିର ହୋଇ ଗଲା ପରେ ‘ସପାଙ୍କଡ଼ା’ ନିଜ ସୃଷ୍ଟିର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଲୋକମାନଙ୍କୁ ରୁହାଇ ଦେଲେ ଓ କନ୍ୟାମାନଙ୍କୁ ସଂଗରେ ଧରି ଗଦାପୁରରୁ ଗୁମା ଅଭିମୁଖେ ଯାତ୍ରା କଲେ । ଗୁମାରେ ପହଞ୍ଚି କନ୍ୟାମାନେ ପୁରୁରୁ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଥିବା କନ୍ୟାମାନଙ୍କ ସହ ମିଳିମିଶି ବାସ କଲେ ଏବଂ ଅତି ଶୁଭପୂତ ଭାବରେ ‘ସପାଙ୍କଡ଼ା’ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଦେବମାନଙ୍କର ପୂଜା ଆରମ୍ଭ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ । ଗୋଟିଏ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କନ୍ୟା ପରିବାର ଦେବଦେବୀଙ୍କ ପୂଜାର ପୂର୍ଣ୍ଣ ଦାୟିତ୍ଵ ଚାରଦିନ ପାଇଁ ବହନ କଲା । ପୁରୁଷାନୁକ୍ରମେ କନ୍ୟାମାନଙ୍କ ପୁରୋହତ ହୋଇ ସେହି ପରିବାରଟି ଦେବତାଙ୍କ ପୂଜା କରି ଆସୁଅଛି । ଏହି ପୁରୋହତ ବା ପୂଜାରୀକୁ ‘ଗୁଦୁକା’ ନାମରେ ଅଭିହିତ କରାଯାଇଛି । ଦେବତାଙ୍କର ପୂଜା ପଢ଼ିତ ଓ ପବ ପବଣୀ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ବାସନ୍ତରେ ଆଲୋଚନା କରାଯିବ ।

ଗଦାପୁରରୁ ଆସିଥିବା କନ୍ୟା ଓ ଗୁମାର କନ୍ୟାମାନେ ଏକତ୍ର ମିଶି ପବଂତ-ମାନଙ୍କରେ ବାସ କରିବାକୁ ଲାଗିଲେ ଓ ଓଡ଼ିଆ ଏବଂ ପାଶମାନେ ସମତଳଭୂମିରେ ଗୁମବାସ କରି ରହିଲେ । ତାପରେ ସପାଙ୍କଡ଼ାଙ୍କ ପ୍ରସାଦରୁ ସୃଷ୍ଟି ଦିନକୁ ଦିନ ନୂଆ ରୂପ ଧାରଣ କରି ବୃଦ୍ଧି ପାଇଲାକୁ ଲାଗିଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସୃଷ୍ଟି ଓ ପ୍ରଜନ୍ମର ମୂଳରେ ‘ସପାଙ୍କଡ଼ା’ ଜ୍ଞର ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନ ହସ୍ତ ନିହିତ ଥିବାର ବିଶ୍ଵାସ କନ୍ୟାମାନଙ୍କ ମନରେ ଦୃଢ଼-ଭାବରେ ସ୍ଥାନ ପାଇଅଛି ।

ବର୍ତ୍ତମାନ 'କୃଷିଆ' ଶବ୍ଦ ଉପରେ ବିଚାର ଆଲୋଚନା କଲେ ପରିଷ୍କାର ରୂପେ ବୁଝା ପଡ଼ିବ ଯେ 'କୃଷି' (ଗାଢ଼) ରୁ ଜାତ ହୋଇ ଓ 'କୃଷି' (ପବନ)ରେ ବାସକରି ରହୁଥିବା ଏକ ନିଜସ୍ୱ ମାନବ ଗୋଷ୍ଠୀକୁ 'କୃଷିଆକାର' ରୂପେ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କଠାରୁ ପୃଥକ କରାଯାଇଛି । ସେ ଯାହା ହେଉନା କାହିଁକି, ସୃଷ୍ଟିର ପ୍ରଥମ ମାନବ ବୋଲି 'କୃଷିଆ' ନିଜକୁ ଦାବିକରି ଆମଠାରୁ ଦୀର୍ଘ ଦିନ ଧରି ଦୂରରେ ରହିଛି ଏକ ଦୁର୍ଗମ ଗିରି ଓ ଅଭେଦ୍ୟ ଅରଣ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ । ଆମେ ଯଦି ନିଜକୁ ସଭ୍ୟ ଓ ଶିକ୍ଷିତ ବୋଲି ଦାବି କରି ଗବନକରିବା, ତେବେ ଲୋକନ ତଥା ସଭ୍ୟତାର ଅନ୍ତରାଳରେ ପଡ଼ିରହିଥିବା ଏହି ସରଳ ଓ ନିରହ 'କୃଷିଆ' ମାନଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ଚିନ୍ତା କରିବା ଉଚିତ୍ତ ହେବ ନାହିଁକି ? ସେ ପରି ଆମ 'କୃଷିଆଭାବ' ।

ଆଦିବାସୀ ଶିକ୍ଷା

ଶ୍ରୀ ବିଶ୍ଵନାଥ ଶ

ଶିକ୍ଷା ସାଧାରଣତଃ ଦୁଇ ପ୍ରକାର—ପାରଂପାରିକ ଓ ପ୍ରଗତିଶୀଳ । ଯେଉଁ ସମାଜ ଯେତେ ଉନ୍ନତ ତାର ଶିକ୍ଷା ସେତେ ପ୍ରଗତିଶୀଳ ଓ ଯେଉଁ ଜାତି ଯେତେ ଅନୁନ୍ନତ ତାର ଶିକ୍ଷା ସେତେ ପାରଂପାରିକ । ଅନ୍ୟଦିଗରୁ ବିଚାର କଲେ ଯେ କୌଣସି ଦେଶ ବା ସମାଜର ପ୍ରାଚୀନ ଶିକ୍ଷା ପାରଂପାରିକ ଓ ଆଧୁନିକ ଶିକ୍ଷା ପ୍ରଗତିଶୀଳ । ଆମ ଦେଶରେ ତଥା କଥିତ ଆଦିବାସୀ ସମାଜ ବିଶେଷଭାବରେ ଅନୁନ୍ନତ । ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଆଧୁନିକ ଶିକ୍ଷା ପ୍ରବର୍ତ୍ତନ କରି ସେମାନଙ୍କୁ ଶିକ୍ଷିତ ତଥାଉନ୍ନତ କରିବାପାଇଁ ସମସ୍ତେ ଚପ୍ପର । ଆଦିବାସୀ ସମାଜ ଅନୁନ୍ନତ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ସେମାନଙ୍କର ଏକ ପ୍ରକାର ସଂସ୍କୃତ ରହିଛି ଯାହାକି ଅଣଆଦିବାସୀ ସଂସ୍କୃତଠାରୁ କୌଣସି ଗୁଣରେ ନିକୃଷ୍ଟ ନୁହେଁ । ସେମାନଙ୍କ ସମାଜରେ ମଧ୍ୟ ପାରମ୍ପରିକ ଶିକ୍ଷା ବ୍ୟବସ୍ଥା ପ୍ରଚଳିତ । ଆଦିବାସୀମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଶିକ୍ଷା ଯୋଜନା କରିବାବେଳେ ସେମାନଙ୍କ ସମାଜରେ ପ୍ରଚଳିତ ଶିକ୍ଷା, ତାର ପ୍ରକୃତ ଓ ପଦ୍ଧତି ସଂପର୍କରେ ଆଲୋଚନା ହେବା ଏକାନ୍ତ ଆବଶ୍ୟକ । ନଚେତ୍ତ ଭୋଗ ପରାଧୀନ ନ କରି ତାଙ୍କର ଭୋଗୀ ପାଇଁ ଔଷଧ ବ୍ୟବସ୍ଥା କଲେ ଫଳ ଯାହା ଦ୍ଵୟ ଏ କ୍ଷେତ୍ରରେ ପରିଣାମ ଉଦ୍‌ଦିଷ୍ଟ ହେବା ସ୍ଵାଭାବିକ ।

ଆଦିବାସୀ ଶିକ୍ଷାର ପ୍ରକୃତ

ଆଦିବାସୀ ଶିକ୍ଷା ପ୍ରାକୃତିକ (naturalistic) । ଆଦିବାସୀ ବାଳକବାଳିକା ପ୍ରଥମେ ପିତାମାତା ଓ ପରିବାରର ବୟସ୍କ ପୁରୁଷ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକମାନଙ୍କଠାରୁ ବିଭିନ୍ନ ବିଷୟ ଶିକ୍ଷା କରନ୍ତି । ପରେ ସେମାନେ ସମାଜର ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କଠାରୁ ବିଭିନ୍ନ ବିଷୟରେ ଶିକ୍ଷା ଲାଭ କରନ୍ତି । ଖାଦ୍ୟ ସଂଗ୍ରହ, କୃଷି, ପଶୁପାଳନ, ଗୃହ ନିର୍ମାଣ, ନୃତ୍ୟଗୀତ ଓ ଗଳ୍ପ କଥନ ଆଦି ଉକ୍ତ ଶିକ୍ଷାର ଅନ୍ତର୍ଗତ । ଶିକ୍ଷା ଏକ ଅର୍ଥରେ ଭବିଷ୍ୟତ ଜୀବନ ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ । ଆଦିବାସୀ ଶିଶୁ ତା'ର ଭବିଷ୍ୟତ ଜୀବନ ପାଇଁ ଯେ ସମସ୍ତ ଶିକ୍ଷା ଲାଭ କରେ ତାହା ପ୍ରକୃତ ଶିକ୍ଷା । ଏହି ଶିକ୍ଷା ପାଇଁ କୌଣସି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଅନୁଷ୍ଠାନ ବା ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଶିକ୍ଷକର ବ୍ୟବସ୍ଥା ନାହିଁ । କର୍ମ କ୍ଷେତ୍ରକୁ ତା'ର ଶିକ୍ଷାନୁଷ୍ଠାନ ଓ ପିତାମାତା ଓ ସମାଜ ତା'ର ଶିକ୍ଷକ । ତେଣୁ ଆଦିବାସୀ ଶିକ୍ଷା କୃତ୍ରିମତାର ଆଶୟ ନାହିଁ । ପ୍ରାକୃତିକ ପରିବେଶନା ମଧ୍ୟରେ ଓ ପ୍ରାକୃତିକ ଉପାୟରେ ତା'ର ଶିକ୍ଷା ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ହୁଏ ।

ଆଦିବାସୀ ଶିକ୍ଷା ଖେଳ ଓ କର୍ମ ମାଧ୍ୟମରେ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ହୁଏ । ତା'ର ଶିକ୍ଷାରେ ତତ୍ତ୍ଵ ବା ଥିଓରୀ (theory) ର ସ୍ଥାନ ନାହିଁ । ଖେଳ ଓ କର୍ମ ମାଧ୍ୟମରେ ଶିକ୍ଷାଦାନ ପଦ୍ଧତିକୁ ପେଣ୍ଡାଲିଙ୍ଗଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ଆଧୁନିକ ମୌଳିକ ଶିକ୍ଷା ପଦ୍ଧତିମାନଙ୍କ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମସ୍ତେ ଉଚ୍ଚ ସ୍ଥାନ ଦେଇ ଆସିଛନ୍ତି । ସେ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ବିଚାରକଲେ ଆଦିବାସୀ ଶିକ୍ଷା ପଦ୍ଧତି ଯେ ଶିକ୍ଷାନୀତି ସମ୍ମତ ଏଥିରେ ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ ।

ଆଦିବାସୀ ଶିକ୍ଷା ବିଶେଷ ଭାବରେ ଅନୁକରଣ ଉପରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ । ଶିଶୁ ମାନେ ଅନୁକରଣ ପ୍ରିୟ । ସେ ଯାହା ଦେଖେ ଓ ଶୁଣେ ତାହା କରବାକୁ ଓ କହିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରେ । ଶିକ୍ଷାବିତମାନେ ଶିଶୁର ଏହି ଅନୁକରଣ ପ୍ରତ୍ୟୁତ୍ତର ଶିକ୍ଷା କ୍ଷେତ୍ରରେ ଉପଯୁକ୍ତ ଭାବରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରବା ଫଳରେ ବିଶେଷ ଫଳ ପାଇଥାନ୍ତି । ଆଦିବାସୀ ଶିଶୁ ତା'ର ପିତାମାତା ବା ସମାଜର ଅନ୍ୟମାନଙ୍କଠାରୁ ଯାହା ଦେଖେ ଓ ଶୁଣେ ତାହା ସାଧାରଣତଃ ଶିକ୍ଷା କରିଥାଏ । ଏହି ଅନୁକରଣ ଫଳରେ ଆଦିବାସୀ ପୁରୁଷାନୁକ୍ରମେ ତା'ର ସଂସ୍କୃତିକୁ ରକ୍ଷା କରି ପାରନ୍ତି ।

ଆଦିବାସୀ ସମାଜରେ ଶିକ୍ଷାନୁଷ୍ଠାନ

ଆଦିବାସୀ ଶିକ୍ଷା ପ୍ରଧାନତଃ ପ୍ରାକୃତକ ହେଲେ ମଧ୍ୟ କେତେକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଆନୁଷ୍ଠାନିକ । ଆଦିବାସୀ ସମାଜର 'ଧାଙ୍କଡ଼ା-ଧାଙ୍କଡ଼ୀ ଘର' ଏହାର ଅନ୍ୟତମ ନିଦର୍ଶନ । ଯୁଗ ଯୁଗ ଧରି ଏହା ଆଦିବାସୀ ସମାଜର ଏକ ଶିକ୍ଷାନୁଷ୍ଠାନର କାର୍ଯ୍ୟ କରି ଆସିଛି । କେତେକ ଆଦିବାସୀ ସମାଜରେ ଧାଙ୍କଡ଼ା ଓ ଧାଙ୍କଡ଼ୀମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ଓ କେତେକ ସ୍ଥାନରେ ଧାଙ୍କଡ଼ା ଓ ଧାଙ୍କଡ଼ୀମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଅଲଗା ଅଲଗା ଦୁଇଟି ଘର ଥାଏ । ଗ୍ରାମର ଅବିବାହିତ ଯୁବକ ଯୁବତୀ ଗୃହରେ ଉକ୍ତ ଗୃହରେ ରହିବା ସାମାଜିକ ନିୟମ । ଜଣେ ବୟସ୍କ ପୁରୁଷ ଓ ଜଣେ ବୟସ୍କା ସ୍ତ୍ରୀ ଉକ୍ତ ଗୃହର ଦାୟିତ୍ଵରେ ରହନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କଠାରୁ ଯୁବକ ଯୁବତୀମାନେ ନୃତ୍ୟଗୀତ ଓ ଗ୍ରାମ୍ୟ ଗଳ୍ପମାନ ଶିକ୍ଷା କରିଥାନ୍ତି । ତତ୍ତ୍ଵାବଧାରକ ଓ ତତ୍ତ୍ଵାବଧାରକା ଯୁବକ ଓ ଯୁବତୀମାନଙ୍କୁ ସେମାନଙ୍କର ସାମାଜିକ ଜୀବନ ଓ ଯୌନ ସଂପର୍କରେ ନାନା କଥା ଶିକ୍ଷା ଦେଇଥାନ୍ତି । ଏହା ଭବିଷ୍ୟତରେ ସମାଜର ଉପଯୁକ୍ତ ସଭ୍ୟ ହେବାପାଇଁ ସେମାନଙ୍କୁ ସୁଯୋଗ୍ୟ କରିବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରେ ।

ଆଧୁନିକ ଶିକ୍ଷାର ଆବଶ୍ୟକତା

ଆଦିବାସୀମାନେ ଅନୁକୃତ । ତା'ର କାରଣ ଯୁଗ ଯୁଗ ଧରି ସେମାନେ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ନାନା ଭାବରେ ଶୋଷିତ, ନିର୍ଯ୍ୟାତତ ଓ ଅବହେଳିତ ହୋଇ ଆସିଛନ୍ତି । ଆଦିବାସୀମାନଙ୍କୁ ରକ୍ଷାକାଳ ଏହିପରି ଅନୁକୃତ ଅବସ୍ଥାରେ ରଖି କୌଣସି ଗଣତନ୍ତ୍ର ଗଣ୍ଠର ଭିତ୍ତି କଲ୍ପନା କରାଯାଇପାରେନା । ଦେଶରେ ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ ଗଣତାନ୍ତ୍ରିକ ଶାସନ, ତଥା ଭିନ୍ନତ ଲୁଣ୍ଠି ଓ ଶିଳ୍ପ ଯୋଜନାରେ ଉପଯୁକ୍ତ ଅଂଶ ଗ୍ରହଣ କରିବାପାଇଁ ପ୍ରତ୍ୟେକଙ୍କର ଉପଯୁକ୍ତ ଶିକ୍ଷା ଏକାନ୍ତ ଆବଶ୍ୟକ । ଆଦିବାସୀ ସମାଜରେ ପ୍ରଚଳିତ ପାରମ୍ପରିକ ଶିକ୍ଷା ଦ୍ଵାରା ଉକ୍ତ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ସାଧିତ ହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ତେଣୁ ଆଦିବାସୀ ସମାଜରେ ଆଧୁନିକ ପ୍ରଗତିଶୀଳ ଶିକ୍ଷାର ପ୍ରସାର ଏକାନ୍ତ ଆବଶ୍ୟକ ।

ସାବଧାନତା ଆବଶ୍ୟକ

ଆଦିବାସୀ ସମାଜରେ ଆଧୁନିକ ଶିକ୍ଷାର ପ୍ରବର୍ତ୍ତନ କରିବା ପୂର୍ବରୁ ଆମକୁ କେତେକ ବିଷୟ ଅତି ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ବିଚାର କରିବାକୁ ହେବ । ଆବଶ୍ୟକତାର ଦ୍ୱାନ୍ଦ୍ୱ ଦେଇ ଆମେ ଏ ଦିଗରେ ବ୍ୟଗ୍ରତା ପ୍ରକାଶ କରିବାର କୌଣସି କାରଣ ନାହିଁ । ଆଦିବାସୀ କହିଲେ ସାଧାରଣତଃ ଏକ ପ୍ରକାର ଚିତ୍ତ ଆମ ଆଗରେ ଦେଖାଯାଏ । କିନ୍ତୁ ଆଦିବାସୀମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଅନୁଲିନ ଓ ଉଲିନ ଆଦିବାସୀ ମଧ୍ୟ ଅଛନ୍ତି । କେତେକ ଆଦିବାସୀ ଅଣଆଦିବାସୀମାନଙ୍କ ନିକଟରେ ବସବାସ କରିବା ଫଳରେ ସେମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଭାବିତ ହୋଇଗଲେଣି । କେତେକ ଆଦିବାସୀ ବର୍ତ୍ତମାନ ଯୁଗରେ ମଧ୍ୟ ଜନ-ବସତିଠାରୁ ବହୁ ଦୂରରେ ପାହାଡ଼ ଉପରେ ବସବାସ କରି ଶିକାର ଓ ଫଳମୂଳ ସଂଗ୍ରହ ଓ ପୋଡ଼ୁ ଗୁଣ ଦ୍ୱାରା ଜୀବିକା ନିର୍ବାହ କରୁଛନ୍ତି । ଅନ୍ୟମାନଙ୍କଠାରୁ ଏମାନେ ଦୂରରେ ରହିବାକୁ ଚାହାନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କୁ ଉତ୍ତମ ବାସ ଗୃହ ଓ ଗୁଣ କରିବା ପାଇଁ ଜମି ଓ ହଳଆଦି ଦେଲେ ମଧ୍ୟ ସେମାନେ ପାହାଡ଼ ଉପରୁ ସମତଳକୁ ଅସିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅନ୍ୟ ଏକ ପ୍ରକାର ଆଦିବାସୀ ପାହାଡ଼ ଉପରେ ନ ରହୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଗ୍ରାମ ବା ସହର ନିକଟରେ ବସବାସ ନକରି ସମତଳ ଭୂମିରେ ବସବାସ କରୁଛନ୍ତି ଓ କିମ୍ପେ କୁଖିକୁ ପ୍ରଧାନ ଜୀବିକା ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରୁଛନ୍ତି ।

ଉପରେକ୍ତ ତିନି ଶ୍ରେଣୀର ଆଦିବାସୀମାନଙ୍କ ପାଇଁ ସମାନ ପ୍ରକାର ଶିକ୍ଷା ବ୍ୟବସ୍ଥା ପ୍ରବର୍ତ୍ତନ କଲେ ତାହା ଯେ ବିଫଳ ହେବ ଏଥିରେ ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ । ଶିକ୍ଷା ଜୀବନ ସହିତ ସଂପର୍କ ହରାଇଲେ ତାହା ସମାଜର ମଙ୍ଗଳ କରିପାରେ ନାହିଁ । ତେଣୁ ଆଦିବାସୀମାନଙ୍କର ଜୀବନଯାପନର ସ୍ତର ଓ ପ୍ରଣାଳୀ ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି ଦେଇ ଶିକ୍ଷା ପରିକଳ୍ପନା କରାଯିବା ଉଚିତ । ପ୍ରଥମେ ଅଣଆଦିବାସୀମାନଙ୍କର ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ବା ତାଙ୍କ ସଂସ୍ପର୍ଶରେ ଆସୁଥିବା ଆଦିବାସୀମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ, ଦ୍ୱିତୀୟ ସମତଳ ଅଞ୍ଚଳରେ ବାସ କରୁଥିବା ଆଦିବାସୀମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଓ ତୃତୀୟରେ ପାହାଡ଼ ଉପରେ ବାସ କରୁଥିବା ଅତି ଅନୁଲିନ ଆଦିବାସୀମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଶିକ୍ଷାର ପ୍ରସାର କରାଯିବା ଉଚିତ । ଉକ୍ତ ଶିକ୍ଷା ପ୍ରାକୃତିକ ପରିବେଶ ମଧ୍ୟରେ ହେବାର ବ୍ୟବସ୍ଥା ହେବା ଉଚିତ ଓ ଶିକ୍ଷାକୁ କର୍ମମୟ କରିବା ପାଇଁ ଉପଯୁକ୍ତ ଶିକ୍ଷାଦାନ ପଦ୍ଧତି ଅନୁସରଣ କରାଯିବା ଉଚିତ । ଆଧୁନିକ ଶିକ୍ଷାର ପ୍ରସାର ଫଳରେ ଆଦିବାସୀ ସଂସ୍କୃତିର ଯେପରି ମୂଲ୍ୟୋତ୍ପାଦନ ନହୁଏ ସେଥି-ପାଇଁ ଦୃଷ୍ଟି ଦିଆଯିବା ଉଚିତ ।

ଶିକ୍ଷାବିତ୍ ଓ ନୃତ୍ୟାବିତ୍

ବ୍ରିଟିଶ୍ ରାଜତ୍ୱ କାଳରେ ସରକାର ଆଦିବାସୀମାନଙ୍କର ଶିକ୍ଷା ସଂପର୍କରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଉଦାଶୀନ ନୀତି ଅବଲମ୍ବନ କରିଥିଲେ । ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନ ମିସନାରୀମାନେ ଧର୍ମ ପ୍ରସାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଶିକ୍ଷାର ପ୍ରସାର କରିବା ପାଇଁ ଆଦିବାସୀ ଅଞ୍ଚଳରେ ସ୍କୁଲମାନ ପ୍ରତିଷ୍ଠା

କରିଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କ ବ୍ୟତୀତ ଭାରତ ସେବକସମାଜ ଓ ଆଦିମ ଜାତି ସେବକ
ଫଣ୍ଡ ପ୍ରଭୃତ କେତେକ ସମାଜସେବା ଅନୁଷ୍ଠାନ ମଧ୍ୟ ଆଦିବାସୀମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଶିକ୍ଷାର
ପ୍ରସାର ପାଇଁ ଉଦ୍ୟମ କରୁଛନ୍ତି । ଦେଶ ସ୍ଵାଧୀନ ହେବା ପରେ ଜାତୀୟ ସରକାର
ଆଦିବାସୀ ଅଞ୍ଚଳରେ ବ୍ୟାପକ ଶିକ୍ଷା ପ୍ରସାର ପାଇଁ ଉଦ୍ୟମ କରୁଛନ୍ତି । କେତେକ
ସ୍ଥଳରେ ଦେଶରେ ପ୍ରଚଳିତ ଶିକ୍ଷା ବ୍ୟବସ୍ଥା ଓ କେତେକ ସେଠାରେ ସ୍ଵତନ୍ତ୍ର ଶିକ୍ଷା
ବ୍ୟବସ୍ଥା ମଧ୍ୟ ଆଦିବାସୀ ଅଞ୍ଚଳରେ ପ୍ରବର୍ତ୍ତନ କରାଯାଇଛି । ଆଦିବାସୀମାନଙ୍କ ପାଇଁ
ଶିକ୍ଷା ନୀତି ଓ ପଢ଼ାଦି ସ୍ଥିର କରିବାରେ ଦେଶର ଶିକ୍ଷାବିତ୍ତମାନଙ୍କର ଯେତକି ଦାୟିତ୍ଵ
ରହିଛି ଦେଶର ନୃତ୍ୟବିତ୍ତମାନଙ୍କର ମଧ୍ୟ ସେତକି କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ରହିଛି । ଉଭୟଙ୍କର
ମିଳିତ ବିଚାର ଆଲୋଚନା ଆଦିବାସୀମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଉପଯୁକ୍ତ ଶିକ୍ଷା ନୀତି ଓ ପଢ଼ାଦି
ସ୍ଥିର କରିବାରେ ଯଥେଷ୍ଟ ସାହାଯ୍ୟ କରିବ ଏଥିରେ ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ ।

ଯାଯାବର ଜାତିମାନଙ୍କର ଉନ୍ନତ ସମ୍ପର୍କରେ କେତୋଟି ମୌଳିକ କଥା

ବିକ୍ରମଚନ୍ଦ୍ର ବର୍ମା

ଉଚ୍ଚନିକଙ୍କର ଉତ୍ସାହୀନାଶ୍ଚ ଅପି, ଅନ୍ତୋପଲଜ୍ଜ ଅନୁଯାୟୀ ଯେଉଁମାନେ ଜାତିକା ନିବାହ ପାଇଁ ସଦାସବଦା ବା କୌଣସି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଭିତ୍ତିରେ ଭ୍ରମଣ କରନ୍ତି କିମ୍ବା କୌଣସି ଗୋଟିଏ ସ୍ଥାନରୁ ବାହାର ବୁଲି ବୁଲି ଆସି ସେହି ସ୍ଥାନରେ ପହଞ୍ଚନ୍ତି ସେମାନଙ୍କୁ ଯାଯାବର କୁହାଯାଏ ।

ଏନସାଇକ୍ଲୋପେଡ଼ିଆ ଅଫ୍ ସୋସିଆଲ ସାଇନ୍ସେସ (ଏକାଦଶ ଓ ଦ୍ଵାଦଶ ପୁସ୍ତକ)ରେ ଅର୍ନ୍ତଃଲିଖିତ କହିନ୍ତି ଯେ ଯାଯାବରତ୍ଵର ଅର୍ଥ ହେଉଛି “ଜାତିକା ନିବାହ ପାଇଁ ବାରମ୍ବାର ବାସ ପରିବର୍ତ୍ତନ” । ଏହା ଲକ୍ଷ୍ୟାନ୍ତ ବା ଅନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଭ୍ରମଣ ନୁହେଁ । କେତେଗୁଡ଼ିଏ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କିନ୍ତୁ ଅସ୍ଥାୟୀ ବସତିକୁ କେନ୍ଦ୍ର କରି ଏହି ଭ୍ରମଣ ସମ୍ପାଦିତ ହୋଇଥାଏ । ଖାଦ୍ୟ ମିଳିବାର ସୁବିଧା ଓ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ଅଞ୍ଚଳରୁ ମିଳୁଥିବା ପଦାର୍ଥକୁ ଉପଯୋଗ କରିବାର ବୈଷୟିକ ଦକ୍ଷତା ଉପରେ ଏହି କେନ୍ଦ୍ର ଗୁଡ଼ିକର ସ୍ଥାୟିତ୍ଵ ନିର୍ଭର କରେ । ଖାଦ୍ୟ ଆହରଣ କରିବାର ଉପାୟ, ଜଳବାୟୁ ଓ ଭୌଗୋଳିକ ପରିସ୍ଥିତି ଉପରେ ଯାଯାବରମାନଙ୍କର ପ୍ରକୃତ ନିର୍ଭର କରେ । ସେଥିପାଇଁ ନାନାପ୍ରକାରର ଯାଯାବର ଦେଖାଯାଆନ୍ତି ଯଥା—ଶିକାରୀ, ସଂଗ୍ରହକାରୀ । କୃଷିକାମ କରୁଥିବା ଯାଯାବର ମଧ୍ୟ ଅଛନ୍ତି କିନ୍ତୁ ସେମାନଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ଭିନ୍ନ ।

ଯାଯାବରମାନଙ୍କର ଉନ୍ନତ କରିବାକୁ ହେଲେ ନିମ୍ନଲିଖିତ ବିଷୟ ଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରତି ଧ୍ୟାନ ଦେବା ଆବଶ୍ୟକ—

- (୧) କେଉଁ ସ୍ଥାନରୁ ସେମାନେ ଆସିଛନ୍ତି ?
- (୨) ସେମାନଙ୍କର ଜାତିକା ।
- (୩) ସେମାନଙ୍କର ଅପରାଧ ମନୋବୃତ୍ତି ।
- (୪) ସେମାନଙ୍କ ସଂଖ୍ୟା ଓ ସାମାଜିକ ସଂଗଠନ ।
- (୫) ସେମାନେ କେଉଁ ପ୍ରକାରର ଭ୍ରମଣ କରନ୍ତି ଓ ଗୋଟିଏ ସ୍ଥାନରେ କେତେ ଦିନ ଧରି ରୁହନ୍ତି ।

୧ । ଯାଯାବରମାନେ ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରୁ ଆସିଥାନ୍ତି ତାହାକୁ ଭିତ୍ତିକରି ନିମ୍ନ ପ୍ରକାରେ ଶ୍ରେଣୀ ବିଭାଗ କରାଯାଇପାରେ—

- (କ) ଯେଉଁମାନେ ରାଜ୍ୟ ଭିତରର ଲୋକ ।
- (ଖ) ଯେଉଁମାନେ ରାଜ୍ୟ ବାହାରର ଲୋକ ।
- (ଗ) ଯେଉଁମାନେ ଭାରତ ବାହାରୁ ଆସିଛନ୍ତି ।

(କ) ଯେଉଁ ମାନେ ରାଜ୍ୟ ଭ ତର ଲେକ

ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ ପଶ୍ଚିମବଙ୍ଗକୁ ନିଆଯାଉ । ପଶ୍ଚିମ ବଙ୍ଗରେ ବାସ କରୁଥିବା କୌଣସି ଯାଯାବର ଜାତ ନାହାନ୍ତି କିନ୍ତୁ ରାଜସ୍ଥାନରେ ଟାଗାଭାଟ, କାନଜୋର ପ୍ରଭୃତ ଯାଯାବରମାନଙ୍କର ଘର ସେହି ରାଜସ୍ଥାନରେ । ସୁତରାଂ ଏହି ଜାତମାନଙ୍କର ଉନ୍ନତ ସାଧନ କରିବା ମୁଖ୍ୟତଃ ସେହି ରାଜ୍ୟର ଦାୟିତ୍ୱ ।

(ଖ) ଯେଉଁ ମାନେ ରାଜ୍ୟ ବାହାରର ଲେକ

ବେଢ଼ିଆ, ମାରଝିଆ ପ୍ରଭୃତ ଯାଯାବରମାନେ ଜାଣିକାଅର୍ଜନ ପାଇଁ ବାହାରୁ ପଶ୍ଚିମବଙ୍ଗକୁ ଆସିଥାଆନ୍ତି; କିନ୍ତୁ ସେମାନେ ସେଠାରେ ବସବାସ କରି ରହନ୍ତି ନାହିଁ । ପଶ୍ଚିମବଙ୍ଗରେ ସେମାନେ ନିଜକୁ ଭ୍ରମଣକାରୀ ବୋଲି ଭାବନ୍ତି । ଯାଯାବର ହେଲେ ମଧ୍ୟ ସେମାନେ ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରୁ ଆସିଥାଆନ୍ତି ସେହି ଅଞ୍ଚଳ ସହ ସେମାନଙ୍କର ଭ୍ରମଣ ଓ ସଂସ୍କୃତିଗତ ସମ୍ପର୍କ ଥାଏ ଓ ସେହି ଅଞ୍ଚଳ ପ୍ରତି ସେମାନଙ୍କର ଗଭୀର ଆକର୍ଷଣ ମଧ୍ୟ ଥାଏ । ଉଦାହରଣସ୍ୱରୂପ ଟାଗାଭାଟମାନେ ନିଜକୁ ପୁରୀପୁରୀ ରାଜସ୍ଥାନୀ ବୋଲି ଭାବନ୍ତି । ସୁତରାଂ ସେମାନଙ୍କର ପୁନର୍ବସତି କଥା ଚିନ୍ତା କଲବେଳେ ସେମାନେ ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରୁ ଆସିଛନ୍ତି ସେହି ସ୍ଥାନରେ ସେମାନଙ୍କୁ ବସବାସ କରାଇବାର ଯୋଜନା କରାଇବା ଦରକାର । ସେମାନେ ଯେଉଁ ରାଜ୍ୟରେ ଭ୍ରମଣ କରୁଥିବେ ସେଠାରେ ସେମାନଙ୍କୁ ବସବାସ କରାଇବା ଉଚିତ ନୁହେଁ ।

(ଗ) ଯେଉଁ ମାନେ ଭାରତ ବାହାରୁ ଆସିଛନ୍ତି

ଇରାନୀ ଯାଯାବରମାନେ ନିଜକୁ ଇରାନର ଲେକ ବୋଲି ମନେ କରନ୍ତି । ସେମାନେ ଭାରତରେ ଜନ୍ମ ଓ ବହୁସ୍ୱରୂପ ଧରି ଭାରତରେ ବସବାସ କରି ଆସୁଛନ୍ତି । ତଥାପି ମଧ୍ୟ ଭାରତର କୌଣସି ଅଂଶ ପ୍ରତି ସେମାନଙ୍କର ବିଶେଷ ଆକର୍ଷଣ ଦେଖାଯାଏ ନାହିଁ । ଏଣେ ପୁଣି ଇରାନ ସରକାର ସେମାନଙ୍କୁ ଇରାନବାସୀ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ମନା କରି ଦେଇଛନ୍ତି । ଏହି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଏମାନଙ୍କୁ ଭାରତର କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ବସବାସ କରି ରହିବା ପାଇଁ ଉତ୍ସାହିତ କରିବା ଦରକାର । କିନ୍ତୁ ଏମାନଙ୍କ ପାଇଁ ସ୍ଥାନ ନିବାରନ କଲବେଳେ ଦେଖିବାକୁ ହେବ ଯେ ସେହି ସ୍ଥାନ ଏମାନଙ୍କ ସଂସ୍କୃତ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ବସବାସର କେନ୍ଦ୍ରରେ ଉପଯୋଗୀ । ଏହି ଇରାନୀମାନେ ନିଜ ନିଜ ମଧ୍ୟରେ କଥା-ବାଣୀ କଲବେଳେ ପାରସ୍ୟଭ୍ରମଣ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି । ଏମାନେ ଉର୍ଦ୍ଦୁ ମଧ୍ୟ ଖୁବ୍ ଭଲ ଭାବରେ କହୁ ପାରନ୍ତି । ସୁତରାଂ ଏମାନଙ୍କୁ କୌଣସି ଉର୍ଦ୍ଦୁ ଭ୍ରମଣାସୀ ଅଞ୍ଚଳରେ ରଖିଲେ ଏମାନେ ସହଜରେ ସେଠାର ଲୋକଙ୍କ ସହ ମିଶି ପାରିବେ । ଧର୍ମ ମତରେ ଏମାନେ ସିଦ୍ଧା ମୁସଲମାନ । ସୁତରାଂ ଯେଉଁ ଉର୍ଦ୍ଦୁ ଭ୍ରମଣାସୀ ଅଞ୍ଚଳର ସିଦ୍ଧା ମୁସଲମାନମାନଙ୍କର ସଂଖ୍ୟା ଅଧିକ ସେହି ସ୍ଥାନରେ ଏମାନଙ୍କୁ ରଖିଲେ ଆଦୃଶ ସୁବିଧା ହେବ ।

୨ । ଜୀବିକା

ଜୀବିକା ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଯାଯାବରମାନଙ୍କର ନିମ୍ନମତେ ଶ୍ରେଣୀ ବିଭାଗ କରାଯାଇ ପାରେ—

- (୧) ଶିକାର ଓ ଖାଦ୍ୟ ଆହରଣ ।
- (୨) ପଶୁପାଳନ ।
- (୩) କୃଷି ।
- (୪) ସର୍ବସାଧାରଣ ମନୋରଞ୍ଜନ ।
- (୫) ନାନାପ୍ରକାର ଜଡ଼ିବୁଟି ବା ମନୋହାରୀ ଜିନିଷ ବିକ୍ରୟ ।
- (୬) ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ।

ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଜୀବିକା ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଯାଯାବରମାନଙ୍କର ଉନ୍ନତତମ ଯୋଜନା ଭିନ୍ନ ହେବା ଆବଶ୍ୟକ । ଶିକାର ଓ ଖାଦ୍ୟ ଆହରଣ ଯେଉଁମାନଙ୍କର ଜୀବିକା ସେମାନଙ୍କୁ ଆଧୁନିକ ଓ ଉନ୍ନତ ଧରଣର ଜୀବିକା ନିବାହ ପ୍ରଣାଳୀର ସୁଯୋଗ ଯୋଗାଇ ଦେବା ଆବଶ୍ୟକ; କିନ୍ତୁ ଏପରି କଲେବଳେ ଦେଖିବାକୁ ହେବ ଯେପରିକି ସେମାନଙ୍କର ପରମ୍ପରାଗତ ଜୀବନଧାରା ସଂପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ନଷ୍ଟହୁଏ ହୋଇନଯାଏ । ଯେଉଁମାନେ ପଶୁ-ପାଳନ କରନ୍ତି ସେମାନଙ୍କୁ ଚାଷଭୂମି ଓ ଉନ୍ନତ ଧରଣର ପଶୁ ଖାଦ୍ୟ ଯୋଗାଇ-ଦେବା ଆବଶ୍ୟକ । ଏମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଉନ୍ନତ ଧରଣର ପଶୁପାଳନ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଧୀରେ ଧୀରେ ପ୍ରବର୍ତ୍ତନ କରାଇବା ଆବଶ୍ୟକ । ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯେତେଦୂର ଜଣାଯାଇଛି ଭାରତରେ କୃଷି କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିବା ଯାଯାବର ନାହାନ୍ତି । ଅବଶ୍ୟ ଯେଉଁ ଆଦିବାସୀମାନେ ପୋଡ଼ୁଗୁଣ୍ଡ କରନ୍ତି ସେମାନଙ୍କର ସମସ୍ୟା ସ୍ପଷ୍ଟ । ବିଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନକୁ ଯାଇଁ କୃଷି କ୍ଷେତ୍ରରେ ମଜୁରିଆ କାମ କରୁଥିବା ଲୋକମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଯାଯାବର ଶ୍ରେଣୀଭୁକ୍ତ କରାଯାଇ ନପାରେ । ସୁତରାଂ ଭାରତରେ କୃଷିକାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିବା ଯାଯାବରମାନଙ୍କର କୌଣସି ସ୍ପଷ୍ଟ ସମସ୍ୟା ନାହିଁ ବୋଲି ଧରି ନିଆଯାଇପାରେ । ସାପଖେଳ ବା ନାନାପ୍ରକାର କୁସ୍ତିକସରତ ଦେଖାଉଥିବା ଯାଯାବରମାନେ ବିଭିନ୍ନ ଭିତ୍ତିରେ ଗ୍ରାମମାନଙ୍କରେ ବୁଲନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କର ଓ ନାନାପ୍ରକାର ଜିନିଷ ବିକ୍ରୟ ବା ଯାଯାବରମାନଙ୍କର ସମସ୍ୟା ପ୍ରାୟ ସମାନ । ଏମାନଙ୍କ ସମସ୍ୟା ସହିତ ଇସ୍ପାନୀମାନଙ୍କର ସମସ୍ୟାର ସାଦୃଶ୍ୟ ମଧ୍ୟ ରହିଛି । ଏମାନଙ୍କୁ ପ୍ରଥମେ ରେକିଷ୍ଟିଭୁକ୍ତ କରିବାପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କରିବା ଆବଶ୍ୟକ । ଗ୍ରାମ ଅଞ୍ଚଳରେ ଏମାନଙ୍କର ପରିଭ୍ରମଣକୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରିବା ଆବଶ୍ୟକ ଓ ଏମାନଙ୍କର ପ୍ରଦର୍ଶନୀର ଆୟୋଜନ ପଞ୍ଚାୟତ ବା କମ୍ୟୁନିଟିସେଣ୍ଟର ପ୍ରଭୃତ ଦ୍ୱାରା ହେବା ଆବଶ୍ୟକ ।

୩ । ଅପରାଧ ମନୋବୃତ୍ତି

ବେଡ଼ିଆ ପ୍ରଭୃତ ଯାଯାବରମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଅପରାଧ ମନୋବୃତ୍ତି ବହୁଳ ଭାବରେ ଦେଖାଯାଏ । ପଶୁପାଳନ ବା ଅନ୍ୟପ୍ରକାର ଜୀବିକା ନିବାହ କରୁଥିବା ଯାଯାବରମାନଙ୍କଠାରୁ ଏମାନଙ୍କୁ ସ୍ପଷ୍ଟ କରି ଦେଖିବା ଆବଶ୍ୟକ । ଯେଉଁ ଯାଯାବର-ମାନଙ୍କର ଅପରାଧୀ ମନୋବୃତ୍ତି ଅଛି ସେମାନଙ୍କର ଗତବିଧି ପୋଲିସ ଦ୍ୱାରା ନିୟନ୍ତ୍ରିତ

ହେବା ଆବଶ୍ୟକ; କିନ୍ତୁ ଏହି ନିୟନ୍ତ୍ରଣର ପରିମାଣ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ହେବା ଆବଶ୍ୟକ । ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନରେ ନିୟନ୍ତ୍ରଣର ପରିମାଣ ଭିନ୍ନ ହୋଇପାରେ । ଏହି ଶ୍ରେଣୀର ଯାଯାବର-ମାନଙ୍କର ଉନ୍ନୟନରେ ଗୋଟିଏ ବିଶେଷ ସମସ୍ୟା ହେଉଛି ଏହାପରେ ଏମାନଙ୍କୁ ଗୋଟିଏ ଦିଗରେ ପୋଲିସର ଅଥବା ସ୍ୱତନ୍ତ୍ରପରି ରକ୍ଷା କରିବାକୁ ହେବ ଓ ଅନ୍ୟ ଦିଗରେ ଏମାନଙ୍କର ଅପସ୍ୟା ମନୋବୃତ୍ତିକୁ ନିୟନ୍ତ୍ରିତ କରିବାକୁ ହେବ । ଏହି ଦିଗରେ ଭାରତ ସାଧୁ ସମାଜ କେତେଦୂର କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ହୋଇ ପାରିବେ ତାହା ଅନୁସନ୍ଧାନ କରିବା ଆବଶ୍ୟକ ।

୪ । ସଂଖ୍ୟା ଓ ଆଭ୍ୟନ୍ତରୀଣ ସଂଗଠନ

ଯାଯାବର ଗୋଷ୍ଠୀମାନଙ୍କର ସଂଖ୍ୟା ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ, ସେମାନଙ୍କ ଉନ୍ନୟନ ଯୋଜନା ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ପ୍ରାଥମିକ ଓ ଜରୁରୀ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଆବଶ୍ୟକ । ଯେଉଁ ଗୋଷ୍ଠୀମାନଙ୍କର ସଂଖ୍ୟା କମ୍ ସେମାନଙ୍କ ଉନ୍ନୟନ ଯୋଜନା ସଂଖ୍ୟାଗଣ୍ଠ ଗୋଷ୍ଠୀମାନଙ୍କଠାରୁ ପୃଥକ । ହେବ । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ ଯେଉଁ ଗୋଷ୍ଠୀ ଗୁଡ଼ିକରେ ବହୁ ସଂଖ୍ୟକ ପରିବାର ଥିବେ ସେମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଭ୍ରାମ୍ୟମାଣ ସ୍କୁଲ ବା ଡାକିମ କେନ୍ଦ୍ରର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରାଯାଇ ପାରେ, କିନ୍ତୁ ସାନ ସାନ ଗୋଷ୍ଠୀମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବା ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ ।

ଯାଯାବର ଗୋଷ୍ଠୀ ଗୁଡ଼ିକର ଆଭ୍ୟନ୍ତରୀଣ ସଂଗଠନ ମଧ୍ୟ ଅତି ଗୁରୁତ୍ୱ ପୂର୍ଣ୍ଣ । ଯେଉଁ ଗୋଷ୍ଠୀରେ ପରିବାରମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଘନିଷ୍ଠ ସମ୍ପର୍କ ଥାଏ ଓ ଯେଉଁ ଗୋଷ୍ଠୀରେ ସେହି ସମ୍ପର୍କ ଅତି କୋହଳ ସେମାନଙ୍କର ସମସ୍ୟା ପୃଥକ ହେବ । ସେହି ଅନୁସାରେ ସେମାନଙ୍କର ଉନ୍ନୟନ ଯୋଜନା ମଧ୍ୟ ପୃଥକ ହେବ । ଯେଉଁମାନେ ପ୍ରଥମ ଶ୍ରେଣୀଭୁକ୍ତ ସେମାନଙ୍କୁ ସାମୁହିକ ଭାବରେ ଉନ୍ନୟନ ଯୋଜନା ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ପ୍ରବର୍ତ୍ତା ଯାଇପାରେ । କିନ୍ତୁ ଯେଉଁମାନେ ଦ୍ୱିତୀୟ ଶ୍ରେଣୀଭୁକ୍ତ ସେମାନଙ୍କୁ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ସ୍ତରରେ ବୁଝାଇବାକୁ ହେବ ।

୫ । ଭ୍ରମଣର ପ୍ରକାର ଓ ସମୟଭେଦ

(କ) ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଉତ୍ତରେ ।

(ଖ) ଅନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ।

ଯେଉଁ ଯାଯାବରମାନେ ପଶୁପାଳନ କରନ୍ତି ସେମାନେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଉତ୍ତରେ ଭ୍ରମଣ କରନ୍ତି । ଇସ୍ପାତ ପ୍ରଭୃତି ଯାଯାବରମାନଙ୍କର ଭ୍ରମଣର କୌଣସି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଉତ୍ତ ନାହିଁ । ସେମାନେ ବିକ୍ରୟ ବା ଜିନିଷସବୁ ସଫଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଇତସ୍ତତଃ ବୁଲିଆସନ୍ତି । ଯେଉଁମାନେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଉତ୍ତରେ ଭ୍ରମଣ କରନ୍ତି ସେମାନଙ୍କର ବିଶ୍ରାମର ମଧ୍ୟ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମୟ ଥାଏ । ସେମାନଙ୍କର ଉନ୍ନୟନ କାର୍ଯ୍ୟ ଏହି ସମୟରେ ବିଶେଷ ଭାବରେ ହେବା ଆବଶ୍ୟକ । ଇତସ୍ତତଃ ବୁଲିଥିବା ଯାଯାବରମାନଙ୍କ ସମସ୍ୟାର ସମାଧାନ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଉତ୍ତରେ କରିବାକୁ ହେବ ଏବଂ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଗୋଷ୍ଠୀପାଇଁ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଯୋଜନା କରିବାକୁ ହେବ ।

କନ୍ୟା ସମାଜରେ କଳାର ସ୍ଥାନ

ସୁବୋଧ ଚନ୍ଦ୍ର ଦାସ (ସହକାରୀ ଶିକ୍ଷକ ନୂଆ ଆଶ୍ରମସ୍କୁଲ, ଫୁଲବାଣୀ)

ଆଜିର ଏ ଦୁନିଆରେ କଳାର ସ୍ଥାନ ଖୁବ୍ ଉଚ୍ଚରେ । କଳାର ବିକାଶ ସକାଶେ ଆମ ସରକାରଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟି ପଡ଼ିଛି ଏବଂ କଳାବିକାଶ କେନ୍ଦ୍ର ପ୍ରଭୃତ ବିଭିନ୍ନ ଶିକ୍ଷାକେନ୍ଦ୍ର ଜରିଆରେ କଳାର ଉନ୍ନତି ପାଇଁ ବହୁ ଅର୍ଥ ବ୍ୟୟ କରାଯାଇ ଭାରତୀୟଙ୍କୁ ଉତ୍ସାହିତ କରୁଛନ୍ତି । ଏଣୁ କଳା ପ୍ରତି ଭାରତୀୟମାନେ ଆଗ୍ରହୀ ହେଉଛନ୍ତି ଏବଂ ନାମ ବି ଆଣୁଛନ୍ତି । ଫଳରେ ଦେଶର ସଂଗୀତ, ନୃତ୍ୟ କଳାର ବିଶେଷତ୍ତ୍ୱ ରୂପେ ଚଳଚ୍ଚିତ୍ର, ଥିଏଟର, ଅପେରା, ସଙ୍ଗୀତାଳୟ, ପାଲ, ଦାସକାଠିଆ ପ୍ରଭୃତର ସଂଖ୍ୟା ବୃଦ୍ଧି ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଆହୁାନ ବି ଆସୁଛି ଏବଂ ସ୍ୱାଧୀନ ନାଗରୀକମାନେ ଉପଭୋଗ କରି ଖୁବ୍ ଆନନ୍ଦ ପାଉଛନ୍ତି ଆଉ ଅନୁଭବ କରି ପାରୁଛନ୍ତି କଳା କଣ ?

ଆଦିବାସୀ ସମ୍ପ୍ରଦାୟର ଏକ ଜାତି (କନ୍ୟା) ଯେଉଁମାନେ କି ପାହାଡ଼ ପର୍ବତ ରୂପକ ପାରିଥିଲେ, ହିଂସ୍ରଜନ୍ତୁପୁଣ୍ୟ ଘଣ୍ଟି ଜଙ୍ଗଲ ମଧ୍ୟରେ ବସବାସ କରି ରହିଛନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କ କଳାସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଉପଭୋଗ ବିଷୟରେ ବିପଦ ଆଗକୁ ଆଣିବା ।

ସେମାନଙ୍କ ସହିତ ମିଳିମିଶି ଚାହାଯାଇଛି ଯେ ବିଚ୍ଛିନ୍ନାଞ୍ଚଳର ଅଧିବାସୀ କନ୍ୟାମାନେ ମଧ୍ୟ ସଂଗୀତ, ନୃତ୍ୟ କଳାପ୍ରିୟ କିନ୍ତୁ ପ୍ରଭେଦବଦ୍ୱୟେ ଆତ୍ମମାନଙ୍କପାଇଁ ସେମାନେ ଥିଏଟର, ରେଡିଓ, ଗ୍ରାମଫୋନ୍ ଅପେରା, ଦାସକାଠିଆ, ପାଲ ପ୍ରଭୃତ ମହଜୁତ ରହିଛି । କିନ୍ତୁ ସେମାନଙ୍କପାଇଁ ସେ ପ୍ରକାର ସୁବିଧା ସୁଯୋଗ ନାହିଁ । ସେମାନଙ୍କର କଳା-ମନୋଭାବ ସ୍ୱାଧୀନ । ଆତ୍ମମାନଙ୍କ ପରି କଳା ବିଷୟ ନେଇ ସୁଖୀ ହେବାକୁ ସେମାନେ କୌଣସି ଯତ୍ନ ବା ବ୍ୟକ୍ତି ବିଶେଷ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରନ୍ତି ନାହିଁ । ନିମ୍ନରେ କେତୋଟି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ସେମାନଙ୍କ ସହିତ ଆତ୍ମମାନଙ୍କ କଳାପ୍ରିୟତା ପାର୍ଯ୍ୟକ୍ୟ ଦିଆଗଲା ।

ସଂଗୀତ ଯତ୍ନ

ଆଧୁନିକ ଯୁଗକୁ ଖାପ ଖାଇଲ ଭଳି ପ୍ରଥମେ ହାରମୋନିୟମଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ବେହେଲ, ବାଣା, ଏସବୁଜ, ଡୁମ୍ବିତବଲା, ବଂଶୀ ପ୍ରଭୃତ ବିଭିନ୍ନ ରକମର ନୂଆ ନୂଆ ଦେଶୀ ବିଦେଶୀ ଦୀର୍ଘାକା ସଂଗୀତ ଯତ୍ନ ଆମେ ଦେଖିବାକୁ ପାଉଛେ ବା କିଛି ବ୍ୟବହାର କରୁଛେ । ସେମାନେ ତାର ଧାର ଧାରନ୍ତି ନାହିଁ । ସେମାନେ ନିଜେ ନିଜେ ବାଉଁଶ, କାଠ, ଛେଳି, ଟୋପା ବା ବେଙ୍ଗ ଚମଡ଼ା ପୋଡ଼ି ଲଙ୍କୁଡ଼ି ବାଲକୁ ନେଇ ସୁନ୍ଦର ସୁନ୍ଦର ବାଣା, କେନ୍ଦର ପ୍ରଭୃତ ବାଦ୍ୟଯତ୍ନ ତିଆରି କରନ୍ତି ଏବଂ ବଜାଇବାରେ ଖୁବ୍ ସୁନ୍ଦର ଏବଂ ମଧୁର ଶୁଭେ । ପୋଡ଼ି ଚମଡ଼ାରେ ମଧ୍ୟ ତୋଳକି ଏବଂ ବାଉଁଶ ପାତାକୁ ପାତଳକରି ପାଟିରେ ଏପରି ବଜାନ୍ତି ଯେ ତା ଠିକ୍ ଆମର “ମାଉସ ଅର୍ଗାନ”

ପରି ଶୁଭେ । ବା ଛଡ଼ା ଭୁଗ୍, ବଂଶୀ, ହାଣ୍ଡି ଓ କେତେ ରକମର ବାଜା ସ୍ୱଚ୍ଛତ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାରର ବାଦ୍ୟଯନ୍ତ୍ର ସେମାନେ ନୃତ୍ୟ ନିଜେ ବିନା ପଲସାରେ ତଥାପି କରି ତାରି ଆଶ୍ରୟରେ ସେମାନେ ଗୀତଟିକୁ ଖୁବ୍ ମଧୁର କରିଥାନ୍ତି । ବିଦେଶୀ ସଙ୍ଗୀତ ଯନ୍ତ୍ର କ'ଣ ସେମାନେ ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ ।

ସଂଗୀତ

ଆମ ରେଡ୍ଡିଓରୁ ଯେତେବେଳେ ପ୍ରିଲେନ୍ ବିବିଧ ପୁରୁଣା ବା ପାକସ୍ଥାନରୁ ହିନ୍ଦି ସିନେମା ଗୀତ ବିଭିନ୍ନ ନାମ ଜାଦା କଳାକାରଙ୍କ କଣ୍ଠରୁ ରେକର୍ଡ୍ କରିଆରେ ବାହାରି ଆସେ, ଆମେ ନବୁଝୁ ପଛକେ ଗୀତର ସ୍ୱର ଏବଂ ବାଜା ସକାଶେ ଆମକୁ ଖୁବ୍ ଭଲ ଲାଗେ । ସେହିପରି କନ୍ୟାମାନେ ତାଙ୍କର ନିଜ ଭାଷା “କୁଇ”ରେ ଏପରି ସୁନ୍ଦର ସୁନ୍ଦର ସ୍ୱର ନେଇ ଗୀତ ଗାଆନ୍ତି ଯେ, ଆମେମାନେ ନ ବୁଝି ପାରିଲେ ମଧ୍ୟ ଶୁଣିଲେ ଖୁବ୍ ମଧୁର ଏବଂ ସୁନ୍ଦର ଲାଗେ ।

ଗୀତର ତାଳ ମାନ ଖୁବ୍ ମାନି ଓ ଜଗି ରଖି ସେମାନେ ଗୀତ ଗାଇଥାନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କର ଗୀତ ସାଧାରଣତଃ ଗାଁ ମଧ୍ୟରେ କୌଣସି ଏକ ଘଟିଥିବା ବିଶେଷ ଘଟଣାକୁ କେନ୍ଦ୍ରକରି ସେମାନେ ନିଜେ ରଚନା କରି ଠିକ୍ ସ୍ୱର ନେଇ ଗାଇଥାନ୍ତି । ନକଲ କରି ଗାଇବାକୁ ସେମାନେ ପସନ୍ଦ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଏଣୁ ଗୀତ ରଚନା କରିବାରେ ସେମାନଙ୍କର ଦକ୍ଷତା ଖୁବ୍ ଅଛି । ଯେପରି ଗାରେ ପୁଲିସ୍ ଇନିକ୍ୱାରିକୁ ନେଇ, ପାଟଲ ଧାନ କ୍ଷେତକୁ ନେଇ, ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଯୁବକ ଯୁବତୀଙ୍କ ଭଲ ପାଇବାକୁ ନେଇ ସେମାନଙ୍କର ଗୀତର ବିଷୟ ବସ୍ତୁ ଥାଏ ।

ଗୀତକୁ ଶିଖେଇବା ପାଇଁ ଯେପରି ଆମେ ଶିକ୍ଷକ ନିଯୁକ୍ତକରୁ ସେମାନେ ତା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଆସେ ଆସେ ମନକୁ ମନ ସେମାନେ ଗୀତ ରଚନା କରି ଗାଇଥାନ୍ତି ଏବଂ ସ୍ୱର, ମାନ ପରସ୍ପର ମଧ୍ୟରେ ସଂଶୋଧନ କରି ନିଅନ୍ତି । ଧରନ୍ତୁ ସେ କୌଣସିଠାରୁ ଗୋଟିଏ ନୂଆ ଗୀତର ନୂଆ ସ୍ୱର ଯଦି ଶୁଣିଲେ, ସେମାନେ ସେଇ ସ୍ୱରରେ ତାଙ୍କ ଭାଷା “କୁଇ”ରେ ଗୀତ ରଚନା କରନ୍ତି ଏବଂ ଗାଇଥାନ୍ତି । ଏଇ ଗୀତ ଗାଇବା ବା ରଚନା କରିବା କାର୍ଯ୍ୟ ପୁରୁଷ ଏବଂ ସ୍ତ୍ରୀ ସମସ୍ତେ କରିଥାନ୍ତି । କାମ କଲବେଳେ ପଦ୍ମପଦାଣୀ, ବିବାହରେ, ଦୁଃଖବେଳେ, କର୍ମକ୍ଳାନ୍ତିକୁ ଓ ଦୁଃଖକୁ ଭୁଲିଯିବା ପାଇଁ ଏବଂ ତା ସ୍ଥାନରେ ଆନନ୍ଦ ପାଇବା ପାଇଁ ସେମାନେ ଗୀତ ଗାଇଥାନ୍ତି । ତା ଫଳରେ ସେମାନେ ମାନସିକ ଶାନ୍ତି ପାଆନ୍ତି ଓ ବେଶୀ କାମ କରିପାରନ୍ତି । ଆଉମଧ୍ୟ ସେମାନଙ୍କ ଗୀତରେ ଦୁଃଖ, ସୁଖ, ଅନୁତାପ, ପ୍ରକୃତି ବର୍ଣ୍ଣନା ସ୍ଥାନ ପାଇ ଭାବ ମିଶିଥାଏ ।

ନୃତ୍ୟ

ଗୀତ ଗାଇବା ପରି ନାଚ ମଧ୍ୟ କେହି ସେମାନଙ୍କୁ ଶିଖାଏ ନାହିଁ । ନିଜୁଟିଆ ବେଳେ ସେମାନେ ପିଲଦିନୁ ନାଚ କରିବାକୁ ଶିଖିଥାନ୍ତି । କ୍ରମେ କ୍ରମେ ପଦ୍ମପଦାଣୀ

ପୂର୍ବରୁ ନାଚ କରିବା ପାଇଁ ବନ୍ଧଗଲେ, ବଡ଼ ଲେକମାନେ ସେମାନଙ୍କର ନାଚକୁ ପରିମାଣିତ କରି ଠିକ୍ ରୂପେ ବତାଇଥାନ୍ତି । ଏ ନାଚ ଉତ୍ତମେ ବାଳକ, ବାଳିକା ବା ଯୁବକ ଯୁବତୀ ଓ ପୁରୁଷ ସ୍ତ୍ରୀ ମିଶ୍ରି କରିଥାନ୍ତି । ଗୋଟିକିଆ ଏବଂ ଦଳ ଦଳ ହୋଇ ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ନାଚନ୍ତି । ସେମାନେ ଯୁବକ ଯୁବତୀ ମିଶ୍ରି ନାଚିବାକୁ ବେଶୀ ପସନ୍ଦ କରନ୍ତି ଏବଂ ବେଶୀ ଆନନ୍ଦ ପାଆନ୍ତି । ବିବାହିତ ପୁରୁଷ ବା ସ୍ତ୍ରୀ ଏ ନାଚରେ ଯୋଗ ଦିଅନ୍ତିନି । ଏଥିରେ କେବଳ ନାଚ ଦୁଏନି, ନାଚ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ମଧ୍ୟ ବାଦ୍ୟ ବାଜୁଥାଏ । ଏ ନାଚକୁ ଧାଙ୍ଗଡ଼ା ଧାଙ୍ଗଡ଼ୀ ନାଚ କୁହାଯାଏ ।

ସେମାନଙ୍କ ନାଚ ଆଧୁନିକ ନୁହେଁ । ପୁରୁଣା ପୁରୁଣା ଭିତକରି ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ନାଚ, ପର୍ଣ୍ଣରାମ ନାଚ, ରବଣ ନାଚ, ପ୍ରହ୍ଲାଦ ନାଚ ଏହିପରିଭାବେ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଏକାକିକା କରି ନାଚ କରିଥାନ୍ତି । ପାହାଡ଼, ପଞ୍ଜୀ, ଓଡ଼ିଶୀ ନାଚ, ମଣିପୁରୀ ନାଚ ବୋଲି ଆମେ ଯାହାକୁ ନାଁ ଦେଇଛେ ସେ ସବୁ ତାଙ୍କ ନାଚରେ ଦେଖାଯାଏ । କିନ୍ତୁ ସେମାନେ ନାଁ ଦେଇ ନାହାନ୍ତି ଏଣୁ ଦେଖିଲେ ସେମାନେ ନିଜେ ନିଜେ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ନାଚ କରି ଉପଭୋଗ କରିଥାନ୍ତି ।

ପୋଷାକ

ପୋଷାକ, ନୃତ୍ୟ ସଙ୍ଗୀତ କଳାର ଗୋଟିଏ ଅଙ୍ଗ । ପୋଷାକ ବ୍ୟତୀତ ଏହା ଅସୁନ୍ଦର । ଏଣୁ ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ପୋଷାକର ଆବଶ୍ୟକତା ଉପଲବ୍ଧ କରିଥାନ୍ତି । ମନ୍ଦି ଆମମାନଙ୍କପରି ବହୁ ଅର୍ଥବ୍ୟୟ କରି ବିଭିନ୍ନ ପୋଷାକ ଏବଂ ଉପାଦାନ ସେମାନେ ମଗାଇ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତିନି । ସେମାନେ ବଣର ପତ୍ର, ଫୁଲ, କାଢ଼ିର ସୁନ୍ଦର ସୁନ୍ଦର ପତ୍ରୀକାର ପତ୍ର, ସିଙ୍ଗ, ଗଛର ରଙ୍ଗ ଓ ରସ ପ୍ରଭୃତିକୁ ପୋଷାକରୂପେ ବ୍ୟବହାର କରିଥାନ୍ତି । ସାଧାରଣ ବସ୍ତୁହିଁ ସେମାନେ ପିନ୍ଧନ୍ତି । ମନେ ମନେ ଭାବନ୍ତି ଯେ ସେମାନଙ୍କ ପୋଷାକ ଖୁବ୍ ଉନ୍ନତ ଧରଣର । ଏହି ପୋଷାକ ସେମାନଙ୍କ ଗୀତ ଗାଇ ନାଚିବାରେ ଉତ୍ସାହ ଦେଇଥାଏ । ଏଣୁ ପ୍ରକୃତର ଦାନକୁ ସେମାନେ ପୋଷାକ ରୂପେ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି । ଯଥା:—ମୟୂରପତ୍ରୀ, କୁକୁଡ଼ାପତ୍ର, କାଢ଼ିରମାଳ, ହରିଣ ବା ପୋଡ଼ଣିଙ୍ଗ, ବଣର ନାଲି ଓ ହଳଦିଆ ମାଟି, ବିଭିନ୍ନ ଗଛର ପତ୍ର ଏବଂ ଫୁଲ ଇତ୍ୟାଦି ଇତ୍ୟାଦି ।

ସମୟ

ଆତ୍ମମାନଙ୍କପରି ସେମାନେ ସ୍ଵତନ୍ତ୍ର ସୁଇଚ୍ ଲଗାଇ ବା ହଜାର ହଜାର ପାବାର ବିକଳିବତୀ ଲଗାଇ ନାଚ ଗୀତ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ପ୍ରାୟ ସେମାନେ ଦିନ-ବେଳେ ଏ ପ୍ରକାର ଆନନ୍ଦ ଉପଭୋଗ କରିବାକୁ ଭଲ ପାନ୍ତି ନନ୍ଦିବା ଜନ୍ମ ସ୍ଵତନ୍ତ୍ରରେ । ସେମାନଙ୍କର ପବ-ପବଣୀ ଓ ବିବାହରେ ସେମାନେ ଏ ନତ୍ୟଗୀତର ସମୟ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରିଥାନ୍ତି ।

ଶିକ୍ଷା ପ୍ରଣାଳୀ

ଆଧୁନିକ ଶିକ୍ଷିତ ଆଦିବାସୀ ସମାଜକୁ ଗୁଡ଼ାଦେଲେ ମଧ୍ୟ ପୂର୍ବକାଳରୁ କନ୍ୟାମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଏ ନୃତ୍ୟଗୀତ ବା କଳାର ଆଦର ରହି ଆସିଛି । ବର୍ତ୍ତମାନ ପରି ସେମାନେ ସ୍କୁଲ କଣ ଜାଣି ନଥିଲେ, ଆଶ୍ରମ ସ୍କୁଲର ସୃଷ୍ଟି ହୋଇନଥିଲା ବା କୌଣସି ଆଦିବାସୀ ମଙ୍ଗଳ କାର୍ଯ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ହୋଇ ନ ଥିଲା । ତଥାପି ସେଇଦିନୁ ସେମାନେ ମନେ ରଖି ଗୀତ ଗାଉଥିଲେ ଏବଂ ନାଚୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ । ତେଣୁ କନ୍ୟାମାନଙ୍କର କଳାପ୍ରତି ଆଦର ଅତି ପ୍ରାଚୀନ -- ସେମାନେ ବେଶ୍ ଉପଲବ୍ଧି କରି ପାରିଛନ୍ତି ଯେ ସଙ୍ଗୀତ ଓ ନୃତ୍ୟ କଳା ମନୁଷ୍ୟକୁ ବେଶୀ ଦିନ ବଞ୍ଚାଇ ରଖେ, ଦୁଃଖ ଭୁଲାଇ ଦିଏ, ଦିନର ହାତଭଙ୍ଗା ପରିଶ୍ରମ ପରିଶ୍ରମ ପରି ଲାଗେନା, ସୁଖ ଓ ଶାନ୍ତି ପୂର୍ଣ୍ଣ ଜୀବନ ଯାପନର ଏ ଗୋଟିଏ ମାର୍ଗ ।

ଏହିସବୁ ବିଷୟ ଆଲୋଚନା କଲେ ଆମର ଯେଉଁ ଧାରଣା ଥିଲା ଯେ “ଆଦିବାସୀମାନେ, ବଦରସିକ ବା ମଉଜ ମଜଲସ କ’ଣ ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ, ନିରସ ଜୀବନ ଯାପନ କରିବା ତାଙ୍କର ପ୍ରକୃତ” । ଏ ଧାରଣା ଆମ ମନରୁ ଦୂରରେ ନିବ । ଆମେ ଯାହା ଭୁଲୁ ସେମାନେ ନ ହୁଅନ୍ତି । ସେମାନେ ଠିକ୍ ଆମମାନଙ୍କ ସହିତ ତାଳଦେଇ ଚାଲିଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଆମର ଟିକିଏ ବିଲତ କାଇଦା ତାଙ୍କର ଟିକିଏ ମଫସଲ ତଙ୍କ । ଏଣୁ ଆଦିବାସୀର କନ୍ୟାମାନେ ଯେ କଳାପ୍ରିୟ ଓ କଳାର ପ୍ରଭାବ ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପଡ଼ିଛି ଏକଥା ମାନି ନେବାକୁ ହେବ । ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଥିବା ସଙ୍ଗୀତ, ନୃତ୍ୟ କଳାର ସ୍ଥାନ ଖୁବ୍ ପ୍ରସଂଶନୀୟ ଏବଂ ଯାହାର ଉଦ୍ଦାହରଣ ସ୍ମରଣ, ଆମ ସରକାରଙ୍କ ଲୋକ ସମ୍ପର୍କ ବିଭାଗ ଦ୍ଵାରା ଚଳଚ୍ଚିତ୍ର ଜରିଆରେ ପରିବେଷଣ କରାଯାଉଥିବା, ଓଡ଼ିଶାର ଆଦିବାସୀ ତଥା କନ୍ୟାମାନଙ୍କ ନୃତ୍ୟଗୀତକୁ ଧରିନେଲେ ଯଥେଷ୍ଟ ହେବ ।

ଆଦିବାସୀ ଓ ଧର୍ମ ବିଶ୍ୱାସ

ଅଜିତ ରାୟ

ଏହି ପ୍ରବନ୍ଧରେ ମୁଁ ଓଡ଼ିଶାର ଆଦିବାସୀମାନଙ୍କର ଧର୍ମ ଓ ହିନ୍ଦୁଧର୍ମ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଚର୍ଚ୍ଚା କରିବି । ମୁଁ ନୃତ୍ୟାତ୍ମକ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣରୁ ସମସ୍ତ ଆଲୋଚନା କରିଛି ଏ କଥା କହିବା ବାହୁଲ୍ୟ ମାତ୍ର । ବିରୁର ଓ ଯୁକ୍ତ ଅନୁପାୟୀ ଯେ ସମସ୍ତ ସାକ୍ଷ ଓ ପ୍ରମାଣ ଗ୍ରାହ୍ୟ ଯଥାସମ୍ଭବ ତାହାହିଁ ବ୍ୟବହାର କରିଛି । ବିଷୟଟି ଯେ ଖୁବ୍ ଜଟିଳ ଏଥିରେ ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ । ନାନା ଧର୍ମମତ ଓ ବର୍ଣ୍ଣବିନ୍ୟାସ ଏବଂ ପ୍ରଚଳିତ ଧାରଣା ଓ ବିଶ୍ୱାସ ଏହାକୁ ଆଦୂର ଜଟିଳ କରିଛି । ତାହା ସତ୍ତ୍ୱେପି ମୋର ଜ୍ଞାନ ଓ ବୁଦ୍ଧ ଅନୁପାୟୀ ତଥ୍ୟ ଗୁଡ଼ିକୁ ଅବିକଳ ଭାବରେ ଉପସ୍ଥାପିତ କରିବାର ଚେଷ୍ଟା କରିଛି ।

ଭାରତ ସରକାରଙ୍କର ସେନସପ୍ତ ବା ଜନସ୍ୱମୀୟାରେ ଧର୍ମ ଅନୁସାରେ ଜନ-ସଂଖ୍ୟା ଗଣନା କରାଯାଇଛି । କିନ୍ତୁ ଆଦିବାସୀର ଧର୍ମ ନେଇ ଅସୁବିଧା ହୁଏ । ଭାରତ-ସରକାର ଆଦିବାସୀମାନଙ୍କ ପାଇଁ କୌଣସି ବିଜ୍ଞାନ ସମ୍ମତ ସଂଜ୍ଞା ନପାଇ ଆନିମିଜମ୍ (*animism*) ଶବ୍ଦଟିର ଆଶ୍ରୟ ନେଇଛନ୍ତି । ଆନିମିଜମ୍ ଅର୍ଥ ହେଲା ଜଡ଼-ଉପାସନା । ଏହାଦ୍ୱାରା ଆଦିବାସୀ ଧର୍ମର ପ୍ରକୃତ ସଂଜ୍ଞା ଜଣାପଡ଼େ ନାହିଁ । କାହିଁକିନା ତାହାଦ୍ୱାରା ହିନ୍ଦୁଧର୍ମଠାରୁ ଆଦିବାସୀ ଧର୍ମକୁ ପୃଥକ କରି ଦେଖାଯାଇପାରେ ନାହିଁ କାରଣ ଏହି ଜଡ଼ୋପାସନା ବା ଭୂତ ପୂଜା ବୋଲିଲେ ଆମେ ଯାହା ବୁଝୁ ତାହା ବିଭିନ୍ନ ଶ୍ରେଣୀର ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କ ଧର୍ମରେ ମଧ୍ୟ ଅନେକ ସମୟରେ ସ୍ୱୀକୃତ ହୋଇଥାଏ । ସୁତରାଂ ଏଇ ଧର୍ମ ମତରେ ସମାଜ ସଂଗଠନର ମଧ୍ୟରେ ଆଦିବାସୀମାନଙ୍କୁ ତାଲିକାଭୁକ୍ତ କରିବା ଯୁକ୍ତ ସଙ୍କଟ ନୁହେଁ । ପ୍ରଥମେ ଆଲୋଚନା କରାଯାଉ କିପରି ଭାବରେ ବିଭିନ୍ନ ଜନ-ସ୍ୱମୀୟା କର୍ମକର୍ତ୍ତାମାନେ ଆଦିବାସୀମାନଙ୍କ ଧର୍ମ ନେଇ ନିଜର ମତ ପ୍ରକାଶ କରିଛନ୍ତି । ପରଶେଷରେ ଓଡ଼ିଶାର ଆଦିବାସୀମାନଙ୍କର ଧର୍ମ ଓ ହିନ୍ଦୁ ଧର୍ମର ପ୍ରଭାବ ନେଇ ବିଶଦ ଭାବରେ ଆଲୋଚନା କରାଯିବ ।

୧୮୯୧ ସାଲରେ ସେନସପ୍ତ କମିଶନର ଯେ. ଏ. ବେଲନସ୍ କହିଥିଲେ “ବହୁ ଉପକାଞ୍ଚୟ ଗୋଷ୍ଠୀ ବର୍ତ୍ତମାନ ହିନ୍ଦୁ ହୋଇ ଯାଇଛନ୍ତି । ସମାଜଙ୍କର ଧର୍ମମତ ଏବଂ ଯେଉଁମାନେ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅହିନ୍ଦୁ ଆଦିବାସୀ ଭାବରେ ଅଛନ୍ତି ସେମାନଙ୍କ ଧର୍ମମତ ମଧ୍ୟରେ କୌଣସି ଭେଦ ରେଖା ଟିଣା ଯାଇପାରେ ନାହିଁ ।” ସାର ହବ୍ ଟ ବ୍ରିଜଲେ ତାଙ୍କର ୧୯୦୧ ସାଲରେ ସେନସପ୍ତ ରିପୋର୍ଟରେ ମନ୍ତବ୍ୟ କରିଛନ୍ତି “ହିନ୍ଦୁଧର୍ମ ଓ ଜଡ଼ୋପାସନା (*animism*) ମଧ୍ୟରେ କୌଣସି ପାର୍ଥକ୍ୟ ଦେଖାଇବା ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । ଆଦିବାସୀ ଗୋଷ୍ଠୀ ହିନ୍ଦୁ ସମାଜର ସଂପୂର୍ଣ୍ଣରେ ଅସି ଧୀରେ ଧୀରେ, ଅଳ୍ପ ଅଳ୍ପ କରି ହିନ୍ଦୁତ୍ୱ ଗ୍ରହଣ କରି ଚାଲିଛନ୍ତି । ସୁତରାଂ ଗୋଟିଏ ଆଦିବାସୀ ଗୋଷ୍ଠୀକୁ ଠିକ କେତେଦୂର

ଓ କି ପରିମାଣରେ ହିନ୍ଦୁଧର୍ମ ଗ୍ରହଣ କଲ ପରେ, ସେମାନଙ୍କୁ ଠିକ୍ ହିନ୍ଦୁ କୁହାଯାଇ-
 ପାରେ ତାର ମାପ ଠିକ୍ କରିବା ଖୁବ୍ କଷ୍ଟକର ।” ୧୯୨୧ ସାଲର ବିହାର ଓ ଓଡ଼ିଶାର
 ସେନସର୍ବ୍ସ ସୁପରିନ୍ଟେଣ୍ଡେଣ୍ଟ୍ସ୍ ପି.ପି.ଟେଲେଣ୍ଟ୍ସ୍ କହିଛନ୍ତି, “ପ୍ରତ୍ୟେକ ଜନଗଣନା ସମୟରେ
 ଆମକୁ ଏକ ବିଶେଷ ଅସୁବିଧାରେ ପଡ଼ିବାକୁ ହୋଇଛି—ଆଦିବାସୀମାନଙ୍କୁ ଅବନତ
 ଶ୍ରେଣୀର ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କଠାରୁ ପୃଥକ କରି ଦେଖିବା ଖୁବ୍ କଠିନ” । ୧୯୨୧ ରେ
 ବରମ୍ବର ସେନ ସର୍ବ୍ସ ସୁପରିନ୍ଟେଣ୍ଡେଣ୍ଟ୍ସ୍ ପରିଷ୍କାର ଭାବେ ମନ୍ତବ୍ୟ କରିଛନ୍ତି, “ମୋର
 କହିବାକୁ କୌଣସି ଦ୍ଵିଧା ନାହିଁ ଯେ ଆନିମିଜମ୍ ବା ଜଡୋପାସନା କଥାଟାକୁ
 ଏକେବାରେ କାଟି ଦେବା ଉଚିତ । ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯେଉଁ ମାନଙ୍କୁ ଆମେ ଆନିମିଷ୍ଟ ନାମରେ
 ଡାଲିକାଭୁକ୍ତ କରି ଆସିଛୁ ସେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ହିନ୍ଦୁ ନାମରେ ଡାଲିକାଭୁକ୍ତ କରିବା ଉଚିତ” ।
 ୧୯୨୧ ସାଲର ଭାରତର ସେନସର୍ବ୍ସ କମିଶନର ଜେ. ପି. ମର୍ଟିନ ଡାକ୍ତର ଅଭିମତ
 ବ୍ୟକ୍ତ କରିଛନ୍ତି, “ଅବନତ ଶ୍ରେଣୀର ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କର ଧର୍ମମତ ଓ ଜଣେ ଭାଲ ବା ଗଣ୍ଡର
 ଧର୍ମମତ ମଧ୍ୟରେ ପାର୍ଥକ୍ୟ ଥିବାର ଖୁବ୍ ସାମାନ୍ୟ କାରଣ ଅଛି । ଉଭୟ ସମାଜ
 (ଅବନତ ହିନ୍ଦୁ ଏବଂ ଭାଲ ବା ଗଣ୍ଡ) ପ୍ରଧାନତଃ ଜଡ଼ ଉପାସକ । ପ୍ରଭେଦ ଏତକି ଯେ
 ଅନୁଭବ ହିନ୍ଦୁମାନେ ସେମାନଙ୍କର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଓ ସାମାଜିକ ଜୀବନକୁ ହିନ୍ଦୁସମାଜ
 ବ୍ୟବସ୍ଥା ଓ ଅନୁଶାସନ ଭିତରକୁ ଆଣିଛନ୍ତି । ଭାଲ ଓ ଗଣ୍ଡମାନେ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତାହା
 ପାରିନାହାନ୍ତି” ।

୧୯୩୧ ମସିହାର ସେନସର୍ବ୍ସ କମିଶନର ଡକ୍ଟର ଜେ. ଏଚ. ହାଟ୍ଟନ
 “ଆନିମିଜମ୍” ର ବ୍ୟବହାର ନେଇ ଆପତ୍ତି କରିଛନ୍ତି । ତାହା ବଦଳରେ ଉପଜାତୀୟ
 ଧର୍ମସମୂହ (tribal religion) ବୋଲି ଗୋଟିଏ ଶ୍ରେଣୀ ସୃଷ୍ଟିକରି ଆଦିବାସୀମାନଙ୍କୁ
 ଡାଲିକାଭୁକ୍ତ କରିବାର ଚେଷ୍ଟା କରିଛନ୍ତି । ଉପଜାତୀୟ “ଧର୍ମସମୂହରେ” ସ୍ପଷ୍ଟତଃ ହାଟ୍ଟନ
 ବହୁବଚନର ଆଶ୍ରୟ ନେଇଛନ୍ତି । ଅର୍ଥାତ୍ ଉପଜାତମାନଙ୍କର ଧର୍ମ ଅନେକ । ସେମାନଙ୍କ
 ପାଇଁ ସେ କୌଣସି ଗୋଟିଏ ବିଶେଷ ଧର୍ମ ଖୋଜି ପାଇନାହାନ୍ତି । ସେ କହିନ୍ତି ୧୯୧୧
 ମସିହାର ସେନସର୍ବ୍ସ ରିପୋର୍ଟରେ ଉପଜାତୀୟ ଧର୍ମସମୂହକୁ ଗୋଟାଏ ଆକାର
 ବିହୀନ (amorphous) ଓ ଅଣିଷିତ ମନର ଏକ ଅସ୍ପଷ୍ଟ କୁସ୍ଫୁର ବୋଲି ଯେପରି
 ଭାବରେ ବ୍ୟକ୍ତ କରାହୋଇଛି ତାହାକୁ ସେ ସ୍ଵୀକାର କରନ୍ତି ନାହିଁ । ସେ ମନେ କରନ୍ତି
 ଅତୀତରେ ଏକ ସମୟରେ ଅଷ୍ଟ୍ରେୋଏସିଆଟିକ (Austro Asiatic) ଏବଂ ଅଷ୍ଟ୍ରେୋଲଏଡ଼
 (Austroloid) ସଂସ୍କୃତ ଧୀରେ ଧୀରେ ଏକ ବିରଟ ଭୃଣରୂପେ ଗଢ଼ି ଉଠିଥିଲା ।
 ଏବଂ ତା ମଧ୍ୟରେ ଯେ ଗୋଟିଏ ସ୍ପଷ୍ଟ ଦର୍ଶନ (a real religious system and
 a definite philosophy) ଦେଖା ଦେଉଥିଲା, ଆଜିକାଲିକାର ଆଦିବାସୀମାନଙ୍କର
 ଧର୍ମ ତାହାର ଧ୍ୟାସଜନିତ ଆବର୍ଜନାର ଖଣ୍ଡବିଖଣ୍ଡିତ ନିଦର୍ଶନ । ଡକ୍ଟର ହାଟ୍ଟନଙ୍କ
 ଆରଣ୍ୟା କର୍ତ୍ତମାନର ହିନ୍ଦୁଧର୍ମର ପ୍ରଧାନତଃ ରୁକ୍‌ବେଦର ଧର୍ମ ଓ ଆର୍ଯ୍ୟସୂକ୍ ପ୍ରଚଳନ
 ଭାରତୀୟ ବିଶ୍ଵାସ ସମୂହର ସମ୍ମିଳିତରୂପ । ସେ ଆହୁରି କହିଛନ୍ତି ଯେ ଉପଜାତୀୟ
 ବା ଆଦିବାସୀମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଯେଉଁସବୁ ଧର୍ମ ପ୍ରଚଳିତ ଅଛି ସେସବୁ ଅତୀତକୁ

ଜନିଷ (surplus material) ଯାହା ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କର ମନ୍ଦିର ଗାଦିରେ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଜଡ଼ିତ କରାହୋଇ ନାହିଁ । ସେ ଏ ବିଷୟରେ ଗୋଟିଏ ଯୁକ୍ତି ଦେଇଛନ୍ତି ଯେ ଯେତେବେଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆଦିବାସୀମାନେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ସୁବିଭକ୍ତ ଗ୍ରହଣ ନ କରନ୍ତି, ଗୋରୁକୁ ପବିତ୍ର ଜାବ ବୋଲି ମନେ ନ କରନ୍ତି, ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କର ବିଗ୍ରହ ପୂଜା ନ କରନ୍ତି ସେତେବେଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆଦିବାସୀମାନଙ୍କୁ ହିନ୍ଦୁ କହିବା ଠିକ୍ ହେବ ନାହିଁ । ତାଙ୍କର ଶେଷ ମନ୍ତବ୍ୟ ହେଲା ହିନ୍ଦୁ ଧର୍ମ ଓ ଉପଜାତୀୟ ବା ଆଦିବାସୀ ଧର୍ମ ମଧ୍ୟରେ କୌଣସି ଭେଦରେଣା ଟାଣିବା ଦୁଷ୍ଟର । ଉପଜାତୀୟମାନଙ୍କୁ ହିନ୍ଦୁ ଧର୍ମର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ କରିବା ସହଜ । ଯେଉଁ ଯେଉଁ ଅଞ୍ଚଳରେ ପାହାଡ଼ୀ ବା ଜଙ୍ଗଲୀ ଉପଜାତୀୟ ଲୋକମାନେ ସେମାନଙ୍କର ଦୈନନ୍ଦିନ ଜୀବନ ଓ ଜୀବିକାର ସମ୍ପର୍କରେ ଆସିଛନ୍ତି ସେଠାରେ ଦେଖାଯାଇଛି ଯେ ଉପଜାତୀୟ ଲୋକେ ସେମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ବେଶୀ ହିନ୍ଦୁ ଧର୍ମରୁ ଅଳ୍ପ ଭାବରେ ଉପାଦାନ ଆହରଣ କରି ନେଇଛନ୍ତି । ଯଦିଓ ମାନସିକ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଦେଖିବାକୁ ଗଲେ ସେମାନଙ୍କର ପ୍ରାଚୀନ ଚିନ୍ତା ପଦ୍ଧତି ଅପରିବର୍ତ୍ତନୀୟ ରହିଯାଇଛି ।

ଆଦିବାସୀମାନଙ୍କର ହିନ୍ଦୁ ସମାଜର ଧର୍ମମତର ଗଣ୍ଠି ମଧ୍ୟରେ ସ୍ଥାନ କେଉଁଠି ହେବା ଉଚିତ ସେ କଥା ଆଲୋଚନା କରିବା ଆଗରୁ ଆଦିବାସୀମାନଙ୍କର ଧର୍ମ ସଂପର୍କରେ ଆଲୋଚନା କରିବା ଆବଶ୍ୟକ । ପ୍ରଥମେ ମନରେ ପ୍ରଶ୍ନ ଆସେ ଆଦିବାସୀ ମାନଙ୍କର ଧର୍ମ କ'ଣ । ଗୋଟିଏ କଥାରେ ଏହାର ଉତ୍ତରଦେବା ଅତ୍ୟନ୍ତ ଶକ୍ତ କାରଣ ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କ ପରି ଏମାନଙ୍କର ଧର୍ମ ବହୁ ମତ, ବିଶ୍ୱାସ, ପ୍ରଥା ଓ ସଂସ୍କାର ନେଇ ଗଠିତ । ତା ଛଡ଼ା ବିଭିନ୍ନ ଶ୍ରେଣୀର ଆଦିବାସୀମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଧର୍ମରେ ପାର୍ଥକ୍ୟ ଦେଖାଯାଏ । ଆଦିବାସୀ ଧର୍ମକୁ ମୂଳରୁ ଯଦି ବିଶ୍ଳେଷଣ କରି ଦେଖାଯାଏ ତାହେଲେ ଦେଖିବାକୁ ମିଳିବ ଯେ ଏହି ଧର୍ମ ବିଶ୍ୱାସ ସହିତ ମନୁଷ୍ୟ ଜାତିର ଧର୍ମ ବିଶ୍ୱାସ ଜଡ଼ିତ ହୋଇରହିଛି । ବର୍ତ୍ତମାନ ଆଦିବାସୀମାନଙ୍କର ଧର୍ମ ବସ୍ତୁତଃ ମନୁଷ୍ୟ ଜାତିର ମୂଳ ଧର୍ମ ବିଶ୍ୱାସର ନିଦର୍ଶନ । ଟିକେ ତଳେଇ କରି ଦେଖିଲେ ବୁଝାଯାଏ ପ୍ରାଚୀନ ଧର୍ମମତ ଗୁଡ଼ିକ ଧୀରେ ଧୀରେ ମାର୍ଜିତ ହୋଇ ବା ସତ୍ୟ ପରିଚ୍ଛଦ ଧାରଣ କରି ଏବେ ମଧ୍ୟ ସତ୍ୟ ସମାଜରେ ପ୍ରଚଳିତ ଅଛନ୍ତି । ଆଦିବାସୀମାନଙ୍କ କ୍ଷେତ୍ରରେ ସେହି ଧର୍ମମତ ଆଦିମ ରୁଡ଼ିତାରେ ହିଁ ରହିଯାଇଛି—ବିବର୍ତ୍ତନ ପଥରେ ଅଧିକ ଅଗ୍ରସର ହୋଇ ପାରନାହିଁ । ଅନେକ ପଣ୍ଡିତ ବର୍ତ୍ତମାନ ଭାରତର ଧର୍ମକୁ ଆର୍ଯ୍ୟ ଧର୍ମ ବୋଲି କହନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କର ଏହି ଯୁକ୍ତି ଦୁବତ ଠିକ୍ ନୁହେଁ କାରଣ ଆର୍ଯ୍ୟ ଆଗମନ ଆଗରୁ ମଧ୍ୟ ଭାରତରେ ମନୁଷ୍ୟ ଥିଲେ ଓ ସେମାନଙ୍କର ମଧ୍ୟ ଧର୍ମ ଥିଲା । ସୁତରାଂ ବର୍ତ୍ତମାନ ଭାରତର ଧର୍ମକୁ ଆର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରଭାବିତ ଧର୍ମ ବୋଲି କହିଲେ ଅଧିକ ସତ୍ୟ ହେବ । ଡକ୍ଟର ହାଟ୍ଟନ ଏହି ସଂପର୍କରେ ଗୋଟାଏ କଥା ବ୍ୟବହାର କରିଛନ୍ତି । ତାହା ହେଉଛି “ପ୍ରାୟ ହିନ୍ଦୁଧର୍ମ” (Proto Hinduism) ଆର୍ଯ୍ୟ ଆଗମନ ପୂର୍ବରୁ ବିଭିନ୍ନ ସମାଜ, ଜାତି ଓ ଗୋଷ୍ଠୀ ମଧ୍ୟରେ ଯେ ସମସ୍ତ ଧର୍ମମତ ପ୍ରଚଳିତ ଥିଲା ସେହିସବୁ ଧର୍ମବିଶ୍ୱାସ

ଗୁଡ଼ିକୁ ସେ “ପ୍ରାୟ ଦ୍ଵୟଧର୍ମ” ଆଖ୍ୟା ଦେଇଛନ୍ତି । ଏହି “ପ୍ରାୟ ଦ୍ଵୟଧର୍ମ” ଗୋଟାଏ ବିଶେଷ ବିଶ୍ଵାସ ବା ସଂସ୍କାର ନ ଥିଲା, ବହୁ ବିଶ୍ଵାସ ଓ ସଂସ୍କାର ସମାବେଶ ମାତ୍ର । ଆଜିକାଲି ଆମେ ଦ୍ଵୟ ଧର୍ମରେ ଯେ ବହୁ ସଂସ୍କାର ବା ବିଶ୍ଵାସ ଦେଖୁ ସେ ସବୁ ମୂଳତଃ “ପ୍ରାୟ ଦ୍ଵୟଧର୍ମର” ଐତିହ୍ୟ । ଆର୍ଯ୍ୟ ଧର୍ମ ଥିଲା ବିଶେଷ କରି ଗୋଟାଏ ଜାତିଗତ ଧର୍ମ । ସୁତରାଂ ତାହାର ରୂପ ବିଶେଷ ଭାବରେ ସୁସ୍ଥ ଓ ସୁନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଥିଲା । ତା ମଧ୍ୟରେ କୌଣସି ବହୁତ୍ଵ ବା ବିଭିନ୍ନତାକୁ ପ୍ରଶ୍ଵୟ ଦିଆଯାଉ ନ ଥିଲା । ଅନେକ ବିଜ୍ଞାନୀ ମନେ କରନ୍ତି ଯେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଦ୍ଵୟର ସମାଜଗତ ଗଠନ ହେଲା ଆର୍ଯ୍ୟମାନଙ୍କ ପରି ଓ ଦ୍ଵୟର ଧର୍ମଗତ ଗଠନ ହେଲା ପ୍ରାଚୀନ ବା ଆର୍ଯ୍ୟ ଯୁଗର । ଆଉ ଦିଲେ ପଣ୍ଡିତ ପ୍ରଗୁର କରନ୍ତି ଯେ ଆର୍ଯ୍ୟମାନେ ଗୋଟାଏ ଉନ୍ନତ ଧର୍ମ ନେଇ ଭାରତକୁ ଆସିଥିଲେ କିନ୍ତୁ ଅନେକ ଏ କଥାରେ ବିଶ୍ଵାସ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ସେମାନେ ମନେ କରନ୍ତି ଆର୍ଯ୍ୟମାନେ ଭାରତକୁ ଆସିବା ଆଗରୁ ଉନ୍ନତ ଧର୍ମ ସଙ୍ଗରେ ନେଇ ଆସି ଥିଲେ ଅଥବା ଭାରତକୁ ଆସି ଉନ୍ନତ ଧର୍ମ ସୃଷ୍ଟି କରିଥିଲେ । ଏହା ମଧ୍ୟରୁ କେଉଁଟା ସତ୍ୟ ତା କହିବା କଠିନ । ତା’ ଛଡ଼ା ଭାରତରେ ଦ୍ଵୟ ସଭ୍ୟତାର ନିଦର୍ଶନ ଆବିଷ୍କୃତ ହେବା ପରେ ଆର୍ଯ୍ୟ ସଭ୍ୟତାକୁ ଭାରତର ପ୍ରଥମ ବା ଉନ୍ନତତର ସଭ୍ୟତା ବୋଲି ଆଖ୍ୟା ଦେବା ଦୃଢ଼ ଠିକ୍ ହେବ ନାହିଁ । ଭାରତର ଆଦିବାସୀ ସମାଜର ଦୈନିକ ରୂପର ଅଲୋଚନା କଲେ ଆମେ ଦେଖିବାକୁ ପାଉ ‘ନିଗୋବଟୁ’ ‘ପ୍ରାୟ ଅଷ୍ଟୋଲ୍ଲୟ’ ଏବଂ ‘ମଙ୍ଗୋଲ୍ଲୟ’ ନରବଂଶର ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କର ପୁରତନ ଧର୍ମ ଓ ମନର ସଂସ୍କାର ଯାହା ଥିଲା, ଭାରତର ଆଦିବାସୀ ସମାଜର ଧର୍ମ ପ୍ରଧାନତଃ ସେହି ଉପାଦାନରେ ଗଠିତ । ଆଉ ଟିକିଏ ତଳେଇ ଦେଖିଲେ ଆମେ ଦେଖିବାକୁ ପାଉ ‘ମେଡ଼ିଟରେନିଆନ୍’ ନରବଂଶ ଆର୍ଯ୍ୟ ଆଗମନ ପୂର୍ବରୁ ଭାରତକୁ ଆସିଥିଲା । ଭାରତର ମାନବ ସମାଜର ଧର୍ମଗତ ରୂପ କଲ୍ୟାଣୀ କରି କେତେଗୁଡ଼ିଏ ଧର୍ମବିଶ୍ଵାସ ଆସିଛି । ଉଦାହରଣ ସ୍ଵରୂପ—

ପ୍ରାଚୀନ ମନୁଷ୍ୟର ସମ୍ପୃକ୍ତ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରସ୍ତରର ସ୍ଥାନ କେଉଁଠି ଓ ଦୈଶିକ୍ଵ୍ୟ କଅଣ ତାହା ବାହାର କରିବାକୁ ସମାଜ ବିଜ୍ଞାନୀମାନେ ପ୍ରାଚୀନ ମନୁଷ୍ୟର ସଭ୍ୟତାକୁ ବିଭିନ୍ନ ସ୍ତରରେ ଭାଗ କରିଛନ୍ତି, ଯଥା—ବୃହତ୍ ପ୍ରସ୍ତର ସଭ୍ୟତା, ଏକ ପ୍ରସ୍ତର ସଭ୍ୟତା ଇତ୍ୟାଦି । ପୁରକାଳରେ ମୃତର ସମାଧି ଉପରେ ଗୋଟିଏ ପ୍ରସ୍ତର ସ୍ଥାପନ କରିଦେବାର ଶକ୍ତି ପ୍ରଚଳିତ ଥିଲା । ସେମାନଙ୍କର ଧାରଣା ଥିଲା ମୃତ ବ୍ୟକ୍ତିର ଆତ୍ମାବସ୍ତୁ ସେହି ପଥରର ଆଶ୍ରୟ ଗ୍ରହଣ କରିବ । ଏହି ସଂସ୍କାରରୁ ପ୍ରସ୍ତରୀୟ ସଭ୍ୟତାର ଉତ୍ପତ୍ତି । ମେନହୁର, ଡୋଲମେନ ଇତ୍ୟାଦି ବିଭିନ୍ନ ଗଠନର ଓ ବିଭିନ୍ନ ମୃତ୍ତିର ଯେଉଁସବୁ ନିଦର୍ଶନ ଦେଖାଯାଏ ତାହା ‘ଆତ୍ମାବସ୍ତୁ’ ଓ ‘ଉଦରତା’ ସଂସ୍କାରର ପ୍ରତୀକ । ପଥର ପୂଜା ଗୋଟିଏ ବହୁ ପ୍ରଚଳିତ ଧର୍ମ । ଏହି ଧର୍ମିକ ସଂସ୍କାରଟି ବିଭିନ୍ନ ଆଦିବାସୀ ଗୋଷ୍ଠୀ ମଧ୍ୟରେ ଦେଖାଯାଏ ଏବଂ ସେଇଟି ଅନ୍ୟ ଭାବରେ ଆଉ ଏକ ପ୍ରଥାରେ ପରିଣତ ହୋଇଛି । ଆଗେ ଆତ୍ମାବସ୍ତୁକୁ ଆଶ୍ରୟ ଦେବାପାଇଁ ମୃତର ସମାଧି ଉପରେ ଗୋଟିଏ

ପ୍ରସ୍ତର ସ୍ଥାପନ କରାହେଉଥିଲା । ଏହି ପ୍ରଥା ଧୀରେ ଧୀରେ ଉନ୍ନତ ହୋଇ ମୂର୍ତ୍ତି-
ପ୍ରତୀକ ସ୍ଥାପନର ପ୍ରଥାରେ ପରିଣତ ହୋଇଥିଲା । ସେତେବେଳେ କେବଳ ପଥର
ନୁହେଁ ମାଟି, ଧାତୁ ଓ କାଠର ମୂର୍ତ୍ତି ସ୍ଥାପନର ପ୍ରଥା ପ୍ରଚଳିତ ହୋଇଥିଲା । ସୁତରାଂ
ଦେଖାଯାଏ ଯେ ଆତ୍ମା-ପଥର ଧୀରେ ଧୀରେ ଆତ୍ମା-ମୂର୍ତ୍ତିରେ ପରିଣତ ହୋଇଛି ।
ଅନ୍ଧବାସୀ ଗୋଷ୍ଠୀମାନଙ୍କର କଲ୍ୟାଣରେ ଆତ୍ମା କହିଲେ ସାଧାରଣତଃ ଏଇ ଧରଣର
ଏକ କ୍ଷୁଦ୍ର ପୁରୁଷ ରୂପାଏ, ଯାହାର ଅଧିଷ୍ଠାନ ହେଉଛି ପ୍ରତ୍ୟେକ ମନୁଷ୍ୟର
ମସ୍ତିକରେ ।

ଯେଉଁ ସମ୍ଭାରରୁ ଆତ୍ମାପଥର ସ୍ଥାପନର ପ୍ରଥା ଆସିଛି ତା ଆଗେ କୁହା-
ହୋଇଛି । ଉଦ୍‌ଭାବ ହାସ ନ ହେବାପାଇଁ ମୃତର ଆତ୍ମାବସ୍ତୁକୁ ନିଜ ନିକଟରେ
ଧରି ରଖିବାର ଚେଷ୍ଟା କରାଯାଏ । ମନେ କରାଯାଇପାରେ ଏଇ ସଂସ୍କାରରୁ ପ୍ରାଚୀନ
ମନୁଷ୍ୟର ମନରେ ମୃତ ବିଷୟରେ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ସଂସ୍କାର ଜନ୍ମଲାଭ କରିଛି, ତାହାର
ସ୍ଵାଭାବିକ ରୂପ ହେଲା ପୁତ୍ରପୁରୁଷ ପୂଜା ।

ପୁତ୍ରପୁରୁଷ ପୂଜାରୁ ଉଦ୍ଭାବ ପୂଜାର ସଂସ୍କାର ଆସିଛି ବୋଲି ମନେ କରାଯାଇ-
ପାରେ । ଉଦ୍ଭାବକୁ ସାଧାରଣତଃ ଶକ୍ତିମାନ ପୁରୁଷ ବୋଲି ମନେ କରାଯାଏ । ସେ
ଅନେକ ଶକ୍ତିର ଆଧାର; କିନ୍ତୁ ଧାରଣା ଆସେ ତାଙ୍କଠାରେ ଏତେ ଶକ୍ତି ଅଛି କାହିଁକି ?
ମନରେ ସ୍ଵଭାବତଃ ପ୍ରଶ୍ନ ଆସେ ଯେ ବୋଧହୁଏ ଏକ ବିଶେଷ ଶକ୍ତି, ବିଶେଷ ରୂପେ
ଆତ୍ମାବସ୍ତୁ ଭାବରେ ଧାରଣ କରି ରଖିଛନ୍ତି । ତାଙ୍କ ବିଷୟରେ ଆତ୍ମୀୟ ମଧ୍ୟ କଲ୍ୟାଣ
କରାଯାଏ ଯେ ସେ ପୁତ୍ରପୁରୁଷମାନଙ୍କର ଆତ୍ମାବସ୍ତୁର ଉତ୍ତରାଧିକାରୀ ଓ ସେଇଥି ପାଇଁ
ସେ ଶକ୍ତିଶାଳୀ ଓ ବିଶେଷ ଶ୍ରଦ୍ଧାୟୀ ।

ମାତୃ କଲ୍ୟାଣ ମଧ୍ୟରେ ବି ଉଦ୍‌ଭାବବାଦୀ ମିଶି ରହିଛି, ଜୀବ ପ୍ରସବିନୀ
ଶକ୍ତିର ପୂଜା—ଯାହାର ପ୍ରସାଦରେ ଶକ୍ତି ଲାଭହୁଏ । ଶକ୍ତିର ଅର୍ଥ ହେଲା ଉଦ୍‌ଭାବ ବା
ସୃଷ୍ଟିର କ୍ଷମତା । ଆତ୍ମାବସ୍ତୁ ଆସିଛି ସେହି ମହାପ୍ରସବିନୀ ମହାମାତାର କୋଳରୁ ।
ଏହି ମହାମାତାର କଲ୍ୟାଣକୁ ଧୀରେ ଧୀରେ ଶକ୍ତିତତ୍ତ୍ଵରେ ପରିଣତ ହୋଇଛି ।

ମ୍ୟାଜିକ ବା ଯାଦୁତନ୍ତ୍ରର ମୂଳତତ୍ତ୍ଵ କେଉଁଠିବୋଲି ଚିନ୍ତାକଲେ ଦେଖାଯାଏ
ଯେ ଏହା ଆତ୍ମାବସ୍ତୁ ଓ ଉଦ୍‌ଭାବତତ୍ତ୍ଵ ସହିତ ଜଡ଼ିତ । ଯେଉଁଠାରେ ଆତ୍ମାବସ୍ତୁର
ଅଭାବ ଅଛି ବା ଧୀରେ ଧୀରେ ଲେପ ପାଇ ଯାଉଛି ସେଠାରେ ଆତ୍ମାବସ୍ତୁର ସଂଶ୍ଳିଷ୍ଟ
କରାଇବା ହେଲା ଯାଦୁତନ୍ତ୍ର ବା ମ୍ୟାଜିକ । ଏହି ଯାଦୁତନ୍ତ୍ରର ଭିତର ଦେଇ ମନୁଷ୍ୟ
ପାଇଛି ତାର ପ୍ରଥମ ଗୁରୁ ବା ପୁରୁଷହିତକୁ । ଆତ୍ମାବସ୍ତୁ କମିଯିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ
ରୋଗହୁଏ, ମୃତ୍ୟୁ ହୁଏ, କ୍ଷେତ୍ରରେ ଫସଲ ହୁଏନା, ବର୍ଷା ହୁଏନା, ସନ୍ତାନ ହୁଏନା,
ଏବଂ ନାନାଭିଧାନ ଅସୁବିଧାର ସୃଷ୍ଟି ହୁଏ । ସୁତରାଂ ଏହିସବୁ ଅସୁବିଧାରୁ ମୁକ୍ତ
କରିବାପାଇଁ ଆତ୍ମାବସ୍ତୁର ପ୍ରୟୋଜନ ହୁଏ ।

ଆଦିବାସୀମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଆଉ ଗୋଟାଏ ସଂସ୍କାର ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ । ଡାହା ହେଲ ‘ଝୋଝେମ’ ଡହ । ଅର୍ଥାତ କୌଣସି ଜୀବ ବା ବୃକ୍ଷ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଗୋଷ୍ଠୀର ଝୋଝେମ । ଝୋଝେମର ନାମ ଅନୁଯାୟୀ ଗୋଷ୍ଠୀର ନାମକରଣ ହୁଏ । ଗୋଟିଏ ଜାତ ମଧ୍ୟରେ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାରର ଝୋଝେମ ଦେଖାଯାଏ, ଯେପରିକି କାହାର ବାଘ ଝୋଝେମ କାହାର ଭୂଲି ଆଉ କାହାର ବା ଶାଳଗଛ ଉମିରି ଗଛ ଇତ୍ୟାଦି । ଏଇ ଝୋଝେମ ଗୁଡ଼ିକ ହେଲେ ଅନ୍ୟ କଥାରେ ଆଦିବାସୀମାନଙ୍କର ଗୋହର ପରିଚୟ, ଯାହା ସହ ବିବାହ ପ୍ରଥା ଘନିଷ୍ଠ ଭାବରେ ଜଡ଼ିତ । ଯେଉଁ ଆଦିବାସୀ ଗୋଷ୍ଠୀର ଝୋଝେମ ହେଲ ବାଘ ତାର ନିକଟରେ ବାଘ ପବିତ୍ର ଜୀବ ଓ ଶିଳ୍ପେୟ କାରଣ ସେମାନଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସ ବାଘ ହେଲ ସେମାନଙ୍କର ଆଦିପୁରୁଷ ଏବଂ ବାଘ ମଧ୍ୟରେ ସେମାନଙ୍କର ଆତ୍ମାବସ୍ଥୁ ଆଶ୍ରୟ ଗ୍ରହଣ କରିଛି ।

ନିଜକୁ ପୀଡ଼ା ଦେବା ବା ନିଜକୁ ବଳିଦେବା ଆଦିବାସୀମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଦେଖାଯାଏ । ନାନାଧରଣର ସାମାଜିକ ଓ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଅସୁବିଧା ପାଇଁ ଆଦିବାସୀମାନେ ଆତ୍ମବଳି ଦିଅନ୍ତି । ନିଜର ଦେହକୁ ପୀଡ଼ନ କରିବାର ପ୍ରଥା ଅନେକ ଜାତ ମଧ୍ୟରେ ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ ଏବଂ ଡାହା ବର୍ତ୍ତମାନ ହିନ୍ଦୁ ସମାଜ ମଧ୍ୟରେ ବି ରହିଛି । ଏଇ ପ୍ରଥା ଧର୍ମତରଣର ଗୋଟାଏ ରୂପ ଅର୍ଥାତ ଏହାକୁ ପୁଣ୍ୟର ସଂସ୍କାର କହିଲେ ଭୁଲ ହେବ ନାହିଁ । କାରଣ ବଳି, ପୀଡ଼ନ ବା ନିଗ୍ରହ କରିବା ଦ୍ୱାରା ଏପରି ଗୋଟାଏ ଶକ୍ତିର ଉତ୍ପତ୍ତି ହୁଏ ଯାହା ଫଳରେ ମନୁଷ୍ୟ ଉନ୍ନତ ଜୀବ ଭାବରେ ପୁନର୍ଜନ୍ମ ଲାଭ କରେ ।

ଆଦିବାସୀ ସମାଜରେ ନୃତ୍ୟର ସ୍ଥାନ ଉତ୍ତରତା ସହିତ ଜଡ଼ିତ କାରଣ ବିଭିନ୍ନ ଗୋଷ୍ଠୀର ଆଦିବାସୀମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବିଭିନ୍ନ ଉତ୍ତରରେ ଫସଲ ଉତ୍ପତ୍ତି ସହିତ ନୃତ୍ୟ ଜଡ଼ିତ ହୋଇରହିଛି । ଏଇ ନୃତ୍ୟ ଦ୍ୱାରା ଭୂମିରେ ଶସ୍ୟ ଓ ନିଜ ଦେହରେ ବଳର ଆହରଣ କରାହୁଏ ଆତ୍ମାବସ୍ଥୁର ମାଧ୍ୟମରେ ।

ଶିକାର ଆଦିବାସୀମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଗୋଟାଏ ବିଶିଷ୍ଟ ଉତ୍ତର ଉତ୍ପତ୍ତିର ଆକାର ପାରଣ କରିଛି । ଆଦିବାସୀମାନେ ଦଳବଦ୍ଧ ଭାବରେ ଶିକାର କରନ୍ତି ଓ ବହୁ ଜନ୍ତୁ ହତ୍ୟା କରିଥାଆନ୍ତି । ଏହି ସବୁ ଜନ୍ତୁର ଆତ୍ମାବସ୍ଥୁ ସମାଜର ସମସ୍ତଙ୍କ ଦେହରେ ସଂଚାରିତ ହୁଏ । ଶିକାର ଉତ୍ପତ୍ତି ସହିତ ଯାଦୁତନ୍ତ୍ର ଜଡ଼ିତ ।

ବଳପ୍ରଥା ଭାବରେ ଆସିଥିବା ପ୍ରାୟ ଅଷ୍ଟୋଲ୍‌ସ୍, ମଙ୍ଗୋଲ୍‌ସ୍, ମେଡ଼ିଟରେନିଆନ ପ୍ରଭୃତ ନରବଂଶ ମାନଙ୍କର ଧର୍ମାଗୁରୁର ଗୋଟାଏ ପ୍ରଧାନ ଅଙ୍ଗ ଥିଲା । ଉତ୍ତରତାବାଦ ଏହି ବଳପ୍ରଥା ସହ ପୋଗସ୍‌ସ୍‌ରେ ଆବଦ୍ଧ । ଆତ୍ମାବସ୍ଥୁ ହତ୍ୟାକାରୀ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରବେଶ

କରେ ଏବଂ ହତ୍ୟାକାରୀ ତାହାଠାରୁ ଶକ୍ତି ଲାଭ କରେ ଓ ଉଦ୍‌ବୃତ୍ତର ସୃଷ୍ଟି ହୁଏ ।
ଅନେକ ସମୟରେ ଦେଖାଯାଏ ଏହି ନରକଳି ପ୍ରଥା ଫଳେ ପୂଜାର ରୂପ ଗ୍ରହଣ
କରନ୍ତି । ଭୂମି ଦେବତାକୁ ଆସ୍ତ୍ରାବସ୍ତ୍ର ଦେଇ ସଜ୍ଜିତ କରନ୍ତୁ । ଯାହାକୁ ବଳିଦିଆଯାଏ
ତାହାର ଆସ୍ତ୍ରାବସ୍ତ୍ର ମଟିକୁ ଉଦ୍‌ବୃତ୍ତ କରନ୍ତି, ଭୂମି ଶସ୍ୟ ପ୍ରସବ କରେ ଏବଂ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ
ଆଦିଶ ପାଇଁ ମଧ୍ୟ ବଳି ଦେଇ ତାହାର ଆସ୍ତ୍ରାବସ୍ତ୍ରକୁ ଗ୍ରହଣ କରାଯାଏ ।

ଭୂୟାଁଜାତି

କେଶବ ଚନ୍ଦ୍ର ମିଶ୍ର

ଓଡ଼ିଶାର ଉତ୍ତର-ପଶ୍ଚିମ ସୀମାରେ (ଏକପ୍ରାନ୍ତରେ) ଗଡ଼ଜାତ ମହାଲ ଅନ୍ତର୍ଗତ କେଉଁଝର କିଛି ଅବସ୍ଥୁତ । ଏହି କିଛିର ଉତ୍ତର-ପଶ୍ଚିମ ସୀମାରେ ଅତି ପାବଂଜୀୟ ଅଂଶରେ ଏକ ଅସଭ୍ୟ ଜାତି ବାସ କରୁଅଛନ୍ତି । ସେମାନେ ନିଜକୁ ଭୂମିପୁତ୍ର ବୋଲି କହନ୍ତି । ସେମାନେ ଯେଉଁ ପ୍ରଦେଶରେ ବାସ କରନ୍ତି, ସେଥିରେ ସେମାନଙ୍କର ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଧିକାର ଏବଂ ତାହା ସେମାନେ ଆପଣା ଇଚ୍ଛାନୁସାରେ ବ୍ୟବହାର କରି ପାରନ୍ତି । ଏ ବିଷୟରେ ସେମାନଙ୍କର ଦୃଢ଼ ବିଶ୍ୱାସ ଅଛି । ସେମାନଙ୍କ ଆକୃତ ଓ ଗାନ୍ଧର୍ବ, ସେମାନଙ୍କ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ବାସ କରୁଥିବା ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ହିନ୍ଦୁଜାତି ଅପେକ୍ଷା ପୃଥକ୍ ଓ କୃଷ୍ଣ ବର୍ଣ୍ଣ । ଭୂୟାଁମାନେ ଓଡ଼ିଶାର ଦ୍ୱିତୀୟ ଅସଭ୍ୟ ଜାତି । ସେମାନଙ୍କ ନିକଟରେ ବାସ କରୁଥିବା ବିଭିନ୍ନ ଜାତିମାନଙ୍କ ସହ ସଂସର୍ଗୀ ହୋଇ ପୃଥକ୍ ପୃଥକ୍ ଆଗୁର ବ୍ୟବହାରଦ୍ୱାରା ସେମାନେ ପୃଥକ୍ ପୃଥକ୍ ଶ୍ରେଣୀରେ ବିଭକ୍ତ ହୋଇଅଛନ୍ତି । ଯେଉଁମାନେ ପ୍ରକୃତ ଭୂୟାଁ ବୋଲି ଦାବି କରନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସ୍ୱାଭାବିକ ଗୁଣଗୋଟି ଶ୍ରେଣୀ ଲକ୍ଷିତ ହୁଏ । ଏହି ଶ୍ରେଣୀଗୁଡ଼ିକ କାଳକ୍ରମେ କେତେକ କ୍ଷତ୍ର ଶାଖାଶ୍ରେଣୀରେ ବିଭକ୍ତ ହୋଇଅଛି, ମାତ୍ର ଏହା ଏତେ ବିରଳ ଯେ ଉଲ୍ଲେଖ କରିବା ଆବଶ୍ୟକ ନାହିଁ । ପୈତୃକ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ଦେଖି ଭୂୟାଁ ନାମରେ ପରିଚିତ, ସେମାନେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ଭୂୟାଁମାନଙ୍କଠାରୁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବୋଲି କହନ୍ତି । ରାଜକୋଳି ଭୂୟାଁମାନେ ଉପସ୍ମୀଗଡ଼ଜାତ ରାଜବଂଶ ବୋଲି ଅନୁମିତ ହୁଅନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କ ବିଷୟ ପରେ ଉଲ୍ଲେଖ କରାଯିବ । ଅନ୍ୟ ଦୁଇଶ୍ରେଣୀ ରାଜତାଳୀ ଏବଂ ପାବନ ନାମରେ ପରିଚିତ, ଏମାନଙ୍କ ସଂଖ୍ୟା ଅପର ଦୁଇ ଶ୍ରେଣୀ ଅପେକ୍ଷା ଅଳ୍ପ । ଏମାନେ ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କର ଅନେକ ରାଜ ନୀତି ଅନୁସରଣ କରି ଗୃହ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଲିପ୍ତ ହେଉଅଛନ୍ତି ଏବଂ ଦେଶ ଭୂୟାଁମାନଙ୍କଠାରୁ ନିଜକୁ ଅଧିକ ଭିନ୍ନତ ମନେ କରନ୍ତି ।

କର୍ତ୍ତମାନ ଦେଶ ଭୂୟାଁମାନଙ୍କ ବିଷୟରେ କେତେକ କଥା ଲେଖାଯାଉଅଛି । ଭୂୟାଁମାନେ କେବଳ ଓଡ଼ିଶାର ଦ୍ୱିତୀୟ ଅସଭ୍ୟ ଜାତି ନୁହଁନ୍ତି । ସେମାନେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପାବଂଜୀୟ ଜାତିମାନଙ୍କଠାରୁ ଅଧିକ କ୍ଷମତାଶାଳୀ ଅଛନ୍ତି ଏବଂ କେଉଁଝରରେ ନିରୁପିତ ସମୟମାନଙ୍କରେ ପ୍ରଭୁତ ଶକ୍ତି ପ୍ରକାଶ କରିଅଛନ୍ତି । ଏ କିଛିରେ ଅନେକ ଅନାଧିକାର ବାସ କରନ୍ତି । ମାତ୍ର ସେମାନେ ପ୍ରକୃତ ପାବଂଜୀୟ ଜାତି ବୋଲି ବୋଧ ହୁଏ ନାହିଁ । କାରଣ ସେମାନେ ସେମାନଙ୍କ ପୁତ୍ର ଆଗୁର, ବ୍ୟବହାର ଗୁଡ଼ିକ ନିଜ ରୁଚି ଅନୁଯାୟୀ ହିନ୍ଦୁଧର୍ମର କେତେକ ନିୟମ ପରିବର୍ତ୍ତନପୂର୍ବକ ହିନ୍ଦୁ ରାଜ, ନୀତି, ଅନୁସରଣ କରି ମିଶ୍ରି ଯାଇଅଛନ୍ତି । କେବଳ ସେମାନଙ୍କ ପୁତ୍ରପୁରୁଷ ମାନଙ୍କର ଦେହ ରଙ୍ଗ ଓ କେତେକ ଢଙ୍ଗ ଏମାନଙ୍କଠାରେ ଦୂବାର ଦେଖାଯାଏ । ପ୍ରକୃତରେ ପାବଂଜୀୟ

ଜାତୀୟତାକୁ ଚେତନା ଏମାନଙ୍କଠାରେ ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର ହୁଏ ନାହିଁ । ପାହାଡ଼ପୁର ଭୂସ୍ୱାମୀଙ୍କ
ବାହୁଡ଼ି ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ମାନେ କାଣ୍ଡ ଆପଣା ଆପଣାର ସନ୍ତକ ବୋଲି ଲେଖାନ୍ତି ।
ଏହି ସନ୍ତକକୁ ସେମାନେ ପଦ୍ମପଦାଣୀରେ ଦେବତାରୂପେ ପୂଜା କରନ୍ତି ।

ଭୂସ୍ୱାମୀଙ୍କ ପ୍ରଥମେ ସିଂହଭୂମିର ଦକ୍ଷିଣ-ପଶ୍ଚିମ ସୀମାରୁ କ୍ରମେ ଆସି
ଉତ୍ତରରେ ପାଲଲହଡ଼ା, ତାଳଗର ଓ ଭେଙ୍କାନାଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଉପନିବେଶ ସ୍ଥାପନ
କଲେ । କାଳକ୍ରମେ ପଶ୍ଚିମରେ ବଣେଇ, ବାମଣ୍ଡା, ସିଂହଭୂମି ଓ ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶର
କେତେକ ପ୍ରାବନ୍ଧ୍ୟ ପ୍ରଦେଶରେ ଉପନିବେଶ ବିସ୍ତାର କଲେ ଓ ପୂର୍ବଦିଗରେ
କେନ୍ଦୁଝରର ପଦ୍ମପ୍ରଦେଶ ପାଦପଦେଶ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅଧିକାର କଲେ । ଭୂସ୍ୱାମୀଙ୍କର
ବର୍ତ୍ତମାନ ବାସଭୂମିର ପରିମାଣ ୧୭୦୦ ବର୍ଗ ମାଇଲ, ଯାହା ସେମାନଙ୍କର ଆଦିବାସ-
ସ୍ଥଳୀର ପରିମାଣ ୨୫୫ ବର୍ଗ ମାଇଲ । ଏହି ୨୫୦ ବର୍ଗ ମାଇଲ ସ୍ଥାନ ପାହାଡ଼ଆ
ଭୂସ୍ୱାମୀଙ୍କର ବାସସ୍ଥାନ । ଦେଶ ଭୂସ୍ୱାମୀଙ୍କ ସମସ୍ତ ପାଦପଦ୍ୟ ପ୍ରଦେଶରେ ବାସ
କରନ୍ତି । ମାତ୍ର ପଦ୍ମପଦ୍ୟ ପାଦପଦ୍ୟରେ ଶୁକ୍ଳକାଳୀ, ଶୁକ୍ଳକାଳୀ ଓ ପାବନ ଶ୍ରେଣୀର
ଭୂସ୍ୱାମୀଙ୍କ ବାସ କରୁଥିବା ଦେଖାଯାଏ ।

କେନ୍ଦୁଝର ଭୂସ୍ୱାମୀଙ୍କର ଆଦି ବାସସ୍ଥାନ । କାଳକ୍ରମେ ସେମାନଙ୍କର ବଂଶବୃଦ୍ଧି
ହେବାରୁ ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କେତେକ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ କିଛିମାନଙ୍କୁ ଯାଇ ବାସକଲେ ।
ମାତ୍ର ଅନ୍ୟ କିଛିରେ ବାସ କରୁଥିବା ଭୂସ୍ୱାମୀଙ୍କ ସେମାନଙ୍କ ପୈତୃକ ସ୍ୱଭାବ ଗୁଣବତ୍ତାକୁ
ବାଧା ହେଲେ ।

ଭୂସ୍ୱାମୀଙ୍କ ମଧୁରଭଞ୍ଜରୁ କେନ୍ଦୁଝରକୁ ପ୍ରଥମ କରିବାର କିମ୍ବଦନ୍ତୀ ଅଛି ।
ପ୍ରାୟ ଏକସହସ୍ର ବର୍ଷ ପୂର୍ବେ ଭୂସ୍ୱାମୀଙ୍କ ବହୁତୁର ବିପତ୍ତସଙ୍କଳ ଅରଣ୍ୟ ଅତ୍ୟନ୍ତ କଠି
ମଧୁରଭଞ୍ଜ ଶୁକାଙ୍କ ନିକଟକୁ ସମ୍ମାନ ଦର୍ଶାଇବା ଓ କର ଦେବାପାଇଁ ଯାଉଥିଲେ । ଏହି
ସାମୟିକ ପ୍ରୟୋଜନରେ ଯେଉଁମାନେ ପଠାଯାଉଥିଲେ, ସେମାନେ ପ୍ରାୟ ଫେରି
ଆସି ପାରୁନଥିଲେ । କେହି ହିଂସ୍ରଜନ୍ତୁ ମାନଙ୍କଦ୍ୱାରା ନିହତ ହେଉଥିଲେ, କେହି ବା
ରୋଗଦ୍ୱାରା ଆକ୍ରାନ୍ତ ହୋଇ ପଥରେ ମୃତ୍ୟୁମୁଖରେ ପଡ଼ି ହେଉଥିଲେ । ଏହି
କାରଣରୁ ସେମାନଙ୍କର ନିଜର ଜଣେ ଶୁକା କରିବାର ସ୍ଥିରକରି ତତ୍କାଳୀନ ନର-
ପତିଙ୍କର ଗୋଟିଏ ପୁତ୍ରକୁ ଚୋରାଇ ଆଣି ଆପଣା ବାସସ୍ଥଳୀରେ ଶୁକା ବୋଲି ଘୋଷଣା
କଲେ । ସେ ସମୟରେ ଏମାନେ ବାସ କରୁଥିବା ସ୍ଥଳକୁ ବିଦେଶୀ ଲୋକ ଆସିବା
ସହଜସାଧ୍ୟ ନ ଥିଲା । ଆଉ ମଧ୍ୟ ସେହି ସମୟରେ ମଧୁରଭଞ୍ଜ ରଜପରିବାର ମଧ୍ୟରେ
ଗୃହ ବିବାଦ ଚଳୁଥିବାରୁ ସେମାନଙ୍କ ପରିବାର ବର୍ଗରୁ ଅନେକେ ଭୂସ୍ୱାମୀଙ୍କର ଉକ୍ତ
କାର୍ଯ୍ୟରେ ସାହାଯ୍ୟ ଦେଇଥିଲେ । ଗଉଡ଼ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ କେତେକ ଜାତି ଉକ୍ତ
ଶୁକାଙ୍କର ଆବଶ୍ୟକ କାର୍ଯ୍ୟ ନିବାହ କରିବା ପାଇଁ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ କିଛିରୁ ଆନାତ ହେଲେ
ମଧ୍ୟ ସେ ଶୁକାଙ୍କର ଶାନ୍ତ୍ୟ ପ୍ରଥକରୂପେ ଅତି ସାବଧାନତା ସହକାରେ ପାକ

କରାଯାଉଥିଲା । ଏପରି ପ୍ରବାଦ ଅଛି ଯେ, ଭୂୟାଁମାନେ ତାଙ୍କୁ ଏପରି ସମ୍ମାନ କରୁଥିଲେ ଯେ ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କେହି ତାହାଙ୍କ ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଥିବା ଖାଦ୍ୟ ପୂର୍ଣ୍ଣ କରୁନଥିଲେ । ଛୁଇଁଲେ ଅଶୁଭ ହେବାର ଭୟ ସେମାନଙ୍କର ଥିଲା ଏବଂ ଏହି କାରଣରୁ ଯେଉଁ ପାତ୍ରରେ ରନ୍ଧନକାର୍ଯ୍ୟ ହେଉଥିଲା, ତାହା ଖାଲିହେବା ମାତ୍ରେକେ ଜଣେ ପ୍ରଧାନ ଭୂୟାଁ କାଣ୍ଡ ବିଛା ସେ ପାତ୍ରକୁ ଭଙ୍ଗି ଦେଉଥିଲା । ଏହି ମୃତ୍ତିକା ପାତ୍ର ଭଙ୍ଗିବା କାର୍ଯ୍ୟ ଆଜି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆବଶ୍ୟକ ବିବେଚିତ ହେଉଅଛି । ବର୍ତ୍ତମାନ କାଣ୍ଡଦ୍ୱାରା ଭଙ୍ଗିବା ପ୍ରଥା ଉଠି ଯାଇଥିଲେହେଁ ଏହି କାର୍ଯ୍ୟ ରଜାଙ୍କ ପାଖଲେକଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ସାଧିତ ହେଉଅଛି । ରାଜପୁତ୍ର ବୟଃପ୍ରାପ୍ତ ହେବାରୁ ତାଙ୍କ ସକାଶେ ଗୋଟିଏ ଦୁର୍ଗ ନିର୍ମାଣ କରାଯାଇ ତାହାଙ୍କର ଭୂୟାଁ ଅଭିଭାବକମାନେ ଗୋଟିଏ ସୁବିଧାଜନକ ସ୍ଥାନ ନିରୂପଣ କରିବାକୁ ମନସ୍ଥ କଲେ । ଉକ୍ତ ବାସଭୂମି ନିରୂପଣାର୍ଥ ସ୍ଥାନ ଖୋଜୁ ଖୋଜୁ ସେମାନେ ଏକ ସ୍ଥାନରେ ପହଞ୍ଚି ଗୋଟିଏ ଆଣ୍ଟିମାନଙ୍କ ଘଟନା ଦେଖିଲେ । ଗୋଟିଏ କୁକୁର ଗୋଟିଏ ଶଶକଦ୍ୱାରା ଆକ୍ରାନ୍ତ ହୋଇ ଭୟରେ ପଳାଇ ଯାଉଅଛି । ଉକ୍ତ ଘଟନା ସେମାନଙ୍କୁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଶୁଭସୂଚକ ବୋଲି ବୋଧ ହୋଇଥିଲା ଏବଂ ସେମାନେ ତତ୍ତ୍ୱକ୍ଷଣାତ୍ ସ୍ଥିରକଲେ ଯେ, ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ଘଟନା ଘଟିଥିଲା, ସେହି ସ୍ଥାନରେ ଯୁବରାଜଙ୍କପାଇଁ ଦୁର୍ଗ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବାକୁ ହେବ । ସେହି ସ୍ଥାନରେ ରାଜବଂଶର ଅଧିଷ୍ଠିତ ନବର ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇଅଛି ଏବଂ ଏହା ଏହି ରାଜ୍ୟର ରାଜଧାନୀ ଅଟେ । ଏହା ଭୂୟାଁମାନଙ୍କ ପ୍ରଗଣାର ସୀମାରେ ଏକ ପବଂତମାଳାର ପାଦଦେଶରେ ଅତି କଦର୍ଯ୍ୟ ଖାଲ ଜମିରେ ଅବସ୍ଥିତ । ଏଠାରେ ମ୍ୟାଲେରିଆ ଜ୍ୱର ଅତି ପ୍ରବଳ ହୁଏ । ଦୁର୍ଗର ପୃଷ୍ଠଦେଶରେ ଦଣ୍ଡାୟମାନ ପବଂତଶିଖର ଉପରକୁ (ଯେଉଁଠାରେ ବାର୍ଷିକ ଇନ୍ଦୋସ୍ତବ ହୁଏ ସେହି ସ୍ଥାନକୁ) ନବରର ସମସ୍ତ ଅଂଶ ଦେଖାଯାଏ । ଓଡ଼ିଶାର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ କରଦରାଜ୍ୟସମୂହର ଦୁର୍ଗମାନ ଯେଉଁଠି ପରି ସ୍ଥାନରେ ଅବସ୍ଥିତ, ଏହା ମଧ୍ୟ ସେହିପରି ଅଟେ । ଜନଶତ୍ରୁ ଅଛି ଯେ, ମରହଟ୍ଟା ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଶତ୍ରୁମାନଙ୍କ ଆକ୍ରମଣରୁ ରକ୍ଷା ପାଇବା ନିମନ୍ତେ ରାଜପରିବାରବର୍ଗ ସୁବିଧା କ୍ରମେ ଅରଣ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରବେଶ କରିବାପାଇଁ ଦୁର୍ଗମାନଙ୍କର ଅବସ୍ଥିତି ଏହିପରି ସ୍ଥାନମାନଙ୍କରେ ହୋଇଅଛି । ତତ୍ତ୍ୱକାଳୀନ ଇତିହାସ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଏହା ମଧ୍ୟ ପ୍ରକୃତ ବୋଲି ବୋଧ ହୁଏ ।

ପ୍ରୋକ୍ତ ଯୁବରାଜଙ୍କ ଅନ୍ୟପୁରରେ ଉପସ୍ଥା ଓ ଦାସୀରୂପେ ରହିବାପାଇଁ ଭୂୟାଁମାନେ ଆପଣା ଜାତି ମଧ୍ୟରୁ କେତେକ ବାଳିକା ପ୍ରଦାନ କରିଥିଲେ । ଉକ୍ତ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କଠାରୁ ରାଜାଙ୍କ ଔରସରେ ଜାତ ସନ୍ତାନମାନେ ରାଜକୋଳୀ ଭୂୟାଁମାନଙ୍କ ପୂର୍ବପୁରୁଷ ବୋଲି କଥିତ ହୁଅନ୍ତି । ସେମାନେ ରାଜକୋଳ ବା ରାଜକୁଳରୁ ଜାତ ବୋଲି ରାଜକୋଳୀ ନାମରେ ଅଭିହିତ ହେବାର ଅନୁମିତ ହୁଏ । ରାଜବଂଶ ସହିତ ଏହି ସମ୍ପର୍କରୁ ସେମାନେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଭୂୟାଁମାନଙ୍କ ଅପେକ୍ଷା ଅଧିକ ଉନ୍ନତ ଏବଂ ରାଜାଙ୍କ ଅବଲମ୍ବିତ ହିନ୍ଦୁ ରାଜ ନୀତି ଅବଲମ୍ବନ କରିଅଛନ୍ତି ।

କେଉଁଠିର ଦୁର୍ଗ ସ୍ଥାପନର ପ୍ରଥମ ଦିବସରୁ ଆଜି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଭୂୟାଁମାନେ ସେମାନଙ୍କର ରହସ୍ୟମୟ ପାରମ୍ପରିକ ପ୍ରଥା ସମ୍ପାଦନ ନ କରିବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରାଜାଙ୍କର ରାଜ୍ୟାଭିଷେକ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଅଛି ବୋଲି ସ୍ୱୀକାର କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଏହି ଦ୍ୱାବି ଆଜି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରବଳ ହୋଇ ଆସୁଅଛି । ରାଜ୍ୟାଭିଷେକ ସମୟରେ ବିଭିନ୍ନ ସମ୍ପ୍ରଦାୟର ଭୂୟାଁମାନେ ବଂଶାନୁକ୍ରମେ ସେମାନଙ୍କର କାର୍ଯ୍ୟ ସମ୍ପାଦନ କରୁଥିବା ନେତାଙ୍କ ଅଧୀନରେ ଦଳବଦ୍ଧ ହୋଇ ଅନିୟମିତ କର୍ମକ୍ଷେତ୍ର ବିଶିଷ୍ଟ ନାନା ବାଦ୍ୟଯନ୍ତ୍ର ବାଦନ ପୂର୍ବକ ରାଜନଗରର ପ୍ରାଙ୍ଗଣକୁ ଅତି ସମାବେଶରେ ଗମନ କରନ୍ତି । ଏହି ସମୟରେ ଦଳପତି ରାଜଭକ୍ତର ଚିତ୍ରପୂରୁପ ଗୋଟିଏ ବୃହତ କଣାରୁ କାନ୍ଧରେ ବହୁଥାଏ । ପ୍ରବେଶ ମାତ୍ରେ କଣାରୁଟି ଭେଟନ୍ତି ଏବଂ ଦଳପତି ଯୁବରାଜକୁ ନିଜ ଜଙ୍ଘରେ ବସାଏ, ତତ୍ପରେ ସେ ରାଜାଙ୍କ ମସ୍ତକରେ ଚନ୍ଦନ ଲଗାଇ ଦେଇ ଯଥା ବିଧାନରେ ସିଂହାସନାରୋହଣ କରାଏ । ଏଥି ଉତ୍ତରୁ ସେମାନେ ସମସ୍ତେ ଏକାବେଳକେ ରାଜାଙ୍କ ଚରଣ ତଳରେ ସାଷ୍ଟାଙ୍ଗ ପ୍ରଣିପାତ କରି ପୂର୍ବକୃତ ଅପରାଧ ନିମିତ୍ତ କ୍ଷମା ପ୍ରାର୍ଥନା କରନ୍ତି ଏବଂ ପ୍ରକାଶ କରନ୍ତି ଯେ ସେମାନଙ୍କ ପ୍ରାର୍ଥନା ଗୃହୀତ ନ ହେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେମାନେ ଭୂମିରୁ ଉଠିବେ ନାହିଁ । ତତ୍ପରେ ନବାଭିଷିକ୍ତ ରାଜା ସେମାନଙ୍କୁ କ୍ଷମା ପ୍ରଦାନ କରି ସନ୍ତୋଷରେ ଗାହୋଥାନ କରିବାକୁ ଆଦେଶ ଦିଅନ୍ତି । ତତ୍ପରେ ଦଳପତି ଅଗ୍ରସର ହୋଇ ରାଜା ଓ ରାଜବଂଶର ଚତୁରଙ୍ଗ ସୈନ୍ୟ ଏବଂ ରାଜ୍ୟର ସମସ୍ତ କୁଶଳ ଜିଜ୍ଞାସା କରେ । ଏହି ସବୁ ପ୍ରଶ୍ନର ଯଥା ବିଧି ଉତ୍ତର ଦିଆଗଲେ ପରେ ରାଜାଙ୍କ ମାଦଳାପାଞ୍ଜି ଲେଖକ ଶକ୍ତି ଏ ତାଳ ପଦି ପୋଥିରୁ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ପ୍ରଶ୍ନ ପାଠ କରି ଭୂୟାଁମାନଙ୍କ ସ୍ୱସ୍ଥ୍ୟ, ସେମାନଙ୍କ ବଂଶଧର, ଗୋମେଷାଦି ପଶୁ , ପାଦାଙ୍ଗୟ ଝରଣା ଏବଂ ଗ୍ରାମ୍ୟ ସେବକମାନଙ୍କ ଅବସ୍ଥା ଉତ୍ତମ ଅଛି କି ବୋଲି ପଚାରନ୍ତି । ଏହାର ଉତ୍ତର ଛଳରେ ପ୍ରତି ଗ୍ରାମର ପ୍ରଧାନମାନେ ଦିନାନ୍ତରେ ପୁନର୍ବାର ରାଜାଙ୍କ ଚରଣ ତଳରେ ସାଷ୍ଟାଙ୍ଗ ପ୍ରଣାମ କରନ୍ତି ଏବଂ ପ୍ରତ୍ୟେକ ନବାଭିଷିକ୍ତ ରାଜାଙ୍କ ଚରଣକୁ ହସ୍ତରେ ଧାରଣ ପୂର୍ବକ ପ୍ରଥମେ ଏକ ସ୍ଥାନରେ ତତ୍ପରେ ଅପର ସ୍ଥାନରେ ସ୍ଥାପନ କରି ଶେଷରେ ମସ୍ତକରେ ଲଗାନ୍ତି । ପୁନର୍ବାର ସାଷ୍ଟାଙ୍ଗ ପ୍ରଣିପାତ ପୂର୍ବକ ରାଜାଙ୍କ ନିକଟରୁ ବିଦାୟ ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି । ଏହିପରି ସେମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ରାଜ୍ୟାଭିଷେକ ସମ୍ପାଦିତ ହୁଏ । ଏହାପରେ ନାନା ପ୍ରକାର ଉତ୍ସବ ଓ ଭୋଜାର ଆୟୋଜନ କରାଯାଏ । ଯଥାର୍ଥ-ରୂପେ (ସୁରୁଷାନୁକ୍ରମେ) ସିଂହାସନାରୋହଣ କାର୍ଯ୍ୟ ସମ୍ପାଦନକାରୀ ଭୂୟାଁମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଏହି ପ୍ରଥା କିଛି ଉଲ୍ଲିଖିତ ଲଭ କରିଅଛି । ଜଣେ ରାଜାଙ୍କ ଉପରେ ଛଦି ଧାରଣ କରେ, ଅନ୍ୟ ଜଣେ ଘୋଡ଼ା ହୋଇ ଯୁବରାଜଙ୍କୁ ପୃଷ୍ଠ ଦେଶରେ ବନ୍ଦନପୂର୍ବକ (ଯେଉଁ ଲୋକ-ତାହାଙ୍କୁ ଜାନୁ ଉପରେ ଉପବେଶନ କରାଇ ଅଭିଷିକ୍ତ କରିବ) ତାହା ନିକଟକୁ ଘେନି ଯାଏ । ଏହି ଉତ୍ସବ ପ୍ରତି ବର୍ଷ ବୈଶାଖ ମାସରେ ସମ୍ପାଦିତ ହୁଏ । କେବଳ ରାଜାଙ୍କୁ ଗାନ୍ଧି ଉପରେ ବସାଯାଏ ନାହିଁ । ଉଲ୍ଲିଖିତ ଘଟଣାମାନଙ୍କରୁ ପ୍ରତ୍ୟୟମାନ ହେଉଅଛି ଯେ, ଅତି ପ୍ରାଚୀନ କାଳରୁ ଭୂୟାଁମାନେ ଏପରି ଜଣେ ଶାସନକର୍ତ୍ତା ଲୋଡ଼ନ୍ତି, ଯାହାଙ୍କ ଠାରେ ସେମାନେ ନିଜ ନିଜ ଦୁଃଖ ନିବେଦନ କରି ପାରିବେ ଏବଂ ଯାହାଙ୍କଠାରୁ ସ୍ୱଦୁପଦେଶ ଗ୍ରହଣ କରି ପାରିବେ । କିନ୍ତୁ ସ୍ୱାଧୀନ ଭାବରେ ଶାସିତ ହେବାକୁ

ସେମାନେ ଇଚ୍ଛା କରି ନାହାନ୍ତି ବା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ପ୍ରସାନ୍ତରେ ସେମାନେ ସେମାନଙ୍କ ଅଭିଷିକ୍ତ ରାଜାଙ୍କର ରାଜ୍ୟଶାସନ ନିୟମାବଳୀ ଗ୍ରହଣ କରିବା ଓ ତହିଁରେ ଦୋଷାଭେଦ କରିବା ବିଷୟରେ କ୍ଷମତା ଦାବି କରନ୍ତି ।

ଭୂୟାଁମାନଙ୍କଦ୍ୱାରା ଯେଉଁସବୁ ସାମୟିକ ବିଦ୍ରୋହମାନ ଘଟିଅଛି ତାହା କେବଳ କୌଣସି ଶାସନକର୍ତ୍ତାଙ୍କ ବ୍ୟବହାରରେ ମାନଙ୍କର ଅସନ୍ତୋଷ ଜନ୍ମ ବା ବା ପ୍ରାର୍ଥିତ ବିଷୟମାନଙ୍କରେ ପ୍ରତିକାର ନ ମିଳି ଯୋଗେ ଘଟିଅଛି । ୧୮୯୦ ଠାରୁ ୧୮୯୩ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯେଉଁ ବିଦ୍ରୋହ ଘଟିଥିଲା, ତ ୩ର ଉଲ୍ଲିଖିତ ବିଷୟ ବିଶଦରୂପେ ପ୍ରମାଣିତ ହୋଇଅଛି ।

ଯେତେବେଳେ ରାଜା ତାହାଙ୍କ ପରିବାରବର୍ଗଙ୍କୁ ଦେଖାଯି ପୁଲିସ ବା ପାଇକ-ମାନଙ୍କ ତତ୍ତ୍ୱାବଧାନରେ ରଖି ନିଜେ ବ୍ରିଟିଶ ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟଙ୍କ ଆଶ୍ରୟ ନେବାପାଇଁ କଟକ ନଗରକୁ ପଳାୟନ କରିଥିଲେ, ସେତେବେଳେ ଭୂୟାଁମାନେ ଏହି କଥା ଶ୍ରବଣ କରି ଦୁର୍ଗାଦିମଣ୍ଡଳମିତ୍ତ ଦୃଢ଼ ସଂକଳ୍ପ କରି ନ ଲେ । ସେମାନେ ଇଚ୍ଛା କରିଥିଲେ ସମ୍ବଳରେ ଦୁର୍ଗ ଅଧିକାର କରି ପାରିଥାନ୍ତେ, ଯେହେତୁ ସେମାନଙ୍କର ସଖ୍ୟା ଅଧିକ ଥିଲା । ଏବଂ ଦୁର୍ଗ ଅତିଅଳ୍ପ ଲୋକଙ୍କଦ୍ୱାରା ରକ୍ଷିତ ହୋଇଥିଲା; ମାତ୍ର ସେମାନେ ସେମାନଙ୍କର ଅସନ୍ତୋଷ-ଉତ୍ପାଦନକାରୀ ରାଜାଙ୍କୁ ଅନୁପସ୍ଥିତ ଦେଖି ରାଜପରିବାରବର୍ଗଙ୍କ ପ୍ରତି କୌଣସି ଅନିଷ୍ଟାଚରଣ କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରି ନ ଥିଲେ ।

ଭୂୟାଁପୀଡ଼ (ପ୍ରଗଣା) ରାଜାଙ୍କଦ୍ୱାରା ଶାସିତ ହେଉଥିଲେହେଁ ରାଣୀ ତାହାର ଉପସ୍ତୃତ୍ତ ହୋଇ କରନ୍ତି । ଏଣୁ ତାହାଙ୍କୁ ସେମାନେ ମାତା ବୋଲି କହନ୍ତି ଏବଂ ତାହାଙ୍କ ପ୍ରତି ଅତ୍ୟନ୍ତ ସମ୍ମାନ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରନ୍ତି । ପୁରୁକଥୁତ ବିଦ୍ରୋହ ସମୟରେ ବେବର୍ତ୍ତୀ ଭୂୟାଁମାନଙ୍କ ଭୟରେ ପଳାଇ ଯାଇ ଅନ୍ତଃପୁରରେ ରାଣୀଙ୍କ ଆଶ୍ରୟ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ସେମାନେ ଏହା ଜାଣିପାରି ପ୍ରତିଶୋଧ ଗ୍ରହଣେଇଁଁଁ ହୋଇ ତାଙ୍କୁ ହତ୍ୟା କରିବାକୁ ଅନ୍ତଃପୁର ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରବେଶ କରିବା ମାତ୍ରକେ ଦେଖିଲେ ଯେ ସେ ରାଣୀକୁ ନିଜ ମାତା ଜ୍ଞାନରେ ଅତ୍ୟୟ ଭକ୍ତି କରୁଅଛନ୍ତି; ତେଣୁ ତାଙ୍କ ମୁଖ ଦେଖି କିଂକର୍ତ୍ତବ୍ୟବିମୁକ୍ତ ହୋଇ ପ୍ରୋକ୍ତ ଅଭିଳାଷରୁ ବିରତ ହେଲେ ।

ସ୍ୱଭାବ

ଭୂୟାଁମାନଙ୍କ ସ୍ୱଭାବରେ କେତେକ ବିଶେଷତ୍ୱ ଅଛି, ଯାହା ଓଡ଼ିଶାର କରଦ-ରାଜ୍ୟମାନଙ୍କରେ ବାସକରୁଥିବା ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଆଦିମ ଜାତିମାନଙ୍କଠାରେ ଲକ୍ଷିତ ଦ୍ରୁବ ନାହିଁ । ସରଳତା, ସତ୍ୟବାଦିତା, ସ୍ୱାଧୀନତା ପ୍ରତି ଆନ୍ତରିକ ମମତା, ନେତାମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଭକ୍ତି ଏବଂ ଅଦମନୀୟ ଇଚ୍ଛା ସେମାନଙ୍କଠାରେ ପରିଦୃଷ୍ଟ ଦ୍ରୁବ । ଏହାଛଡ଼ା ସେମାନେ ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଅତ୍ୟନ୍ତ ବିଶ୍ୱାସୀ ଏବଂ ଅତିଧୈସେବାରେ ସର୍ବଦା ତତ୍ପର;

ଏମନ୍ତ କି, ସେମାନଙ୍କ ଆତପ୍ୟ ଓଡ଼ିଶା ପ୍ରଦେଶରେ ଆଦର୍ଶସ୍ଥାନୀୟ । ସେମାନେ କାହାରି ଅଧୀନତାସ୍ୱୀକାରରେ ସର୍ବଦା ରହନ୍ତି । ଅନ୍ୟପକ୍ଷରେ ସେମାନଙ୍କର ମହତ୍ତ୍ୱ ଦୋଷ ଏହି ଯେ ସେମାନେ ପ୍ରତିଶୋଧକପୁତ୍ର, ସମସ୍ତ ସମୟରେ ମଧ୍ୟ ସେମାନେ ପାଶବିକ ରୂପ ଏବଂ ସ୍ୱାଭାବିକ ଶୈଥିଲ୍ୟର ବଶବର୍ତ୍ତୀ । ସେମାନଙ୍କର ସାଂସାରକ ଜୀବିକାନିବାସ ପ୍ରତି ଔଦାସୀନ୍ୟ ଶେଷୋକ୍ତ ଦୋଷର କାରଣ ଅଟେ । ମଦ୍ୟପାନ ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଚଳିତ । ବିନା ମଦ୍ୟପାନରେ ସେମାନଙ୍କ ନିଜ ଗୃହର ଉତ୍ସବ ଏବଂ ଗ୍ରାମର ସାଧାରଣ ଉତ୍ସବାଦି ସମ୍ପାଦିତ ହୁଏ ନାହିଁ; କେବଳ ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ତହିଁରୁ ବଞ୍ଚିତ । ଏହି ସୁରୁଷମାନଙ୍କର ବିଧିବଦ୍ଧ ପ୍ରଥା ବୋଲି ବିବେଚିତ ହେଉଥିଲେହେଁ ସ୍ତ୍ରୀସମାଜ ମଧ୍ୟରେ ନିତାନ୍ତ ଦୁର୍ଣ୍ୟ ଏବଂ ଜୟନ୍ତ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟ ବୋଲି ପରିଗଣିତ ।

ବର୍ଣ୍ଣସୂତା ଓ ସୌଜନ୍ୟ ସେମାନଙ୍କର ଦୁଇଗୋଟି ପ୍ରଧାନ ଗୁଣ । ସେମାନେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଆଗନ୍ତୁକ ପ୍ରତି ନିମନ୍ତ୍ରିତ ଅଥଚ ତୁଲ୍ୟ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି । କେହି ପଥିକ ସେମାନଙ୍କ ଗ୍ରାମରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ ସେମାନେ ଆପଣା ଗ୍ରାମରେ ପ୍ରାପ୍ୟ ନାନାବିଧ ଖାଦ୍ୟ ସାମଗ୍ରୀ ଅଯାଚିତ ଭାବରେ ଯୋଗାନ୍ତି । ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ମଧ୍ୟ ଆଦରପୁତ୍ରକ ତାଙ୍କର ସମସ୍ତ ଅଭାବ ପୂରଣ କରିବାରେ ତତ୍ପର ଥାଇ ଜଳ ଓ କାଷ୍ଠାଦି ଆଣି ଦିଅନ୍ତି । ଅଭ୍ୟାଗତ ଯେତେ ଦିନ ଇଚ୍ଛା ତେତେ ଦିନ ରହିପାରନ୍ତି, ସେମାନେ ତାଙ୍କୁ ସେମାନଙ୍କଠାରୁ ଅନ୍ୟ କରାଯାଇ ଇଚ୍ଛା ପ୍ରକାଶ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଆଗନ୍ତୁକ ବ୍ୟକ୍ତି ଯଦି ଜଣେ ରାଜକର୍ମଗୁରୁ କିମ୍ବା କ୍ଷମତାଶାଳୀ ଲୋକ ହୁଅନ୍ତି, ତେବେ ଗ୍ରାମର ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ତାଙ୍କୁ ସମ୍ମାନ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିବା ଅଭିପ୍ରାୟରେ ଦଳବଦ୍ଧ ହୋଇ ହଳଦିପାଣି ଓ ଖଣ୍ଡିଏ କାଷ୍ଠାସନ (ପୀଠା) ଧରି ତାଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇ ଉକ୍ତ ଜଳରେ ତାଙ୍କର ପାଦପୌତ କରିଦେବାକୁ ଓ କାଷ୍ଠାସନ ଉପରେ ଉପବେଶନ କରାଇବାକୁ ଇଚ୍ଛା ପ୍ରକାଶ କରନ୍ତି; ସେ ସମ୍ମତ ନ ହେଲେ ସୁଦ୍ଧା ଉକ୍ତ ଜଳରୁ କିଛି ଭୂମିରେ ତାଳ ଦେଇ ଓ କାଷ୍ଠାସନ ଖଣ୍ଡି ରଖି ଦେଇ ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଅତି ଚୂକ୍ତା ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କି ଆଶୁ ମାଡ଼ିବସି ହାତ ଭୂମିରେ ରଖି ନମସ୍କାର କରେ । ଏହାପରେ ଅନ୍ୟ ଚୂକ୍ତାମାନେ ମଧ୍ୟ ତଦ୍ରୂପ କରନ୍ତି । ତତ୍ପରେ ସମସ୍ତେ ତାଙ୍କୁ ବିନୀତ ଭାବରେ କହିନ୍ତି, ଆମ୍ଭେମାନେ ତ ଏପରି ଅବସ୍ଥାରେ ଅଛୁଁ, ଆମ୍ଭମାନଙ୍କର ଯାହା ଅଛି ସେଥିରୁ ଅଂଶ ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତୁ । ଏହା କହି ତାଙ୍କୁ ମଣ୍ଡପ ଭରକୁ (ଅଭିପ୍ରାଣା) ନେଇଯାନ୍ତି । ସେମାନେ ସୁଜାତପ୍ରିୟ ଏବଂ ଜାତିଗତ ବନ୍ଦନ ପ୍ରତି ଏପରି ଆସ୍ଥା ଦେଖାନ୍ତି ଯେ, କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ଉପଲକ୍ଷରେ ଏକଦିନ ହେବାକୁ ଅଧିକ ହେଲେ ପ୍ରତ୍ୟେକେ (କାହାରି ଅନିଚ୍ଛା ସତ୍ତ୍ୱେ) ଉପସ୍ଥିତ ହେବାକୁ ବାଧ୍ୟ । କେହି ଉପସ୍ଥିତ ନ ହେଲେ ଜାତି ପ୍ରତି ଅବମାନନା କଲ ବୋଲି ଭୂୟାଁ ନାମ ଧାରଣର ଅଯୋଗ୍ୟ ବିବେଚିତ ହୋଇ ପତତ ହୁଏ । ସେମାନଙ୍କର ଜାତିଗତ ଏକତା ଦୃଷ୍ଟିରେ ଏହା ସେମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ସମ୍ଭବ; ଯେ କେହି ସେମାନଙ୍କ ବଂଶାନୁକ୍ରମିକ ଓ ଆବହ-ମାନକାଳରୁ ରକ୍ଷିତ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ରପରି ହସ୍ତକ୍ଷେପ କରିବାକୁ ଏବଂ ସେମାନଙ୍କ ସ୍ୱାଧୀନତା

ହରଣାର୍ଥେ ସାମାନ୍ୟ ଚେଷ୍ଟା କଲେ ସେମାନେ ଇଚ୍ଛାମାତ୍ରକେ ସେମାନଙ୍କ ବାସଭୂମିରେ ବିଦ୍ରୋହାଗ୍ନି ପ୍ରଜ୍ଜ୍ୱଳିତ କରିପାରନ୍ତି ।

ଭୂୟାଁମାନଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ କହିଲେ ପ୍ରାୟ ସମସ୍ତ କେନ୍ଦ୍ରର ରାଜ୍ୟଟି ବିଦ୍ରୋହ ଅଗ୍ନିରେ ପ୍ରଜ୍ଜ୍ୱଳିତ ବୋଲି ବୁଝିବାକୁ ହେବ । କାରଣ, ଆବହମାନ କାଳରୁ ସେମାନେ ଗଣ୍ଡ, ବାଧୁଡ଼, ସାଉନ୍ତି, ମାଗଧାଗୋପାଳ ଏବଂ ଆପଣା ସମ୍ପ୍ରଦାୟର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଶ୍ରେଣୀୟ ଆଦିମ ନିବାସୀମାନଙ୍କ ଉପରେ ଅସୀମ ଆତ୍ମପତ୍ୟ ସ୍ଥାପନ କରି ଆସୁଅଛନ୍ତି । ଭୂୟାଁମାନେ ହଠାତ୍ରେ ଅଲ୍ପ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ରାଜ୍ୟସ୍ଥ ସମସ୍ତ ଲୋକଙ୍କ ଉପରେ ପ୍ରଭୁତ୍ୱ ଶମତା ବିସ୍ତାର କରି ଆସୁଥିବା ଅଦ୍ୟାବଧି ଦେଖାଯାଏ ।

ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସମସ୍ତ ଜାତି ସବୁବେଳେ ସେମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ସନ୍ଦେହ କରନ୍ତି ଓ ସେମାନଙ୍କୁ ଭୟ କରନ୍ତି । ସେମାନେ ଯେଉଁ ଜାତିରୁ ଯାହା ନେବାକୁ ଚାହାନ୍ତି, ତାହା ଅଲୋପରେ ନିଅନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କ ନାମରେ ସିଦ୍ଧିଜାଲିକ ଶକ୍ତି ନିହତ ଥିଲପରି ବୋଧ ହୁଏ । କାରଣ, ୧୮୯୧ ଠାରୁ ୧୮୯୩ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯେଉଁ ବିଦ୍ରୋହ ହୋଇଥିଲା, ତାହାର ପ୍ରଥମ ଅବସ୍ଥାରେ ରାଜ୍ୟସ୍ଥ ସମସ୍ତ ଲୋକେ “ଆପଣମାନେ ଆତ୍ମମାନଙ୍କର ବଡ଼ ଭାଇ ଏବଂ ଆତ୍ମେମାନେ ଆପଣମାନଙ୍କର ଆଶ୍ରୟ ଲୋକ, ଏଣୁ ଆପଣମାନଙ୍କ ଆଦେଶ କୌଣସିମତେ ଲଙ୍ଘନ କରି ନ ପାରୁ” ଏହା କହି ସେମାନଙ୍କର ଦଳପତ୍ତମାନଙ୍କୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ ଦେଇ ସେମାନଙ୍କର ଧନ ଓ ଜୀବନ ରକ୍ଷା କରିବା ସକାଶେ ସେମାନଙ୍କଠାରେ ଶରଣାପନ ହୋଇଥିଲେ ।

ଭୂୟାଁ ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ଗୃହ, କୀଡ଼ା, ପାରିସ୍ତ କେବଳ ଏହି ତିନି ଗୋଟି କାର୍ଯ୍ୟ ରୁଚ୍ଛ ଅବଶିଷ୍ଟ ସମସ୍ତ ସାଧାରଣ କାର୍ଯ୍ୟ ନିଜେ ନିଜେ ନିବାହ କରିଥାନ୍ତି । ସେମାନେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସୁଖୀଳା ଅଛନ୍ତି । ସେମାନେ ଦୈନିକ ଖାଦ୍ୟ ସଂଗ୍ରହ କରି ଯାବତୀୟ ଗୃହ କାର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି ରଖନ୍ତି । ନୀରତାଜ୍ଞାନ ସେମାନଙ୍କ ହୃଦୟରେ ପୋଷଣ କରନ୍ତି ନାହିଁ ଏବଂ ସେମାନେ ଶିଷ୍ଟବାକ୍ୟ ପ୍ରତ୍ୟାଗ କରି ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ । ସେମାନେ ଶିର ନ ନୁଆଁଇଁ ଦୁଇ ହସ୍ତ ଯୋଡ଼ିକରି କପାଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଉଠାଇ ଉଚ୍ଚସ୍ୱରରେ “ସଲମ” କହି ପ୍ରଣାମ କରନ୍ତି । ସେମାନେ ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କ ସଭ୍ୟତା ଓ ଧର୍ମର ଉଚ୍ଛ୍ୱାସ ଅଂଶ ଅନୁକରଣ କରିବାକୁ ଯାଇ ସେମାନଙ୍କୁ ଦେଖାନ୍ତି ଯେ ସେମାନେ ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କଠାରୁ ଅଧିକ ଉନ୍ନତ । ସେମାନେ ଗର୍ବ କରନ୍ତି ଯେ ସେମାନେ ମାତୃଭକ୍ତ । ସେମାନଙ୍କର ଏକ କଥା ଏବଂ ସେମାନଙ୍କ ସମାଜରେ ଏକତା ଅଛି, ମାତ୍ର ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଅସଂଖ୍ୟ ଜାତି ଗଠିତ ହୋଇ ଏକତା ବିନଷ୍ଟ ହୋଇଅଛି ।

ଆକୃତ ଓ ବେଶଭୂଷା

ଭୂୟାଁମାନେ ସେମାନଙ୍କ ନିକଟରେ ବାସ କରୁଥିବା ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଅସଭ୍ୟ ଜାତି-ମାନଙ୍କଠାରୁ, ଦେଖିବାକୁ ଅଧିକ ସୁନ୍ଦର । ଦେହର ରଙ୍ଗ ଟିକିଏ ଶୁଭ୍ର, ମୁଖଣ୍ଡ ଚେତେ

ସୁନ୍ଦର ନୁହେଁ, ମାତ୍ର ସେମାନେ ଅତି ସାହସୀ, ବଳବାନ ଓ କର୍ମଠ ଏବଂ ସାଧାରଣ ଭାବରେ ଡେଙ୍ଗା ଏବଂ ଅତି ଭାରି ଦ୍ରବ୍ୟ ବହନ କରି ସରଳ ଭାବରେ ପର୍ବତ ଉପରେ ଏପରି ଦୂର-ପାଦବିଷେପ କରନ୍ତି ଯେ, ଅନ୍ୟ ଲୋକ ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ଦଉଡ଼ି ପାରିବ ନାହିଁ । ସେମାନଙ୍କ ହସ୍ତ ଓ ପଦ ପୃଥୁଳ ଓ ଦୃଢ଼, ମୁଖ ଗୋଲ, ଓଷ୍ଠ ମୋଟ, ଗାଲର ହାଡ଼ ଉଚ୍ଚ ଏବଂ କୋଲ୍ଡ ଓ ଗଣ୍ଡମାନଙ୍କ ପରି ନାକ ବଡ଼ । ଭୂସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କର ଦାଢ଼ି ପ୍ରାୟ ନ ଥାଏ ଏବଂ ମୁଣ୍ଡର ବଳ କୁଞ୍ଚିତ, କର୍କଶ ଓ କୁମ୍ଭବର୍ଣ୍ଣ । ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ପୁରୁଷ ଉଭୟ ଚୈଳ ଲଗାଇ ଓ କୁଣ୍ଡାଇ ବାଳ ବଢ଼ାନ୍ତି । ପୁରୁଷମାନେ କପାଳର ଉପରି ଭାଗ ଶୋର ଦୁଆନ୍ତି, ମାତ୍ର ଏହା ଦ୍ଵାରା ସେମାନେ ଅଧିକ କୁଞ୍ଚିତ ଦେଖାଯାନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କେତେକ ଚୈଳ ନ ଲଗାଇ କିମ୍ବା ମୁଣ୍ଡ ନ କୁଣ୍ଡାଇ କେଶ ଜଟାରୁପେ ବଢ଼ାନ୍ତି । ପରିଧେୟ ବସ୍ତୁ ପୁରୁଷମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ପ୍ରୟୋଜନୀୟତା ବୋଧ ହୁଏ । ସେମାନେ ଅଣ୍ଟାରେ ଖଣ୍ଡେ ଦଉଡ଼ି ବାନ୍ଧି କେବଳ କୌପୀନ ପରିଧାନ କରନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଯେଉଁମାନେ ଅଧିକ ଭଲତ, ସେମାନେ ଆଖି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଶସ୍ତ୍ରତ ଖଣ୍ଡେ ଧୋତ ପିନ୍ଧନ୍ତି ।

ଭୂସ୍ତ୍ରୀ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କଠାରେ କିଛି ବିଶେଷତ୍ଵ ଅଛି । ସେମାନେ ସେମାନଙ୍କ ଗ୍ରାମ ନିକଟରେ ବାସ କରୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ବୁଣା ଶାଢ଼ି ପରିଧାନ କରନ୍ତି । ମାତ୍ର ହିନ୍ଦୁ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ପରି ଓଡ଼ିଶା ପକାନ୍ତି ନାହିଁ । ସେମାନଙ୍କ ଶରୀର ଉଚ୍ଚ ଏବଂ ସୁନ୍ଦରଭାବରେ ଗଠିତ, ସେମାନଙ୍କ ଭାବ ଭଙ୍ଗ ମନୋହର ଏବଂ ସେମାନେ ଅତି ସରଳା ଓ ନିର୍ଭୟା । ଅଧିକାଂଶ ବାହୁ ଓ ସ୍ତନରେ ଚିତା କୁଟାନ୍ତି । ଅଳଙ୍କାର ମଧ୍ୟରେ କାନରେ ଓ ନାକରେ ପାସିଆ, ବେକରେ ନାନା ରଙ୍ଗର ପଥରର କଣ୍ଠିମାଳା, କେନ୍ଦୁ କେନ୍ଦୁ ସମୟ ସମୟରେ ପିତ୍ତଳର ମାଳା ପିନ୍ଧନ୍ତି ଏବଂ ଏହି ମାଳାସବୁ ବନ୍ଧଦେଶ ଆଚୃତ କରି କୁଣ୍ଠି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଶସ୍ତ୍ରତ ହୋଇଥାଏ । ହସ୍ତରେ ବହୁଂଖ୍ୟକ ସରୁ ସରୁ ପିତ୍ତଳ ବଳା ଲଗାନ୍ତି । ସେ ସବୁ ହସ୍ତର ସାମାନ୍ୟ ଗତରେ ଝଣ ଝଣ ଶବ୍ଦ ଉତ୍ପାଦନ କରେ । ଅନେକ ଗୋଡ଼ରେ ପିତ୍ତଳର ମୁଦ-ମାନ ଲଗାନ୍ତି । ପୁରୁଷମାନେ ଅଳଙ୍କାରପ୍ରିୟ ନୁହନ୍ତି । ସେମାନେ କେବଳ ବେକରେ ପଥର, କାଠ ଅବା ମଞ୍ଜିର ଦୁଇ ତିନି ଗୋଟି ମାଳା ପିନ୍ଧନ୍ତି ଓ କେତେକ ପଇତା ପକାନ୍ତି । ଏହାଦ୍ଵାରା ତାଙ୍କର ଆଡ଼ମ୍ବର ଭଲ ଧର୍ମଗତ ଭାବ ନ ଥାଏ । ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ବନ୍ୟପୁଷ୍ପରେ ଅତି ଆଗ୍ରହ କରନ୍ତି । ପ୍ରାୟ ସମସ୍ତେ ସୁବାସିତ ପୁଷ୍ପର ଗୁଚ୍ଛ ଅବା ମାଳା ମୁଣ୍ଡରେ ଲଗାଇ ଥିବାର ଦେଖାଯାଏ ଓ କୁଡ଼ାକୁ ଅଧିକ ସୁନ୍ଦର କରିବା ଅଭିପ୍ରାୟରେ ଅଧିକ ଝୁମ୍ମା ଗୁଡ଼ାଇଥାନ୍ତି ।

ଜାତିଗତ ସମ୍ମାନ

ଭୂସ୍ତ୍ରୀମାନେ କୁଜକୁଟ ଓ କାଟାଦି ଭକ୍ଷଣ କରୁଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା ସେମାନଙ୍କ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ବାସ କରୁଥିବା ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କଦ୍ଵାରା ନୀଚ ଜାତି ବୋଲି ପରିଗଣିତ ହୁଅନ୍ତି ନାହିଁ, ଯେହେତୁ କିଛିର ସମସ୍ତ ଜାତି ସେମାନଙ୍କ ହସ୍ତରୁ ଜଳପାନ କରନ୍ତି । କାରଣ, କେନ୍ଦୁଝର ଦୁର୍ଗ ସ୍ଥାପିତ ହେବା ସମୟରୁ ସେମାନେ ରାଜବଂଶର ତତ୍ତ୍ଵାବଧାରକ

ଥାଇ ଗୃହସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଅଧିକାଂଶ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଯୋଗ ଦିଅନ୍ତି ଏବଂ ଅନ୍ୟପୁର ଛପର ବନ୍ଦ କରନ୍ତି । ଓଡ଼ିଶାର କରଦ ରାଜ୍ୟମାନଙ୍କରେ ହିନ୍ଦୁଧର୍ମର ନୀତି ରାଜାମାନଙ୍କଦ୍ୱାରା ପରିଚାଳିତ ହୁଏ । ରାଜା ଯେଉଁ ନୀତି ଅନୁସରଣ କରନ୍ତି, ରାଜ୍ୟର ସମସ୍ତ ଲୋକେ ସେହି ପଥରେ ଚାଲନ୍ତି । ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ମଧ୍ୟ ସେମାନଙ୍କ ଅଗ୍ରର ବ୍ୟବହାର ଓ ଧର୍ମସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ବିଧାନାଦିରେ ରାଜାଙ୍କ ପରାମର୍ଶ ନିଅନ୍ତି ।

ଭାଷା

ଭୂସ୍ୱାମୀମାନେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ କଥା କହନ୍ତି । ଉତ୍ତରଣ ଓ ବ୍ୟବହାର ଦୋଷରୁ ସେମାନଙ୍କ କଥିତ କେତେକ ଶବ୍ଦ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ଅନ୍ତର୍ଗତ ବୋଲି ଜଣା ପଡ଼େ ନାହିଁ । ବର୍ତ୍ତମାନ ସୁଦ୍ଧା ସେମାନଙ୍କ ବାକ୍ୟ ସମ୍ବୋଧନଯୁକ୍ତ କିମ୍ବା ପ୍ରଶ୍ନବ୍ୟଞ୍ଜକ ଅଟେ । ବାକ୍ୟଗୁଡ଼ିକ ସରଳ ଓ କ୍ଷୁଦ୍ର । ସେମାନଙ୍କ ସ୍ୱର ମୃଦୁ ଓ ଗଭୀର, କଥା ଅପେ ତୋକି ତୋକି କହିବାରୁ ଅସ୍ପଷ୍ଟ ବୋଧ ହୁଏ । ସେମାନଙ୍କର କୌଣସି ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଭାଷା ଥିବାର କୁହାଯାଇ ନ ପାରେ । ମାତ୍ର ବର୍ତ୍ତମାନ କଥିତଭାଷାରେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରୁ ପ୍ରଥକ୍ କୌଣସି ଭାଷାର ଶବ୍ଦ ଶୁଣାଯାଏ ନାହିଁ । ସେମାନଙ୍କର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଭାଷା ଥିବାର କିମ୍ବଦନ୍ତୀ ମଧ୍ୟ ନାହିଁ ।

ଆଗ୍ରର ବ୍ୟବହାର

ଭୂସ୍ୱାମୀମାନେ ନିଜ ଗ୍ରାମରେ ପ୍ରାୟ ବିବାହିତ ହୁଅନ୍ତି ନାହିଁ, କାରଣ ଗ୍ରାମବାସୀମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ପରସ୍ପର ଘନିଷ୍ଠ ସମ୍ବନ୍ଧ ଥାଏ । ପ୍ରାୟ ସେମାନେ ନିଜ ଠିକଣା ଅନ୍ୟ ଗ୍ରାମମାନଙ୍କରେ ବିବାହ କରନ୍ତି । ବ୍ୟତିତ୍ତର ପ୍ରତି ସେମାନଙ୍କର ଭୟ ଥାଏ । ଯେଉଁଠାରେ ବ୍ୟତିତ୍ତର ଦୋଷ ଲକ୍ଷିତ ହୁଏ, ସେଠାରେ ସେମାନେ ବିବାହିତ ସମ୍ବନ୍ଧ ସ୍ଥାପନ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଆପଣା ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ବା ଜାତି ମଧ୍ୟରେ ଅପଣା ଲଜ୍ଜାନୁସାରେ ସ୍ତ୍ରୀ ସ୍ୱାମୀ ନିବାଚନ କରିବା ଓ ପୁରୁଷ ସ୍ତ୍ରୀ ଗ୍ରହଣ କରିବା ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ନିଷେଧ ନାହିଁ । ନିଜ ଜାତିରୁ ପ୍ରଥକ୍ ହେଲେ ଦୋଷାବହ; ଯେ ସେପରି କରେ, ସେ ପତତ ବିବେଚିତ ହୁଏ । ଏହି ଅନାଧିକାରୀମାନଙ୍କର ନୃତ୍ୟପ୍ରସୂତା ସ୍ୱାଭାବିକ ଗୁଣ । ପ୍ରାୟ ଗ୍ରାମବାସୀ ସମସ୍ତେ ନୃତ୍ୟରେ ଯୋଗ ଦିଅନ୍ତି । ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ପୁରୁଷ ପରସ୍ପର ଅଡ଼କୁ ମୁଖ କରି ନିଜ ନିଜ ଶ୍ରେଣୀ ଧରି ଛୁଡ଼ା ହୁଅନ୍ତି । ଭଲ ନୃତ୍ୟକାରୀ ଏକ କୋଣକୁ ରହେ । ପୁରୁଷମାନେ ଗୁଞ୍ଜୁ ବଜାନ୍ତି ଓ ଗୀତ ଗାଆନ୍ତି, ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ପୁରୁଷ ସମସ୍ତେ ନିଜ ନିଜ ଧଡ଼ ପ୍ରଥକ୍ ରଖି ଚୂଡ଼ାକାର ଗଡ଼ରେ ନାଚନ୍ତି । ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ନିଜ ଶାଢ଼ିର ଅର୍ଦ୍ଧେକ ଓଡ଼ଣା ପକାଇ ଅଣ୍ଟାଠାରୁ ଶର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନୁଆଇଁ ପରସ୍ପର ହାତ ଧରି ନାଚନ୍ତି । ଯେତେବେଳେ କୌଣସି ରସପୂର୍ଣ୍ଣ ମଧୁର ଗୀତ ବୋଲାଯାଏ, ସେତେବେଳେ ତାହାକୁ ଅଧିକ ଭାବପୂର୍ଣ୍ଣ କରିବାକୁ ପୁରୁଷମାନେ ମଧ୍ୟ ନଇଁ ନଇଁ ନାଚନ୍ତି । ଏହି ନୃତ୍ୟ କେବଳ ଆଗକୁ ଓ ପଛକୁ ଯଥାକ୍ରମେ ତନା ଥର ପଦବିକ୍ଷେପଦ୍ୱାରା ସମ୍ପାଦିତ ହୁଏ । ସମସ୍ତ ଦଳଟି ଗୋଟିଏ ପେଣ୍ଡୁଲମ୍ ପରି ଆଗକୁ ପଛକୁ ଚାଲିଥିବାର ବୋଧ ହୁଏ । ଏହା ସେମାନଙ୍କର ଅତି

ପ୍ରିୟ ନୃତ୍ୟ । ମଧ୍ୟେ ମଧ୍ୟେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ପାଇଁ ବ୍ୟାଘ୍ର, ସର୍ପ ଓ ପକ୍ଷୀ ଗଭର ଅନୁ-
କରଣରେ ନୃତ୍ୟ ହୁଏ । ବାଘନାଚ ଗୁରୁ ଗୁରୁ ଜଣଦ୍ୱାରା ହୁଏ । ସାପନାଚ ଶର ନଚ
ନ କରି ମୁଖକୁ ମୁଖ ସମାନ ରଖି କରି ହୁଏ । ଅଧିକବସୁଷ୍ଣ ଲୋକମାନେ ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ
ଗୋଲ ହୋଇ ବସି କେତେବେଳେ ଉତ୍ସାହବାଞ୍ଛିକ ବାକ୍ୟ ପ୍ରୟୋଗ କରୁଥାନ୍ତି,
କେତେବେଳେ ବା ନୃତ୍ୟକାରୀମାନଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟର ସମାଲୋଚନାରେ ପ୍ରବୃତ୍ତ ଥାନ୍ତି ।

ଭୂୟାଁମାନେ ଏକଦିଗ ହୋଇ ବାସ କରନ୍ତି । ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଜାତିମାନଙ୍କଠାରୁ
ମଧ୍ୟ ପୃଥକ୍ ରହନ୍ତି । କୌଣସି ସାମାନ୍ୟ ବିଷୟରେ କିଛି ବିଚାର କରିବାକୁ ହେଲେ
ସମସ୍ତେ ଏକଦିଗ ହୋଇ ବସି ବିଚାର କରନ୍ତି ଓ ସମସ୍ତଙ୍କ ମତର ଐକ୍ୟାନୁସାରେ
କାର୍ଯ୍ୟ କରନ୍ତି । ଏହି ପ୍ରଥାର ବଶବର୍ତ୍ତୀ ଥିବାରୁ କେହି ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କୌଣସି
ଲୋକକୁ ରାଜସ୍ୱ ଆଦାୟ ଦେବାକୁ କହିଲେ ସେ “ଅନ୍ୟମାନେ ଦେଲେ ମୁଁ ଦେବି”
ଏହି ଉତ୍ତର ଦେଇ ଆସେ । ଯଦି ରାଜସ୍ୱଂଗ୍ରହକାରୀ ଗୋଟିଏ ଗ୍ରାମର ରାଜସ୍ୱ ଆଦାୟ
କରି ପାରେ, ତେବେ ତାହାକୁ ଅନ୍ୟ ଗ୍ରାମ ମଧ୍ୟରେ କୌଣସି ଅସୁବିଧା ହୁଏ ନାହିଁ;
କାରଣ ଗୋଟିଏ ଗ୍ରାମରୁ ଆଦାୟ ହେଲେ ଏ ଖବର ଅନ୍ୟ ଗ୍ରାମରେ ପ୍ରସୂରିତ ହୁଏ ଏବଂ
ଅନ୍ୟ ଗ୍ରାମବାସୀମାନେ ଆହୃତ ନ ହୋଇ ଆପଣା ଆପଣା ଦେୟ ଦେଇଯାନ୍ତି ।

ଦେଶଭୂୟାଁମାନେ ପାହାଡ଼ିଆ ଭୂୟାଁମାନଙ୍କ ସମ୍ପ୍ରଦାୟର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ବୋଲି ଦାବି
କରନ୍ତି, ମାତ୍ର ସେମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ବୈବାହିକ ସମ୍ବନ୍ଧ ସ୍ଥାପନ କରନ୍ତି ନାହିଁ । କାରଣ
ସେମାନେ କେତେକ ଦିନୁ ଶୁଦ୍ଧ ନୀତି ଅନୁସରଣ କରିଥାନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କର ଭଣ୍ଡାର
ଓ ଧୋବା ସେବା କରନ୍ତି, ମାତ୍ର ପାହାଡ଼ିଆ ଭୂୟାଁମାନଙ୍କର ଏ ସବୁ ନ ଥାଏ, ଭୂୟାଁ-
ମାନେ ସମୟର ମୂଲ୍ୟ ବୁଝନ୍ତି ନାହିଁ । କୌଣସି ନିରୁପିତ ଦିବସରେ ଉପସ୍ଥିତ
ହେବାକୁ ଆଦିଷ୍ଟ ହୋଇ ଅଧିକାଂଶ ସମୟରେ ଦିନେ ଦୁଇଦିନ ପରେ ଦେଖା ଦିଅନ୍ତି,
ବିଳମ୍ବର କାରଣ ପଚାରିଲେ ସେମାନେ ଉତ୍ତର ଦିଅନ୍ତି “ମୋର ସେଦିନ କାର୍ଯ୍ୟ ଥିଲା,
ଆଜି ଯାହା କରିବାର କର ।”

ବହୁକାଳରୁ ଏପରି ଗୋଟିଏ ଶୁଦ୍ଧ ପ୍ରଚଳିତ ଅଛି ଯେ ଏକଦଳ ପୁରୁଷ
ଏକଦଳ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଭେଟ ହେଲେ ପରସ୍ପର ଗୀତ ଛଳରେ ଉତ୍ତର ପ୍ରଦ୍ଧିତ୍ତର
ଦେଇ ଆପଣା ମନୋଗତ ଭାବ ବ୍ୟକ୍ତ କରନ୍ତି । ଏପରି ସଙ୍ଗୀତରେ ଅନେକ ଘଣ୍ଟା
ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେମାନେ ଲିପ୍ତ ରହନ୍ତି । ସମୟ ସମୟରେ ସମସ୍ତ ଦିନ ଭୋଜନ ନ କରି ମଧ୍ୟ
କଟାଇ ଦିଅନ୍ତି । ବିଶେଷତଃ ଧାନକୁଣା ଓ ରୁଆ ସମୟରେ ଏଥିର ଚର୍ଚ୍ଚା ବିଶେଷ
ପରିମାଣରେ ହୁଏ । କାରଣ ସେ ସମୟରେ ଏକ ଗ୍ରାମରୁ ଅନ୍ୟ ଗ୍ରାମକୁ (ମଜୁରୀ ନେଇ
କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ) ଲୋକ ଯାନ୍ତି । ସ୍ତ୍ରୀ ବା ପୁରୁଷ ଏକଦଳ ଘଟନାକ୍ରମେ ଅନ୍ୟଦଳ
ସଙ୍ଗେ ଭେଟ ହେଲେ ଉପସ୍ଥିତମତେ ସଙ୍ଗୀତରେ ଲିପ୍ତ ରହନ୍ତି ଏବଂ ପରସ୍ପର ମଧ୍ୟରେ
ଜୟ ପରଜୟ ପାଇବାପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଗୀତ ବୋଲିଥାନ୍ତି । ଅଧିକାଂଶ ସମୟରେ ସ୍ତ୍ରୀମାନେ
ଜୟଲାଭ କରନ୍ତି ।

ବିବାହ ପ୍ରଥା

ନାଗ କନ୍ୟା ପୁରୁଷ ବୟଃପ୍ରାପ୍ତ ନ ହେଲେ ବିବାହ ବିଷୟରେ କୌଣସି କଥା ଉତ୍ପାଦିତ ହୁଏ ନାହିଁ । କେହି ଯୁବକ ବା ଯୁବତୀ ବିବାହ ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କଲେ ତାହାର ପିତାମାତା କନ୍ୟା ଆତ୍ମୀୟବର୍ଗ କୌଣସି କଥା ହୁଅନ୍ତି ନାହିଁ ବରଂ ଆବଶ୍ୟକମତେ ପରମର୍ଶ ହୁଅନ୍ତି । ଯୁବକ ଓ ଯୁବତୀ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଣୟ ଜନ୍ମିବା ପାଇଁ ଅନେକ ପ୍ରକାର ଉପାୟ ଅବଲମ୍ବିତ ହୁଏ । ଯଥା—(୧) ଦୈନିକ ନୃତ୍ୟ ସମୟରେ ଯୁବକର ଏପରି ସ୍ଵାଧୀନତା ଥାଏ ଯେ, ଯେଉଁ ଯୁବତୀ ପ୍ରତି ତାହାର ପ୍ରଣୟ ଜନ୍ମେ, ସେ ହଠାତ୍ ତାର ହାତ ଧରି ଗୋଟିଏ ଗୁପ୍ତ ସ୍ଥାନକୁ ଡିଙ୍କି ନେଇଯାଏ ଏବଂ ସେମାନେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟମାନଙ୍କ ଜ୍ଞାତସାରରେ ଦୁଇ କନ୍ୟା ଭଳି ଦିନ ସେ ସ୍ଥାନରେ ବାସ କରନ୍ତି । ଉକ୍ତ ସ୍ଥାନରୁ ସେମାନେ ଫେରିଲେ କନ୍ୟାମଣ ବରର ପିତା ଗୃହକୁ ଯାଇ ଯୋଡ଼ିକାଦି ସ୍ଥିର କରନ୍ତି । (୨) ଅବିବାହତା ଯୁବତୀମାନେ ଦଳବଦ୍ଧ ହୋଇ ଫଳମୂଳ ଆହରଣାର୍ଥେ ଜଙ୍ଗଲ ମଧ୍ୟକୁ ଯିବା ସମୟରେ କେହି ଯୁବକ ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଯେଉଁ ଯୁବତୀକୁ ଆପଣାର ସ୍ତ୍ରୀରୂପେ ବରଣ କରିବାକୁ ପୂର୍ବରୁ ସ୍ଥିର କରିଥାଏ, ତାହାର କେଶରେ ଗୋଟିଏ ଫୁଲ ଖୋସି ଦିଏ; ଏହାର ଅଭିପ୍ରାୟ ଏହି ଯେ ଏହାଦ୍ଵାରା ସେ ପ୍ରତିଜ୍ଞା କଲା ଯେ ଏ ଯୁବତୀ ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ କାହାକୁ ସେ ସ୍ତ୍ରୀ କରିବ ନାହିଁ । ଅନ୍ୟ କେହି ଯୁବକ ସେ ଯୁବତୀ ଉପରେ ଦାବି କରିପାରିବ ନାହିଁ । ସାଧାରଣତଃ ଯେଉଁ ସୁଗନ୍ଧ ପୁଷ୍ପ ପେଣ୍ଡା ହୋଇ ଫୁଟେ ଏବଂ ରଙ୍ଗ ଶୁକ୍ଳ ହୋଇଥାଏ, ତାହା ଏ କାର୍ଯ୍ୟରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ସମୟ ସମୟରେ ଉକ୍ତ ପ୍ରକାର ପୁଷ୍ପ ଦୁଷପ୍ରାପ୍ୟ ହେଲେ ରକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ପୁଷ୍ପ ମଧ୍ୟ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଯେଉଁ ପୁଷ୍ପ ସାଧାରଣତଃ ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ଜୁଡ଼ାରେ ଲଗାନ୍ତି, ସେହି ପୁଷ୍ପ ଆବଶ୍ୟକ ବୋଲି ବିବେଚିତ ହୁଏ । (୩) ସମୟ ସମୟରେ ଜଙ୍ଗଲ ମଧ୍ୟରେ ଯାଉଥିବା ଯୁବତୀଦଳ ମଧ୍ୟରୁ ଗୋଟିକୁ ତାହାର ନାୟକ ହାତ ଧରି ଜଙ୍ଗଲ ମଧ୍ୟକୁ ଡିଙ୍କି ନେଇଯାଏ । ଏହାହେଲେ ଅବଶିଷ୍ଟ ଯୁବତୀବର୍ଗ ସେ ଯୁବତୀର ଗ୍ରାମକୁ ଯାଇ ପ୍ରାଚୀନ ଲୋକମାନଙ୍କୁ ଡାକି କହନ୍ତି, “ଆମ୍ଭେମାନେ ଆଜି ବଣ ମଧ୍ୟରେ ଯାଉଥିବାବେଳେ ଗୋଟିଏ ବାଘ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କର ଗୋଟିଏ ଭଉଣୀକୁ ବୋଧୁ ନେଇଗଲା ।” ଏହା ଶୁଣିଲ ମାତ୍ରକେ ସମସ୍ତ ଗ୍ରାମବାସୀ ଅସ୍ତ୍ର ଶସ୍ତ୍ରରେ ସଜ୍ଜିତ ହୋଇ (ଯେପରି କି ଯଥାର୍ଥରେ ବଣର ରାଜା ସଙ୍ଗେ ଲଢ଼େଇ କରିବାକୁ ଯାଉଅଛନ୍ତି) ସେହି ଯୁବତୀବର୍ଗଙ୍କ ସହ ଘଟଣା ସ୍ଥଳରେ ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇ କେହି କହେ, ଏଠାରେ ଘୋଷଣା ଚିହ୍ନ ଅଛି , କେହି ବା କହନ୍ତି, ଏଠାରେ ଲାଘାଟା ପଡ଼ିଛି, ଏଠାରେ ହାତଟା ପଡ଼ିଛି, ଏହିପରି କହି କହି ବାଘକୁ ଖୋଜି ଖୋଜି ଅବଶେଷରେ ଯୁବକର ଗ୍ରାମକୁ ଆସି ତାହାର ଘରେ ପହଞ୍ଚିଲ ମାତ୍ରକେ ଉକ୍ତ ପ୍ରହସନଟି ଶେଷ କରିବାକୁ ଯାଇ କହନ୍ତି, “ଏଠାରେ କଣ୍ଠହାଟି ପଡ଼ିଛି, ସେ ଦୁଷ୍ଟ ନିଶ୍ଚୟ ଏହିଠାରେ ଲାଗିଛି ।” ଏହାପରେ ଚଳାର କରି ତାହାର ରକ୍ତ ଦାବି କରନ୍ତି ଏବଂ ଗ୍ରାମର ପୁରୁଣାମାନଙ୍କୁ ଡାକି ଯେଉଁ ନିବୋଧ ବାଳକ ସେମାନଙ୍କର ଗୋଟିଏ ବାଳିକାର ସ୍ଵାଧୀନତା ହରଣ କରିଅଛି ଏହାର ପ୍ରତିଫଳ ଦେବା ପାଇଁ ତାକୁ ଛଡ଼ା ଦେବାକୁ ଅନୁରୋଧ କରନ୍ତି । ପୁରୁଣା ଲୋକମାନେ

ସେ ଯୁବକର ପକ୍ଷ ପ୍ରାୟଶ କରି ମତ ପ୍ରକାଶ କରନ୍ତି ଯେ “ସେ ପ୍ରକୃତରେ ଦୋଷ କରୁଅଛି, କିନ୍ତୁ ଯାହା ହେବାର ଥିଲା ତାହା ହେଲାଣି, ଏବେ ସେ ଦୁହିଁଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବିବାହ ହେଉ । ତୁମ୍ଭେମାନେ ଯେ ତାହାର ରକ୍ତ ମାଗୁଅଛ, ସେଥିପାଇଁ ସେ ଟଙ୍କା ଓ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଭୋକି ଦେବ ।” ଏହି କଥାଦ୍ୱାରା ପ୍ରତ୍ୟୁତ୍ସାହିତ୍ୟ ଯୁବକମାନଙ୍କର ଛଳନାସୂଚକ କୋପ ପ୍ରଶମିତ ହୁଏ । ସେମାନେ ଆନନ୍ଦରେ ସବିଧରେ ବିବାହ କାର୍ଯ୍ୟ ସମ୍ପନ୍ନ କରିବାକୁ ଯାଇ ନୃତ୍ୟ ଆରମ୍ଭ କରନ୍ତି ।

ଉପରେକ୍ତ ଖୋଜିବା କାର୍ଯ୍ୟ ଯେପରି ଠିକ୍ ଗୋଟିଏ ମନୁଷ୍ୟକୁ ବାଘ ନେଇ ଚାଲେ ଖୋଜାଯାଏ, ସେହିପରି ସମ୍ପନ୍ନ ହୁଏ । ଯେଉଁ ପରିବାରର ବାଳିକା ଅପହୃତା ହୋଇଥାଏ, ସେ ପରିବାର ଦୁଃଖ ପ୍ରକାଶ କରି କ୍ରନ୍ଦନ ମଧ୍ୟ କରନ୍ତି । ଗ୍ରାମବାସୀ-ମାନଙ୍କର ଖୋଜିବା କାର୍ଯ୍ୟ ଏତେ ଉତ୍ସାହ ସହିତ ସମ୍ପାଦିତ ହୁଏ ଯେ, ଅବଶେଷରେ ଯଥାର୍ଥରେ ବାଘକୁ ମାରିଲେ ବୋଲି ସମସ୍ତେ ଜ୍ଞାନ କରନ୍ତି । (୪) କନ୍ୟାଲଭ ପାଇଁ ଆଉ ଏକ ଉପାୟ ମଧ୍ୟ ଅବଲମ୍ବିତ ହୁଏ । ଏହା ଅତି ନିଷ୍ଠୁର ଭାବରେ ସମ୍ପାଦିତ ହୁଏ । ତେବେ ଏହା ଅତି ବିରଳ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଉପାୟ ଅବଲମ୍ବନ କରି ବିମୁଖ ହେଲେ ଶେଷରେ ଏ ଉପାୟର ଆଶୟ ନେବାକୁ ହୁଏ । ଗୋଟିଏ ଯୁବକର କୌଣସି ଯୁବତୀ ପ୍ରତି ସ୍ନେହ ଜନ୍ମିଲେ ସେ ଯୁବତୀ ଯେବେ ଅନିଚ୍ଛା ପ୍ରକାଶ କରେ କିମ୍ବା ତାହାର ଅଭିଭାବକମାନଙ୍କର ମନାନ୍ତର ଥିଲେ ସେମାନେ ଯଦି ବାଧା ଜନ୍ମାନ୍ତି, ତେବେ ସେ ଯୁବକ ଆପଣା ସଙ୍ଗିମାନଙ୍କୁ ଧରି ଲୁଚକାୟିତ ଭାବରେ ଯୁବତୀର ଗ୍ରାମକୁ ଯାଇ ପାଣିଘାଟ ଜଗି ରହେ । ସେ ଯୁବତୀ ପାଣି ନେବାକୁ ଆସିଲେ ଯୁବକଦଳ ବଳପୁରକ ତାକୁ ସେମାନଙ୍କ ଗ୍ରାମକୁ ବନ୍ଦି ନେଇଯାନ୍ତି । ଏହି ସମ୍ଭାବ ପାଇଁ କନ୍ୟାପିତା ଆପଣା ଗ୍ରାମରୁ ବଳିଷ୍ଠ ଯୁବକମାନଙ୍କୁ ନେଇ ସେ କନ୍ୟାକୁ ଛଡ଼ାଇ ଆଣିବାକୁ ଯାଏ । ଉଭୟଦଳ ମଧ୍ୟରେ ଭୟାନକ ମାରପିଟ ହୁଏ । ଯଦି କନ୍ୟାପକ୍ଷ ଜୟଲାଭ କରନ୍ତି, ତେବେ ତାକୁ ନେଇ ଆସନ୍ତି । ଯଦି ପରାଜିତ ହୁଅନ୍ତି, ତେବେ ଛାଡ଼ିଦେଇ ଆସନ୍ତି । ଏପରି ମାତ୍ର ମରମର ହୁଅନ୍ତି ଯେ କେତେକ ଲୋକ ସାଫାତକ ରୂପେ ଆହତ ହୁଅନ୍ତି । ଯେଉଁ ଗ୍ରାମରୁ କନ୍ୟା ନିଆଯାଏ, ସେ ଗ୍ରାମର ଲୋକସଂଖ୍ୟାକୁ ଦୃଷ୍ଟି ଦେଇ ବରପକ୍ଷ ଅଧିକ ଲୋକ ସଂଗ୍ରହ କରି ରଖିଥାନ୍ତି । ଏଣୁ ପ୍ରାୟ ଅନେକ ଘଟଣାରେ ବରପକ୍ଷ ଜୟଲାଭ କରନ୍ତି । ମାତ୍ର ଉକ୍ତ ଯୁବତୀଟି ସେ ଯୁବକର ଘରେ ନ ଖାଇବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଜୟଲାଭ ହେଲା ବୋଲି ବିବେଚିତ ହୁଏନାହିଁ । କାଟିଲ ବାପଘରକୁ ଲୁଚି ପଳାଇବ, ଏହି ଭୟରେ ତାକୁ ଗୋଟିଏ ଘରେ ବନ୍ଦ କରି ରଖନ୍ତି । କେବଳ ଗ୍ରାମର ଚତୁର୍ଥ ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ତା ନିକଟକୁ ଯାଇ ଭାତ ଖାଇବାକୁ ତାକୁ ପ୍ରବର୍ତ୍ତନ୍ତି । କେହି ୩୪ ଘଣ୍ଟା, କେହି କେହି ଦିନେ ଦୁଇଦିନ ପରେ ଆୟୁଷଧାନ ହୁଅନ୍ତି । ଭାତ ଖାଇଲେ ବିବାହ ପରେ ସେ ଯେତେବେଳେ ଇଚ୍ଛା କରୁଥିବ, ବାପଘରକୁ ଯାଇ ପାରିବ, ଇତ୍ୟାଦି ପ୍ରଲୋଭନ ଦ୍ୱାରା ତାହାର ମନ ଭୁଲାଇ ତାକୁ ମୁକ୍ତ କରି ଦିଅନ୍ତି । ଏହା କେବଳ କନ୍ୟାକୁ ସଜି କରିବାକୁ କରାଯାଏ । ମାତ୍ର ଯେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବରପକ୍ଷ ଆପଣା ଶକ୍ତି ଅନୁଯାୟୀ ଦେଶକୁ ଭୋକି ଦେଇ ନାହିଁ,

ଦେପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିବାହ କାର୍ଯ୍ୟ ସମ୍ପନ୍ନ ହୁଏ ନାହିଁ । ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ଓ ଗ୍ରାମର ପୁରୋହିତ (ଯେ କି ଗ୍ରାମଦେବତାମାନଙ୍କୁ ପୂଜାକରି ବରକନ୍ୟାକୁ ଆଣିବାଦି କରେ) ଏହିମାନଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ବିବାହ କାର୍ଯ୍ୟ ବିଶେଷ ପରିମାଣରେ ଅନୁଷ୍ଠିତ ହୁଏ । ବର ଓ କନ୍ୟା ହଲଦି ଲଗାଇ ସ୍ନାନ କଲ ଉତ୍ତରେ ନୂତନ ବସ୍ତ୍ର ଓ ଅଳଙ୍କାରରେ ବିଭୂଷିତ ହୋଇ ବେଦରେ ବସନ୍ତି । ପିତା କିମ୍ବା ପିତା ନ ଥିଲେ ଅନ୍ୟ କେହି ସମ୍ପର୍କୀୟ ଲୋକ ଆପଣା ଦୁହିତା ବା ଆତ୍ମୀୟା ହାତରେ ଗୋଟିଏ ଟଙ୍କା ଦେଇ କହେ, “ମୋର ଯାହା ଥିଲା ତାହା ଦେଇ ଆଣିବାଦି କରୁଅଛି ଯେ, ତୁ ଭାଗ୍ୟବତୀ ଏବଂ ସ୍ଵାମୀର ବିଶ୍ଵାସୀ ହୋଇ ଘର କର ।” ଏହାପରେ ଗ୍ରାମର ପୁରୁଖା ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ବରକନ୍ୟା ମୁଣ୍ଡରେ ଅରୁଆଗୁଡ଼ଳ ପକାଇ ଘିଅ ଦାପରେ ବନ୍ଦାଇ ଉଠାଇ ନେଇଯାନ୍ତି । ବର ଓ କନ୍ୟା ଯେଉଁ ଘରେ ରହନ୍ତି, ପୁଣି ଗ୍ରାମର ପୁରୋହିତ (ଦେହୁରି) ସେ ଘରକୁ ପ୍ରତ୍ୟୁତ୍ସା କରେ । ଦୁଧ ଓ ଅରୁଆ ଗୁଡ଼ଳ ଦ୍ଵାରା ଦେବତାମାନଙ୍କୁ ପୂଜା କରେ ଓ ଗୋଟିଏ ମାଟି ପାଦରେ ଫୁଲ ପୁରାଇ ଘରର ଏକପାଶ୍ଵର୍ରେ ରଖିଦିଏ । ଏହି ମାଟିପାଦ ତଳେ ପୁତ୍ରପୁରୁଷମାନଙ୍କର ଆତ୍ମା ରହିଲେ ବୋଲି ଜ୍ଞାନ କରାଯାଏ । ବର ଓ କନ୍ୟା ପ୍ରତିଦିନ ତାହାକୁ ଘେଠାରେ ପୂଜା କରନ୍ତି । କନ୍ୟାପିତା ଆପଣା ଶକ୍ତି ଅନୁସାରେ ଯୋତୁକ ମଧ୍ୟ ଦିଏ । ଧନୀ ଲୋକ ହେଲେ ଗାଈ, ବଳଦ, ଛେଳି ଓ ମେଣ୍ଟା ପ୍ରଭୃତ ଦିଆଯାଏ । ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କ ପରି ବିବାହକାର୍ଯ୍ୟ କନ୍ୟା ଗୃହରେ ନ ହୋଇ ବରଗୃହରେ ସମ୍ପନ୍ନ ହୁଏ ।

ଦେଶ ଭୂୟାଁମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଯେଉଁମାନେ ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ବାସ କରନ୍ତି ଓ ହିନ୍ଦୁଗୁଡ଼ ଅନୁସାରେ ଚଳିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପିତା ମାତା ବର କନ୍ୟା ମନୋନୀତ କରି ବିବାହ ଦିଅନ୍ତି । ମାତ୍ର ଏହା ଅତି ବିରଳ । ଅଧିକାଂଶ ଉପରେକ୍ତ ପ୍ରଥାଗୁଡ଼ିକ ଅନୁସରଣ କରନ୍ତି । ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ପୁରୁଷଙ୍କର ପରସ୍ପର ମନୋମାଳିନ୍ୟ ଘଟିଲେ ବିବାହ ବନ୍ଧନ ମଧ୍ୟ ଛେଦନ କରାହୁଏ । ବ୍ୟଭିଚାର ଦୋଷରେ ସ୍ଵାମୀ ସ୍ତ୍ରୀକୁ ଛାଡ଼ପତ୍ର (divorce) ଦିଏ । ସ୍ତ୍ରୀର ବ୍ୟଭିଚାର ଦୋଷ ସମାଜ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରକାଶିତ ହେଲେ ସ୍ଵାମୀ ତାହାକୁ ଛାଡ଼ି ନଦେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅଜାତ ହୋଇ ରହେ । ଯଦି କୌଣସି ସ୍ତ୍ରୀ ଆପଣାଜାତ ମଧ୍ୟରେ ପାପପ୍ରଣୟ କରାଏ, ତେବେ ସେ ଅଜାତ ନ ହୋଇ ସେ ପୁରୁଷର ଘରେ ରହେ ଓ ସେ ପୁରୁଷ ତାକୁ ସ୍ତ୍ରୀ ରୂପେ ରଖିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହୁଏ । ମାତ୍ର ଆପଣା ଜାତ ନ ହୋଇ ପୃଥକ୍ ଜାତ ହୋଇଥିଲେ ଉକ୍ତ ସ୍ତ୍ରୀଟି ଆଜୀବନ ପତ୍ନୀ ହୋଇ ସମାଜରୁ ତାଡ଼ିତା ହୁଏ । ଭୂୟାଁମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସତୀତ୍ଵ ଧର୍ମ ବୋଲି ବିବେଚିତ ହୁଏ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ କୌଣସି ଯୁବତୀ ବ୍ୟଭିଚାରଣୀ ପ୍ରମାଣିତ ହେଲେ ଗ୍ରାମର ପୁରୁଖା ପୁରୁଷ ଓ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ଗୋଟିଏ ପଞ୍ଚାୟତ ବସେ । ଉକ୍ତ ପଞ୍ଚାୟତରେ ସେ ସ୍ତ୍ରୀଟି କେଉଁ ଲୋକଦ୍ଵାରା ନଷ୍ଟ ହୋଇଅଛି ବୋଲି ପ୍ରଶ୍ନ କରାଯାଏ । ସେ ଯାହାର ନାମ କହେ, ସେ ପୁରୁଷକୁ ତାକୁ ଗଡେଇ ଦେଇ (ଜିମା କରିଦେଇ) ଏହିପରି କହନ୍ତି, “ଏହା ଆତ୍ମମାନଙ୍କର ଦୋଷ ଯେ ତୁମ୍ଭମାନଙ୍କର ବିବାହ ପୁଣି ଘର ହୋଇ ନଥିଲା । ତେବେ ରକ୍ତମାଂସ ଶରୀରରେ ଏପରି ଘଟଣା ଘଟିଥାଏ ।” ଭୂୟାଁମାନେ ଦୃଢ଼ ବିଶ୍ଵାସରେ

ବିବାହ ବନ୍ଧନରେ ଆବଦ୍ଧ ଥାନ୍ତି । ବ୍ୟତୀତ ଓ ଗୁଡ଼ପଦ କୃତ ଦୁଷ୍ଟଗୋଚର ହୁଏ । ସ୍ତ୍ରୀ ପୁରୁଷର ଖାଦ୍ୟପାନାଦି ବିଷୟରେ ଯତ୍ନ କରେ ଏବଂ ସମସ୍ତ ଗୃହକର୍ମ କରି ଆବଶ୍ୟକ ହେଲେ ଗୁଣକର୍ମରେ ମଧ୍ୟ ସାହାଯ୍ୟ ଦିଏ । ସ୍ତ୍ରୀ ସହ ଫଳମୂଳ ଆହାରଣାର୍ଥେ ଜଙ୍ଗଲ ମଧ୍ୟକୁ ଯାଏ । ବହୁ ବିବାହ ଓ ବିଧବା ବିବାହ ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଚଳିତ ଅଛି, ମାତ୍ର ବିରଳ ଦେଖାଯାଏ ।

ଜନ୍ମ ମୃତ୍ୟୁ

ଜନ୍ମୋତ୍ସବ ଅତି ସାମାନ୍ୟଭାବରେ ଅନୁଷ୍ଠିତ ହୁଏ । କେବଳ ଜନ୍ମର ଦଶମ ଦିନ ଛାଡ଼ି ଓ ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କୁ ଗୋଟିଏ ଭୋଜି ଦିଆଯାଏ । ଏହାଦ୍ୱାରା ମାତା ଓ ପରିବାର ଶୁଦ୍ଧ ହୁଅନ୍ତି । ଦେଶ ଭୂସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଯେଉଁମାନେ ପ୍ରଗଣାରେ ବାସ କରନ୍ତି, ସେମାନେ ଶୌର ପାଇଁ ଭଣ୍ଡାରି ଓ ବସ୍ତ୍ର ପରିଷ୍କାର ପାଇଁ ରଜକ ଆବଶ୍ୟକ କରନ୍ତି । ମାତ୍ର ଯେଉଁମାନେ ଭୂସ୍ତ୍ରୀପୀଠରେ ରହନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଜଣେ ଶୌରକାର୍ଯ୍ୟ ନିର୍ବାହ କରନ୍ତି । ବସ୍ତ୍ର ଧୋଇବା ସେମାନେ ଆବଶ୍ୟକ ମନେ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଯଦି ପ୍ରସବ ପୂର୍ବରୁ କୌଣସି ଗର୍ଭବତୀ ସ୍ତ୍ରୀ ମରିଯାଏ, ତେବେ ଏହା ପାପ ବୋଲି ବିବେଚିତ ହୁଏ । ମୃତ ସନ୍ତାନକୁ ଶବ ଦେହରୁ କାଢ଼ି ଗୋଟିଏ ଗିରିନଦୀର ଉତ୍ତମ ପାର୍ଶ୍ୱରେ ମାତା ଓ ସନ୍ତାନକୁ ପୃଥକ୍ ପୃଥକ୍ ପୋତଦେଲେ ଉକ୍ତ ପାପରୁ ମୁକ୍ତି ଲାଭନ୍ତି । ଆତ୍ମମଧ୍ୟ ଏହାଦ୍ୱାରା ମୃତ ମାତା ତାକିନୀ ହୋଇ ଗ୍ରାମବାସୀ ଅପର ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ସନ୍ତାନମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଅତ୍ୟାଚାର କରିବା ଭୟ ହୁଏ । କାରଣ କୌଣସି ପ୍ରେତାତ୍ମା ନଦୀ ପାର ହୋଇପାରେ ନାହିଁ ଏବଂ ମୃତ ମାତାର ଆତ୍ମା ତାହାର ମୃତସନ୍ତାନର ଆତ୍ମା ସହ ମିଳିତ ନ ହେଲେ ତାକିନୀ ହୋଇ ପାରିବ ନାହିଁ ଏହା ସେମାନଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସ ।

କେହି ଭୂସ୍ତ୍ରୀ ମଲେ ତାହାର ଛାତ୍ରମାନେ ଶୀଘ୍ର ତାହାକୁ ଜଙ୍ଗଲ ମଧ୍ୟରେ ପୋଡ଼ି ଦିଅନ୍ତି । ଦଶମଦିନ ଗ୍ରାମବାସୀମାନଙ୍କୁ ଗୋଟିଏ ଭୋଜି ଦେଲେ ଶୁଦ୍ଧି ଲାଭ କରନ୍ତି । ମାତ୍ର ଜଣେ ପ୍ରଧାନ ଭୂସ୍ତ୍ରୀ ମରିଗଲେ ମୃତ୍ୟୁ ସମ୍ବାଦ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ଗ୍ରାମମାନଙ୍କୁ ପଠାଇ ଅନ୍ତ୍ୟେଷ୍ଟିକ୍ରିୟା ସମ୍ପାଦନ ପାଇଁ ଗ୍ରାମବାସୀମାନଙ୍କୁ ଡାକନ୍ତି । ମୃତ୍ୟୁ ଦିବସରୁ ଦଶମଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନିକଟ ସମ୍ପର୍କୀୟା ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ଅତି କରୁଣପୂର୍ବକେ ମୃତ୍ୟୁକଥାସୂଚକ ସଙ୍ଗୀତ ବୋଲି ଫିଦନ କରନ୍ତି । ଏହା ଯେ ଥରେ ଶୁଣିଅଛି, ସେ ତାହା ଚିରଦିନମନରୁ ବିସ୍ମରଣ କରିବ ନାହିଁ । ଦେଶର ସମସ୍ତ ଲୋକେ ଏକଦିଗ ହୋଇ ଦଶମ ଦିନ ଭୋଜି ଖାନ୍ତି ଏବଂ ମୃତବ୍ୟକ୍ତିର ଉତ୍ତରସୂକାରୀ ନିୟୋଗ କରନ୍ତି । ସାଧାରଣତଃ ଜ୍ୟେଷ୍ଠପୁତ୍ର ଉତ୍ତରସୂକାରୀରୂପେ ମନୋନିତ ହୁଏ ।

କେବଳ ଗର୍ଭବତୀ ସ୍ତ୍ରୀର ଶବ ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ ସମସ୍ତ ଶବକୁ ପୋଡ଼ନ୍ତି । ଭୂସ୍ତ୍ରୀମାନେ ଅତ୍ୟନ୍ତ କଷ୍ଟ ସ୍ତ୍ରୀକାର କରି ଶବକୁ ସୁନ୍ଦରରୂପେ ଗଢ଼ାଇ ଗର୍ଭ ଖୋଳି ପୋତନ୍ତି । ଗର୍ଭ ଉପର ଉତ୍ତମରୂପେ ଡାକ୍ଷିଣ କଣ୍ଠକଦ୍ୱାରା ଆଚ୍ଛାଦିତ କରି ଦିଅନ୍ତି, ଯେପରି ବନ୍ୟ-ଜନ୍ତୁମାନେ ମୃତ ଦେହକୁ ବାହାର କରି ନ ପାରିବେ । ଜଙ୍ଗଲ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ଯୋଡ଼

ବା ନାଲ ଶବ ପୋଡ଼ାଯିବାର ପବିତ୍ର ସ୍ଥାନ ବୋଲି ବିବେଚିତ ହୁଏ । କାରଣ, ଯେଉଁ ବେ ଡରଣୀ ସେମାନଙ୍କ ବାସସ୍ଥଳୀର ପାହାଡ଼ମାନଙ୍କ ପାଦଦେଶ ଦେଇ ପ୍ରବାହିତ ହେଉଅଛି, ସମସ୍ତ ଝରଣା ସେହି ପବିତ୍ରନୀର ବୈତରଣୀରେ ମିଶୁଅଛନ୍ତି ।

ପୃଷ୍ଠସମ୍ପର୍କୀୟ ଭେଦ ଦେବା କାର୍ଯ୍ୟ ନିବାହ ହେବାର ଅବ୍ୟବହୃତ ପରେ ମୃତ ଲୋକର ଜ୍ଞାତମାନେ ତାହାକୁ ସେମାନଙ୍କର ପୂର୍ବପିତୃକ ଦେବତା ସହ ସ୍ଥାନ ଦେବା କାର୍ଯ୍ୟ ଆରମ୍ଭ କରନ୍ତି । ସମସ୍ତେ ଘର ମଧ୍ୟରେ ଧାଡ଼ି ଧାଡ଼ି ହୋଇ ବସନ୍ତି, ଗୋଟିଏ ବୋଦା ବଳି ଦିଆଯାଏ । ରକ୍ତ ରଞ୍ଜିତ (ଯାହା ବିଷୟରେ ଅନ୍ୟ ଅଂଶରେ କୁହାଯିବ) ସମସ୍ତ ପାଦଦେଶରେ ତଳାଯାଏ । ଏହା ଉତ୍ତରେ ସମସ୍ତେ ସ୍ୱର ଧରି ପିତୃମାନଙ୍କୁ ଡାକନ୍ତି ଓ ମୃତ ଲୋକଟିକୁ ସେମାନଙ୍କ ନିକଟରେ ସ୍ଥାନ ଦେବାକୁ ପ୍ରାର୍ଥନା କରନ୍ତି । ଗୋଟିଏ ପିଲ ମଲେ ବୋଦା ପରିବର୍ତ୍ତରେ ଗୋଟିଏ କୁକୁଟ ବଳି ଦିଆଯାଏ । ସମସ୍ତ ଘଟନାରେ ରକ୍ତ ଦେବାର ବିଧି ଅଛି ଏବଂ ଯେଉଁ ଜଳ ଦେବତାଙ୍କ ନିକଟରେ ରଖା ହୋଇଥାଏ, ତାହା ସମସ୍ତ ଜାତିଙ୍କ ଉପରେ ସିଂହାଯାଏ । ଏହା ନ ହେଲେ ସେମାନେ ଶୁଦ୍ଧି ଲଭ କରନ୍ତି ନାହିଁ । କେବଳ ଦୁଇଗୋଟି ଘଟନାରେ ଉପରେକ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟ କରାଯାଏ ନାହିଁ । ଯଦି କୌଣସି ସ୍ତ୍ରୀ ଗର୍ଭବତୀ ହୋଇ ମଞ୍ଚ ଅଥବା କେହି କୁଷ୍ଠରୋଗରେ ମରେ, ସେମାନେ କେନ୍ଦୁପିତୃଗଣଙ୍କ ନିକଟରେ ସ୍ଥାନ ପାଇ ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । କୁଷ୍ଠରୋଗୀ ଅତି ଘୃଣ୍ୟ ବିବେଚିତ ହୁଏ ଏବଂ ସେ ଅତି ଉଚ୍ଚ ଗାପ କରିଥିବାରୁ ଦେବତା ତାହାଠାରେ କୋପ କରିଥିବାର ଚିନ୍ତାରୁ କୁଷ୍ଠରୋଗ ହେବା କଥା ଭୁୟାଁମାନେ ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତି । ଯାହାଠାରେ ଏ ରୋଗ ହୁଏ, ସେ ଗ୍ରାମର ବାହାରେ ଘର କରି ରହେ ଏବଂ ଯେଉଁ ଘାଟରେ ଗ୍ରାମବାସିମାନେ ସ୍ନାନ କରନ୍ତି, ସେ ସେଠାରେ ସ୍ନାନ ନ କରି ତଳେ ଗୋଟିଏ ପୃଥକ୍ ଘାଟରେ ସ୍ନାନ କରେ ।

ଅସ୍ତ୍ର ଶସ୍ତ୍ର

ଭୂୟାଁମାନଙ୍କର ଆତ୍ମରକ୍ଷାର୍ଥ ପ୍ରଧାନ ଅସ୍ତ୍ର ଧନୁ ଓ ଡାର । ଏହାଦ୍ୱାରା ସେମାନେ ସୁନ୍ଦରରୂପେ ଲକ୍ଷ୍ୟ ବିନ୍ଧି ପାରନ୍ତି । କେତେକ ଡାରର ଫଳକ ସ୍ୱାଭାବିକ ଆଘାତ ଦିଏ, ଧନୁ ପାକଳ ବାଉଁଶରେ ନିର୍ମିତ ହୁଏ । କେତେକ ମଧ୍ୟ ଅନ୍ୟ ପ୍ରକାର ନମନଶୀଳ କାଷ୍ଠରେ ହୋଇଥାଏ । ଗୁଣ ପଶୁଚର୍ମରେ ନ ହୋଇ ବାଉଁଶ ପାତାରେ ହୋଇଥାଏ ଓ ଶେଷଭାଗ ଚର୍ମଦ୍ୱାରା ଧନୁରେ ଲଗିଥାଏ । ପକ୍ଷୀ ଓ ଅନ୍ୟ ଛୋଟ ଛୋଟ ଶିକାରପାଇଁ ଡାରର ଅଗ୍ରଭାଗରେ ଲୋହିତଫଳକ ପରିବର୍ତ୍ତରେ କାଷ୍ଠ ଦିଆଯାଇଥାଏ । ଧନୁ ଓ ଡାର ସଙ୍ଗରେ ଟାଙ୍ଗିଆ ମଧ୍ୟ ଥାଏ । କୌଣସି ଭୂୟାଁ ଧନ, ଡାର ଓ ଟାଙ୍ଗିଆଛଡ଼ା ଅରଣ୍ୟକୁ ଯାଏ ନାହିଁ । ଜନ୍ମର ଗଳ ଦେଶକୁ ସେମାନେ ଆଗ୍ରହ ସହଜ ଲକ୍ଷ କରି ଡାର ଗୁଡ଼ନ୍ତି । ଏତେବଳରେ ବିଦିନ୍ତି ଯେ ପ୍ରାୟ ଡାରର ସମସ୍ତ ଅଂଶ ଜନ୍ମ ଦେହରେ ପ୍ରବେଶ କରେ । ପକ୍ଷୀ ଶିକାର ସାଧାରଣତଃ ରାତ୍ରେ ହୁଏ । ଯେଉଁ ରଙ୍ଗରେ ପକ୍ଷୀ ବିଶ୍ରାମ କରନ୍ତି, ସେମାନେ ଦିନବେଳେ ଅନୁସୂଚାନ କରିଥାନ୍ତି । ସନ୍ଧ୍ୟାବେଳେ ଶିକାରୀ ଆସ୍ତେ ଗଛ

ଉପରେ ଚର୍ଚ୍ଚି 'ଦୁଲ' ଦ୍ଵାରା ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗ ଆଲୋଚିତ କରିଦିଏ । ଏହାଦ୍ଵାରା ପରିମାନେ ଜଳକା ହୋଇଯାନ୍ତି ଓ ଶିକାରୀକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ ସ୍ଥାନ ମଧ୍ୟ ଦେଖାଯାଏ ।

କାଣ୍ଡ, ବାଉଁଶ ଓ ଟାଙ୍କିଆ ଛଡ଼ା ସେମାନେ ବକାଳୁଡ଼ ଖର୍ଚ୍ଚ ଛୁଟିକିଣି ଏବଂ ସୁନ୍ଦରରୂପେ ନିର୍ମିତ ଲୌହଚକି ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି । ଏହି ଲୌହଚକିର ବ୍ୟାସ ୬ ଇଞ୍ଚରୁ ୮ ଇଞ୍ଚ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏବଂ ତାହାର ଦିଗ ଅତି ଦକ୍ଷିଣା ପଶ୍ଚିମ ଖଣ୍ଡିତ କରାହୋଇ ଥାଏ । ଏହାର ବ୍ୟବହାର ଅତି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟଜନକ ଅଟେ । ଯେତେଦୂର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦୃଷ୍ଟିଯାଏ ତେତେଦୂର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏହାକୁ ଚର୍ଚ୍ଚନା ଅଙ୍ଗୁଳରେ ଘୁରାଇ ଘୁରାଇ ଗୁଡ଼ି ଦିଅନ୍ତି । ଧନୁ ଯେଉଁ ଦିଗକୁ ପଡ଼େ, ସେହି ଦିଗକୁ ଗଲେ ଜୟ ହେବ ବୋଲି ବିଶ୍ଵାସ କରି ଗମନ କରନ୍ତି । ବିଦ୍ରୋହରେ ମଧ୍ୟ ସେମାନେ ଏହି ପ୍ରଥା ଅବଲମ୍ବନ କରିଥିଲେ ।

ଅସ୍ତ୍ର ଛଡ଼ା ସେମାନଙ୍କର କେତେକ ବାଦ୍ୟ ମଧ୍ୟ ଅଛି । ଯାହା ଉତ୍ତରାଞ୍ଚଳରେ ଯୁଦ୍ଧଯାତ୍ରାରେ ଏବଂ ପ୍ରଧାନ ବିବାହରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଯୁଦ୍ଧ ପାଇଁ ଆହ୍ଵାନ କଲେ ବା କୌଣସି ବିଷୟ ଗ୍ରାମରେ ନିଷେଧ କରିବାକୁ ହେଲେ ଶିଙ୍ଘା ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି । ମାତ୍ର ଏକ ପ୍ରକାର ବାଦ୍ୟ ସକଳ ଉତ୍ତରାଞ୍ଚଳରେ ନୃତ୍ୟ କଲବେଳେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଖଞ୍ଜିନି ଆକୃତି ପରି ଅତି ବୃହଦାକାର ଗୁଞ୍ଜୁ ନାମକ ବାଦ୍ୟ ସେମାନଙ୍କର ପ୍ରିୟ ବାଦ୍ୟ-ମଧ୍ୟ ଅଟେ ।

ଗ୍ରାମ

ଗ୍ରାମ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଭୂସୂତ୍ରାଗ୍ରାମ ଦୁଇ ଧାତା ଅର୍ଥାତ୍ ପାଖରେ ବସିଥାଏ । ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଶସ୍ତ ଦାଣ୍ଡ ଥାଏ । ଗୋଟିଏ ଘର ଅନ୍ୟ ଘରକୁ ନ ଲାଗି ପୃଥକ ଭାବରେ ଅବସ୍ଥିତ ହୋଇଥାଏ । ଶସ୍ତ୍ର କିମ୍ବା ହିଂସ୍ରଜନ୍ତୁମାନଙ୍କ ଆଫମଣର ଭୟ ହେଲେ ସମସ୍ତ ଗ୍ରାମବାସୀ ଶକ୍ତ ମାତ୍ରେ ଘରୁ ବାହାରି ଦାଣ୍ଡରେ ଯେପରି ଅଳ୍ପ ସମୟ ମଧ୍ୟରେ ଏକଦିଗ ହୋଇ ପାରିବେ, ସେହିପରି ଭାବରେ ଗ୍ରାମଟି ବସିଥାଏ । ଗୃହଗୁଡ଼ିକ ବଡ଼ ନ ହୋଇ କୁଡ଼ିଆ ଘର ପରି ସ୍ତ୍ରୀକାରରେ ଗଠିତ । ଧନୀ ଲୋକର ଗୃହ ବ୍ୟତୀତ ସାଧାରଣ ଗୃହରେ ମାଟିର କାନ୍ଥ ଥାଏ । ଯେପରି କୁପମାନଙ୍କରେ କାଠ ବସେ, ସେହିପରି ଲମ୍ବଭାବରେ ଗୋଟିଏ ଉପରେ ଗୋଟିଏ କାଠ ଥୋଇ ଥୋଇ ଉପରକୁ ଉଠାଇ ନିଅନ୍ତି । ଭିତର ପାଖ ସମ୍ମାନଙ୍କରେ ମାଟି ଦେଇ ଥାନ୍ତି । ଗୃହ ଗୁଡ଼ିକ ଅତି ମନ୍ଦରେ ପରିଷ୍କାର ରଖିଥାନ୍ତି ।

ଗ୍ରାମମାନ ଝଙ୍କାଳିଆ ପଶସ ଗଛମାନଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ବେଶ୍ଵିତ ହୋଇ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ପବ୍ଠର ପାଦଦେଶରେ (ଯେଉଁଠାକୁ ବଡ଼ ପାଣି ଯାଇ ନପାରେ କିମ୍ବା ଯାହା ନିକଟରେ ସୁନ୍ଦର କାଠମାନ ଥାଏ ସେହିପରି ସ୍ଥାନମାନଙ୍କରେ) ସ୍ଥାପିତ ହୋଇଥାଏ । ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଗ୍ରାମ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଦୁଡ଼ି ଉପରେ ଥାଏ । ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ଗୋଟିଏ କିମ୍ବା ଅଧିକ ଝରଣା ବା ଗିରିନଦୀ ପ୍ରବାହିତ ହେଉ ନ ଥାଏ, ସେଠାରେ

ସେମାନେ ବାସଭୂମି କରନ୍ତି ନାହିଁ । ପ୍ରାୟ ମମସ୍ତ ଗ୍ରାମରେ ପ୍ରଧାନ ଘର ମଧ୍ୟ ସ୍ଥଳରେ ଥାଏ ଓ ଏହା ଗୃହ ପାଖରେ ବୃହତ୍ ବୃହତ୍ ପଶୁପକ୍ଷୀ ଗଛ ରହିଥାଏ । ଏଗୁଡ଼ିକ ଭୂସ୍ତ୍ରୀମାନେ ଗ୍ରାମ ଦେବତାଙ୍କୁ ଦେଇଥାନ୍ତି । ଭୂସ୍ତ୍ରୀମାନେ ପଶୁପକ୍ଷୀ ଅତି ପ୍ରିୟ । ଯେଉଁଠାରେ ପଶୁପକ୍ଷୀ ଗଛ ଭଲ ନ ହୁଏ କିମ୍ବା ଫଳ ବିଶେଷ ରୂପେ ନ ଧରେ, ସେମାନେ ସେ ସ୍ଥାନ ଛାଡ଼ି ଦେଇ ଅନ୍ୟ ବଳିଷ୍ଠ ଭୂମି ମନୋନୀତ କରନ୍ତି । ପ୍ରଧାନର ଘର ନିକଟରେ ଗୋଟିଏ ବୃହତ୍ ବୃକ୍ଷାଳୟ ଗୁମ୍ଫାପ୍ରଦ ବୃକ୍ଷ ତଳେ ଦରବାର ବା ମଣ୍ଡପଘର ନିର୍ମିତ ହୋଇଥାଏ । ଏହା ଅତିପୁଣ୍ୟାଳୟ ଅଟେ । ଗ୍ରାମର ସମସ୍ତ ଗୃହ ଅପେକ୍ଷା ଏହା ଅତି ବୃହତ୍ ଓ ସୁନ୍ଦର-ରୂପେ ଗଠିତ । ଏହା ମନୁଷ୍ୟରେ ଅତି ପ୍ରଶସ୍ତ ନୃତ୍ୟଭୂମି, ଗଛ ମୂଳରେ ବସିବାକୁ ଗୋଟିଏ ପଟା ଭାଙ୍ଗିଥାଏ । ଭାଙ୍ଗି ନିକଟରେ ବଡ଼ ବଡ଼ କାଠ ଗଣ୍ଡିଦ୍ୱାରା ସମସ୍ତ ଦିନ ଓ ରାତି ଗୋଟିଏ ଧୂଳି ଲାଗିଥାଏ । ଏହାର କାଠ ଯୋଗାଇବା ଭାର ଧାଙ୍ଗଡ଼ାମାନଙ୍କ (ଅବିବାହିତ ଯୁବକ) ଉପରେ ଥାଏ । ସେମାନେ କାମରୁ ଫେରିବା ସମୟରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଧାଙ୍ଗଡ଼ା ଗୋଟିଏ ଲେଖାଏଁ ଗଡ଼ କାନ୍ଧରେ ବହି ଆଣି ଉକ୍ତ ଗଛକୁ ଡେଇଁ ଦେଇଥାନ୍ତି । ଧାଙ୍ଗଡ଼ାମାନଙ୍କ (ଅବିବାହିତା ଯୁବତୀ) ଉପରେ ମଣ୍ଡପଘର ଲାଗିବା କାର୍ଯ୍ୟ ନାସ୍ତ ଥାଏ । ସେମାନେ ଆଗ୍ରହସହକାରେ ଉକ୍ତ ଘରକୁ ସର୍ବଦା ପରିଷ୍କାର ରଖିଥାନ୍ତି ।

ଧାଙ୍ଗଡ଼ା ଓ ଧାଙ୍ଗଡ଼ାମାନେ ସମସ୍ତ ଦିନ ପରିଶ୍ରମ କରି ସନ୍ଧ୍ୟା ସମୟରୁ ଭୋଜନ କରି ଭୂସ୍ତ୍ରୀପୀଡ଼ର ଅତ୍ୟଧିକ ଶେତ୍ୟ ଓ ଗ୍ରୀଷ୍ମ ପ୍ରତି ଆତ୍ମା ନ ରଖି ଆନନ୍ଦରେ ପ୍ରାୟ ସମସ୍ତ ରାତି ନୃତ୍ୟରେ କଟାଇ ଦିଅନ୍ତି । ଦିନେ ଦିନେ ସକାଳ ଘଡ଼ିଏ ବା ଦୁଇ ଘଡ଼ି ବେଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନୃତ୍ୟ ହେଉଥାଏ । ଧାଙ୍ଗଡ଼ାମାନେ ସମସ୍ତେ ନିଜ ଘରେ ନ ରହି ଉକ୍ତ ମଣ୍ଡପ ଘରେ ଶୁଅନ୍ତି ।

ପ୍ରତ୍ୟେକ ଭୂସ୍ତ୍ରୀ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଫସଲ ଅମଳ କରି ଗୃହକୁ ଆଣିବା ସମୟରେ ପ୍ରଥମେ କିଛି କିଛି ମଣ୍ଡପ ଘରେ ଦେଇଯାଏ । ଏହିପରି ସମସ୍ତ ଗ୍ରାମବାସୀମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଏକଦିଗ ଶସ୍ୟ ଗ୍ରେଟ ଓଲିଆ କିମ୍ବା ସିଆଡ଼ି ପଦ ଦ୍ୱାରା ଉତ୍ତମରୂପେ ବନ୍ଧା ହୋଇ ଉକ୍ତ ଘର ଛପରରେ ଝୁଲି ହୋଇଥାଏ । ବଡ଼ ବଡ଼ ଓଲିଆ ଗୃହରେ [ଗୃହର ଏକ ପାର୍ଶ୍ୱରେ] ରଖା ହୋଇଥାଏ । କେହି ଆଗନ୍ତୁକ ଆସିଲେ ଗ୍ରାମର ପୁରୁଣା ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ଉକ୍ତ ସଞ୍ଚିତ ଶସ୍ୟରୁ ତାଙ୍କର ଆହାରୀ ସଦୃଶ ଯୋଗାନ୍ତି । ପ୍ରତିଦିନ ପାଳି କରି ଦୁଇ ଜଣ କିମ୍ବା ବୃହତ୍ ଗ୍ରାମରେ ଗୃହ ଜଣ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲୋକ ଉକ୍ତ ଗୃହ ନିକଟରେ ବସିଥାନ୍ତି । କେହି ଅତିଥି ବା ରାଜ କର୍ମଗୁଣ୍ଠ ଉପସ୍ଥିତ ହେବା ମାତ୍ରେ ଆଗ୍ରହ ସହିତ ତାଙ୍କର ସମସ୍ତ ଅଭାବ ଦୂର କରିବାରେ ବ୍ୟସ୍ତ ହୁଅନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କ ଠାରୁ ଏପରି ସାହାଯ୍ୟ ମିଳେ ଯେ, ତାହା ବେତନ ଭୋଗୀ ଭୃତ୍ୟଠାରୁ ମିଳିବା କଠିନ । ଉକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି ଅନ୍ୟ ସ୍ଥଳକୁ ଯିବା ପାଇଁ ଇଚ୍ଛା କଲେ ମାତ୍ରେ ସେହି ପାଳିଆମାନେ ତାଙ୍କର ବୋହୂ ବୋହୂ ନେଇ ଛାଡ଼ି ଦେଇଥାନ୍ତି । ଏଥିପାଇଁ ପରସା ଗୃହାନ୍ତି ନାହିଁ । ଦେଲେ ମଧ୍ୟ ଅଧିକାଂଶ ପାଳିଆ ନେବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଗ୍ରାମର ବାହାର ସୀମାରେ ପାଣ ଓ କୋହୁମାନେ

ବାସ କରନ୍ତି । ସେମାନେ ଆବହମାନ କାଳରୁ ସେମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ରହିଅଛନ୍ତି । ପ୍ରାଣ-
ମାନେ ଲୁଗା ଗୁଣିବା ଓ ଉତ୍ତୁବାଦିରେ ବାଦ୍ୟ ବଜାଇବା ଏବଂ କୋହିଲମାନେ ଗୋରୁ
ଆଦି ମଲେ ଶବ ଉଠାଇବା ପ୍ରଭୃତି ନିକୃଷ୍ଟ କାର୍ଯ୍ୟମାନ କରନ୍ତି । ଭୃତ୍ୟମାନେ ଏମାନଙ୍କ
ଠାରୁ ଜଳ କିମ୍ବା କୌଣସି ପ୍ରକାର ଖାଦ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟ ସ୍ୱର୍ଗ କରନ୍ତି ନାହିଁ ।

ଅଧିକାଂଶ ଗ୍ରାମ ନିକଟରେ ଗୋପାଳମାନଙ୍କର ବାସ ଥାଏ । କେନ୍ଦୁ କେନ୍ଦୁ
ଆବହମାନ କାଳରୁ ଗୃହ କରି ରହିଅଛନ୍ତି, କେନ୍ଦୁ ବା ମଞ୍ଜିଷି ଚରିବାର ପଥେଷୁ
ରବଭୂମି ସେ ଅଞ୍ଚଳରେ ଥିବା ଯେତେ ଦୋଘରୁ କରି ରହିଥାନ୍ତି । ଭୃତ୍ୟମାନେ
ସେମାନଙ୍କ ଠାରୁ କୌଣସି କର ନିଅନ୍ତି ନାହିଁ, ମାତ୍ର ଅତ୍ୟୁତ ବା ସଜକର୍ମଗୁଣ
ଆସିଲେ ସେମାନଙ୍କ ପ୍ରୟୋଜନୀୟ ଦୁଧ, ଦହି, ରୋନା ଓ ଘିଅ ପ୍ରଭୃତି ସେମାନେ
ବିନା ପଇସାରେ ଯୋଗାଇବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହୁଅନ୍ତି ।

ଭୃତ୍ୟମାନେ ନିଜ ନିଜ ଭୃତ୍ୟଗଣମାନଙ୍କୁ ନିଜର ଜମିଦାରୀ ବୋଲି ମନେ
କରନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କ ହୃଦୟରେ ସ୍ୱାଧୀନତା ଭାବ ସବୁବେଳେ ଫିଡ଼ା କରୁଥାଏ ।
ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସ୍ୱାଧୀନ ଜାତି ପରି ସେମାନଙ୍କ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଧର୍ମନୀରେ ସ୍ୱାଧୀନତାର ଉତ୍ସ
ପ୍ରବାହିତ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଭୃତ୍ୟ ତାହାର ନିଜ ଜମି ଗୃହ କରେ । କେନ୍ଦୁ ଗୃହ ବା
ଶିକାର ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ ବ୍ୟବସାୟ ଗ୍ରହଣ କଲେ ସେମାନେ ତାକୁ ଦୃଶା କରନ୍ତି ।

ପିଲା କାଳରୁ ଭୃତ୍ୟମାନେ ଆପଣାକୁ ସ୍ୱାଧୀନ ଏବଂ ଗୋଟିଏ ଅଦମ୍ୟ ଜାତିରୁ
ସମ୍ବନ୍ଧ ବୋଲି ମନେ କରନ୍ତି । ପ୍ରଧାନ ବ୍ୟବସାୟ ଗୃହ ଓ ଅବସର ସମୟ ଆମୋଦ
ପ୍ରମୋଦ ପାଇଁ ନୃତ୍ୟ ଓ ଶିକାରରେ କଟାଇବା ସେମାନେ ନିଜର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ବୋଲି
ମନେ କରନ୍ତି । ଫସଲ ଚୁଣା ଓ ଅମଳ ସମୟରେ ସେମାନେ ଅତି ପ୍ରକ୍ଷଣରୁ ଶଯ୍ୟା
ତ୍ୟାଗ କରି ଫଳ, ମୂଳ ଓ ଶାକାଦି ଖାଇ କାଳର ନ ଛାଡ଼ୁଣୁ ହଳ ନେଇ ବାହାରକୁ ଓ
ଅବିଶ୍ରାନ୍ତ ଭାବରେ ଚଉଦ ଘଣ୍ଟା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଗୃହ କରନ୍ତି । ପଦି ଜଙ୍ଗଲ କାଟିବା କାର୍ଯ୍ୟରେ
ଲିପ୍ତ ରହନ୍ତି, ତେବେ ମଧ୍ୟାହ୍ନ ସମୟରେ ଆଉ ଥରେ ଖାଇ ଟିକିଏ ବିଶ୍ରାମ କରନ୍ତି,
କିନ୍ତୁ ହଳ କାର୍ଯ୍ୟ ହେଲେ ସନ୍ଧ୍ୟା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟ କରି ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ଝରଣାରେ ସ୍ନାନ
କରି ଘରକୁ ଫେରନ୍ତି ଓ ଭାଦ ବା ଫଳ ମୂଳ ଖାଇ ନତ୍ୟ ଭୂମିରେ ଉପସ୍ଥିତ
ହୁଅନ୍ତି ।

ସେମାନଙ୍କ ଗୃହ ଭୂମିକୁ କମାଣ କହନ୍ତି । ଗୋଟିଏ ଗ୍ରାମବାସୀ ଗୋଟିଏ
ପାହାଡ଼କୁ ହାଣି ବର୍ଷେ ବା ଦୁଇ ବର୍ଷ ଫସଲ କରି ଛାଡ଼ି ଦିଅନ୍ତି ଓ ଅନ୍ୟ ବର୍ଷ ପାଇଁ
ଅନ୍ୟ ପାହାଡ଼ରେ କମାଣ କରନ୍ତି । ପାହାଡ଼ର ମଳ ଦେଖି ଶିଖର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଗୃହ କରି
ନାନାବିଧ ଫସଲ କରନ୍ତି । ସେହି କମାଣରେ ଶିମ୍ବ, ଝୁଡ଼ାଇ ଭେଣ୍ଟି, କନ୍ଦମୂଳ ଆଦି
ପରିବା ମଧ୍ୟ କରନ୍ତି । ପାହାଡ଼ ଛଡ଼ା ସେମାନେ ଜଳ ଜମି କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଡାକୁଧାନ,
ହରଡ଼, ବିରି, ମୁଗ, କୋଳିଅ, ରାଣି, ସୋରଷ, ଗୁଜୁଡ଼ି, ବିନା, କାଙ୍କୁ, ଗଢ଼େଇ
ପ୍ରଭୃତି ସେମାନଙ୍କର ପ୍ରଧାନ ଫସଲ । ସେମାନେ ଗାଈ ଦ୍ୱାରା ମଧ୍ୟ ହଳ କରନ୍ତି ।

ଏପରି ଦେଖାଯାଇଅଛି ଯେ, ଗାଈ ହଳ ବୁଲୁଥିବା ସମୟରେ ବାହୁରୀ ପଛରେ ଗୋଡ଼ାଇ ଗୋଡ଼ାଇ ଦୁର୍ଗ୍ଘ ଯାନ କରୁଥାଏ । ସେମାନେ ଗାଈ ଦୁର୍ଘନ୍ତ ନାହିଁ । ଭୂୟାଁ ପୀଡ଼ମାନଙ୍କରେ ଗାଈ ଦୁଧ ସହଜରେ ମିଳେ ନାହିଁ ।

କୌଣସି ଭୂୟାଁଗ୍ରାମରେ ପୁଷ୍କରିଣୀ ଦେଖାଯାଏ ନାହିଁ । ନିଜେ କୂପ ବା ପୁଷ୍କରିଣୀ ଖୋଳିବା ଧର୍ମବିରୁଦ୍ଧ ବୋଲି ଭୂୟାଁମାନେ ମନେ କରନ୍ତି । କୃଷିର ବଡ଼ ବଡ଼ ଗ୍ରାମମାନଙ୍କରେ ପୁଷ୍କରିଣୀ ଦେଖାଯାଏ । ମାତ୍ର ତାହା ଅନ୍ୟ ଜାତୀୟ କୁଳମାନଙ୍କଦ୍ଵାରା ଖୋଳା ହୋଇଥାଏ ।

ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ସ୍ନାନଘାଟ ପୃଥକ୍ ହୋଇଥାଏ; କାରଣ ସେମାନେ ବିବସ୍ତ୍ର ହୋଇ ସ୍ନାନ କରନ୍ତି । କେନ୍ଦ୍ର ପୁରୁଷ ସେ ସ୍ଥାନର ସୀମା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯିବା ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବିଶେଷତ୍ରାବରେ ନିଷେଧ ଥାଏ । ଦୈବାତ୍ଵ କୌଣସି କାରଣବଶତଃ କାହାକୁ ଯିବାକୁ ହେଲେ ଦୂରରୁ ଇସାରା ଦେଇ ଉଚ୍ଚସ୍ତରରେ ଶୟନ କରି ଯିବାକୁ ହୁଏ ।

ଅଧିକାଂଶ ଗ୍ରାମମାନଙ୍କରେ ଗ୍ରାମଦେବତାମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଗୃହ ତିଆରି ହୋଇଥାଏ ଓ ତାହା ବଡ଼ ବଡ଼ ପଣସଗଛମାନଙ୍କଦ୍ଵାରା ବେଶ୍ଵିତ ହୋଇଥାଏ ।

ବଡ଼ ବଡ଼ ଗ୍ରାମମାନଙ୍କରେ ସ୍କୁଲମାନ ଅଛି, ମାତ୍ର ତାହା ଅନାବଶ୍ୟକ ଓ ଅନିଷ୍ଟକର ବୋଲି ସେମାନେ ମନେ କରନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ଏପରି ଭାବିବା ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟର ବିଷୟ ନୁହେଁ, କାରଣ ଯେଉଁ ହାତରେ ଲଙ୍ଗଳ ସାଧ୍ୟ ହେଉ ନାହିଁ, ସେ ହାତରେ ଲେଖନୀ ଆୟତ୍ତ ହେବା ଅସମ୍ଭବ । ନିମ୍ନୋକ୍ତ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତରୁ ଶିକ୍ଷା ପ୍ରତି ସେମାନଙ୍କର କିପରି ଆଗ୍ରହ ତାହା ପ୍ରକାଶ ପାଉଅଛି । ଯଦି କୌଣସି ବାଳକ ବିଶେଷ କାରଣବଶତଃ ସ୍କୁଲରେ ଉପସ୍ଥିତ ନ ହୁଏ, ତେବେ ତାହାର ପିତା ଆସି କହେ—ପିଲା ଆସିବ ନାହିଁ, ତା ଲଗ ମୁଁ ଅଇଲି । ଏହା କହି ସେ ସ୍କୁଲରେ ବସି ରହେ ।

ଝୋଟି କର୍ମଗୁଣ୍ଠ ବ୍ୟତୀତ ଗ୍ରାମରେ ଗୋଟିଏ ପ୍ରଧାନ ଥାଏ । ଆଉମଧ୍ୟ ସାମାଜିକ ବିଷୟ ଆଲୋଚନାପାଇଁ ବର୍ଷପରମ୍ପରାଦ୍ଵାରା ସେମାନଙ୍କଦ୍ଵାରା ମନୋନୀତ କର୍ମଗୁଣ୍ଠ ରହିଥାନ୍ତି । ରାଜସ୍ଵ ଆଦାୟ କିମ୍ବା ଗ୍ରାମର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବିଷୟ ସମ୍ପାଦନ କରିବା ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ନାୟକ ମନୋନୀତ କରିଥାନ୍ତି, ଯେ କି ପ୍ରଧାନର ସହକାରୀସ୍ଵରୂପ କାର୍ଯ୍ୟ କରେ, ମାତ୍ର ଝୋଟି ତରଫରୁ ସେ ମନୋନୀତ ହୁଏ ନାହିଁ । ଗ୍ରାମର ପୁରୋହିତକୁ ଦେହୁରୀ କହନ୍ତି । ସମସ୍ତ ଦେବଦେବୀଙ୍କ ଭାବ ତାହା ଉପରେ ନ୍ୟସ୍ତ ଥାଏ । ଅବିବାହିତା ଯୁବକମାନଙ୍କର ପ୍ରତିନିଧିସ୍ଵରୂପ ଜଣେ ଗଡ଼ମାଟି ନାମରେ ଅଭିହିତ ହୋଇଥାଏ । ସେ ପ୍ରଣୟଜନିତ କଲହାଦି ନିସ୍ପତ୍ତି କରେ ଏବଂ ସେମାନଙ୍କର ସମସ୍ତ ହାରି ଗୁହାରି ଗ୍ରାମ୍ୟ ପଞ୍ଚାୟତଙ୍କ ସମୀପରେ ଉପସ୍ଥିତ କରେ । ତାହାର ଆଦେଶ ଅନୁସାରେ ନୃତ୍ୟୋତ୍ସବ ଅନୁଷ୍ଠିତ ହୁଏ ।

ଏକଗୋଦସମୁଦ୍ଧ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ପରିବାର ଏକଦା ମିଶି ଗୋଟିଏ ସଂପ୍ରଦାୟ ଗଠିତ ହୋଇଥାଏ । ଗୃହସ୍ଥାମୀର ଗୃହ ମଧ୍ୟରେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଧିକାର ଥାଏ । ପିତାର ଜୀବିତାବସ୍ଥାରେ ପୁତ୍ରମାନଙ୍କର ସମ୍ପତ୍ତିରେ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ନ ଥାଏ । ମାତା ଶାଦ୍ୟ ପ୍ରସୂତ କରି ସମସ୍ତ ପରିବାର ମଧ୍ୟରେ ଭାଗ କରିଦିଏ । ଗୃହର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ତାହାକୁ ଉକ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟରେ ସାହାଯ୍ୟ କରନ୍ତି । ପ୍ରତ୍ୟେକ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ମଧ୍ୟରେ ପରସ୍ପର ଏକତା ଥିବା ଯୋଗେ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ଏକଦା ମିଳି ଗୋଟିଏ ଗ୍ରାମରେ ରହନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଜଣକୁ ପ୍ରଧାନ କରି ସମସ୍ତେ ତାହାର ଆଦେଶ ଅନୁସାରେ ଚଳନ୍ତି । ଏହାଛଡ଼ା ସେମାନଙ୍କ ସାମାଜିକ ବିଷୟର ତତ୍ତ୍ୱ ନେବା ପାଇଁ ଜଣେ ସରଦାର ମନୋନୀତ ହୋଇଥାଏ । ଉକ୍ତ ପଦଟି ସେ ଲୋକର ପୁରୁଷାନୁକ୍ରମେ ରହିଥାଏ, ଗୋଟିଏ ସରଦାରର ମୃତ୍ୟୁ ପରେ ତାହାର ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ପୁତ୍ରକୁ ଉକ୍ତ ଭାର ଦିଆଯାଏ । ଯଦି କାହାର ଜ୍ୟେଷ୍ଠପୁତ୍ର ଉକ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟର ଅନୁପସ୍ଥିତ ବୋଲି ବିବେଚିତ ହୁଏ, ତେବେ ତାହାର ବଂଶ ମଧ୍ୟରୁ ଅନ୍ୟ କେହି ଉପସ୍ଥିତ ହୁଲେ ତାହାଠାରେ ଉକ୍ତ ପଦ ଅର୍ପିତ ହୁଏ ।

ଉପରେକ୍ତ ନୀୟମ ବଂଶ ମର୍ଯ୍ୟାଦା ଏବଂ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଯୋଗ୍ୟତା ଉପରେ ନିର୍ଭର କରେ । ଏହାଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ କୌଣସି ବିଷୟ ବିଚାର କରି ଉକ୍ତ ପଦମାନ ଅର୍ପିତ ହୁଏ ନାହିଁ । ଯଦି କେହି ଆପଣାକୁ ଅଯୋଗ୍ୟ ମନେ କରିଥାଏ, ତେବେ ସେ ଆପଣାର ପରିବାରବର୍ଗଙ୍କ ସମ୍ମତକ୍ରମେ ସେ ପଦ ପରିହାର କରେ । ଏହାସବୁ ଧର୍ମଗତଭାବରେ କରାଯାଏ । ଏଣୁ ଉକ୍ତ ପଦମାନ ଅତି ପବିତ୍ର ବୋଲି ବିବେଚିତ ହୁଏ । ଏହି କାର୍ଯ୍ୟମାନଙ୍କ ପାଇଁ କୌଣସି ବେତନ ବା ଅନ୍ୟ ପ୍ରକାର ଲାଭର ଆଶା ନ ଥାଏ । କେବଳ ସାଧାରଣଙ୍କର ସମ୍ମାନ ଓ ଭକ୍ତିପ୍ରଦର୍ଶନ ପରିଲକ୍ଷିତ ହୁଏ । ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ଆପଣାକୁ ସାଧାରଣ ଅପେକ୍ଷା ଉଚ୍ଚ ବୋଲି ମନେ କରନ୍ତି ନାହିଁ । କାରଣ ସେମାନଙ୍କର ସାମାଜିକ ଶକ୍ତି ପରମ୍ପରାକ୍ରମେ ଜୀବିକା ନିର୍ବାହର ଉପାୟ ଅନ୍ୟାନ୍ୟଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ସମାନ ବୋଲି ଦୃଢ଼ମତେ କରାଯାଏ । ସେମାନଙ୍କର କୌଣସି ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଜାଗିର ନାହିଁ କିମ୍ବା ଦାସ ଦାସୀ ନାହିଁ । ଗ୍ରାମର ସମସ୍ତେ ଏକ ପରିବାରର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ଓ ସେମାନଙ୍କର କେବଳ ପୁରୁଷାନୁକ୍ରମିକ ଅଧିକୃତ ଜଙ୍ଗଲ ଉପରେ ସମସ୍ତଙ୍କ ଗ୍ରାସାହାରୀତା ନିର୍ଭର କରେ ବୋଲି ଦୃଢ଼ ବିଶ୍ୱାସ କରି କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ସାଧାରଣ ଅପେକ୍ଷା ଆପଣାର ଅଧିକୃତ ଟେକ ଦେଖାନ୍ତି ନାହିଁ । କେବଳ ଗ୍ରାମବାସୀମାନେ ଗୋଟିଏ ଶିକାର କଲେ ତହିଁରୁ ସେମାନଙ୍କ ସମ୍ମାନାର୍ଥ ଗୋଟିଏ ଲେଖାଏଁ ଅଧିକା ଭାଗ ଦିଅନ୍ତି । କେହି କେହି ମଧ୍ୟ ସରଳଭାବରେ ଭକ୍ତିର ନିଦର୍ଶନ ସ୍ୱରୂପ ନୂତନ ଫସଲ ଅମଳ ସମୟରେ କୌଣସି ଭଣ୍ଡ ବା ଅନ୍ୟ କୌଣସି ପ୍ରକାର ସାହାଯ୍ୟର ଆଶା କରନ୍ତି ନାହିଁ । କେବଳ ସ୍ୱଳାୟ ବା ସାଧାରଣ ଉତ୍ସାହୀ ସ୍ଥାନରେ ପ୍ରଥମ ସମ୍ମାନ ସେମାନଙ୍କର ପ୍ରାପ୍ୟ ଅଟେ ।

କୌଣସି ବିଶିଷ୍ଟ ପ୍ରୟୋଜନୀୟ କାର୍ଯ୍ୟରେ ସେମାନେ ଗ୍ରାମର ପୁରୁଣା ଲୋକମାନଙ୍କୁ ନ ଡାକି କିଛି କରନ୍ତି ନାହିଁ । ପ୍ରତ୍ୟେକଙ୍କ ଗୃହରେ ସେମାନେ ସୁଶୀଳତାରକ୍ଷକ, ଅନ୍ୟାୟ କାର୍ଯ୍ୟ ଓ କଲହର ନିବାରଣକାରକ ଏବଂ ନ୍ୟାୟାନ୍ୟାୟ ବିଚାରକ ଅଟନ୍ତି ।

କେନ୍ଦ୍ର କୌଣସି ପଦାର୍ଥ ଚୋର କରବାର ପ୍ରମାଣ ହେଲେ ଗ୍ରାମ୍ୟ ପଞ୍ଚାୟତରେ ଚୋର ଅପହୃତ ଦ୍ରବ୍ୟ ଫେରାଇ ଦିଏ କିମ୍ବା ତାହାର ମୂଲ୍ୟ ଦିଏ । ପ୍ରଥମ ଥର ଚୋର ମୋକଦ୍ଦମାର ଏହା ସାଧାରଣ ଦଣ୍ଡ । ମାତ୍ର ସେ ଲୋକଟି ବାରମ୍ବାର ଉକ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟ କଲେ ଉକ୍ତ ଦୋଷ ସେ ଲୋକଦ୍ୱାରା ନ ହୋଇ ସମସ୍ତ ସମାଜକୁତ ବୋଲି ବିବେଚିତ ହୋଇ ଅପରାଧୀ ସାଧାରଣରେ ଦୃଶ୍ୟ ହୁଏ । ଏପରି କି, କେନ୍ଦ୍ର ତାହା ସଙ୍ଗେ କଥା କହିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଏଣୁ ତାହାର ଜୀବନଟି ତାକୁ ଗୋଟିଏ ଭାର ସ୍ୱରୂପ ବୋଧ ହୁଏ । ସାମାନ୍ୟ କଲହରେ ମାତ୍ର ମରାମତି ହେଲେ ଉଭୟ ପକ୍ଷକୁ ମିଳାଇବା ପାଇଁ ପଞ୍ଚାୟତ ବସେ । ଉଭୟ ପକ୍ଷରୁ କଥା ଶୁଣାଗଲା ପରେ ସେମାନଙ୍କୁ ଉପଦେଶଦ୍ୱାରା ସତକ କର ଦିଆଯାଏ । ପୁନର୍ମିଳନର ଚିହ୍ନ ସ୍ୱରୂପ ଉଭୟ ପକ୍ଷ ପ୍ରତ୍ୟେକେ ଜଳୁଥିବା ଅଗ୍ନିରୁ ଖଣ୍ଡିଏ ଲେଖାଏ ଖଣ୍ଡ ଆଣି ଅଗ୍ନି ଥିବା ଅଂଶଟି ଛେପ ପକାଇ ନିଭାଇ ଦିଅନ୍ତି ।

ଅପରାଧୀ ଷ୍ଟେଟ୍ ଅଦାଲତରେ କୁଚିତ୍ତ ଦଣ୍ଡିତ ହୁଏ । ଗ୍ରାମବାସୀମାନେ ଏ କଥା ଜାଣି ସୁଦ୍ଧା ଉକ୍ତ ଦଣ୍ଡ ଷ୍ଟେଟ୍ ଅଦାଲତ ନିଜ ସନ୍ତୋଷ ପାଇଁ ଦେଇଅଛି ଭାବି, ସେମାନେ ନିଜ ଗ୍ରାମପଞ୍ଚାୟତରେ ପୁନର୍ବିଚାର କରନ୍ତି । ଗ୍ରାମ୍ୟସଭାର ଆହୁ ନ ଅତି ସରଳ ହେଲେ ହେଁ ଅତି କୌତୂହଳପ୍ରଦ । ପୂର୍ବୋକ୍ତ ଗ୍ରାମର ଉକ୍ତ ପଦାର୍ଥାପମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଜଣେ ମଣ୍ଡପ ଘରେ ଛୁଡ଼ା ହୋଇ ଅତି ଉଚ୍ଚ ସ୍ତରରେ ଭଜି ଗୋଟି ରଖି ଛାଡ଼େ । ଏହା ଜାଣିବା ମାତ୍ରକେ ଆହୁତ ବ୍ୟକ୍ତି ଉପସ୍ଥିତ ହୁଅନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କ ଛୁଡ଼ା ଇତର ଲୋକ କେନ୍ଦ୍ର ଡାକି ପାରେ ନାହିଁ । ଡାକିଲେ ଗ୍ରାମରେ ବିପଦ ପଡ଼ିବାର ଆଶଙ୍କା କରାଯାଏ । କାରଣ ଧର୍ମତଃ ସେମାନଙ୍କ ଛୁଡ଼ା ଅନ୍ୟ କାହାର ଉକ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଅଧିକାର ନାହିଁ ବୋଲି ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତି ।

ସାମାଜିକ କଲହ ନିଷ୍ପତ୍ତି, ଧର୍ମୋତ୍ସବ ଏବଂ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଷ୍ଟୁଦ୍ରା କ୍ଷତ୍ର ବିଷୟ ଗ୍ରାମ୍ୟ ସଭା ଦ୍ୱାରା ଚାଲିତ ହୁଏ । ସାମାନ୍ୟ କିଛି କଥା ହେଲେ ସଭା ଆହୁତ ହୁଏ । ଡାକୁଆ ସ୍ୱର ସହଜରେ ଚିହ୍ନାଯାଏ ।

ରାଜସ୍ୱ

ରାଜା ଭୃଗୁପୀଠରେ ଗସ୍ତ କଲବେଳେ ଭୃଗୁମାନେ ଟଙ୍କା କିମ୍ବା ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସାମଗ୍ରୀ ଭେଟିରୂପେ କର ଦେଉଥିଲେ । ୧୮୭୮ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ଘଟିଥିବା ଭୃଗୁ ବିଦ୍ରୋହ ପରେ କର୍ଣ୍ଣେଲ୍ ସାର୍ ଜେମ୍ସ ଜନସନ ଏବଂ ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟ ପଲିଟିକେଲ୍ କର୍ମଚାରୀଙ୍କ ବନ୍ଦୋବସ୍ତ ସୁଦ୍ଧା ସେମାନଙ୍କ ଉପରେ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ କର ଧାର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ ନ ଥିଲା । ମାତ୍ର କର୍ଣ୍ଣେଲ୍ ଜନସନ ଅତି ବୁଦ୍ଧିମତ୍ତର ସହିତ ଘର ପ୍ରତି ଚାହିଁ ଅଣା ଓ ହଳ ପ୍ରତି ଆଠ ଅଣା ଏବଂ ସ୍କୁଲ ଫିସ ଘର ପ୍ରତି ଏକ ଅଣା ଧାର୍ଯ୍ୟ କଲେ । ଏହା ବ୍ୟତୀତ କେତେକ ଷ୍ଟେଟ୍ ଗୃହ ଛପରବନ୍ଦ କରବା ଏବଂ ରାଜା ଗସ୍ତ କଲବେଳେ ବିନା ପଇସାରେ ତାହାଙ୍କ ଭାର ବୋହୁବା ଭୃଗୁମାନଙ୍କ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟଭୁକ୍ତ ହୋଇଥିଲା । ଏହିପରି ଭାର

ବୋହୂବା କାର୍ଯ୍ୟ ସେମାନେ ଆବହମାନ କାଳରୁ କରି ଆସୁଥିବାର ଅନୁମିତ ହୁଏ । କାରଣ ସେମାନେ 'ବାହୁଜୀ' ଆପଣାର ସନ୍ତକ ବୋଲି ଲେଖାନ୍ତି । ଉପରେକ୍ତ ବନ୍ଦୋବସ୍ତ ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟଙ୍କଦ୍ୱାରା ପ୍ରସ୍ତାବିତ ଓ ମଞ୍ଜୁର ହୋଇଥିଲା, ଆଉ ମଧ୍ୟ ସରତ୍ତ ଥିଲା ଯେ ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟଙ୍କ ଅଜ୍ଞାତସାରରେ କେହି ଏହା ପରିବର୍ତ୍ତନ ବା ପରିବର୍ଦ୍ଧନ କରି ପାରିବେ ନାହିଁ । ମାତ୍ର କର୍ଣ୍ଣେଲ୍ ଜନ୍ସନ୍ ଷ୍ଟେଟରୁ ଚାଲି ଗଲବେଳେ ତତ୍କାଳୀନ ରଜା ଧନୁଜୟ ନାରାୟଣ ଭଞ୍ଜଙ୍କଦ୍ୱାରା ସେ ସରତ୍ତ ଭଙ୍ଗ ହେଲା ।

୧୮୯୩ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ଘଟିତ ବିଦ୍ରୋହପରେ ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟ ଏକେଣ୍ଟ୍ ଏଭ୍: ପି: ଓଥାଲି ସାହେବଙ୍କଦ୍ୱାରା ପୁନର୍ବାର ବନ୍ଦୋବସ୍ତ କରାଗଲା । ଏହାଦ୍ୱାରା ଘର ପ୍ରତି ଛଅଶା ଛପାହୁ ଓ ହଲ ପ୍ରତି ତେର ଅଶା କର ଧାର୍ଯ୍ୟ ହେଲା । ସ୍କୁଲ ଫିସ୍ ମଧ୍ୟ ଏକ ଅଶା ସ୍ଥଳେ ଦୁଇ ଅଶା ହେଲା । ଆଉ ମଧ୍ୟ ଯେଉଁମାନେ ଷ୍ଟେଟ୍ ଗୃହ ଛପରବନ୍ଦ କରିବାକୁ ଅନିଚ୍ଛୁ କରଲେ, ସେମାନଙ୍କ ଉପରେ ଅଧିକା (ଘର ପ୍ରତି) ତନ ଅଶା କର ଧାର୍ଯ୍ୟ କରାଗଲା । ଏ ବନ୍ଦୋବସ୍ତରେ ମୁଦ୍ରିତ ପଟ୍ଟମାନ ଉପରେକ୍ତ ସରତ୍ତ ସହିତ ଗ୍ରାମର ପ୍ରଧାନମାନଙ୍କୁ ଦିଆ ଯାଇଥିଲା ।

କୃଷିକାରୀ ଆଦମ ଜାତିଙ୍କ ଭ୍ରମଣଶୀଳ ଲକ୍ଷଣ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଭୂସ୍ୱାମୀମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ରହିଅଛି । ଗୋଟିଏ ତଦଲରୁ ବଳ ଚାଲିଗଲେ ସେମାନେ ତାହା ପରିତ୍ୟାଗ କରି ନୂତନ ତଦଲ ଆବାଦ କରନ୍ତି । ଆଉ ମଧ୍ୟ ପ୍ରାୟ ପ୍ରତି ୨୦ ବର୍ଷ ପରେ ଏକ ସ୍ଥାନରୁ ଅନ୍ୟସ୍ଥାନକୁ ଗ୍ରାମ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କର କୃଷି କେବଳ ପାହାଡ଼ ପାଶ୍ୱ ସ୍ଥଳ ତଦଲ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରେ । ଏହି ତଦଲ ସାଧାରଣତଃ ୩ବର୍ଷ ଗୁଣ କରାଯାଏ । ପ୍ରଥମ ବର୍ଷ ନାନା ପ୍ରକାର ରବି ଫସଲ, ଦ୍ୱିତୀୟ ବର୍ଷ ଧାନ ଓ ତୃତୀୟ ବର୍ଷ କୃଷିତ୍ତ ଶାକଶବଜା ଆଦି ଶସ୍ୟ ହୁଏ ।

ଏହା ସ୍ୱାଭାବିକ ଯେ ଯେଉଁଠାରେ ଏକ ପ୍ରକାର କୃଷି ହୁଏ ସେଠାରେ କ୍ଷତ ଅନିବାର୍ଯ୍ୟ । ପୁରତନ ଜଙ୍ଗଲମାନ ମଧ୍ୟ ଧୂଃସ ପ୍ରାପ୍ତ ହୁଏ । ଏଣୁ ଭୂସ୍ୱାମୀମାନଙ୍କରେ ଭ୍ରମଣ କଲବେଳେ ପାହାଡ଼ମାନ ଅନାଚ୍ଚୁତ ଦେଖାଯାଏ । କୌଣସି କୌଣସି ଗ୍ରାମରେ ଅଳ୍ପ ପରିମାଣର ଶାରଦୀ ଜମି ଦେଖାଯାଏ । ମାତ୍ର ସେ ସବୁ ପୁରତନ ଗାଡ଼ରେ ଆବାଦ ହୋଇଥାଏ । ସାଜରେ ଅର୍ଥାତ୍ତ ଏକରୁ ଅଧିକ ଲେକ ମିଳି କୌଣସି ଜମି ଗୁଣ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ପ୍ରତ୍ୟେକେ ନିଜ ନିଜ ଜମି ଚଷନ୍ତି । ସେମାନେ ନିଜକୁ ରଇତ ବା ଅନ୍ୟ କାହାକୁ ଜମିଦାର ବୋଲି ସ୍ୱୀକାର କରନ୍ତି ନାହିଁ । ସେମାନଙ୍କ ପୂର୍ବପୁରୁଷମାନେ ଯେଉଁ ଜମି ଅଧିକାର କରିଥିଲେ, ସେମାନେ ତହିଁର ସ୍ୱତ୍ୱାଧିକାରୀ ବୋଲି ଜ୍ଞାନ କରନ୍ତି ।

ଏକ ଗ୍ରାମର ଜମି ବିବାଦରେ ଅନ୍ୟ ଗ୍ରାମ ବା ଏକ ଗ୍ରାମ ମଧ୍ୟରେ ଜଣକର ଜମି ଅନ୍ୟ କେହି ଗୁଣ କଲେ ତାହା ପୂର୍ବ ଦଖଲକାରୀକୁ ସ୍ୱତ୍ତ ଦିଆଯାଏ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଗ୍ରାମରେ ଜମି ଏତେ ଅଧିକ ରହିଥାଏ ଯେ ତାହାର ଦଖମାଂସ ଆବାଦ ହୋଇ ପାରେ

ନାହିଁ । ଯଦି କୌଣସି ଜମିରେ ବିବାଦ ଉପସ୍ଥିତ ହୁଏ, ତାହା ଆପଣା ଆପଣା ମଧ୍ୟରେ ମୀମାଂସା କରିଥାନ୍ତୁ । ଯେଉଁ ଜମି ନିଜର ବା ଅନ୍ୟ କାହାର ନୁହେଁ, ଲୋକ ଅଭାବରୁ ପଡ଼ତ ରହୁଅଛି, ସେ ଜମିକୁ କେହି ଗୁଣ୍ଠ କରିବାର ଇଚ୍ଛା କଲେ ଗ୍ରାମର ପଞ୍ଚାୟତଙ୍କ ଅନୁମତି ନେଇ ଆବାଦ କରେ । ସେମାନଙ୍କ ପୈତୃକ ସ୍ଥାବର ସମ୍ପତ୍ତି ଅଧିକାର ବିଷୟକ ଆଇନରୁ ନିଶ୍ଚୟ କରାଯାଏ ଯେ ଯେଉଁ ଲୋକ ଜମି ଆବାଦ କରିପାରେ ନାହିଁ, ସେ ଲୋକଙ୍କ ଜମିରେ ଅଧିକାର ରହେ ନାହିଁ ।

ଗୁଣ୍ଠର ଉପକରଣ ଓ ଗୁଣ୍ଠ ଜମି ପୁନଃପୌସାଦି ହିସାବ ଦଖଲ କରନ୍ତି । ପୁଣି ନ ଥିଲେ ଜମି ଉତ୍ତରାଧିକାରୀ ଦଖଲ କରନ୍ତି, ମାତ୍ର ଦୁହିତାମାନଙ୍କର ସ୍ଥାବର ସମ୍ପତ୍ତିରେ କିଛି ସ୍ୱତ୍ତ୍ୱ ନ ଥାଏ । କେବଳ ଅସ୍ଥାବର ସମ୍ପତ୍ତିରେ ସେମାନଙ୍କର ସ୍ୱତ୍ତ୍ୱ ଥିବାର ବିବେଚିତ ହୁଏ । ଭୂମିମାନେ କନ୍ୟାମାନଙ୍କ ବିବାହ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଖୋରାକ ପୋଷାକ ଯୋଗାଇବାକୁ ବାଧ୍ୟ ଅଟନ୍ତି । ସେମାନେ ଏତେ ସରଳ ଆଇନ ଓ ପାରିବାରିକ ଶାସନର ଅଧୀନତାରେ ବାସ କରି ଏପରି ଆଦମ ସୌଜନ୍ୟ ଦେଖାନ୍ତି, ଯାହା ପ୍ରତି ଆଧୁନିକ ସଭ୍ୟଜାତିମାନଙ୍କ ହିଁସର ଉଦ୍ରେକ ହୋଇ ପାରେ । ଭୂସମ୍ପତ୍ତିର ବା ସାମାଜିକ ଗୁଣ୍ଠର ପୁର୍ବ ପ୍ରଚଳିତ ପ୍ରଥାର ବ୍ୟତିତ ହେଲେ ସେମାନେ ତାହା ରକ୍ଷା କରିବା ବିଷୟରେ ଦୃଢ଼ ପରିକର ହୁଅନ୍ତି । କେହି ତାହା ସମ୍ଭାର କରିବାକୁ ଗଲେ ସେମାନଙ୍କର ନିତାନ୍ତ ଅପ୍ରୟ ହୋଇ ପଡ଼େ । କିନ୍ତୁ କର୍ତ୍ତୈକ ଜନସନ୍ ଓ ଏଚ୍. ପି. ଓଆଲି ସାହେବଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟ ଅତି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟଜନକ ଫଳ ଦେଖାଇଛି । କର୍ତ୍ତୈକ ଜନସନ୍ ପ୍ରଥମେ ସେମାନଙ୍କ ଭ୍ରଷା ବୁଝିପାରୁ ନ ଥିଲେ । ଓଆଲି ସାହେବ ମଧ୍ୟ ଯେତେବେଳେ ଆସିଲେ, ସେ ସେମାନଙ୍କ ଆଗୁରୁ ବ୍ୟବହାର ବିଷୟରେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅନଭିଜ୍ଞ ଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଉଭୟ ସାହେବ ଭୂସୂଚୀମାନଙ୍କ ଅଭୁତ ଗୁଣ୍ଠନାତ ଉପରେ ଆସ୍ଥା ପ୍ରଦର୍ଶନ କରି ସେମାନଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସ ଭାଙ୍ଗି ଦେଇଥିଲେ । ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ ଉଭୟ ସାହେବଙ୍କ ନାମକୁ ସେମାନେ ପ୍ରତିଦିନ ଗଳ୍ପରେ ସ୍ଥାନ ଦେଉଅଛନ୍ତି ଓ ସେମାନଙ୍କର ମଙ୍ଗଳକାଂକ୍ଷା ବୋଲି କହିଥାନ୍ତି ।

କୌଣସି କର୍ମଗୁରୁର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ କ୍ଷମତା ପ୍ରଦର୍ଶନ କିମ୍ବା ନିଜ ନିଜ କଥା ବା ଆଦେଶରେ ଅସ୍ଥାୟିତ୍ୱ କିମ୍ବା ପୂର୍ଣ୍ଣତା କଥା ଅଥବା ସଦେହପୂର୍ଣ୍ଣ ବ୍ୟବହାର ଦେଖିଲେ ଭୂସୂଚୀମାନେ ତାହା ପ୍ରତି ଶଙ୍କା ବା ଭକ୍ତି ରଖନ୍ତି ନାହିଁ ।

ଏହିପରି ରାଜସ୍ୱ ବଦୋବସ୍ତ୍ର ଓ ଜମି କଲହ ମୀମାଂସା ପାହାଡ଼ିଆ ଭୂସୂଚୀମାନଙ୍କ (ଅର୍ଥାତ୍ ଯେଉଁମାନେ ଭୂସୂଚୀତରେ ବାସ କରନ୍ତି) ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଚଳିତ ଅଛି । ମାତ୍ର ଯେଉଁମାନେ ଦଣ୍ଡପାଟରେ (ପ୍ରଗନା) ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଜାତି ସହ ବାସ କରନ୍ତି, ସେମାନେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଜାତିଙ୍କ ପରି ପ୍ରଚଳିତ ନିୟମାନୁସାରେ ଖଜଣା ଦିଅନ୍ତି । ଖଜଣା ବ୍ୟତୀତ ସବୁ ସମ୍ପତ୍ତିଦାୟର ଭୂସୂଚୀମାନେ ଦୁଇ ବର୍ଷରେ ରଥ ତଥା ସକାଶେ କାଠ ଓ ରଥଟଣା ସକାଶେ ଲଝରେ ତଥା ହୋଇଥିବା ମୋଟ ଦଉଡ଼ି ଯୋଗାନ୍ତି । ପୁର୍ବେ ସେମାନେ

ବିନା ପଇସାରେ କାଠ ଓ ଦଉଡ଼ି ଗଡ଼ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବୋହୂ ଆଣୁଥିଲେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ବହୁନ ସକାଶେ ଦୈନିକ ଖୋରାକ ପାଆନ୍ତି । ରାଜସ୍ୱ ଆଦାୟ ପ୍ରଥା ଅତି ସରଳ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ପ୍ରଧାନକୁ (ଯେ କି ଷ୍ଟେଟରୁ ପଟ୍ଟା ପାଇଥାଏ) କିମ୍ବା ପ୍ରତି ରାଜତ ଉପରେ ଯେ ଖଜଣା, ତାହାର ତାଲିକା ଦିଆଯାଏ । ସେ ତାହା ଆଦାୟ କରି ପୀଡ଼ ସରଦାର କିମ୍ବା ଦିଏ । ପୀଡ଼ ସରଦାର ମଧ୍ୟ ପ୍ରତି ମୌଜାର ଯାହା ପ୍ରାପ୍ୟ ତାହାର ତାଲିକା ପାଇଥାଏ । ତାହାର ପୀଡ଼ ମଧ୍ୟସ୍ଥ ସମସ୍ତ ମୌଜାମାନଙ୍କର ରାଜସ୍ୱ ଆଦାୟ ହେଲେ ସେ ନିଜେ ଆସି ଖଜଣାଖାନାରେ ଖଜଣା ଦାଖଲ କରେ । ସରଦାର ଓ ପ୍ରଧାନ ଷ୍ଟେଟ ଡରଫ୍ଟରୁ ମନୋନୀତ ହୁଅନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ପୈତୃକ ଦାବା ବିଷୟରେ ଗ୍ରାମବାସୀମାନଙ୍କ ମତ ଆଲୋଚନା କରାଯାଏ ।

ମନୋନୀତ ହେବାର ଚିହ୍ନ ସ୍ୱରୂପ ସରଦାର ଓ ପ୍ରଧାନ ରାଜାଙ୍କଠାରୁ ଶାଢ଼ୀ ବା ଶିରେପା ପାନ୍ତି । ଏହି କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ ସେମାନେ ମାଲିକାନା (କମିଶନ) ଅତି ସ୍ୱାମୀନ୍ୟ ପାଆନ୍ତି । ମାତ୍ର ସେଥିପ୍ରତି ସେମାନେ ଆସ୍ତା ରଖନ୍ତି ନାହିଁ ।

ସେମାନେ ଯେଉଁ ଧାନ ଫସଲ ଅମଳ କରନ୍ତି, ତାହା ଅଳ୍ପ ଦିନରେ ଶେଷ ହୋଇଯାଏ । ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଫସଲରେ ଗୁରୁତ୍ୱ ବଦଳାଇ ବର୍ଷ ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରଖନ୍ତି । ଭୂତ ସେମାନଙ୍କର ପ୍ରଧାନ ଲାଭ୍ୟ ନୁହେଁ । ମଧ୍ୟେ ମଧ୍ୟେ ଆନେକପ୍ରମୋଦ ପାଇଁ ଭୋଜି କିମ୍ବା ଉତ୍ସବାଦିରେ ଭୂତ ରାଜା ଖାଇବାକୁ ଦିଅନ୍ତି, ସେମାନେ ବନଜାତ ଫଳମୂଳ ଓ ଶାକଶବଜିରେ ଜୀବିକା ନିବାସ କରନ୍ତି ।

ଧର୍ମ

ଭୂୟାଁମାନେ ବ୍ୟବହାରତଃ ଶକ୍ତି ଉପାସକ ଅଟନ୍ତି । ପୃଥିବୀ, ଜଳ ଏବଂ ଆକାଶରେ ସେମାନଙ୍କର ଅଧିକାର ଦେବଦେବୀ ଅଛନ୍ତି । କେହି ବିନା ବଳରେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହୁଅନ୍ତି ନାହିଁ, ସେମାନଙ୍କୁ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ନ କଲେ ସେମାନେ ବିପଦ ଘଟାନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କର ଧର୍ମାନୁଷ୍ଠାନ ଅଧିକାଂଶ ଆଦିମ ଅନାଧିକାରୀମାନଙ୍କ ତୁଲ୍ୟ ଅଟେ । କେତେକ ବିଷୟ ସେମାନେ ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କଠାରୁ ଅନୁକରଣ କରି ଅଛନ୍ତି ।

ଦେବତାମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ନିମ୍ନୋକ୍ତ ଦଶ ଗୋଟି ପ୍ରଧାନ । ଯଥା—୧—ବୋଧୁମ୍, ୨—ଗସାର, ୩—ବରୋଦି ପାଟ, ୪—ସେନ୍ତୁ ପାଟ, ୫—ବୈତରଣୀ ପାଟ, ୬—ଲକ୍ଷ୍ମୀ ପାଟ, ୭—ମଣ୍ଡଳ ପାଟ, ୮—ମହାଠାକୁରଣୀ, ୯—ପରମ୍ପାଲ ବାଗିଆ ଏବଂ ୧୦—ପିଥିନ ପାଟ । ଏମାନେ ଜଙ୍ଗଲ ଏବଂ ଗ୍ରାମରେ ବାସ କରନ୍ତି ବୋଲି ସେମାନଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସ ।

ସେମାନେ ସର୍ବପ୍ରଥମେ ପୃଥିବୀ ଦେବୀର ପୂଜା କରନ୍ତି । ତାହା ପରେ ତାଙ୍କର ପୁତ୍ର ବାଘ ଦେବତା ଓ ଶସ୍ୟ ଦେବତାଙ୍କୁ ସ୍ଥାନ ଦିଅନ୍ତି । ଦୁର୍ଗାପୂର୍ବେ ଗ୍ରାମ ଦେବତା, ଜଳ ଦେବତା, ଅରଣ୍ୟ ଦେବତା, ବାୟୁ ଦେବତା ଓ ବୃଷ୍ଟି ଦେବତାମାନେ ସ୍ଥାନ ପାଆନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ପାରିସ୍ ଦେବତା ମଧ୍ୟ ପୂଜା ପାଆନ୍ତି । ଗ୍ରାମର ଦେହୁରାଦ୍ୱାରା ପ୍ରତ୍ୟେକ

ଘରେ ସେମାନଙ୍କର ପିତୃ ଦେବତା ସ୍ଥାପିତ ହୁଅନ୍ତି । ବଡ଼ ବଡ଼ ଶାଳଗଛ ତଳେ ଇପ୍ପରୋକ୍ତ ଦେବତାମାନଙ୍କର ନିଦର୍ଶନ ରୂପେ ପଥର ଖଣ୍ଡେ କିମ୍ବା କାଠର ମୁଣ୍ଡିଆଟିଏ ବଢ଼ି ହୋଇ ସିନ୍ଦୂରଦ୍ୱାରା ଚିତ୍ରିତ ହୋଇ ରଖା ହୋଇଥାଏ । ସେମାନଙ୍କର ଦେବତା-ମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କେତେକ ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନକୁ ଆଜ୍ଞାତ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ନିଜ ଜାତୀୟ ଦେହୁରା ସେମାନଙ୍କୁ ପୂଜା କରେ । ଦେହୁରାମାନେ ପୁରୁଷାନୁକ୍ରମେ ଗ୍ରାମର ସୌଭେଦ୍ୟତ୍ୟ ଓ ଦେବତା ପୂଜା କରନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କ ବଂଶ ମଧ୍ୟରେ ସମସ୍ତେ ଦେହୁରା ସଞ୍ଜା ଧାରଣ କରନ୍ତି, ମାତ୍ର ଯେଉଁମାନେ ଉପଯୁକ୍ତ ବିବେଚିତ ହୁଅନ୍ତି, ସେମାନେ ପୂଜକ ହୁଅନ୍ତି । ପୂଜକ ଦେହୁରା ଆପଣା ସମ୍ପ୍ରଦାୟର ଯେ କୌଣସି ଭୂୟାଁର କନ୍ୟାକୁ ବିବାହ କରି ପାରେ ଏବଂ ଆପଣା ଇଚ୍ଛାନୁସାରେ ଦେହୁରା କାର୍ଯ୍ୟ ଗୁଡ଼ି ଦେଇ ପାରେ ।

ବ୍ୟାଘ୍ରଚର୍ମ ଓ ଉଚ୍ଚଦୁଙ୍କାର ମାଟି ଏକତ୍ର ଧରି ହଲପ ବା ଶପଥ କରାଯାଏ । କୌଣସି ବିଷୟ ପ୍ରମାଣ କରିବାକୁ ହେଲେ ଏହା ଶେଷ ଉପାୟ ଅଟେ । ଏ ପ୍ରକାରର ଶପଥରେ କେନ୍ଦ୍ର କିଛି ଗୋପନ କରି ପାରେ ନାହିଁ । ପ୍ରକୃତ ସତ୍ୟ କହିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହୁଏ, କାରଣ ଉକ୍ତ ଚର୍ମ ଧରି ମିଛ କହିଲେ ଅଳ୍ପ ଦିନ ମଧ୍ୟରେ ବାଦ ମୁହଁରେ ପଡ଼ିବାକୁ ହୁଏ ବୋଲି ସେମାନଙ୍କର ଦୃଢ଼ ବିଶ୍ୱାସ । ଜଳ ଓ ଅଗ୍ନି ପରୀକ୍ଷାଦ୍ୱାରା ଯେ ନିଷ୍ପତ୍ତି ହୁଏ, ତାହା ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବୋଲି ବିବେଚିତ ହୁଏ । ଫଟୁଥିବା ଗୋବର ପାଣିହାଣ୍ଡିରେ ହାତ ଗୁଡ଼ାଇ ଗୋଟିଏ ତାମ୍ବୁ ମୁଦ୍ରା ଯେ ବାହାର କରି ଆଣି ପାରେ, ଅଥଚ ତାହାର ହାତ ଫୋଟକା ନ ହୁଏ, ସେ ନିର୍ଦ୍ଦୋଷ ବୋଲି ବିଶ୍ୱାସ କରାଯାଏ; କିମ୍ବା ଦୋଷୀ ଏକ ହାତ ଅନ୍ତରରେ ଲଗିଥିବା ବାରଗୋଡ଼ ବିଶିଷ୍ଟ ଓ ତେରେଗ୍ନ ହୋଇ ଧରାହୋଇଥିବା ନିଶ୍ଚିତ ଉପରେ ଉଠି ଉପରୁ ତଳେ ଖୋଲା ହୋଇ ଥିବା ଗୋଲକ୍ରମ ଗାତ ମଧ୍ୟରେ ଖିରି ଭାଲ ଦେଇ ପାରିଲେ ନିର୍ଦ୍ଦୋଷ ବୋଲି ପ୍ରମାଣିତ ହୁଏ । ଉକ୍ତ ଗର୍ଭି ପୁତ୍ରରୁ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ତ ହୋଇଥାଏ । ସର୍ବୋପରି ଭୟାନକ ପରୀକ୍ଷା ଏହି ଯେ, ପ୍ରତ୍ୟେକ ହାତ ପାପୁଲରେ ସାତ ଗୋଟି ଲେଖାଁଏ ଅଣ୍ଟିଭଥ ପଦ ରଖି ମଧ୍ୟରେ ଅଧସେର ଓଜନର ଉତ୍ତୁପ୍ତୁରକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ ଖଣ୍ଡେ ଲୁହା ଧରି ଖଣ୍ଡେ ଲୁଇ ଉପରେ ସାତ ବେଡ଼ ଗୁଲି ଗଲେ ନିର୍ଦ୍ଦୋଷ ବୋଲି ପ୍ରମାଣିତ ହୁଏ । ଯେ ନ ପାରେ ସେ ଗ୍ରାମରୁ ବିତାଡ଼ିତ ହୋଇ ତିନି କିମ୍ବା ଗୁରୁ ମାଇଲ ଦୂରରେ ପୃଥକ୍ ହୋଇ ଘର କରି ରହେ । କିମ୍ବା ତାହାର କଲଙ୍କ ଲୁପ୍ତ ହେବା ଆଶାରେ ଅନ୍ୟ କଳ୍ପରେ ଯାଇ ବାସ କରେ । ସେମାନଙ୍କ ଧର୍ମ ବନ୍ଦିନ ଅତି କଠୋର ଏବଂ ସେମାନେ ସେ ପ୍ରଥାର ବଶବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ଚଳିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ଅଟନ୍ତି ।

ଗ୍ରାମଦେବତାମାନଙ୍କର ପୂଜା ପ୍ରଣାଳୀ ଅବଲୋକନ କଲେ ପରମାର୍ଥୀମାନଙ୍କର ଦୁର୍ଲ୍ଲଭ ଜାତ ହେବ । ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କେନ୍ଦ୍ର ଉକ୍ତ ପୂଜା କାର୍ଯ୍ୟ ଯଥାବିଧି ସମ୍ପନ୍ନ ନ କଲେ ଦଣ୍ଡିତ ଓ ପଡ଼ିତ ହୁଏ ।

ସୁଟଲଣ୍ଡ ଦେଶରେ ଫେୟାରା କ୍ରସ * (Fairy Cross)ଦ୍ୱାରା ଅଳ୍ପ ସମୟ ମଧ୍ୟରେ ଯେପରି ଯୁକାର୍ଥ ସୈନ୍ୟ ଏକତ୍ର କରାଯାଏ, ସେହିପରି ଭୂୟାଁମାନେ ଗୋଟିଏ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଉପାୟ ଦ୍ୱାରା ଉକ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟ ସମ୍ପନ୍ନ କରନ୍ତି । କିମ୍ବା କୌଣସି ବିଶେଷ କାର୍ଯ୍ୟ ଉପଲକ୍ଷରେ ସମସ୍ତ ଭୂୟାଁ ଦେଶର ଲୋକମାନେ ଏହିପରି ଏକତ୍ର ହୁଅନ୍ତି । ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ଭଲ ଭଲ ଗ୍ରାମରୁ କେତେ ଜଣ ପ୍ରଭନ୍ନିଧି ଏକତ୍ର ହେଲେ ତାହାକୁ ମହାଦେଶ ବୋଲାଯାଏ । ଉକ୍ତ ମହାଦେଶ ପ୍ରଥମେ ଦେହୁରାଦ୍ୱାରା ପରିଚାଳିତ କରାଯାଏ । ପରେ ସିଆଡ଼ି ଲଣ୍ଡ ଅଣାଯାଇ ଗୋଟିଏ ସରୁ ଦଉଡ଼ି ବଳା ହୁଏ । ପ୍ରଥମେ ମହାଠାକୁରଣୀ, ଦ୍ୱିତୀୟରେ ମହାରାଜା ଏବଂ ତୃତୀୟରେ ମହାଦେବାଙ୍କ ନାମରେ ତନିଗୋଟି ଗଣ୍ଡି ପଡ଼େ, ଆଉ ମଧ୍ୟ ଯେତେ ଦିନ ମଧ୍ୟରେ ଏକତ୍ର ହେବାକୁ ହେବ, ସେତକ ଗୋଟି ଗ୍ଲେଟ ଗ୍ଲେଟ ଗଣ୍ଡି ଦିଆଯାଇ ଆହ୍ୱାନର ଚନ୍ଦ୍ର ପୁରୁପ ତାହା ଅନ୍ୟ ଗ୍ରାମକୁ ନେଇ ଯିବା ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ଯୁବକକୁ ଦିଆଯାଏ । ସେ ତାହା ନେଇ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ଗ୍ରାମରେ ପହଞ୍ଚି ପ୍ରଥମେ ଯେଉଁ ଲୋକକୁ ଦେଖେ ତାହାକୁ ଦିଏ । ସେ ପାଇଲ ମାଦକେ ଦୁଇ ବେଗରେ ତାହା ଅନ୍ୟ ଗ୍ରାମକୁ ନେଇଯାଏ । ଏହିପରି କେତେକ ଘଣ୍ଟା ମଧ୍ୟରେ ତାହା ସମସ୍ତ ଭୂୟାଁଗ୍ରାମ-ମାନଙ୍କର ଦୁରତା ଦୃଷ୍ଟିରେ ଏକତ୍ର ଅଧିକ ଉକ୍ତ ପ୍ରକାର ଗଣ୍ଡିମୁକ୍ତ ସିଆଡ଼ି ଦଉଡ଼ି ଏକ ସମୟରେ ବିଭିନ୍ନ ଦିଗକୁ ପଠାଯାଏ ।

ଦଶହରା କିମ୍ବା ରଥଯାତ୍ରା ପ୍ରଭୃତ ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କ ଧର୍ମୋତ୍ସବରେ ଭୂୟାଁମାନେ ଆମୋଦପ୍ରମୋଦ ପାଇଁ ଯାତ୍ରା ଦେଖିବା ଅଭିପ୍ରାୟରେ ଆସନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଧର୍ମଗତ ଭାବ ସେମାନଙ୍କ ହୃଦୟରେ ନ ଥାଏ ।

ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କ ଉତ୍ସବର ଗୁଣଗୁଣରୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ସୂଅକରୂପେ ସେମାନଙ୍କର ଦୁଇଗୋଟି ଉତ୍ସବ ଅତି ଧର୍ମଗତ ଭାବରେ ଓ ଆଡ଼ମ୍ବର ସହକାରେ ସମ୍ପାଦିତ ହୁଏ । ପ୍ରଥମଟି ମାଘମାସ ମଧ୍ୟରେ ଯେ କୌଣସି ଦିନ ଗୋଟିଏ ଗ୍ରାମରେ ‘ମାଘ’ପୋଡ଼ି ଉତ୍ସବ ହୁଏ । ଏକ ଦିନରେ ସମସ୍ତ ଗ୍ରାମରେ ଉତ୍ସବ ନ ହେବାର ଅଭିପ୍ରାୟ ଏହି ଯେ ଏକ ଗ୍ରାମର ଲୋକେ ଅନ୍ୟ ଗ୍ରାମର ଉତ୍ସବରେ ଯୋଗ ଦେଇ ପାରିବେ ନାହିଁ ।

ଏ ଉତ୍ସବରେ ଭୂୟାଁମାନେ ବ୍ୟଭିଚାର ଓ ମଦ୍ୟପାନର ଅଭିଶପ୍ତ ପ୍ରଣୟ ଦିଅନ୍ତି । ଦେବତାଙ୍କ ତୃପ୍ତି ପାଇଁ ଅଶ୍ଳୀଳ ଭାଷାରେ ପରିହାସବ୍ୟଞ୍ଜିକ ଗାନ ଆବଶ୍ୟକ ବୋଲି ମନେ କରାଯାଏ । ପୁଣି ସେମାନେ କର୍ଦ୍ଦମାଦି ନାନାପ୍ରକାର କଦର୍ଯ୍ୟ ପଦାର୍ଥରେ ଚିତ୍ତ ବିଚିତ୍ର ହୋଇ ଅତି କଦାକାର ବେଶ ଧାରଣ କରନ୍ତି । ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ମଦ୍ୟପାନ ନ କଲେ ସୁଦ୍ଧା ଉକ୍ତ ପ୍ରକାର କଦାକାର ବେଶ ଧାରଣ କରି ଅଶ୍ଳୀଳ ଗାନରେ ଯୋଗ ଦିଅନ୍ତି । ଧାର୍ମିକତା-ମାନେ (ଅବିବାହିତା ଯୁବତୀ) ଅଧିକାଂଶ ସମୟ ଏଥିରେ ଲିପ୍ତ ହୁଅନ୍ତି । ଏହି ଉତ୍ସବ

* ସୁଟଲଣ୍ଡରେ ବିଦ୍ରୋହ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲେ ଦେଶର ସମସ୍ତ ଲୋକ ଅସ୍ତ୍ରଶସ୍ତ୍ର ସହ ଶୀଘ୍ର ଏକତ୍ର ହେବା ପାଇଁ ଦୁଇ ଖଣ୍ଡ କାଠ କୃଷ୍ଣ ବର୍ଣ୍ଣ କପୋଇ ଓ ରକ୍ତଦ୍ୱାରା ଚିହ୍ନିତ ହୋଇ ଗ୍ରାମେ ଗ୍ରାମେ ବୁଲିଯାଏ । ଏହା ଆହ୍ୱାନର ଚନ୍ଦ୍ର ବୋଲି ସମସ୍ତେ ଜାଣି ଅତିରେ ଏକତ୍ର ହୁଅନ୍ତି ।

ତନି ଦିନ କରାଯାଏ । ଏହି ତନିଦିନ ମଧ୍ୟରେ ନିଜ ସମ୍ପର୍କୀୟ କିମ୍ବା ସ୍ୱାମୀ ସ୍ତ୍ରୀ ମଧ୍ୟରେ ଲଜ୍ଜା କିମ୍ବା ସମ୍ମାନ ରହେ ନାହିଁ । ଭାଇ ଭଉଣୀ ମଧ୍ୟରେ ଅଶ୍ଳୀଳ ଭାଷାରେ ପରହାସ ବ୍ୟଞ୍ଜିତ କଥାବାର୍ତ୍ତା ହୁଏନି ।

ଫସଲ ଅମଳ ଶେଷରେ “କରମା” ଉତ୍ସବ ହୁଏ । ଏଥିରେ ମଧ୍ୟ ବ୍ୟତୀତର, ମଦ୍ୟପାନ ଓ ଅଶ୍ଳୀଳ ଗାନ ପୁସ୍ତକପଠ ହୁଏ । ଯେଉଁ ଫସଲ ଅମଳ ହେଲେ ତାହା ସେମାନଙ୍କର ବର୍ଷକ ପାଇଁ ସେମାନେ ଏ ଉତ୍ସବ କରିଥାନ୍ତି । କରମା ନାମକ ଗଛର ଡାଳ ଦୁଇଖଣ୍ଡି ରାଜା ଓ ରାଣୀ ନାମରେ ଏକଦି ଭୂମିରେ ପୋତ ସେମାନଙ୍କର ପରପୁର ବିବାହ ଉତ୍ସବ ସମ୍ପାଦନ କରନ୍ତି । ସାପ ଓ ପକ୍ଷୀ ଧର ହୋଇ ଅଣାଯାଏ । ସାପମାନଙ୍କ ଦୁଇପାଟି ଫୋଡ଼ା ହୋଇ ସିଲାଇ କରାହୁଏ ଯେପରି ସେମାନେ କାମୁଡ଼ି ପାରିବେ ନାହିଁ । ଏହାପରେ ସେମାନଙ୍କୁ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟକୁ ଗୁଡ଼ି ଦିଆଯାଏ । ପକ୍ଷୀମାନଙ୍କୁ ଡାଳମାନଙ୍କରେ ବାନ୍ଧି କାଣ୍ଡ ଏବଂ ପଥର ମାରି ବଧ କରାଯାଏ । ଏ ଦୁଇଗୋଟି ଉତ୍ସବ ଛଡ଼ା ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କଠାରୁ ଗୃହ୍ୟତ ଗଙ୍ଗା ପୁଣ୍ଡିମା ଉତ୍ସବ ମଧ୍ୟ କରନ୍ତି । ଏଥିରେ ମଧ୍ୟ ପୁସ୍ତକପଠ ଅଭକ୍ତି ଓ କଦାକାର ଦୃଶ୍ୟମାନଙ୍କର ଅଭିନୟ ହୁଏ । ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କ ପରି ସେମାନଙ୍କର କୌଣସି ଉତ୍ସବର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଦିନ ନାହିଁ । ଯେଉଁଦିନ ସୁବିଧା ମନେ କରନ୍ତି ସେହି ଦିନଠାରୁ ଉତ୍ସବ ଆରମ୍ଭ କରନ୍ତି । ମାତ୍ର ଯେଉଁ ଉତ୍ସବ ଯେତେ ଦିନ ହେବ, ତାହା ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଥାଏ ।

ଏହିସବୁ ଉତ୍ସବମାନଙ୍କରେ ଭୋଜି ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ମଦ୍ୟପାନ ଓ ନୃତ୍ୟ ଯଥେଷ୍ଟ ପରିମାଣରେ ହୁଏ । ଆଦୁର ମଧ୍ୟ ଧାଙ୍ଗଡ଼ା ଓ ଧାଙ୍ଗଡ଼ୀମାନଙ୍କର ସାହାର ସାହାକୁ ବିବାହ କରିବାର ଇଚ୍ଛା ଥାଏ, ସେ ଏହି ଉତ୍ସବ ସମୟରେ ପ୍ରକାଶ କରେ ।

ଶିକାର ଉତ୍ସବରେ (ଓକିନ ପାରିସ୍) ସମସ୍ତ ପୁରୁଷ ବ୍ୟକ୍ତି ଯୋଗ ଦେବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହୁଅନ୍ତି । ଏହା ତଇ ଦିନ କରାଯାଏ, ପ୍ରତ୍ୟେକ ଗ୍ରାମରେ ଆପଣାର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ବାଦ୍ୟପାଇଁ ପାଶମାନଙ୍କୁ ରଖିଥାନ୍ତି ।

କୌଣସି ଜନ୍ମ ଶରଦିକ ହୋଇ ପଳାଇ ଗଲେ ସେମାନେ କ୍ଳାନ୍ତଭାବରେ ଯେତେଦୂର ହେଉପକ୍ଷେକେ ତାହାର ପାଦ ଚିହ୍ନାଦି ଅନୁସରଣ କରି ତଡ଼ି ତଡ଼ି ଶେଷରେ ଧରନ୍ତି । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଶିକାର ଗ୍ରାମର ପ୍ରଧାନ ଘର ନିକଟକୁ ବହୁ ନିଆଯାଏ । ଯେଉଁ ଲୋକ ଜନ୍ମଟି ମାରିଥାଏ, ପ୍ରଧାନ ତାହାକୁ ଖଣ୍ଡେ ଲୁଗା ପୁରସ୍କାର ଦିଏ । ଯେ ଯେପରି ଜନ ମାରେ ତତ୍ତଦୁତ୍ସବରେ ସେହିପରି ଲମ୍ବା ଓ ମୂଲ୍ୟର ଲୁଗା ପାଏ । ଗୋଟିଏ ବାଘ ମାଇଲେ ୧୨ ହାତ ଲମ୍ବା ଲୁଗା ମିଳେ । ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ବିଜ ଜନ୍ମର ପାଦ ହଳଦା ପାଣିରେ ଧୋଇ ଦିଅନ୍ତି । ତାହାପରେ ଗ୍ରାମ ବାହାରକୁ ନେଇ କାଟି ଖଣ୍ଡେ (ପଛ ଗୋଡ଼ରୁ ଗୋଟିଏ) ଶାନ୍ତି ଓ ଚର୍ମଟି ପ୍ରଧାନଙ୍କୁ ଦେଇ ଅବଶିଷ୍ଟ ଗ୍ରାମ ମଧ୍ୟରେ ବାଣ୍ଟି ଦିଅନ୍ତି । ଏକ ଗ୍ରାମର ଶରଦ୍ୱାର ଖଣ୍ଡିଆ ହୋଇଥିବା ଜନ୍ମ ଅନ୍ୟ ଗ୍ରାମରେ ମାଡ଼ ଖାଇଲେ ଯଦି

ସେମାନେ ତାକୁ ଗୋପନ କରନ୍ତି ଓ ପୂର୍ବ ବାଣ୍ଟିଆ ତାହା ଜାଣିପାରେ, ତେବେ ଦେଶ ମଧ୍ୟରେ ସଭା ହୋଇ ବିଚାର କରାଯାଏ ଏବଂ ଗୋପନକାରୀ ଦୋଷୀ ବୋଲି ପ୍ରମାଣିତ ହୁଏ ।

ରୋଗ ମାତ୍ରେ ଦେବତାର ଆବେଶ ବୋଲି ଜ୍ଞାନ କରାଯାଏ ଏବଂ ଅତୀତରେ ସେ ଦେବତାଙ୍କୁ ବୋଧ କରିବାପାଇଁ ଯଥାବିଧି ଆସ୍ତ୍ରୋତ୍ତମ ହୁଏ । ରୋଗରେ ସେମାନେ ଔଷଧ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି ନାହିଁ ।

ଗୋରୁକୁ ସେମାନେ ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କ ପରି ପବିତ୍ର ଭାବରେ ଦେଖନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କେହି ଗୋହତ୍ୟା ବା ତାହା ପ୍ରତି ଅତ୍ୟାଚାର କଲେ ପଡ଼ିତ ହୁଏ । ସେମାନେ ବଳଦ ସହ ଗାଈକୁ ହଳ କଲେ ମଧ୍ୟ ଆଦୌ ଗାଈକୁ ଦୁର୍ଦ୍ଦିନି ନାହିଁ । କୌଣସି କୌଣସି ଭୃତ୍ୟୁଁ ଆଦୌ ଦୁର୍ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି ନାହିଁ ।

ପରିଶିଷ୍ଟ

ଭୃତ୍ୟୁମାନଙ୍କ ଆଚାର ବ୍ୟବହାରରୁ କେତେକ ପରିମାଣରେ ଅନୁମାନ କରାଯାଏ ଯେ ସଭ୍ୟତା ଚୂଛି ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଏ ଜାତି ଧ୍ୟାନପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇ ଯାଇପାରେ । ମାତ୍ର ସେସବୁ ବିଶଦଭାବରେ ହୃଦୟଙ୍ଗମ କଲେ ତାହା ଅସମ୍ଭବ ପରି ବୋଧ ହୁଏ ।

ପୂର୍ବୋକ୍ତମତେ ଯେତେବେଳେ ସେମାନେ ଆପଣାର ସ୍ମୃତି ଶକ୍ତି କରାଯାଏ ମଧୁରଭକ୍ତି ରକ୍ତପୁସ୍ତକ ଆଣି ରଖିଥିଲେ, ସେ ସମୟରେ ତାହାଙ୍କର ପରିଚୟ ପାଇଁ କେତେକ ଗୋପାଳ ଆଣି ଆପଣା ଦେଶ ମଧ୍ୟରେ ରଖାଇଥିଲେ । ସେହି ଗୋପାଳମାନେ କାଳକ୍ରମେ ଭୃତ୍ୟୁମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ କେତେକ ବିଷୟରେ ମିଶି ଯାଇଅଛନ୍ତି । ସେମାନେ ଭୃତ୍ୟୁ ସ୍ତ୍ରୀ ଉପସ୍ତ୍ରୀ ରୂପେ ରଖନ୍ତି । ଏହାଦ୍ୱାରା ଯେଉଁ ସନ୍ତାନ ସନ୍ତତି ହୁଅନ୍ତି, ସେମାନେ ଭୃତ୍ୟୁ ବୋଲି ପରିଚିତ ହୁଅନ୍ତି ।

ଭୃତ୍ୟୁମାନଙ୍କ ସଂଖ୍ୟା କ୍ରମଶଃ ଚୂଛିପ୍ରାପ୍ତ ହେବାରୁ ସେମାନେ ପାବତ୍ୟ ପ୍ରଦେଶ ଛାଡ଼ି ଥଳରେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଜାତିମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ କ୍ରମଶଃ ବାସ କରୁଅଛନ୍ତି ।

ଭୟାମାନେ ଅନେକ ପ୍ରକାର ସଂଜ୍ଞା ଧାରଣ କରନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଯେ ପ୍ରଧାନ, ସେ ନାୟକ ଉପାଧି ଧାରଣ କରେ । ଅନେକ ବୈଦେଶିକ ଉପାଧି ସେମାନେ ଗ୍ରହଣ କରିଅଛନ୍ତି । ମାତ୍ର ବ୍ୟବହାର ଓ ଉଚ୍ଚାରଣ ଦୋଷରୁ ତାହା ଭଲ ପ୍ରକାର ଶୁଣାଯାଏ । ଗୋପାଳମାନଙ୍କଠାରୁ ପ୍ରଧାନ, ପାଣମାନଙ୍କଠାରୁ ପାହାନ, ମହାନଙ୍କଠାରୁ ମାନ୍ତି ପ୍ରଭୃତି ଉପାଧି ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଅନେକେ ପୁରୁଷାନୁକ୍ରମେ ଧାରଣ କରିଅଛନ୍ତି । ଆଉ ମଧ୍ୟ ରାଜାଙ୍କର କେତେକ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିବା ଅନୁସାରେ ଉପାଧି ପାଇଅଛନ୍ତି, ଯଥା—କାର୍ଯ୍ୟୀ, କେଟେକ, ମଳିକ ଓ ମନ୍ଦି ଇତ୍ୟାଦି । ଗୋପାଳ ପ୍ରଭୃତି ଜାତିମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଅସର୍ବୋଚ୍ଚ ବିବାହୋତ୍ସବ ସନ୍ତାନମାନଙ୍କ ଆକୃତି ଅନେକାଂଶରେ

ଆଦମ ଭୂୟାଁମାନଙ୍କଠାରୁ ପୃଥକ ଏବଂ ଆର୍ଯ୍ୟମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ବେହାରର ସାମଞ୍ଜସ୍ୟ ଥାଏ । ଯେଉଁ ଜାତିରେ ଅସବର୍ଣ୍ଣ ବ୍ୟବସ୍ଥା ପ୍ରଥା ପ୍ରଚଳିତ ଅଛି, ସେ ଜାତି ଦମଣ ବର୍ଜିତ ନ ହୋଇ ହ୍ରାସ ପ୍ରାପ୍ତ ହେବା ସମ୍ଭବପର ନୁହେଁ ।

ଯେବେ ଗୋଟିଏ ସନ୍ତାନ ଜନ୍ମେ, ସେଦିନ ଗ୍ରାମରେ ଗୋଟିଏ ସାମାନ୍ୟ ଘଟଣା ଘଟିଲେ, ସେ ଘଟଣାକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ଶିଶୁର ନାମକରଣ ହୁଏ । ଘଟଣାକ୍ରମେ ସେଦିନ ଯଦି ସାହେବ ଜଣେ ଗ୍ରାମରେ ଥାଏ, ତେବେ ଶିଶୁର ନାମ ସାହେବ ବା ଗୋରା ହିଆଯାଏ, ଅଥବା ଯଦି ଜଣେ ମୁସଲମାନ, ସିପାହୀ, ମହାଜନ ବା ପୁଲିସ ଗ୍ରାମରେ ଥାଏ, ତେବେ ପିଲାର ନାମ ପଠାଣ, ସିପାହୀ, ମହାଜନ ବା ପୁଲିସ୍ ହିଆଯାଏ । ଆଉମଧ୍ୟ କୌଣସି ଉତ୍ସବ ଦିନ କେନ୍ଦ୍ର ଜନ୍ମ ହେଲେ ସେହି ଉତ୍ସବର ନାମ ଅନୁସାରେ ଉକ୍ତ ପିଲାର ନାମ ହୁଏ, ଯଥା—ରଜ, ଦଶହରା, ସୁନିଆଁ ଇତ୍ୟାଦି ।

ଭୂୟାଁମାନେ ଅନାଧିକାରୀ ଜାତିର ପ୍ରାଥମିକ ଅବସ୍ଥା ତ୍ୟାଗ କରିଅଛନ୍ତି । ଯଦିବ ସେମାନେ ବର୍ତ୍ତମାନ ସୁଦ୍ଧା ପାରିସର ଅତି ପ୍ରିୟ, ତଥାପି ସେମାନେ କେବଳ ଏହା ଉପରେ ଆପଣାର ଗ୍ରାସାହୀନ ପାଇଁ ନିର୍ଭର କରନ୍ତି ନାହିଁ । ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କେତେକ ଭ୍ରମଣଶୀଳ, କୃଷିଜୀବୀ ଓ ଅବଶିଷ୍ଟ ସ୍ତ୍ରୀ କୃଷକ ରୂପେ ବାସ କରୁଅଛନ୍ତି । ମାତ୍ର ସେମାନେ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଅନାଧିକାରୀ ଜାତିମାନଙ୍କପରି କୃଷି କରୁଅଛନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କ ଚତୁର୍ଦିଗରେ ଯଥେଷ୍ଟ ଭୂମି ରହିଅଛି । ଏଣୁ ସେମାନେ ଇଚ୍ଛାମତେ ଏକ ସ୍ଥାନରୁ ଯାଇ ଅପର ସ୍ଥାନରେ କିଛି ଦିନ ବାସ କରନ୍ତି । କାରଣ ସେମାନେ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଉନ୍ନତ ଗ୍ରାମରେ କୃଷି କରିବାକୁ ସମର୍ଥ ହୋଇନାହାନ୍ତି । ସେମାନେ ଅତି ଅଳ୍ପ ପରିମାଣରେ ଶସ୍ୟ ଅମଳ କରନ୍ତି । ମାତ୍ର ସେମାନେ ବାସ କରୁଥିବା ଜଙ୍ଗଲରେ ପ୍ରଚୁର ପରିମାଣରେ ଫଳ, ମୂଳ ମିଳୁଥିବାରୁ ଖାଦ୍ୟାହାର ହୁଏ ନାହିଁ ।

ଗ୍ରାମମାନଙ୍କରେ ଲୋକବସତି ଅତି ଅଳ୍ପ । ଭୂୟାଁମାନଙ୍କର ବେଶି ସନ୍ତାନ ସନ୍ତତ ହୁଅନ୍ତି ନାହିଁ । ଯେତେ ହୁଅନ୍ତି, ସେମାନେ ସମସ୍ତେ ହୁଷ୍ଟ ପୁଷ୍ଟ ହୁଅନ୍ତି ।

ପ୍ରତ୍ୟେକ ଭୂୟାଁ ନିଜର ଗୃହ ନିଜେ ନିର୍ମାଣ କରେ ଓ ନିଜର ପଶୁ ନିଜେ ଚରାଏ । ଜମି ଗୁଣ୍ଠ ମଧ୍ୟ ନିଜେ ନିଜେ କରନ୍ତି । କୌଣସି ବିଷୟରେ ସେମାନେ ପର ଉପରେ ନିର୍ଭର କରନ୍ତି ନାହିଁ ।

ବର୍ତ୍ତମାନ ପ୍ରଚଳିତ କର ଅପେକ୍ଷା ଅନ୍ୟ ପ୍ରକାର ସୁବିଧାଜନକ କର ଧାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । ବରଂ ଟଙ୍କା ଆଦାୟ ଅପେକ୍ଷା ବେଠି କିମ୍ବା ଜିନିଷ ପ୍ରଭୃତ ଆଦାୟରେ ସେମାନେ ଅଧିକ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ । ସେମାନଙ୍କୁ କୌଣସି ନିୟମରେ ଆବଦ୍ଧ କରିବା ଅପେକ୍ଷା ସେମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ପରାମର୍ଶ କରି କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ସୁବିଧାଜନକ ଅଟେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ସେମାନଙ୍କୁ ଉନ୍ନତ ଗ୍ରାମରେ ଗୁଣ୍ଠ କାର୍ଯ୍ୟ ଓ ସେମାନଙ୍କ ଗ୍ରାମର ଲୋକ ସଖ୍ୟା (ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଉନ୍ନତ ଜାତି ବାସ କରଇ) ବୃଦ୍ଧ କରିବା ବିଷୟରେ ଶିକ୍ଷା

ଦେବା ଆବଶ୍ୟକ । ସେମାନଙ୍କର ଭଦ୍ରତା, ସତ୍ୟବାଦିତା ଓ ଆପଣା ଆପଣା ମଧ୍ୟରେ ସରଳ ବ୍ୟବହାର ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟଜନକ ଅଟେ । ସେମାନେ ନିଜ ନିଜ ଜମିର ନିଜେ ପ୍ରଭୁ ବୋଲି ଜାଣନ୍ତି ।

ଗ୍ରାମରେ ଯେଉଁ ଶସ୍ୟ ଅମଳ କରାଯାଏ, ତାହା ଅବାଧରେ ଖଳାରେ ମାଠ ଓ ନିଜ କୋଠିରେ ବିନା ଚୁକିରେ ରଖାଯାଏ । କାରଣ ଚୋର ଯିବାର ଭୟ ଭୂୟାଁ ଗ୍ରାମରେ ନଥାଏ । ସେମାନେ ପର ଦ୍ରବ୍ୟ ଅପହରଣ କରବା ବିଷୟରେ ଅତି ଭୀତ ଅଟନ୍ତି ।

ଯଦିବ ଉତ୍ପାଦରେ ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ପୁରୁଷଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବ୍ୟତୀତ୍ୟ ଦେଖାଯାଏ, ତଥାପି ସେମାନେ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ ସମ୍ମାନ କରନ୍ତି ଓ ଘରେ କନ୍ୟା ଓ ପୁତ୍ରମାନଙ୍କର ଚରିତ୍ର ପ୍ରତି ବିଶେଷ ଦୃଷ୍ଟି ଦିଅନ୍ତି । ଗ୍ରାମରେ ଅବିବାହିତ ପୁତ୍ର ଓ ଅବିବାହିତା କନ୍ୟାମାନେ ପୃଥକ ପୃଥକ ଶୟନ କରନ୍ତି । ଆପଣା ଘରେ କୌଣସି ଅପବାଦ ହେବାକୁ ସେମାନେ ବଡ଼ ଭୟ ଓ ଲଜ୍ଜା ବୋଧ କରନ୍ତି ।

ଉତ୍ତରକ ବିଷୟରେ ଭୂସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ଜ୍ଞାନ ଅତି ସାମାନ୍ୟ । ଯଦିବ ସେମାନେ ତାହାଙ୍କର ଅସ୍ତିତ୍ୱ ଓ ମାନବର ଜନ୍ମାନ୍ତର ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତି ଏତକ ସେମାନେ ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କଠାରୁ ପ୍ରାୟ କରୁଅଛନ୍ତି । ଜନ୍ମୋତ୍ସବ, ଶ୍ରାଦ୍ଧ ଓ ବିବାହ ଅନୁଷ୍ଠାନ ଅତି ଭବିଷ୍ୟତ ସହିତ ସେମାନେ ସାଧନ କରନ୍ତି ।
